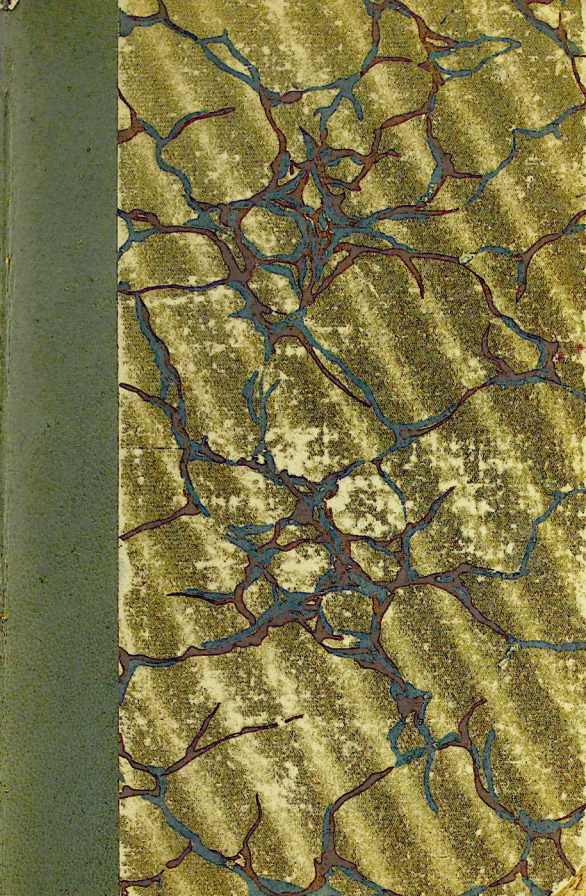
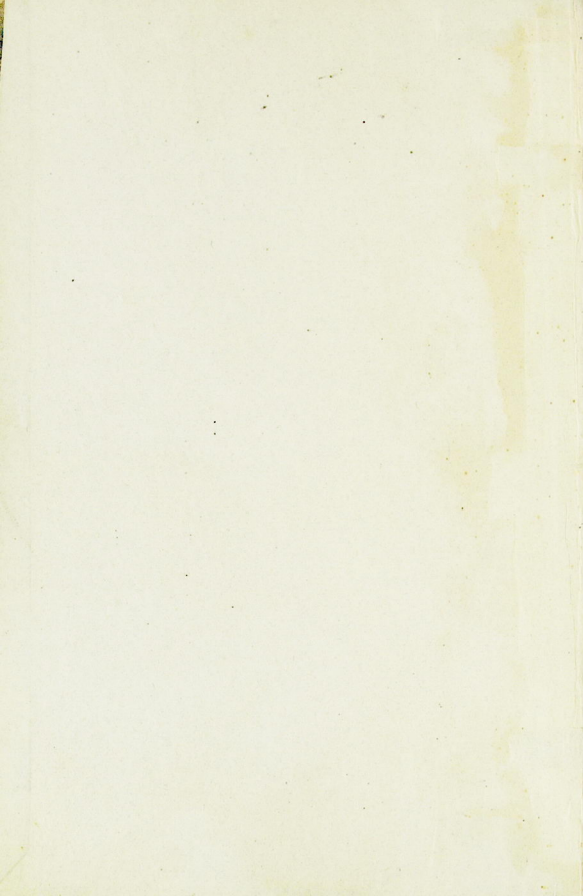
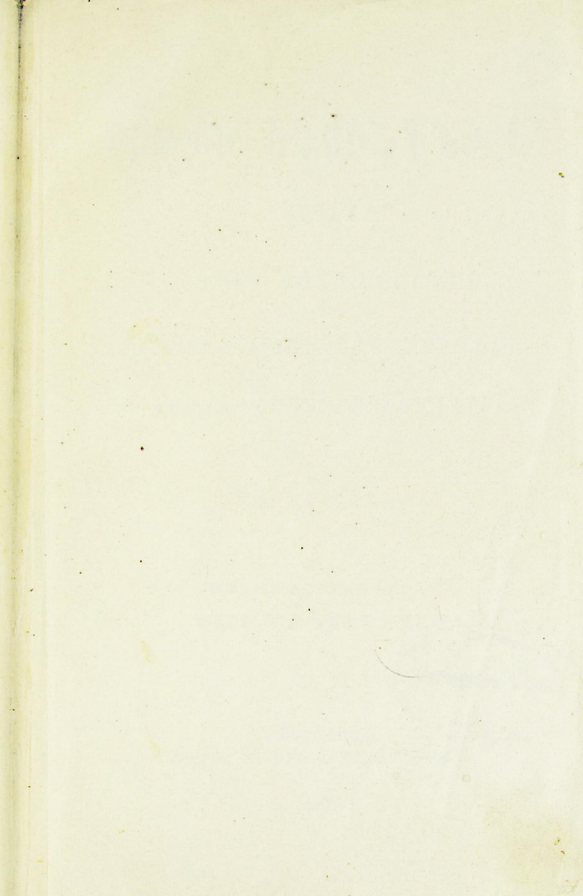

1871
1872

ՁԵՌՔԻ ԵՂՈՒՆԳՆԵՐԸ

ՈՐՊԷՍ

ՃՇԳՐԻՏ ՅԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐ

ՔՆՍԻՈՐՈՒԹԵԱՆ, ԸՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ

ԵՒ

ԺԱՌԱՆԳԱԿԱՆ ՀԱԿՈՒՄՆԵՐԻ

(Պ ա ճ Կ Ե Ր Ն Ե Ր Ո Վ)

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՐՈ Մ. ԴԱՌԹԵԱՆԻ

ՆՈՐ—ՋՈՒՂԱ.

ՏՊԱՐԱՆ Ս. ԱՄԵՆԱՓՐԿՉԵԱՆ ՎԱՆՔԻ

1930

612-821

ՁԵՌՔԻ ԵՂՈՒՆԳՆԵՐԸ

ՈՐՊԵՍ

ՃՇԳՐԻՏ ՅԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐ

ՔՆՍԻՈՐՈՒԹԵԱՆ, ՇՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ

ԵՒ

ԺՍՌԱՆԳՍԿԱՆ ՀՈԿՈՒՄՆԵՐԻ

(Պ ա ճ կ ե ռ ճ ե ռ ո Վ)

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

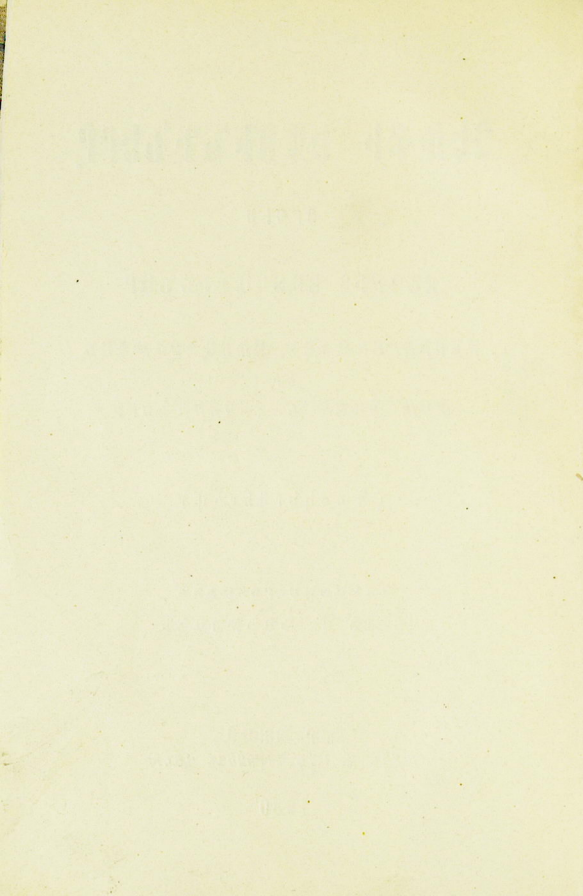
ՅԱՐՈ Մ. ԴԱՒԹԵԱՆԻ

ՆՈՐ—ՋՈՒՂԱ

ՅՊԱՐԱՆ Ս. ԱՄԵՆԱՓՐԿՋԵԱՆ ՎԱՆՔԻ

1930

Ա
46497
16497

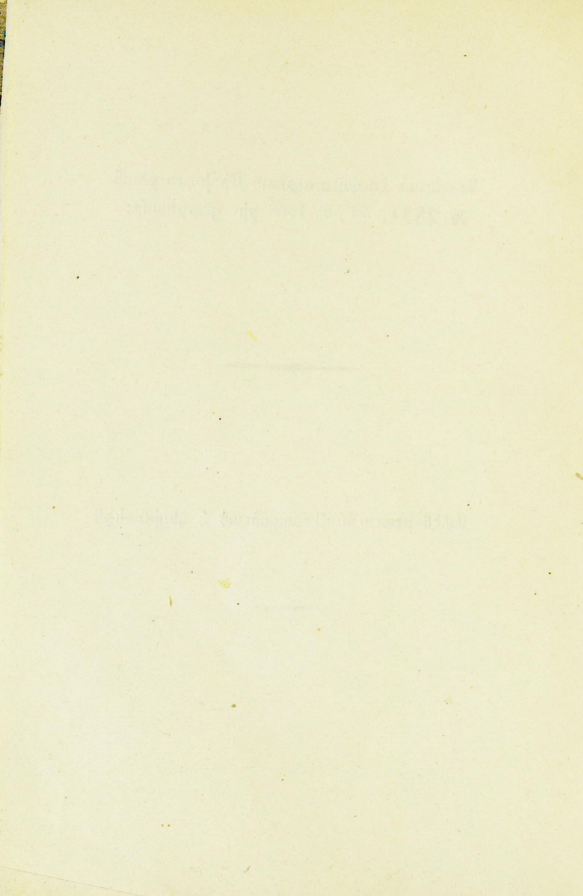

Արսունած Լուսաւորութեան Մինիստրութեան
№ 2891, 21 / 5 / 1308 թիւ գրութեամբ:

Ամէն իրաւունք վերապահւած է Հեղինակին

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջաբան	Էջ 9
Ներածութիւն	» 13
Եղունգների ուսումնասիրութեան օգուտները »	17

Գլուխ

1 Եղունգների ուսումնասիրութեան հիմունքները »	21
2 Ճիրաններ և եղունգներ	» 29
3 Եղունգների տեսակները	» 35
4 Նախնական եղունգներ	» 38
5 Գործնական եղունգներ	» 42
6 Հոգեկան եղունգներ	» 51
7 Եղունգների որակը	» 56
8 Եղունգների հիւսաւածքը	» 58
9 Եղունգների ճկունութիւնը	» 62
10 Եղունգների կենսունակութիւնը	» 65
11 Եղունգների թափանցկոտութիւնը	» 66
12 Եղունգների զոյնը	» 69
13 Արեան բաղադրութիւնը	» 70
14 Արեան կատարած գերը	» 72
15 Սպիտակ եղունգներ	» 74
16 Վարդագոյն եղունգներ	» 76
17 Կարմիր եղունգներ	» 78
18 Դեղնագոյն եղունգներ	» 80
19 Կապոյտ եղունգներ	» 82
20 Եղունգների կիսալուսինները	» 85

Գլուխ

21	Երկար եղունգներ	.	.	.	.	Էջ	87
22	Կարճ եղունգներ	.	.	.	.	»	91
23	Լայն եղունգներ .	.	.	.	.	»	94
24	Նեղ եղունգներ .	.	.	.	.	»	95

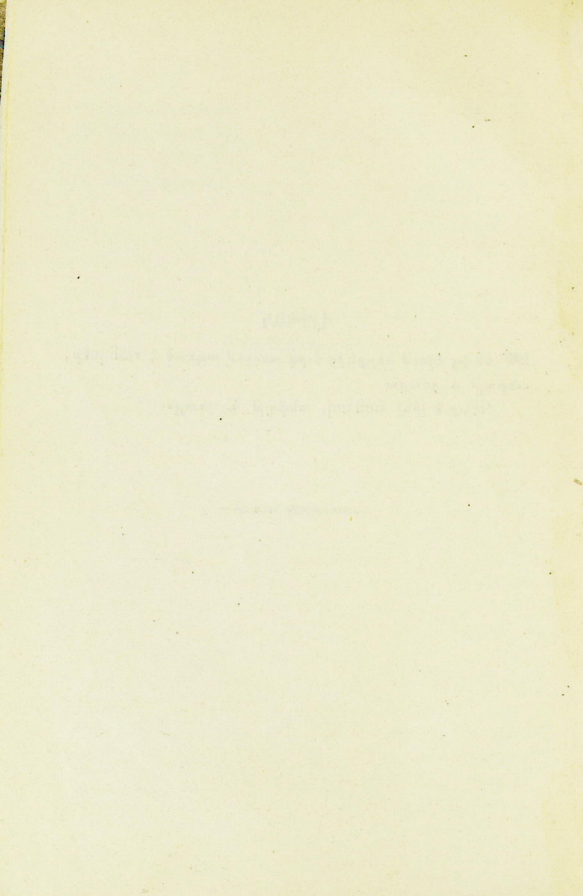

ՎՐԻՊԱԿ

49-րդ էջում ներքևից 4-րդ տողում տպւած է «ամգութ»,
անփութ և շռայլ»:

Պէտք է լինի «ամհոգ, անփութ և շռայլ»:

ԱՌԱՋԱԲԱՆ

ՁԵՌԱԴԻՏՈՒԹԵԱՆ վերաբերմամբ ներապահան եւ Ամերիկական նորագոյն գրականութիւնը (Անգլերէն լեզուով) ուսումնասիրելուց եւ երկար տարիների հետազոտութիւններից ու փորձառութիւններից յետոյ, մենք կատարելապէս համոզուած ենք այդ գիտութեան հիմնական սկզբունքների հետքեւ ու նրանց գործնականութեան մասին: Միեւնոյն ժամանակ բոլորովին հաւատարմութեամբ ենք, որ եթէ ընթերցողն էլ առիթ ունենայ տեսնելու վերոյիշեալ առաջադէմ երկիրների այդ ուղղութեամբ յոյս տեսած նոյն գրականութիւնը եւ ժամանակ ու սէր ունենայ գիտական օրէնքներով ուսումնասիրելու այն՝ նա եւս գալու է նոյն եզրակացութեան, որի վրայ կանգ առան յունական հին փիլիսոփաներն եւ արդի նշանաւոր գիտնականները—«Մի ուսումնասիրութեան, որ արժանի է հետազոտող ու մէջ հարկերի աշտարակներն» (Հիտլանդ):

Այս երեւելի ուսումնասիրութիւնը, որ բոլոր յուսաւոր ազգերի մէջ օրըսօրէ աւելի ու աւելի բնդհանրանում է եւ նորագոյն ֆաղափակրութեան ամենաշարժող ու գործնական գիտելիքներից մէկը դառնում, դժբաղդաբար մեզանում չափազանց դանդաղ է առաջ գնում, երբեմն էլ հանդիպում է նոյնիսկ ամենախիստ ու գորեղ ընդդիմութեան:

Մեր կարծիքով, այս երեւոյթի գլխաւոր պատճառն այն է, որ ձեռագիտութեան վերաբերմամբ մեր լեզուով չկան այնպիսի ձեռնարկներ, որոնք կարող լինէին այդ

գիտութիւնը պարզ եւ որոշ կերպով բացատրել ու նշան-
մէքողը գիտնականօրէն ապացուցել: Եւ անա հէնց այս
պատճառով էլ հասարակութեան բացարձակ մեծամաս-
նութիւնը դեռ ենթակայ է այն վատ ազդեցութեան, որ
թողել են այս ուսմունքի վերաբերմամբ միջնադարեան
ժառանգանկարքը եւ դրան յայտնող բաղդազունի բո-
ւանքն ու գնչուները: Չնայած որ այդ արուեստը վա-
ղուց արդէն յետ է խլած այդ թափառաբեկ կախար-
չներից ու բախսախնդիրներից, սակայն մինչ այսօր էլ
մեզ մօտ պատկերաց
եւ ոչ մի անհատ չի յանդգնում
խոստովանել, որ ինքը հետաքրքրուի է այդ գիտութեամբ.
ոչ մի մտաւորական չի համարձակուի արտայայտել,
որ ինքն այդ գիտութեան ճամակրողներից մէկն է: Այս-
պիսով «Չեռագիտութիւն» (Cheirosophy) բառը մեր հա-
սարակութեան ամենալայն խաւերի մէջ դեռ թագնւած
է մնացել նախապատեւմտեան անբաւականիկ փոխ տակ.

Այս էլ — ցանկալի երեւոյթին քէկուզ ամենապիտիւ
չափով դարման տանելու նպատակով, մենք կազմեցինք
սոյն ձեռնարկը, որ զբաղուի է ձեռագիտութեան ամե-
նահետաքրքրական ու նշանաւոր նիւթերից մէկով — ե-
ղունգների ուսումնասիրութեամբ: Ի նկատի ունենալով
այն հանգամանքը, որ ձեռագիտութեան այս նիւթն ար-
դէն ընդունւած ու նշանաւոր է համարեա բոլոր բժշ-
կապետների կողմից որպէս մի գործնական ու նշանաւոր
ուսումնասիրութիւն եւ որ արդէն բոլոր լուսաւոր երկի-
րներում այն արժանացել է բանիմաց խաւերի ուշադրու-
թեանը, մենք էլ յիշադրեցինք, որ մեր այս համեստ ձեռ-
նարկը (որ զբաղուի է հէնց միջնադարեան ուսումնասիրու-
թեան եւ զերծ մնայ ամբողջապէս այն կոյր հալածան-

քից, որ մինչ այժմ գոյութիւն է ունեցել այդ գիտութեան վերաբերմամբ:

Մեր հպատակը յինելով այս գիտութիւնը սարածել հասարակութեան բոլոր խաւերի մէջ, աշխատել ենք այնքան պարզ ու հասկանալի ձեւով բացատրել այն, որ ամեն մի ընթերցող, թէկուզ այդ գիտութիւնից բոլորովին անտեղեակ ու դրա սկզբնական գիշելիքներից բոլորովին զուրկ, դարձեալ կարողանայ ըմբռնել այն՝ իր անձնական դատողութեամբ եւ առողջ հասկացողութեամբ: Մենք համոզւած ենք, որ ամեն մի ընթերցող այս էջերն ուսումնասիրելուց յետոյ, կսեսնի թէ ինչքան կատարեալ է մարդու օրգանիզմը եւ մանաւանդ «օրգանների օրգանը—ձեռքերը» (Արիստոտէլ), որով հարիւրաւոր տեղեկութիւններ՝ առողջութեան, բնաւորութեան եւ ժառանգական հակումների վերաբերմամբ երեւան են հանւում նրա այսպիսի չնչին համարող մասերի—եղունգների ուսումնասիրութեամբ:

«Գրեթէ մի առանձին հաստը կարելի է գրել այս նիւթի (եղունգների) մասին միայն» ասում է աշխարհահռչակ ձեռագէտ Cheiro-ն, սակայն մենք աւելորդ չը համարեցինք որոշ տեղեւում սրան (եղունգների գիտութիւնը) կցել ձեռագիտութեան մայր ուսմունքի հետ, որով թէ այս ձեռնարկն աւելի յիւ դարձեա՞ծ կլինենք եւ թէ, որ ամենից զլիաւորն է, ընթերցողներին ծանօթացրած կլինենք այդ նշանաւոր ու մեծ գիտութեան հետ եւս:

Թէեւ բազմաթիւ են այն բժշկական ու մասնագիտական գրքերը, որոնք մարդու օրգանիզմի մասին խօսելիս, մի կամ մի քանի էջեր եւս նւիրած են եղունգների ուսումնասիրութեանը, բայց այս, մեր կարծիքով ամենաառաջին փորձն է, որ աշխատում է այդ ուսում-

նասիրութիւնը ի մի հաւաքել, որո՞ւ կարգերի բաժանել
եւ որպէս մի մասնագիտութիւն անլի լիւ ուսումնա-
սիրել:

Այս աշխատութեան մէջ զլատաւորապէս օժանդակ
ենք ունեցել մեզ Cheiro-ի Language of the Hand-ը
և Benham-ի The Laws of Scientific Hand Reading-ը:

Ի վերջոյ հրապարակաւ իմ խորին շնորհակալու-
թիւնն եմ յայտնում Նոր-Ջուդայի Ազգային երկսեռ դըպ-
րոցներում պատշոնավարող ուսուցիչներ պ. պ. Տիգրան
Թ. Արզաւեանցիին եւ Եղիա Դաւթեանիին, որոնցից ա-
ռաջինը բարի գտնեց ամեն մասամբ օգնելու մեզ սոյն
գրքի տպագրութեան գործում, իսկ միւսը յօժարութեամբ
յանձն առաւ գրոյկիս կցորդուած նկարները պատրաս-
տելու:

ՅԱՐՑ Մ. ԴԱԻԹԵԱՆ

Ն Ե Ր Ա Մ ՈՒ Թ Ի Ի Ն

Հն.ՈՒՄԸ, նախնական ժամանակներից իվեր, և զի է մի ուսումնասիրութիւն, որով կարգում էին մարդու առողջութիւնն ու բնաւորութիւնը նրա և զունգների ձեւից, զոյնից, հիւսւածքից և այլն: Այդ ուսումնասիրութիւնը կոչւում էր Օնխոսմանս (Յուսական Onychos—ձեռքի և զունգ և Manteia—հմայութիւն բաներից):

Այս գիտութիւնը աւանդւում էր բերանացի և յայտնի էր միայն որոշ գերդաստանների, որոնք սովորում և սովորեցնում էին տերունցից տերունց որպէս մասնագութիւն:

Այն աղէտալի պատերազմների ժամանակ, որոնք զերջ դրեցին հոռմէական հզօր կայսրութեանը, այս ուսումնասիրութիւնը, ինչպէս նաև ձեռագիրտութիւնը, մարդակազմութիւնը, բնագիտութիւնը և շատ ուրիշ ուսումնասիրութիւններ ու արուեստներ կորցրին իրենց նախկին նշանակութիւնը և ընկան աղէտ ու նախապաշարւած բօշաքների ձեռքը, որոնք միանգամից աղաւաղեցին և կորստեան մատնեցին այդ երեւիչ ուսումնասիրութիւնները:

Բոլոր միւս գիտութիւնների ու արուեստների նման, այս ուսումնասիրութիւնն էլ դարձեալ ծնունդ է առնում Վերածնութեան շրջանում և մեծ համբաւ ձեռք բերում 17-րդ դարում, տակայն անկարող լինելով մրցութեան մէջ մտնել ձեռագիրտութեան աւելի լրիւ ու աւելի աւագ ուսմունքի հետ, (որը նոյն ժամանակ լայն չափով զարգացման էր հասած) հետզհետէ տեղի է տալիս ու ձուլւում նրա հետ, կազմելով նրա ամենահետաքրքրական ու կարևոր հիւղերից մէկը: Իսկ նորագոյն ժամանակում, այդ ուսումնասիրութիւնը շնորհիւ մի ստւար խումբ ձեռագէտների, մասնագէտների ու բժիշկների, հասել է այնպիսի կատարելութեան, որ մեզ այլևս բաւական է մի ակնարկ, ճշմարտօրէն երևան հանելու ենթակայի փիղիքական դրութիւնն ու նրա բնաւորութիւնը իւր ընդ որ ման-

բամասնութիւններով:

Ոչ միայն այժմեան ձեռագէտներն ու բժիշկները, այլ նոյն-
իսկ ամենահին իմաստասէրները հաւատացած էին, որ եղունգների
ձեք, գոյնը, հիւսւածքը և այլն ցոյց են տալիս օրոշ հիւանդու-
թիւններ: Հիպոկրատը արանից մօտ 2300 տարի առաջ յիշատա-
կել է, որ երբ ցուցամատի եղունգը ստորին մասում լիւսւած է
լինում մատի մէջ. այդ ցոյց է տալիս հիւսած կամ խոլլոտու-
թիւն (Scrofula) և մինչ այսօր էլ այդ դիագնօզը ընդունւած է
որպէս ճշմարիտ իրականութիւն:

Թէև Յոյն փիլիսոփաները բաւականաչափ զբաղւել են ե-
ղունգների ուսումնասիրութեամբ և նրանց տւած տեղեկութիւն-
ների վրայ է հիմնւում մեր այսօրւայ ուսումնասիրութիւնը, բայց
դրանով հանդերձ բաւարար փաստեր զեռ չկան ազացուցելու, որ
Սնիխօմանսը կամ եղնգահմայութիւնը ակիզը է առել Յունաս-
տանից: Իսկ ինչ վերաբերում է ձեռագիտութեան ուսմունքին,
հնագիտական հետազօտութիւններն արդէն ապացուցել են, որ այդ
գիտութիւնը յոյներից առաջ ևս գոյութիւն ունէր հին չինացի-
ների, հինդուների, նգիպտացիների և պարսկիների մէջ: Բայց
դրանից, Աստւածաշնչի մէջ ևս կան մի շարք օրինակներ, որոնք
հաստատում են, որ այդ գիտութիւնը յոյներից առաջ յայտնի է
եղել նաև իսրայէլացիներին: Ենթա աջ ձեռքին օրերի երկայնու-
թիւն կայ. նրա ձախ ձեռքին հարստութիւն և փառք (Աւակագ
դ. 16): Եւս իմ ձեռքումը ինչ չարութիւն կայ: (Ա. Թագ. իգ. 18).
«Ձերոշմ նշանի նորա առ ի ճշկատ իւր և կամ՝ ի վերայ աջոյ ձեռքն
իւրոյ» (Յայտ. մդ. 9): Եւ ձեռքն ամենայն մարդոյ կնքէ: զի ծա-
նիցէ ամենայն մարդ զիւր տկարութիւն» (Յովբ. լէ. 7) և այլն և այլն:

Թէև այս բոլորից ապացուցւում է, որ ձեռագիտութիւնը
Յունաստանի մեռնող չէ և ինչպէս մի Իրլանդացի աշխարհագրակ
ձեռագէտ Cheiro-ն յայտարարում է, այդ գիտութիւնը մեռնող է
առնում հին դարերի արեւելեան իմաստասէրներից—Հինդուներից,
բայց անուրանալի է և այն ճշմարտութիւնը, որ այդ ուսումնա-
սիրութեան ամենաերևելի ուսուցիչները եղել են աշխարհագրակ
յոյն փիլիսոփաները և որ այսօրւայ այդ պարզ ու վճիռ ուսում-
նասիրութիւնը մենք պարտական ենք նրանց:

Արձանագրութիւնները սոյց են տալիս որ Անաքսագորասը ոչ միայն ուսումնասիրեց ու ցործածութեան մէջ դրեց այդ գիտութիւնը, այլ սովորեցրեց նաև իր աշակերտներին, Բրիստոսից մօտ 440 տարի առաջ:

Յիշատակած է նաև, որ Հիոպանոսը այդ ուսումնասիրութեան վերաբերմամբ ասկեզիր տառերով գրած մի գիրք է ընծայել Աղէքսանդր Մակեդոնացուն, աւելացնելով իր կողմից Վի ուսումնասիրութիւն, որ արժանի է հետազօտող ու վեհ մտքերի ուշադրութեան:

Արիստոտէլը—Աղէքսանդր Մեծի ուսուցիչը քաւականտշտփ զբաղւել է այդ ուսումնասիրութեամբ և նրա այդ ուղղութեամբ գրածները թարգմանւած անդերլէնի, այժմս աչքիս առաջ են, որ գրում եմ այս սոգները: Բացի յիշեալ իմաստասէրներից, այս ուսումնասիրութեամբ զբաղւել են նաև այնպիսի մեծ մարդիկ, որպիսիք են Պլատոնը, Պլինին, Փալէնը, Պարասէլօսը, Բալզաքը և շատ ուրիշները:

Այսպիսով մենք տեսնում ենք, որ այդ ուսումնասիրութեամբ զբաղւել են ոչ թէ աղէտ ու նախապաշարւած մարդիկ, ինչպէս շատերն են կարծում, այլ այնպիսի երևելի ու հոշակաւոր անձինք, որոնց զաղափարների ու աշխատանքների վրայ են հիմնւում մեր այսօրւայ քաղաքակրթութիւնն ու լուսաւորութիւնը:

Նախապաշարումը օտկայն, (այս գիտութեան վերաբերմամբ) այնպէս խոր է թափանցել մեր մտքերի մէջ, որ մինչ այժօր էլ մենք աչքաթող ենք արել մի այնպիսի գիտութիւն, որը կարող էր՝ շնորհիւ մեզ անգնահատելի և միևնոյն ժամանակ անհրաժեշտ անդեկութիւններ: Թող ուրեմն մի բույժ հեռացնենք մեր մտքերից այն ստոր համարմունքը, որ ունենք այս գիտութեան վերաբերմամբ և ասելի յարգանքով մօտենանք մարդկային ցեղի ուսումնասիրութեան այդ նւիրական ու հզօր ճիւղին, որի նպատակն է միայն մարդկութեան զարգացումն, ցեղի բարելաւումն և ժողովուրդների ազնւացումն:

Սոյց տալու համար թէ ինչքան մեծ դեր ունի կատարելու այդ գիտութիւնը (եղունգների ուսումնասիրութիւնը) մարդկային ցեղի առաջագիմութեան ու կատարելութեան նւիրական

գործում, մենք յաջորդ դիտում միջանի տողերով աշխատել ենք մատնանիշ անել այն գործնական ու կարեւոր ճշմարտութիւնները, որոնց կարելի է ձեռք բերել այս ուսումնասիրութեամբ միայն:

Թէպէտ և շատերին զարմանք կը պատճառի, որ այդքան տեղեկութիւններ կարելի է լինում ձեռք բերել այդ հասարակ և ու սովորական և զուգահեռներից, բայց թող նրանք միևնոյն ժամանակ մտաբերեն, որ ամենամեծ ճշմարտութիւնները յաճախ գրեւում են նոյնպիսի հասարակ և ու սովորական երևոյթների ուսումնասիրութիւնից: Օրինակ, երկրի ձգողական ոյժը իմացւեց ու թէ Հիմալայեան լեռների, կամ Խաղաղական ովկիանոսի ուսումնասիրութիւններից, այլ մի հատիկ խնձորից, որ ծառից պոկւելով ընկաւ գետին և ոչ թէ հեռացաւ երկրից: Այդ երևոյթն ևս ինչպէ՞ս գիտենք, այնքան հասարակ ու աննշան բան է թւում, որ ոչ ոք նոյնիսկ ուշադրութիւն չէր դարձնում, բայց երբ Նիւտոնը ամենաառաջին անգամ արժանի համարեց նրան իր ուշադրութեան և խորհրդածութեան նիւթ դարձնել, այդ միևնոյն սովորական և հասարակ երևոյթից նա հաստատեց տիեզերքի ձգողական այն մեծ օրէնքը, որ այսօր յայտնի է ամեն մի դպրոցական աշակերտի անգամ:

ԵՂՈՒՆԳՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՕԳՈՒՏՆԵՐԸ

71
46792
A

ԵՂՈՒՆԳՆԵՐԻ ՈԼՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԸ լսկ
մի զԼարճութիւն չէ ընթերցող-
ների համար, թէ-

պէտ և դա իրօք մեծ հետաքրքրութիւն և հրճանք է
կարող պատճառել նրանց: Դրա իսկական արժանիքը կայա-
նում է այն գործնական օգուտների ու նւիրական ծա-
ռայութեան մէջ, որ մատուցանում է մեզ այդ խորհրդա-
ւոր ու շահաւէտ ուսումնասիրութիւնը:

Մենք ոչ մի տարակուսանք չունենք արտայայտե-
լու, որ այս գիտական դարում, այն հազաւգիւտ ուսում-
նասիրութիւնները, որոնք ընդունակ են օգտակար լինելու
ամբողջ մարդկութեան, և որոնք կարողանում են վարձա-
տրել իւրաքանչիւր ուսանողին իր աշխատանքների համար,
դրանց մէջ ամենաառաջնակարգ տեղերը մէկը կարելի է
տալ այս ուսումնասիրութեանը:

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐԸ
ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐԸ
ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐԸ

Դրա միջոցաւ ընթերցողը նախ և առաջ կճանաչէ ինքն իրեն, որ վեր է ամեն բանից. կճանաչէ իր բարեկամներին, որ շատ անհրաժեշտ է իր համար. կճանօթանայ ուրիշների լաւ և վատ կողմերին, որոնք շատ պիտանի կըլինեն իրեն և որ ամենից գլխաւորն է, ձեռք կբերէ այնպիսի տեղեկութիւններ, որոնք պիտի առաջնորդեն իրեն դէպի ֆիզիքական առողջութեան, առանց որին կեանքը ոչ մի արժէք չունի:

Որքան էլ տարօրինակ թւայ, դարձեալ անհերքելի է այն ճշմարտութիւնը, որ ձեռքի եղունգները ցոյց են տալիս մարդու ակտերի նշանները և հաւանական հիւանդութիւնների ունակութիւնները: Այժմս գրեթէ բոլոր նըշանաւոր բժիշկները ընդունում են, որ եղունգների ձևից ու կազմածքից կարելի է գուշակել որոշ հիւանդութիւններ, ինչպէս օրինակ, թոքախտ, սրտի հիւանդութիւն, ջիւղերի անառողջութիւն և կամ անդամալուծութիւն: Բազմաթիւ հիւանդութիւններ երևան են բերւում այդ միջոցաւ. ինչպէս նաև բազմաթիւ անառողջութիւններ, որոնք գուշակւում են դեռ տասնեակ տարիներ առաջ: Իսկ եթէ դրանց վրայ ևս աւելացնենք ժառանգական ակտերի միտումները, որոնք զարմանալի կերպով երևան են հանւում այս ուսումնասիրութեամբ, այն ժամանակ մեզ համար տարօրինակ չի թւայ այն իրականութիւնը, որ բժիշկները նախքան հիւանդութեան դիագնոզ անելը, շատ քիչ անգամ են թերանում մի լոկի հայեացք ձգելու հիւանդի եղունգների վրայ:

Բժշկական ասպարէզում եղունգների ուսումնասիրութեան իսկական արժէքը կայանում է նրանում, որ հիւանդը դեռ մի բառ չարտասանած, դեռ իր հիւանդութեան նշանները չյայտնած, բժիշկը միայն մի ականարկ նե-

տելով հիւանդի եղունգների վրայ, կարողանում է մի ընդհանուր գաղափար կազմել նրա օրգանիզմի ու նրա արեան գրութեան վերաբերմամբ, կարողանում է նոյն իսկ ասել, թէ նա ինչ հիւանդութիւնից է տանջւում և կամ ինչպիսի հիւանդութիւնից է նա տառապել անցեալում: Բացի դրանից, նա հիւանդի եղունգներից քաղում է այնպիսի տեղեկութիւններ, որ անհնարին էր ուրիշ կերպ ձեռք բերել նրանից:

Կան մարդիկ, որ իրենք ևս չեն իմանում իրենց բնաւորութեան կամ օրգանիզմի թոյլ կողմերը և կամ անփոյթ են վերաբերւել երևան հանելու իրենց ծնողների թերութիւնները, որոնք հաւանականաբար իրենք ևս ժառանգած կլինեն, և կամ մի ըոպէ անգամ չեն մտածում, թէ արդեօք ինչպիսի հիւանդութիւնների են հաւանականօրէն ենթակալ լինելու և այսպիսով նրանք բոլորովին միամիտ ու անփոյթ կեանք վարելով, նախազգուշութեան ոչ մի քայլ չեն անում, մինչև որ վտանգը բոլորովին անխուսափելի է դառնում: Ահա այսպիսի մարդկանց համար եղունգների ուսումնասիրութիւնը վերին աստիճանի օգտակար է լինելու:

Այս երևելի ուսումնասիրութեամբ իւրաքանչիւր մարդ գրականապէս կարող է ծանօթանալ իր նեարդային կազմի, արեան գրութեան և իր ընդհանուր կազմակերպութեան հետ. անհրճելիօրէն նա կարող է երևան հանել իր թոյլ օրգանները և նրանց բնական միտումը այս կամ այն հիւանդութեան: Եւ եթէ նա իրօք ցանկանում է պահպանել իր առողջութիւնը և սիրում է միշտ երջանիկ լինել, այն ժամանակ նա խնամք կտանի իր թոյլ օրգաններին, կպահպանէ և ոչ մի պարագայում ծանր աշխատանքների տակ չի ճնշել նրանց: Ստամոքսից տկարը կաշխատէ միայն սլալդ

ու գիւրամարս սնուէր ընդունել, սրտից տկարը կզգուշանայ ծանր ու խիստ աշխատանքներից և զօրեղ յուզումներից, կըծքից թոյլը զգոյշ կլինի կըծքի բորբոքումից, թոքերից տկարը կզգուշանայ թոքատապից, գլխից տնկարողը հեռու կպահէ իրեն մտաւոր ծանր աշխատանքներից, ձեռքերից թոյլը նրանց չաքաչար չի գործածել, ոտքերից տկարը չի տանջել նրանց և այլն և այլն: Իսկ այս բոլորից յետոյ, կտեսնենք որ դեղատները այլևս այնքան լիքը չեն լինել խուռն բազմութեամբ և քալքալաւծ ու լքւած կեանքերի թիւն այնքան մեծ չի լինել, որքան ներկայումս է:

Այս նւիրական և խորհրդաւոր ուսումնասիրութեամբ իւրաքանչիւր ծնող կարող է ծանօթանալ իր երեխայի օրգանիզմի հետ, կարող է երեւան հանել նրա թոյլ գործարանները: այն ժամանակ հոգ տանելով նրան ու խնամելով նրա թոյլ անդամներն, այլևս ստիպւած չի լինել սեփական ձեռքերովը - գերեզման իջեցնելու իր գեղեցիկ ու նորափթիթ երեխային:

Այս երեւելի ուսումնասիրութեամբ իւրաքանչիւր մայր կարող է շատ լաւ ճանաչել իր զաւակին և ըստ այնում դաստիարակել նրան: Իւրաքանչիւր հայր կարող է երեւան հանել իր որդու ընդունակութիւնները և ըստ այնմ առաջնորդել նրան և այլն և այլն:

ԳԼՈՒԽ 1.

— — — — —

ԵՂՈՒՆԳՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԸ

ԵՂՈՒՆԳՆԵՐԻ ուսումնասիրութիւնը հիմնւած է եղունգների հիւսւածքի, որակի, գոյնի և ձևերի վրայ: Նրանց հիւսւածքի շնորհիւ է, որ ձեռագէտները կարողանում են պատկերացնել իւրաքանչիւր մարդու ներդաշնակ գրութիւնը: Եղունգների նրբութեան, ճկունութեան, թափանցկոտութեան և այսպէս կոչւած «կիսալուսինների» միջոցաւ է, որ մարդիկ կարողանում են ճշգրիտ կերպով նկարագրել իւրաքանչիւր մարդու առողջութեան աստիճանը և բնաւորութեան որակնութիւնը: Նրանց զանազան գոյները՝ սպիտակ, վարդագոյն, կարմիր, դեղնագոյն և կապուտակ կամ մանիշակագոյն, բոլորը մի մի երևելի յատկանիշներ են մարդու առողջութեան ու հոգու ընդհանուր տրամադրութեան: Բացի դրանից, եղունգների տարբեր ձևերը երկար, կարճ, լայն, նեղ, քառակուսի, եռանկիւնի և այլն, որոնք անտարբեր մարդկանց համար ոչ մի նշանակութիւն չունեն, միևնույն ձևերը զննուլ ձեռագէտների համար ուղիղ առաջնորդներ են ենթակայի բնական հակումների և ժառանգական միտումների վերաբերմամբ: Որովհետև եղունգները ծլում են մեր օխտեմի ամենազգայուն և ամենազարգացած անդամներից. կամ ինչպէս Արիստոտէլն է անւանում «օրգանների օրգանից», հետևաբար նրանք կարող են կրել այն բոլոր ազդեցութիւնները, ինչ որ թողել են նրանց վրայ մար-

մնի միւս բոլոր օրգանները կամ զրուծիւնները: Նրանց որայի և ձևերի ամենաթեթեւ փոփոխումները և նրանց վրայ կատարուող ամենաշնչին երևույթները խիստ մեծ նըշանակութիւն ունին, հետևաբար և նրանց մասին ձեռք բերւած գիտութիւնը բացարձակապէս անհրաժեշտ է:

Այս գիտութիւնն ևս, միւս բոլոր գիտութիւնների ու արուեստների նման ձեռք է բերելու երկար ու ձիգ տարիների ուսումնասիրութեամբ և ինչպէս տեսանք, ոչ թէ մի կամ միջանի տարւայ, այլ հարիւրաւոր ու հազարաւոր տարիների հեղինակութիւն ունի և վաղելել է՝ ամեն մի լմաստասէրի յարգանքն ամենաշին ժամանակներից ի վեր:

Թերևս տեղին լինի յիշել և այն իրականութիւնը, որ այս ուսումնասիրութեան հակառակորդները ընդհանրապէս հանդիսացել են այնպիսի անձինք, որոնք կամ ժամանակ չեն ունեցել ուսումնասիրելու ձեռքի և ուղեղի միջև եղած փոխադարձ սերտ յարաբերութիւնը և կամ երբէք ցանկութիւն չեն ունեցել հետաքրքրելու այդ մասնագիտութեամբ, բայց իհարկէ այդպիսիների կարծիքներն էլ գիտական ոչ մի արժէք չունեն այս հարցում:

Ոմանք կարծում են, թէ եղունգների առանձնա-յատկութիւնները կախում ունեն միայն մարդու զբաղմունքից: Բայց այս կարծիքն էլ բոլորովին անհիմն է, որովհետև սակաւ չի պատահում, որ մենք առիթ ենք ունենում տեսնելու թափանցիկ, ճկուն և ողորկ եղունգներ ֆիզիքական ծանր աշխատանք ունեցող մարդկանց ձեռքերի վրայ, իսկ բամբակած, կարծր ու փոթփոթ եղունգներ՝ մտաւոր զբաղմունք ունեցող անձանց ձեռքերի վրայ: Ընթացիկ է, եղունգներն արտաբուստ կարող են լեթիւակի ազդել ֆիզիքական աշխատանքներից, և նրանց ներքին կամ ծլող մասը նոյնիսկ կարող է ենթակայ լինել միջոցների ու մա-

կարոյժների ազդեցութիւնների, բայց և կան շատ ուրիշ ազդեցութիւններ ու ներգործութիւններ, որոնք առաջանում են միայն և միմիայն ենթակայի ներքին օրգանների խանգարումներից կամ փոփոխումներից:

Այս իրողութիւնը աւելի ևս պարզաբանելու համար, ստիպւած ենք փոքր աւելի խորասուզել գիտական հետազոտութիւնների և ուսումնասիրութիւնների մէջ:

Եղունգները բուսնում են մատերի մորթուց և ոչ թէ մկաններից կամ ոսկորներից: Այս ապացուցւում է այն հանգամանքից: որ երբ մատերի մորթին պոկւում է, եղունգներն ևս մորթու հետ պոկւում են մատերից և տեսնւում է, որ նրանք խորը թաղւած են մորթու ծալքերի մէջ:

Եթէ մանրաշիտակով նայելու լինենք, կնկատենք որ եղունգները բաղկացած են թելանման բարակ նեարդիկներից, որոնք իրար հետ միանալով կազմում են ամուր և ճկուն մի մարմին, բաղկացած գրեթէ նոյն նիւթից ինչ որ վերնամաշկային նեարդիկները: Եղունգների արտաքին շերտում գտնւած այդ նեարդիկները համեմատաբար աւելի անկենդան են, քան ներքին մասում գտնւած նեարդիկները:

Եղունգը հիմնւում է մի չափազանց նուրբ, զգայուն և կենդանի բարձիլի վրայ, որ զետեղւած է ներքնամաշկի վրայ և որ կոչւում է զգայուն միս: Կամ «կենսական մաս»: Այդ բարձիկից հետզհետէ առաջանում են նոր և մատղաշ նեարդիկներ, որոնք միանալով եղունգի հետ մի կողմից նրան ամրացնում, իսկ միւս կողմից լարաբերութեան մէջ են դնում զգայուն մօի ու ներքնամաշկի հետ:

Բժշկական գիտութիւնը ապացուցել է, որ մատերի ծայրերը պարունակում են իրենց մէջ շատ աւելի զգայնութեան նեարդեր, քան մարմնի մի որևէ ուրիշ մասը, նաև այդ նեարդերը շատ աւելի զարգացած և շատ աւելի զգա-

յիւն են քան մարդկային սիստեմի մի որեւէ ուրիշ մասի նեարդերը: Մեր լեզուն, որ այնքան զգայուն է երևում, նրանով մենք անկարող ենք զգալ զարկերակի բախումները, մինչդեռ մատերի ծայրերի համար՝ դա բոլորովին պարզ և զիւրահասկանալի է: Կոյրերի մատերում այս նեարդերը այն աստիճան զարգացած են լինում, որ մի ամենանուրբ շփումով նրանք կարողանում են ստանալ արտաքին աշխարհի տպաւորութիւնները և նոյնպիսի հեշտութեամբ կարողանում են կարգաւ իրենց համար պատրաստած առանձին գլխերը:

Մատերի ծայրերում իւրաքանչիւր քառակուսի գծի վրայ հաշւում են 400 նեարդային պտուկներ, որոնցից 108ը պարունակում են նեարդային թելերի վերջաւորութիւնները: Այդ նեարդերը ինչպէս ամենաառաջին անգամ Սըր Զարլս Բէլը հաստատեց 1874 թւականին, անմիջական կապակցութիւն ունեն ուղեղի հետ: Բացի դրանից այս հոջակաւոր մասնա-գէտը յայտարարեց, թէ այդ նեարդերը հաղորդակցութեան մէջ են ուղեղի ոչ թէ մի մասի, այլ համարեա բոլոր մասերի հետ: Մեր մատերի նեարդերը, որոնք մինչև հիմա ճանաչած էին որպէս սոսկ շոշափելեաց նեարդեր, այժմ տեսնում ենք որ նրանք ընդունակ են լսելեաց նեարդերի դեր ևս ստանձնելու («Մատերով լսելը»—«Կոչնակ» 5 Մայիս 1988): Բացի սրանից, մենք համոզւած ենք, որ այդ նեարդերի վերաբերմամբ գեռ կան շատ ուրիշ գիտելիքներ ևս, որոնք գեռ մինչև այժմ չեն յայտնագործւած:

Մատերի ծայրերի և ուղեղի բոլոր մասերի մէջ եղած այդ կապակցութիւններն այնքան սերտ և անմիջական են, որ նրանք գրոշմում են մատերի վրայ ոչ միայն ենթակայի գործող յատկութիւններն, այլ և այն յատկութիւնները, որոնք գեռ զարգացած չեն և գեռ զարթոթութեան մէջ չեն գրւած: Այս համոզմունքի մէջ աւելի հաստատուելու հա-

մար, բաւական է մեզ իշխել այն իրականութիւնը, որ մատերի դրոշմների ուսումնասիրութեամբ զբաղւող մասնագէտները ոչ միայն կարողանում են գտնել շարագործներին ներանց մատերի դրոշմներով, այլ նաեւ ամենայն ճշգրտութեամբ գուշակում են նրանց մէջ սկսւող աղաքայ զարգացումները։ Եւ այս բոլորը երբէք զարմանալի չի լինել մեզ համար, եթէ մի բոսէ իշխուլ լինենք այն ճշմարտութիւնը, որ մեր ուղեղի մէջ տեղի ունեցող փոփոխումները—զարգացումները կամ նւազումները, սկիզբ են առնում մեր զգացած ժամանակից դեռ տասնեակ տարիներ առաջ և այդ փոփոխումներն անտարակայս ազդելով որոշ նեարդերի, նրանք ևս իրենց հերթին զօրեղ ազդեցութիւն են թողնում մատերի ծալրերի, բոլթի և ձեռքի ամեն մի մասի վրայ—երկար տարիներ առաջ քան մի ուրիշ փոփոխութիւն է նկատուելու մեր բնաւորութեան կամ յատկութիւնների մէջ։

Հաջարաւոր ոճրագործութիւններ գուշակել են մատերի ծալրերի և բոլթի նշաններով և այսօր այդ ուսումնասիրութիւնը բոլոր լուսաւորւած կառավարութիւնների գործնական ու կարեւոր գիտելիքներից մէկն է կազմում։

Այս բոլորից հաստատում է, որ մատերի մորթին շատ սերտ կապ ունի ուղեղի հետ և կրում է իր վրայ նրա բոլոր ազդեցութիւնները։ Բայց մենք տեսանք, որ եղունգներն ևս նոյնպիսի սերտ կապակցութիւն ունեն մատերի մորթու և մորթու ննարդերի հետ, և ինչպէս բժշկական գիտութիւնն է հրատարակել, ճեղունգները ուրիշ օջինջ չեն, բացի մատերի մորթու մի ձևափոխում, կամ ուրիշ խօսքով՝ մատերի մորթու շարունակութիւնն, հետևաբար նրանք ևս կարող են կրել այն բոլոր ազդեցութիւնները ինչ որ կրել է մատերի մորթին, մորթու ննարդերը և վերջապէս ուղեղը։

Բժշկապետներից և մասնագէտներից նրանք, որոնք

իրենց կենանքի մեծ մասը նւիրել են մորթու ուսումնասիրութեան, յայտարարում են, որ մորթու հիւանդութիւնների ամենամեծ տոկոսը առաջ է գալիս ներքին օրգանների իանգարումներից, որոնք ոչ միայն արտալատիչ են ենթակալի առողջութեան նւազման, այլ նաև ազդանշաններ են ծանր ու երկարատեւ հիւանդութեան: Այժմս, եթէ կարելի է լինում այսպիսի դուշակութիւններ անել (ինչպէս ասացուցւել է) մորթու ուսումնասիրութեամբ, ինչո՞ւ չի կարելի և նոյնն անել եղունգների ուսումնասիրութեամբ, որոնք ինչպէս տեսանք, մի կարծրացած ու կտտարեալ մարմնացումն են մորթու ճիշտ դրութեան և որոնք աճելով նրա ամենաբարձր ու ամենազարգացած մասից, յայտնապէս աւելի ևս ենթակալ են մարթու և օրգանիզմի ազդեցութիւններին:

Համաձայն ընախօսական և բժշկական որոշ կարծիքների, օւրաքանչիւր յայտնի նեարդ էապէս բաղկացած է երկու նեարդային թելերից, մի պատեանի մէջ, որոնցից մէկը հաղորդում է ուղեղի գործողութիւնը մարմնի հիւսւածքին, իսկ միւսը մարմնի հիւսւածքի գործողութիւնը՝ ուղեղին».

իսկ մենք ինչպէս տեսանք, այդ ամենայայտնի նեարդերը զտնւում են մատերի ծայրերում: Հետեւաբար ո՞չ մի կտսկած չկայ, որ մատերի ծայրերը կաւոդ են այդ դէպքում շատ աւելի ենթակալ լինել ուղեղի գործունէութեան ազդեցութիւններին, քան մարմնի մի որևէ ուրիշ մասը, որի նեարդերը համեմատաբար պակաս չափով են զարգացած ու կտտարեւադործւած:

Ինչպէս նորագոյն գիտնականներն ու մասնագէտներըն են յայտարարում, ուղեղի և մարմնի մէջ եղած հաղորդակցութիւնները կատարւում են Վիդային հեղանիւթի թրուռիչքով, ջիդերի թռթռումով կամ ելեկտրականութեան նրմանւող մի չափազանց նուրբ ոգիով».

բայց հէնց ինչ եղա-

նակով էլ այդ հաղորդակցութիւնները կատարելու լինեն, կասկած չկայ, որ նրանք այս կամ այն ուղղութեամբ պէտք է ազդեն մատերին, եղունգներին և ձեռքի միւս բոլոր մասերին: Եւ ինչո՞ւ պէտքէ հակառակը լինի, երբ մարդու միտքըն այնքան ազդեցիկ է, որ կարողանում է եթերի միջոցաւ ազդել թէ շնչաւոր և թէ նոյն իսկ անշունչ առարկաներին (ինչպէս նորագոյն փորձերն են հաստատում) ինչո՞ւ ուրեմն նոյն միտքը չպիտի կարողանայ ազդել իր անփական մարմնի մի այնպիսի հիւսւածքին, որը հարիւր ու մի ուղղութեամբ կապակցւած է իր հետ:

Այս ուսումնասիրութեան գիտական հիմունքներն այնքան պարզ ու այնքան հաստատուն են, որ կարիք չկայ նոյն իսկ հաւատալու այդ բանին, ինչ որ չենք տեսնում մեր այբով. կամ ինչ որ չենք շօշափում մեր ձեռքով: Ամենազարգացած բնակիստը նոյնիսկ կարող է ընդգրկել այս գիտութիւնը, առանց որեւէ կերպ վիրաւորելու իր դատողութեանը, ամենախիստ նիւթապաշտը նոյնիսկ կարող է ընդունել այս գիտութիւնը, առանց որեւէ կերպ հակասելու իր մտածելակերպին: Որովհետեւ եղունգները ինքնըստինքեան անգոյն և թափանցիկ են, իսկ նրանց ներքին ընկած մասը՝ այն աստիճան նուրբ ու զգայուն է, որ երբեմն նոյնիսկ երևան է հանում սրտի թափուկութիւնը: Հետեւաբար ոչ մի անհատ չի կարող ուրանալ այն ճշմարտութիւնը, որ եղունգների միջոցաւ նշմարող գոյնը ամէն մի ձեռագէտի, կամ ամէն մի ուսանողի համար, կարող է ծառայել որպէս մի վստահելի միջոց երևան հանելու մարդու առողջութիւնը և հոգու տրամադրութիւնը: Որովհետեւ եղունգների հիւսւածքը գլխաւորապէս կախում ունի նեարգային դրութիւնից, հետեւաբար ոչոք չի կարող ժխտել այն իրականութիւնը, որ եղունգների հիւսւածքից կարելի է

գուշակել ենթակայի նեարդային դրութիւնը և հոգու առողջութիւնը: Վերջապէս որեւէ ճշմարտութիւն ձեռք բերելու համար անհրաժեշտ է, որ մարդ ինքը ձգտի և ըմբռնի նրան, իսկ եթէ առիթ կամ ցտնկութիւն չի ունենալ այդ անելու, անբարեխիղճ կլինի, եթէ առանց երկար ու լուրջ մտածելու, մի վերջնական եզրակացութեան լաճի այս կամ այն ռւսումնասիրութեան վերաբերմամբ և աւելի վատը կլինի, եթէ ուրիշների մօտ ևս այդպէս արտայայտւելու փորձ անի:

ԳԼՈՒԽ II.

ՃԻՐԱՆՆԵՐ ԵՒ ԵՂՈՒՆԳՆԵՐ

ՈՐՊԵՍՁԻ այս ուսումնասիրութիւնը գիտնականապէս աւելի հասկանալի լինի, մենք մի րոպէ համեմատութեան մէջ կգնենք վայրի կենդանիների ճիրանները մարդկային ձեռքի եղունգների հետ և կքննենք նրանց զործածութիւններն ու պիտանութիւնները:

Ձեռքի եղունգները համապատասխանում են վայրի կենդանիների ճիրաններին, որոնք գործ են դրւում որպէս զէնք յարձակւելու և պաշտպանւելու համար, (օրինակ՝ առիւծը և վագրը) և կամ համապատասխանում են մարդկութեան վայրենի ցեղերի ճիրանաձև եղունգներին, որոնք նոյնպէս գործ են ածւում կիսով չափ որպէս զէնք՝ յարձակւելու և կիսով չափ էլ՝ որպէս գործիք փորելու համար, (օրինակ՝ Աֆրիկայի և Հնդկաստանի վայրենիները):

Վայրի կենդանիների ճիրանները շատ երկար, սրածայր և զօրեղ են, որովհետև նրանք իրենց գոյութիւնը պահպանելու համար յենւում են միայն իրենց ֆիզիքական ոյժի և ճիրանների վրայ: Մարդկութեան կիսավայրենի ցեղերի եղունգները նոյնպէս հաստ, զօրեղ և ճիրանաձև են, որովհետև նրանք ևս գոյութեան կռոււմ յաճախակի դիմում են իրենց ֆիզիքական ոյժին և զօրեղ բռունցքներին, իսկ մարդկութեան ազնւագոյն և մտացի ցեղերն, որովհետև կեանքի քաղաքագիտական կռոււմ ամբողջովին յենւում են իրենց մտաւոր ոյժին և կարիքն եղած դէպքում ևս, միայն իրենց պատրաստած զէնքերի վրայ, հետևաբար նը-

րանց եղունգները շատ նուրբ, ճկուն և քնքոյշ են լինում:

Լուսաւորւած մարդկութեան այս նուրբ, ճկուն և քնքոյշ եղունգները որպէսզի հաստատուն պահեն և պաշտպան լինեն իրենց ներքեւում կազմւած առաձգական բարձիկներին, լայնացել և գոգաւոր են դարձել:

Այսպիսով մենք տեսնում ենք, որ մարդկութեան բարձրագոյն և լուսաւորւած ցեղերի եղունգները ո՛չ զէնքի, ո՛չ էլ գործիքի դեր ունեն կատարելու. ուրեմն նրանք ծառայում են պաշտպանելու իրենց ներքեւ գտնւած զգայնութեան բազմաթիւ նուրբ նեարդերը, և պատեան լինելով մատերի նուրբ ծայրերին, վահանի ձևով պաշտպանում են նրանց ամեն տեսակի վնասներից: Կա՞յ ինչպէս Արիստոտէլն է ասում, «բնութիւնը պարգեւել է մ:գ եղունգներ, ո՛չ թէ կենդանիների նման յստակելու ու պաշտպանելու համար, այլ միմիայն ի պաշտպանութիւն մասերի նուրբ ծայրերի»:

Այս բոլորից ապացւում է, որ թէ կենդանիների ճիւղանները և թէ մարդկութեան տարբեր ցեղերի եղունգները կատարելապէս յարմարեցրւած են այն կարիքներին, որոնց համար նրանք կազմւած են: Եւ որովհետեւ, ինչպէս տեսանք, նրանք կազմւած կամ ձեւաւորւած են տարբեր տեսակ գործածութիւնների ու սլիտանութիւնների միջոցաւ (ինչպէս և մարմնի միւս բոլոր մասերը), հետեւաբար, պարզ է, որ նրանց միմեանցից զանազանելով ու մանրակրկիտ քննութեան ենթարկելով, կարելի է ճշտօրէն գուշակել այդ նոյն գործածութիւնները կամ սլիտանութիւնները:

Բնականաբար, ոչ ոք չի ակնկալել, որ Աֆրիկայի վայրենիների հաստ, կոպիտ և անտաշ եղունգները նոյն դերը կատարեն, կամ նոյն սլէտքերին յարմարեան, ինչ որ մարդկութեան ազնւագոյն ցեղերի նուրբ և ճկուն եղունգ-

ները: Նոյնպէս և տրամաբանօրէն ո՛չ որ չի հաւատալ, որ վալրի կենդանիների հաստ և զօրեղ ճիւղանները նոյն պաշտօնն են կատարելու, ինչ որ նոյն տեսակին պատկանող, բայց վաղուց աւելն ընտելացրած կենդանիների նուրբ, բարակ և համեմատաբար նւազ ճիւղանները:

Բալզաքը ասում է. «Երբ մտածում ենք, որ մեր միսը բաժանուած է աճող եղունգից մի այնպիսի շրջագծով, որ պարունակում է հեղուկը շարունակաբար եղջիւր դարձնելու անբացատրելի ու անտեսանելի գաղտնիքը, մարդ պարտաւորւում է ընդունելու, որ մարմնի բալկացուցիչ տարրերի զարմանալի կերպարանափոխութեան մէջ ոչինչ անկարելի բան չկայ: «When one thinks that the line separating our flesh from the growing nail contains the unexplained and invisible mystery of the incessant transformation of our fluid into horn, one must admit that nothing is impossible in the marvelous transformation of the human constituting elements»): Անկասկած տարրերի կամ օրգանիզմի այս ու այն մասի կերպարանափոխութեամբ մարդիկ կատարելապէս յարմարւում են կեանքի այն պայմաններին, հանգամանքներին ու ապրելու տարբեր եղանակներին, որոնց կամայաւիամայ ենթակայ են եղած նրանք: Եւ ուրիշ կերպ էլ չի կարելի համոզել, ալլապէս մեղանշած կլինենք ընդթեան կատարելութեան դէմ: Հետեւաբար պարզ է, որ այդ կերպարանափոխած տարրերի, նոյնիսկ մի ամենաթեթեւ տարրերութեամբ, կարելի է գուշակել, թէ նրանք ինչպիսի պայմանների ու հանգամանքների համար են կազմուած, կամ նրանց տէրերը ինչպիսի կեանքի համար են յարմարեցրւած:

Տարրերի այս կերպարանափոխութեան մէջ ամենաառաջին տեղը կարելի է տալ ձեռքի եղունգներին, որովհետեւ նրանք կազմւելով ամբողջ օրգանիզմի ամենազգայուն

ու ամենազործածական մասում, ընտանեալար և շատ աւելի նշանակութիւն ունեն, քան մարմնի մի որեւէ ուրիշ մասում կատարւած կերպարանափոխումը:

Մատերի ծայրերը, որոնք կազմում են շոշափելեաց գործարանի ամենանպատակայարմար մասերը, օժտւած են զգայնութեան նեարդերի ամենազօրեղ կեդրոններով: Այս նեարդային զօրեղ համախմբումները, ինչպէս վերջերս ապացուցւել է, դարերով գործածութեամբ հասնում են մի անյալիսի կատարելութեան, որ երբեմն նոյնիսկ նմանւում են ուղեղի գորշ մասին: Այս ամենանուրբ և ամենազգայուն «ուղեղները» առաւել ևս զգայուն լինելու համար, զետեղւած են մօրթու անմիջական մակերեսով մօտ: Այստեղ ահա մենք դէմ ու դէմ ենք զալիս այն տրամաբանութեան, թէ ինչո՞ւ տարրերի կերպարանափոխութեան մէջ ձեռքի եղունգներն այդքան կարեւոր ու նշանակալից են:

Բնականաբար, շատ աննպատակայարմար կլինէր, եթէ մարդկութեան ազնւագոյն ցեղերի այնքան նուրբ ու զգայուն մատերը փոխանակ համապատասխան եղունգների՝ օժտւած լինէին կոպիտ ու անտաշ ճիւղաններով, և կամ թէ նրանց այդքան քնքոյշ ու նուրբ մատերը վերջաւորւած լինէին փոքրիկ սմբակներով: Պարզ է, որ այդ ձեւաւորումն այնքան անպէտք ու նոյնիսկ վնասակար կլինէր մարդկութեան համար, ինչքան որ նուրբ, բարակ ու ճկուն եղունգները՝ վայրի կենդանիների և անասունների համար:

Կենդանական աշխարհն ուսումնասիրելուց յետոյ, մենք գալիս ենք այն եզրակացութեան, որ կենդանիների ճիւղանները և սմբակները կատարելապէս համապատասխանում են նրանց ընազդին ու յատկութիւններին: Նոյնիսկ մի հարեանցի քննութեամբ մենք տեսնում ենք, որ կըռւասէր, կատաղի և քաջասիրտ կենդանիներն օժտւած են

զօրեղ ու սուր ճիրաններով, (ինչպէս առիւծը, վագրը և այլն). մինչդեռ խաղաղ հանդարտ և երկչոտ կենդանիներն օժտուած են սմբակներով, կամ նոյնանման վերջաւորութիւններով, (ինչպէս ձին, էջը, կովը և այլն): Եթէ փոքր ևս առաջ դնալու լինենք այս ուսումնասիրութեան մէջ, մենք կտեսնենք, որ նոյն ցեղին պատկանող կենդանիների ճիրանները, կամ սմբակները նոյնպէս համապատասխանում են պատկան կենդանու բնազդին ու լատկութիւններին: (Այս կարելի է տեսնել մասնաւորապէս ձիերի տարբեր տեսակների մէջ):

Կենդանիների ճիրանները, կամ համապատասխան վերջաւորութիւններն այնքան նշանակալից ու արտայայտիչ են, որ նրանց կազմածքից կարելի է նոյնպէս մի ճշգրիտ գաղափար կազմել կենդանու օրգանների վերաբերմամբ: Նոյնիսկ մի թեթեւ ուսումնասիրութեամբ մենք տեսնում ենք, որ զօրեղ ու սուր ճիրաններով վագրը օժտուած է լինում նոյնպիսի զօրեղ և սուր ատամներով, ուժեղ ծնօտով ու զօրեղ անդամներով: Մինչդեռ նուրբ ու բարակ ճիրաններով կառոււն օժտուած է նոյնպիսի նուրբ ու բարակ ատամներով, նուրբ ծնօտով և նուրբ ու ճկուն անդամներով: Այս ուսումնասիրութիւնն աւելի առաջ տանելով, մենք տեսնում ենք, որ նոյն տեսակին պատկանող կենդանիների ճիրանները դարձեալ տարբերւում են միմեանցից և դրանով ցոյց են տալիս նրանց օրգանների տարբերութիւնները: (Տես շների տարբեր տեսակները և նրանց տարբեր տեսակի եղունգները):

Կենդանիների ճիրանները իրօք այնքան բնորոշիչ են, որ մեռած կենդանու մի հատիկ ճիրանը նոյնիսկ՝ բաւական է բնագէտի համար կազմելու նոյն կենդանու ամբողջ կառուցւածքը և իմանալու նրա կենցաղը, սովորու-

Թիւնները, բնազդը և ժառանգական ու անհատական լատկութիւնները: Իսկ այս բոլորը շատ բնական է, որովհետեւ երբ մի մասնագէտ ամբողջ իր ժամանակը նւիրում է մի մասնաւոր ուսումնասիրութեան, իր երկար տարիների հետազոտութեամբ ու փորձառութեամբ՝ բնականաբար պիտի կարողանայ ի վերջոյ երևան հանել, զոնէ մի որոշ աստիճան այնպիսի գիտելիքներ, որոնք սովորական դիտողին բոլորովին անծանօթ են ու անհասկանալի:

Նոյն օրէնքը վերաբերում է և մարդկային ձեռքի եղունգներին: Երբեմն մի անհատ ամբողջ իր ուշադրութիւնը դարձնում է մարդու օրգանիզմի մի փոքրիկ մասի վրայ և այն իր խորին ու լուրջ ուսումնասիրութեան նիւթ է դարձնում, բնականաբար, նա պիտի կարողանայ շատ աւելի գիտելիքներ ձեռքի բերել այդ նոյն մասի վերաբերեալ, քան մի որեւէ ուրիշ անհատ, որ ժամանակ կամ առիթ չի ունեցել իրեն նւիրելու այդ մասնաւոր ուսումնասիրութեան:

ԵՂՈՒՆԳՆԵՐԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

ԻՆՉՊԻՍ որ կենդանիների ճիւղները տարբերուած են իրենց որակով ու ձևերով և դրանցով ցոյց են տալիս կենդանիների բնազդը և ժառանգական լատկութիւնները, այնպէս էլ մարդկանց եղունգները տարբերուած են միմեանցից իրենց ձևերովն ու հիւսւածքովը և այդպիսով ցոյց են տալիս մարդկանց բնաւորութիւնը և ժառանգական առանձնայատկութիւնները: Ինչպէս որ բնագէտը կենդանու ճիւղանների կերպարանքից կարողանում է մի ընդհանուր զաղափար կազմել նրա նախնիքների օրգանիզմի ու ֆիզիքական դրութեան վերաբերմամբ, նոյնպէս էլ մարդու եղունգների ձևակերպումից կարելի է մի ճշմարիտ զաղափար կազմել նրա նախահայրերի օրգանների ու ընդհանուր առողջութեան վերաբերմամբ: Չիշտ ինչպէս միևնոյն ցեղին պատկանող կենդանիների տարբեր տեսակի ճիւղանները ցոյց են տալիս պատկան կենդանիների տարբեր տեսակի լատկութիւնները, սովորութիւնները, վարքը, բնազդը, ապրելու տարբեր եղանակները, հանգամանքները, շրջապատը և այլն և այլն, նոյնն էլ անում են եղունգները մարդու վերաբերմամբ:

Նախընթաց էջերում մենք տեսանք, որ թէ կենդանիների ճիւղանները և թէ մարդկանց եղունգները իրենց տարբեր տեսակի կերպարանափոխումներով կառարելապէս համապատասխանում են պատ՛ան արարածների կարիքներին, բայց մենք արդէն գիտենք, որ մարդկանց կարիքները

շատ աւելի մեծ և շատ աւելի բազմազան են քան որևէ տեսակի կենդանիներինը, հետևաբար նրանց եղունգներն ևս շատ աւելի տարբեր և շատ աւելի զանազանակերպ են, քան մի որևէ ուրիշ տեսակի կենդանիների ճիւղանները, կամ համապատասխան վերջաւորութիւնները:

Այս ուսումնասիրութիւնն աւելի առաջ տանելով, դուք կգտք այն եզրակացութեան, որ ինչպէս չի կարելի գտնել երկու հոգի ճիշտ նոյն ընաւորութեամբ ու առողջութեամբ և ճիշտ նոյն մտաւոր ու ֆիզիքական դրութեամբ, այնպէս էլ չի կարելի գտնել երկու հոգու ձեռքերի եղունգներ, ճիշտ նոյն հիւսւածքով, նոյն որակով և ճիշտ նոյն ձևերով ու առանձնայատկութիւններով:

Այսքան բազմապիսի եղունգները որոշ կարգի գնելու և նրանց մասին մի ընհանուր գաղափար կազմելու համար, նրանք վերածւած են երեք գլխաւոր տիպերի—

Ա. Նախնական եղունգներ.

Բ. Գործնական եղունգներ.

Գ. Հոգեկան եղունգներ:

Նախ քան անցնելու այս տիպերի ուսումնասիրութեան, անհրաժեշտ եմ համարում լիջել այստեղ այն իրականութիւնը, որ խնամքը կամ աշխատանքը թէև կարող են արտաքուստ ազդել եղունգների վրայ, բայց նրանք անկարող են ամենափոքր ազդեցութիւն անգամ թողնել եղունգների ձևերի կամ տիպերի վրայ: Օրինակի համար, միևնոյն արհեստանոցում և միևնոյն գործով զբաղւող մի խումբ արհեստաւորներից մի մասը կարելի է ունենայ երկար ու նուրբ եղունգներ, իսկ միւս մասը՝ կարճ ու լայն եղունգներ և թէկուզ տասնեակ տարիների չարքառ աշխատանքի պատճառով՝ նրանց եղունգները մեքենաների տակ կտրատւեն ու ջախջախւեն, դարձեալ կտեսնէք, որ նրանք

պահպանել են իրենց սկզբնական ձևերը—երկար եղունգ-
ներով արհեստաւորները դարձեալ ունեն երկար եղունգներ,
իսկ կարճ ու լայն եղունգներով արհեստաւորները՝ կարճ
ու լայն եղունգներ:

Միևնորին էլ կարելի է նկատել հանգստութիւն
վարիւղ փափկասէր դասակարգերի մէջ, թէկուզ նրանց
եղունգներն ընդհակառակը ենթակալ եղած լինեն տասնեակ
տարիների հոգատարութեան ու խնամատարութեան:

ԳԼՈՒԽ IV.

— — — — —

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԵՂՈՒՆԳՆԵՐ

ՆԱԽՆԱԿԱՆ Եղունգները ինչպէս անունը բնորոշում է, իրենց տեսակով գերակշռելիս են եղել նախնական ժամանակներում, երբ մարդկութիւնը մտաւորապէս գեռ շատ աղքատ էր և իր ձգտումներով շատ էլ չէր տարբերում կենդանիներից:

Այժմ լուսաւորւած ազգերի մէջ շատ գծւած է գտնել նախնական տիպի եղունգներ իրենց հարազատ կերպարանքով. բայց շատ ու քիչ բարեփոխւած ձևերով եղունգների՝ հեշտութեամբ կարելի է հանդիպել լիջւած բոլոր ազգերի մէջ: Նախնական եղունգների ամենալաւագոյն նմոյշները այժմ կարելի է տեսնել գեռ խաւար ու վայրենի դրութեան մէջ մնացած ազգերի մէջ:

Նախնական եղունգները լինում են կարճ, լայն, հաստ, կոշտ ու կոպիտ: Նրանք նմանւում են ճիշտ մի շարք տառ և կոպիտ տաշեղների: Ո՛չ մի նշոյլ նրբութեան, կամ գեղեցկութեան: Նրանց տեսքը կատարեալ կոպտութիւն ու անտաշութիւն է արտայայտում:

Այսպիսի կոշտ, կոպիտ ու անտաշ եղունգներն ընդհանրապէս գտնւում են նոյնպիսի կոշտ, կոպիտ ու «կեղտոտ» մատերի վրայ: Բնականաբար այդ անտաշ, կոպիտ ու «կեղտոտ» մատերն ընդունակ են ուղեղին հաղորդելու միայն այնպիսի զաղափարներ, որոնք զուրկ են նրբութիւնից, գեղեցկութիւնից, մաքրութիւնից և կատարելութիւնից: Հետեւաբար, այդպիսի անտաշ եղունգների ուսումնա-

սիրութեան գէպքում է միայն, որ մենք կորող ենք գտնել կռպիտ, անտաշ, անկիրթ, անզգայ և գռնհիկ բընաւորութեան յատկանիշները:

Այսպիսի եղունգներով անհատը ունենում է շատ քիչ մտաւոր կարողութիւն: Նրա միտքը զբաղած է գըլխաւորապէս իր առօրեայ կենսական, նիւթական գոյութեան մասին հոգալով, առանց որեւէ բարձր հասկացողութեան կամ վսեմ ձգտումների Բաւական է, որ նրա ապրուստը քիչ շատ բաւարար տեսակ անցնի և գոյութիւնն ապահով լինի, այլևս նա ոչ մի տեսչ կամ աւելի բարւոք կենցաղավարութեան ձգտում չի ունենալ: Նա իրեն աւելի ազատ է զգում բանւորական ստորին շարքերում, քան գաղափարների, գեղարւեստի ու զգացումների աշխարհում: Նա կարծես ուրիշ այլևս ոչ մի ձգտում չունի, բացի այսպէս ասած «ուտելուց, խմելուց ու քնելուց»:

Նա լինում է խիստ խորամանկ, բայց ոչ թէ գատողութեամբ, այլ բնազգմամբ: Նրա մէջ աւելի բնազդն է գործում քան գաղափարութիւնը կամ խելքը և այս պատճառով էլ նա խոստովում է այն բոլոր գործերից, որոնք պահանջում են գաղափարութիւն, հասկացողութիւն ու հմտութիւն և ստանձնում է Ֆիզիքական միայն այնպիսի աշխատանքներ, որոնց կարելի է կատարել Ֆիզիքական ոյժի և բնազդի միջոցաւ:

Նա լինում է խիստ տգէտ ու հախապաշարւած, ընթանում է իր նախահայրերի սովորութիւններով ու նրանց սահմանած օրէնքներով, խորշում է գիտութիւնից ու նախընտրում է բանւորական ստոր գործերը, աւելի քան թէ արհեստը:

Այսպիսի եղունգներով անձանց դուք ընդհանրապէս կհանգիպէք փողոցներ աւելելու, գոմեր մաքրելու և այլ

նման կեղտոտ գործերում: Նրանք այնքան զուրկ են զգացումից, որ բնաւ էլ չեն մտածում, թէ այդ գործերը պատւաբեր չեն իրենց համար:

Նախնական եղունգներով անհատը զուրկ է լինում հոգեկան, ներքին և բարոյական ուժից և այս պատճառով անընդունակ է լինում թէ իրեն սանձելու և թէ ուրիշներին իշխելու կամ ղեկավարելու:

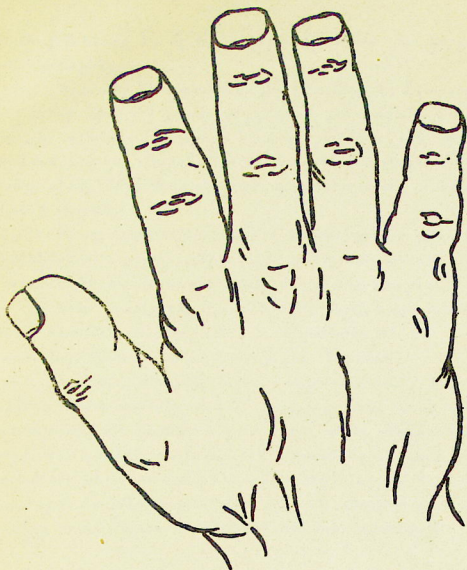
Գեղեցկութեան, նրբութեան ու գեղարւեստի ճաշակը բոլորովին պակասում է նրանից: Գեղարւեստից միակ բանն որ մօտ է իր սրտին, դանազն է, իհարկէ միայն նախնական եղանակներ և նախնական: Գործիքների վրայ նւազւած:

Նրեակայութիւնից ու ստեղծագործող ուժերից նա չափազանց աղքատ է և ինչ էլ որ ունի, աւելի շուտ ծընունդ է անասնական յատկութիւնների:

Նախնական եղունգներով մարդը ունենում է անգութ, բարկայնիտ ու կատաղի բնաւորութիւն: Կռիւների մէջ նա աչքի է ընկնում իր վայրագ քաջութեամբ: Բայց չպիտի կարծել, որ նա սանձնազոհութեամբ կռւում է մի ինչ որ նւիրական գաղտնիքի պաշտպանութեան համար, ո՛չ, որովհետեւ նրա համար ոչ մի նշանակութիւն չունի նրապատակը, նրան հրամայել են կռւելու և նա որպէս վարձկան կռւող, աւելի շատ հետաքրքրւում է աւարով քան յաղթանակով և որ գլխաւորն է, նա առիթ է ունենում գոհացում տալու իր կործանիչ, անիրաւ ու անգութ բնաւորութեան:

Նրա կարծիքով, իւրաքանչիւր մարդ պարտաւոր է ունենալու զօրեղ անգամներ, կատաղի բնաւորութիւն և լիկ բնազդ, որոնց մէջ նա գերազանցութեան է հասնում:

Նա ունենում է չափազանց զօրեղ առողջութիւն: Նրա համար ոչ մի նշանակութիւն չունեն ո՛չ եղանակների

Հախնա կան եղունգներ

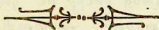
խտուծիւնները և ոչ էլ փիղիքական ծանր ու չարքաջ աշխատանքները:

Նրա մէջ նեարգային կազմը շատ թուլ է: Ազայական նեարգերը նրա մէջ բարձր զարգացման չեն հասած: Ծեծը, զէնքից առաջացած վէրքերը նրան արնքան ցաւ չեն պատճառում, որքան «Գործնական» ու «Հոգեկան» տիպի մարդկանց, որոնց մէջ նեարգային կազմը ամենաբարձր զարգացման է հասած:

Մարդաստանուծիւնների և սարսուցուցիչ անգթութիւնների ու վարենուծիւնների ամենամեծ տոկոսը կատարւում են «Նախնական» տիպի մարդկանց ձեռքով:

Շատ հետաքրքիր է տեսնել, թէ ինչպէս այս եղունգներն աստիճանաբար կորանում և ճիւղանների ձև են փոխւում, երբ միառժամանակ նրանք չեն կտրւում:

Նախնական եղունգները բաղդատութեամբ կենդանիների ճիւղաններին, թաւական բարեփոխւած և հետեւաբար արտայայտիչ են համեմատաբար աւելի ազնիւ լատկութիւնների, քան դրանից աւելի ստորին տեսակի եղունգները, կամ աւելի ճիշտն ասած, ճիւղանները իրենց ձևերով ու կազմաւածքով հաւասարապէս նման են թէ մարդկային ստոր ցեղերի եղունգներին և թէ կենդանիների ճիւղաններին:

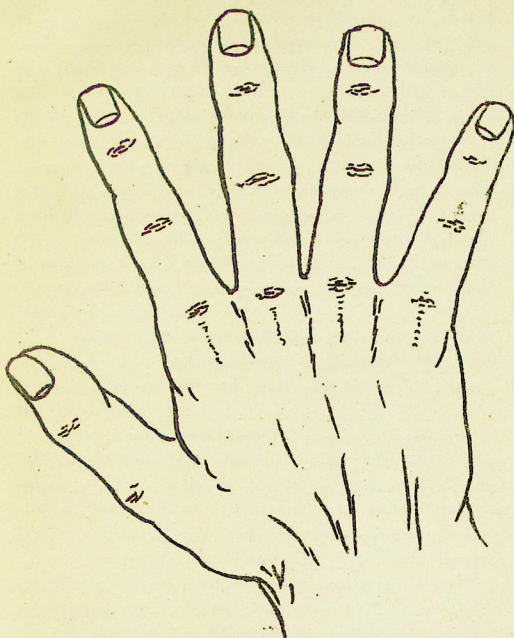

ԳԼՈՒԽ V.

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԵՂՈՒՆԴՆԵՐ.

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ եղունգները այդ անունն են կրում, որովհետեւ նրանք ընդհանրապէս գտնւում են զօրծնական մարգկանց ձեռքերի վրայ. իրօք բոլոր դարծնական անձինք բժիշկներ, դիտնականներ, քարոզիչներ, ուսուցիչներ, փառաբաններ, գերասաններ, գրագիրներ, առմարակալներ, վաճառականներ բոլորն էլ ունենում են այդ տիպի եղունգներ:

Գործնական եղունգները լինում են միջին մեծութեամբ, բաւական ամուր, հաստատուն ու ձևաւորւած: Այս եղունգները եթէ համեմատելու լինենք «նախնական» կոչւած եղունգների հետ, կտեսնենք որ նրանք բոլորովին բարեփոխւած, զտւած և հետեւեալ արտայայտիչ են. աւելի ազնիւ յատկութիւնների: Նրանք ցոյց են տալիս զօրութիւն ու կենսունակութիւն, սակայն ոչ կոպտութիւն ու անտաշութիւն, ինչպէս նախնական եղունգները: Նրանք աքտայալուծ են զօրաւոր առողջութիւն, սակայն ոչ անզգայութիւն ու անշարժութիւն: Այս եղունգները եթէ համեմատելու լինենք «Հ. գեկան» կոչւած եղունգների հետ, կտեսնենք որ նրանք նոյնպէս նուրբ ու քնքուշ են, սակայն ոչ չափազանց նուրբ ու կակուղ ինչպէս վերջինները, նրանք մի տեսակ համաչափութիւն են պահպանում այդ երկու ծայրայեղութիւնների միջև. նրանց տեսքը մի ընդհանուր զօրութիւն, ամրութիւն, բայց և միևնույն ժամանակ կանոնաւորութիւն, մաքրութիւն ու համաչափութիւն է արտայայտում:

Գործնական եղանակներ

Այսպիսի եղունգներով անձինք լինում են գործու-
նիայ, բայց այս գործունէութեան մէջ նրանք ոչ թէ կու-
րօրէն հետեւում են իրենց նախորդներին, այլ պէտք եղա-
ծին չափ աշխատում են նոր միջոցներ գտնել: Նրանք յար-
մար ժամանակին թողնում են ոլորապտոյտ երկար ու հին
ճանապարհը, որ իրենց նախորդների հետքերով է գրոշմ-
ւած և բռնում են մի կարճ ու նոր ճանապարհ, որ նոր է
դառնաւ: Նրանք կարիք զգացւած գէպքում թողնում են
հին միջոցները և նոր միջոցներ փնտրում: Նրանք ունե-
նում են թէ մտաւոր և թէ ֆիզիքական զօրեղ կարողու-
թիւն, յարատեւութիւն, հաստատկամութիւն, ինքնավըս-
տահոլութիւն և մեծ եռանդ, և այս գովելի յատկութիւն-
ներով նրանց փնտրող, հետաքոտող միտքը յաճախ պսակ-
ւում է յաջողութեամբ:

Եթէ գործնական եղունգները բաճակաձեւ են, ստեղ-
ծագործելու այդ տաղանդը աւելի զարգացած է, իսկ եթէ
նրանք քառակուսի են, այդ յատկութիւնը բարձր զարգաց-
ման չի հասած:

Գործնական եղունգներն ընդհանրապէս գտնւում են
նոյնպիսի լայն ու զօրեղ մատերի վրայ, ընտկանաբար այդ
լայն ու ուժեղ մատերը, ամուր ու հաստատուն եղունգնե-
րի հետ, ընդունակ են կատարելու շատ աւելի ծանր ու
դժւար աշխատանքներ, քան նուրբ ու բարակ մատերը
նոյնպիսի նուրբ ու թույլ եղունգների հետ. կամ յայտնա-
պէս նրանք շատ աւելի դիմացկուն, յարատեւող և գործնա-
կան կեանքի յարմար պիտի լինեն, քան երկրորդ տիպի մա-
տերը: Գործնական եղունգներով անձանց համար գործնա-
կան զբաղումները նոյնքան հաճելի են, որքան հանգստու-
թիւնը՝ նուրբ ու նեղ եղունգներով անձանց:

Գործնական եղունգներով անձինք ընդունակ են թէ

իշխելու և թէ հնազանդելու, բայց իհարկէ աւելի շուտ կցանկանան առաջինի գերում լինել, քան երկրորդի։ Նրանք ոչ մի գէպքում գլուխ չեն խոնարհեցնել բաց առեալ այն գէպքում, ուր անձնական մեծ շահերն են վրտանդի ենթարկուում։

Նրանք լինում են ընկերասէր, խաղաղասէր և զըզւանք՝ են զգում աղմուկից ու խռովութիւնից, բայց երբ իրնդիրն իրենց անձնական զգացումներին ու շահերին է վերաբերում, նրանք զօրեղ քաղաքականութեամբ դիմադրում են և իրենց իրաւունքներն ու շահերն պաշտպանում։

Նրանք ունենում են շատ զօրեղ ու ասկուն բընավորութիւն, ազատ մտածողութիւն, արագ գործունէութիւն, ինքնալստահութիւն և որոշ զինւորական ոգի, որն անգնահատելի է կեանքի կռուում յաղթանակելու համար։ Նրանց պաշտելի յատկութիւններն են անհատականութիւն, ինքնուրոյնութիւն և գործունէութիւն։

Գործնական եղունգներով անձինք օժտւած են լինում նաև գաղափարական, գեղարւեստական ու իգէալական յատկութիւններով, բայց դրանով հանդերձ նրանք երբէք իգէալապաշտ կամ գաղափարապաշտ չեն լինում։ Նրանք իրենց ոյժերը գլխաւորապէս գործ են դնում գործնական, պիտանի, նիւթական ու իրական խնդիրներում։

Նրանք լինում են նիւթասէր և շահասէր, սիրում են հարստանալ և ամեն բանում բաւականանում են ոչ թէ տակաւութեամբ, այլ ցանկանում են առատութիւն։ Նրանք իրենց նիւթասիրութեամբ, փառասիրութեամբ, գործունէութեամբ ու ասկունութեամբ մեծ յաջողութիւն են գրանում գործնական կեանքում։

Գիտութիւններից նրանք նախընտրում են այնպիսիները, որոնք աւելի գործնական, իրական ու աւելի կարեւոր

են: Կրօնի մէջ նրանք ծայրայեղութեան չեն դիմում: Նրանք ամեն ինչ քննում են իրենց դատողութեամբ ու տրամաբանութեամբ և ամեն բանում ապացոյց են պահանջում:

Գործնական եղունգներով անձինք ընդհանրապէս լինում են քաղաքավարի, ճշգրտալոյս, կարգապահ, մաքրասէր ու հաւատարիմ: Նրանք միշտ սիրում են օրէնքով ընթանալ և սիրում են որ ուրիշներն էլ նոյն տեսակ լինեն: Նրանք հնազանդում են բոլոր սահմանափակ օրէնքներին և յարգում են բոլոր սովորութիւնները: Այս յատկութիւնները մանաւանդ աչքի են ընկնում այն անձանց մէջ, որոնց եղունգները փոքրիշատե քառա'յուսի ձև են ունենում: Երբ այս քառակուսի եղունգները սովորականից աւելի կարճ ու նեղ են լինում, ենթական առաւել ևս սէր ու յարգանք է ունենում դէպի ազգային բոլոր սովորութիւններն ու օրէնքները: Նա, չ'նայած իր զօրեղ գատողութեանն ու ակեպտիկ յատկութիւններին, երբեմն ենթակալ է լինում սովորութիւնների, ծէսերի ու հին դաւանանքների: Նա աղքատ է լինում ստեղծագործող տաղանդից ու ինքնուրոյնութիւնից և այս պատճառով էլ թէև իր դատողութեան մէջ բաւական զարգացած ու առաջացած է, բայց գարձեալ անկարող է լինում նոր գաղափարներ ստեղծելու և հնէից հրաժարւելու: Նա նեղ հայեցակէտի տէր է լինում: Նա աշխարհը դատում է իր անսաճին ու իր հասկացածին պէս:

Այսպիսի եղունգներով անձինք աղքատ են լինում իդէալական բարձր գաղափարներից ու երևակայութեան զօրեղ յատկութիւններից: Այսպիսի խնդիրներում դուք սովորաբար կգտնէք նրանց վերին աստիճանի ակեպտիկ, քննադատ ու կամակոր: Նրանք ընդունում են միայն այն գաղափարները, որոնք մօտ են իրենց դատողութեանը և մերժում են այն ամենը, ինչ որ հակառակ են իրենց համոզմունքներին:

Նրանք սիրում են միայն այն գիտութիւնները, որոնք որպէս յայտնի ճշմարտութիւն, ընդհանուր կողմից ընդունւած և իրենց դատողութեանը մօտ են, և մերժում են այն ամենը, ինչ որ դեռ ընդհանուր կողմից ընդունւած չէ և իրենց կարծիքով հաստատուն փաստերով դեռ չի ապացուցւած: Նրանք գլխաւորապէս ստեղծւած են նիւթական ու կենսական խնդիրների համար, և այնպիսի գործերում, ուր զօրեղ ելեակայութիւն, ստեղծագործող ոյժ և ինքնօրինակութիւն չի պահանջում, նրանք կատարեալ յաջողութիւն են գտնում:

Երբ այս եղունգներն ընդհակառակը նրկար ու լայն են լինում, ենթական համեմատաբար աւելի ազատամիտ, զաղափառական և աւելի լայն հայեացքների տէր է լինում: Այս եղունգները ինչքան աւելի լայն—բացւած և գեղեցիկ կերպով գոգաւորւած ու ձևաւորւած են լինում, այնքան աւելի նրանց տէրերը անկեղծ, աւաքինի, համեստ և պարզ բնաւորութեան տէր են լինում:

Երբ գործնական եղունգները պարզապէս քառակուսի են լինում, այդ դէպքում պատկան անձնաւորութեան աչքի ընկնող յատկութիւնները լինում են կանոնաւորութիւն, դասաւորութիւն, սիստեմ, մեթոդ և դիսիպլին: Նրան ոչ մի բան այնքան զգուսնք չի պատճառում, որքան անկարգութիւնն ու անկանոնութիւնը: Գործի մէջ կամ տանը դուք ընդհանրապէս կգտնէք նրան իր գործերը կարգի գնելիս և իրօք, նրա գործերը միշտ կարգ ու կանոն: Եւ սիստիմի մէջ են լինում: Նրա բնակարանը, զրահենակը, կամ շտեմարանը դուք միշտ կտնտնէք կարգի—կանոնին և ամեն ինչ իր որոշ տեղում:

Արտաքինը նրա համար այնքան մեծ նշանակութիւն ունի, որ նա յաճախ ամեն ինչ դատում է արտաքինով միայն: Նա մտքբաւեր է և չի կարող անմաքրութիւն առնել:

Նա սիրահար է ճշգրտապահութեան, քաղաքավարութեան, արտաքին կոկիկութեան ու համեստութեան և չի կարող հակառակը տեսնել: Նա իր քաղաքավարութիւնը երբեմը կեղծաւորութեան է հասցնում:

Գործնական և քառակուսի եղունգներով անձինք թէև իրենց գործերը փոքր ինչ հանդարտ են լառաջ տանում, բայց միշտ էլ լաւ ու մաքուր: Հազնւելու մէջ ևս թէև բաւական դանդաղ, բայց միշտ էլ մաքուր, կոկիկ, պատշաճ ու շքեղ:

Այլ պատկեր է հանդիսանում, երբ գործնական եղունգները բահակաձև են լինում: Այս դէպքում ենթական աւելի գործում է գործի սիրոյ համար, քան թէ կարգուկանոն ու գիտելիքն պահպանելու: Նա, չափազանց կարճ միջոցում կարող է իր գրասենեակը, գործատունը կամ բընակարանը յեղաշրջել և չափազանց զարմանում է, որ իր միւս գործակից եղբայրներն այնքան հանդարտ ու զգոյշ են և այնքան կաշկանդաւած բացարձակ կանոնաւորութեամբ:

Երբ գործնական եղունգները կատարելապէս բահակաձև են լինում, տէրերն օժտւած են լինում մի առանձին ինքնուրոյնութեամբ: Նրանք իրենց տեսակէտն օրէնք են համարում և այսպիսով երբեմն էլ սխալում իրենց տեսակէտների ու գործունէութեան մէջ:

Նրանք առաջնորդւում են միայն իրենց անձնական աջամարանութեամբ ու ցանկութեամբ, առանց նշանակութիւն տալու հասարակութեան, կամ շրջապատի կարծիքներին և այսպիսով յաճախ արժանանում են «տարօրինակ» կամ «կիսախելագար» տիտղոսին:

Նրանք երբէք չեն կամենում ենթակալ լինել սուրիշներին և բնաւ չեն ցանկանում իրենց գաղափարներին միացնել ուրիշների գաղափարները: Նրանք միայն յարգում

են այն անձանց, որոնց մէջ ազատամտութիւն, նոր խորհրդածութիւններ ու նոր գաղափարներ են իշխում և զըզում են այն մարդկանցից, որոնց մէջ հին գաղափարներն ու հին մտածելակերպերն են թագաւորում:

Նրանք մի առանձին սէր ունեն գէպի ձիերը, շները և գէպի բոլոր կենդանիները, նրանք նոյնպէս սիրում են այգիներ տնկել, շէնքեր կառուցանել և նոր ու անծանօթ հողեր մշակել ու կենդանացնել: Նրանք սիրահար են որսորդութեան, հրացանաձգութեան, ձիարշաւի, ֆուտբոլի և ընդհանրապէս բոլոր նման տաք ու կենդանի խաղերի ու զւարճութիւնների:

Գեղարւեստը նրանց այնքան չի գրաւում, միայն երբ չափազանց հիանալի, իրական ու կենդանի է լինում: Նրանք աւելի շատ նշանակութիւն են տալիս արհեստներին քան գեղարւեստին: Գեղարւեստից այնուամենայնիւ նրանց սրտին մօտ է նւագը. նրանք այս ճիւղի մէջ մեծ յաջողութիւն են գտնում և ընհանրապէս եռանդուն ու կենսունակ երաժիշտներ դառնում: Բայց այստեղ ևս նրանք բեկանում են նախորդների դրած օրէնքները և աչքի են ընկնում իրենց նոր-օրինակ նւագներով:

Բահակաձև եղունգներ ունենալու գէպքում, միշտ պէտք է աչքի առաջ ունենալ նրանց ամբողթիւնը, զօրութիւնը և կենսունակութիւնը, նախքան վերոյիշեալ յատկութիւնները նրանց վերագրելը: Երբ բահակաձև եղունգները նուրբ, կակուղ և կամ թէ կենսունակութիւնից ընկած ու թառամած են լինում, այդ գէպքում, թէև տէրերը սիրահար են լինում վերոյիշեալ յատկութիւններին, բայց և զուրկ են լինում այն անկունութիւնից, գործունէութիւնից ու զօրութիւնից, որոնք անհրաժեշտ են իրենց գաղափարներն իրագործելու համար:

Երբ գործնական եղունգները կոնաձև են լինում, ենթա-
կան իր գործնական յատկութիւնների հետ միասին՝ ունենում
է նաև մի շարք իդէալական ու գեղարւեստական յատկու-
թիւններ։ Այսպիսի եղունգներով անհատը, որքան որ նըշանա-
կութիւն է տալիս գործի կանոնաւորութեանը, նոյնքան ևս
նշանակութիւն է տալիս նրա գեղեցկութեանն ու ներգաշնա-
կութեանը։ Նա, իհարկէ իր կանոնաւորութեամբ կամ գործու-
նէութեան սիրով երբէք չի կարող չափւել քառակուսի կամ բա-
հակաձև եղունգներով անձանց հետ, բայց իր սուր ըմբռնողու-
թեամբ, արագ մոտձողութեամբ և զօրեղ երևակայութեամբ
կարող է յարմար ժամանակին ջատ աւելի գործեր կատարել,
քան իր միւս՝ յարատեւ գործող կամ դիսպլինիստ եղբայրները։

Կոնաձև եղունգներով անձինք լինում են վեհանձն,
առատաձեռն ու համակրելի։ Հասարակութեան մէջ կամ
օտարների առաջ աչքի են ընկնում իրենց պայծառ, գեղե-
ցիկ ու շողշողուն բնաւորութեամբ։ Ահաւասիկ այս է այն
պատճառը, որ շնայած քառակուսի եղունգներով արտիստ-
ների կրած չարքաշ աշխատանքներին ու նրանց խորին ու-
սումնասիրութեանն ու յարատեւութեանը, այնուամենայնիւ
հասարակութեան ծափահարութեանն աւելի շուտ արժանա-
նում են վերոյիշեալ տիպի եղունգներով գեղարւեստասէրները։

Երբ կոնաձև եղունգները չափազանց նուրբ, ճկուն և
կակուղ են լինում, տէրերը թէև օթուած են լինում գեղար-
ւեստական յատկութիւններով, բայց նրանք հազւագիւտ գէպ-
քերում են կարողանում իրենց նպատակները իրագործել ար-
հեստագիտութեան մէջ։ Այսպիսի եղունգներով անձինք լինում
են անցողիկ, անփութ և ջուլլ։ Խոսասէր են լինում, երբ խնդիրն
իրենց հանգստութեանն է վերաբերում։ Սիրոյ կամ բարեկա-
մութեան մէջ նրանք այնքան հաստատուն չեն, որքան քառա-
կուսի կամ բահակաձև եղունգներով անձինք, որովհետև

շատ շուտով հրապուրւում և առաջնորդւում են ամեն մի գիւթիչ անձանօթով ու գրաւիչ նորութիւններով:

Յաճախ դուք առիթ կունենաք տեսնելու միւսնոյն ձեռքի վրայ տարբեր ձեւերի եղունգներ—մէկ կոնաձև, մէկ քառակուսի, մէկ բահակաձև և այլն. այս եղունգները կոչւում են «խառն» եղունգներ:

Խառն եղունգներով անձինք օժտւած են լինում մի շարք խառն յատկութիւններով: Նրանք թէև մի որոշ յատկութեան մէջ առանձնապէս այնքան զօրեղ չեն, բայց և օժտւած են լինում յիշեալ ձեւերին վերաբերող համարեա բոլոր յատկութիւններով: Նրանք թէև մի մասնաւոր զբաղմունքի մէջ այնքան յաջող չեն, որքան միւսնոյն ձեւի եղունգներով անձինք, բայց և մի ընդհանուր հմտութիւն ու ընդունակութիւն ունեն համարեա ամէն բանի մէջ: Գործնական կեանքում գրեթէ չկայ որևէ զբաղմունք, որ այդպիսի եղունգներով անձինք չկարողանան կատարել իրենց խառն յատկութիւններով և ընդհանուր հասկացողութեամբ: Խառն եղունգներով անձինք ունենում են շատ ճշկուն ու գիւրաթեք բնաւորութիւն: Այս առաձգական բնաւորութեան շնորհիւ՝ նրանք հիանալի կերպով կարողանում են համակերպւել նոր հանգամանքների ու դժւարին պայմանների հետ և այսպիսով կեանքի ակնկոծութիւնները նրանք բնաւ խորը չեն զգում: Նրանք այնքան բազմազան ու բազմապիսի գաղափարների տէր են լինում, որ զարմանալի կերպով կարողանում են համակերպւել ամեն մի մրտաճեղակերպի ու ամեն մի դաւանանքի հետ: Նրանք մի տեսակ միջնորդ են հանդիսանում մարդկանց տարբեր գաղափարներն ու տարբեր մտաճեղակերպները միմեանց հետ կցելու և շաղկապելու համար: Նրանց շնորհիւ աշխարհն աւելի հեշտ, ցուրեկան ու ախորժելի է լինում:

ՀՈԳԵԿԱՆ ԵՂՈՒՆԳՆԵՐ.

ՀՈԳԵԿԱՆ ԵՂՈՒՆԳՆԵՐԸ ինչպէս անունը բնորոշում է, վերաբերում են հոգուն: Այս եղունգների տէր անձինք թէև հոգիներ չեն, որովհետև գտնւում են այս նիւթական աշխարհի վրայ, բայց և միևնույն ժամանակ, այս գործնական ու իրական աշխարհի ժառանգներն էլ չեն, որովհետև նրանք ոչ մի գաղափար չունեն դրանից և բնաւ չեն էլ հետաքրքրւում դրանով:

Հոգեկան եղունգները համարւում են մարդկութեան ամենազտած եղունգները և շատ տեսակէտներով նայալէս համարւում են ամենազարգացածն ու ամենակատարեալը:

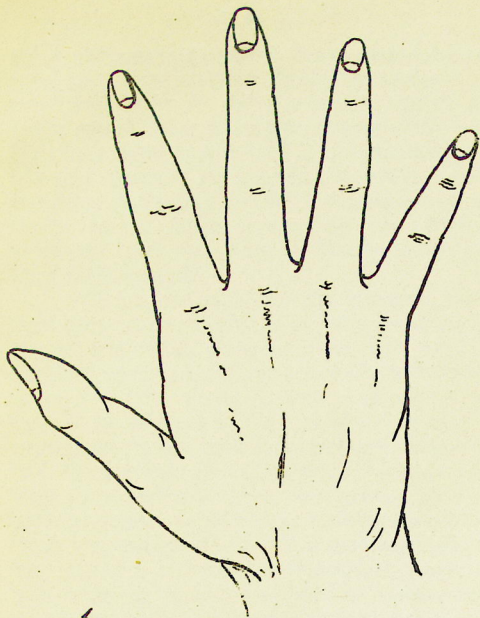
Այս եղունգներն ընդհանրապէս լինում են երկար ու փիտտակի ձևով, նրանք այնքան նուրբ, ձկուն ու թեթեւ են, որ կարծես թէ նիւթից բաղադրւած չլինեն, այնքան գողտրիկ, թափանցիկ ու շողշողուն են, որ մի բոպէ քիզ թւում է, թէ նրանք կարող են աներևութանալ: Նըրանց ընդհանուր տեսքը՝ նրբութիւն, մաքրութիւն, գեղեցկութիւն ու վայելչութիւն է արտայայտում: Մարդկութեան բոլոր տեսակի եղունգների մէջ, սրանք համարւում են ամենագեղեցիկը:

Այսպիսի եղունգների տէր անձնաւորութիւնը ունենում է հոգեկան, երազող ու չափազանց զգայուն բնաւորութիւն: Նա առաջնորդւում է իր սրտի զգացմունքներով, իրէալներով և վերացական գաղափարներով: Նա ունենում է շատ սուր ըմբռնողութիւն, պայծառ հասկացողութիւն

ու վառվռուն երևակայութիւն: Այս ոյժերը նրա մէջ այն աստիճանի զարգացման են հասած, որ մի ակնթարթում նա կարողանում է զգալ և վերջնական եզրակացութեան գալ այս կամ այն խնդրի վերաբերմամբ: Նա իր արտաքոյ կարգի զգայնութեամբ, սրամտութեամբ և մաքուր ու վճիտ երևակայութեամբ զարմանալի կերպով բացատրում է ամենակենդանոտ հարցը ամենամեծ ճշմարտութեամբ: Նրա մարգարէական տաղանդը, բարձր հմելքը և զօրեղ ներշնչումը զարմանք են պատճառում իր շրջապատին: Բայց ինչքան որ նա հոգեկան տեսակէտից զարգացած ու կատարելագործւած է լինում, այնքան աւելի աշխարհային տեսակէտից լեռնամայն ու թերի է լինում: Նա ոչ մի դադափար չունի իրական կեանքից, չգիտէ ինչպէս պէտք է գործնական լինել: Նա չգիտէ ինչ է նշանակում յարատեւութիւն, տոկոսնութիւն ու համբերութիւն, կամ ճշդապահութիւն ու կարգապահութիւն:

Այս նուրբ ու բարակ եղունգները ընդհանրապէս գտնւում են նոյնպիսի նուրբ ու բարակ մատերի վրայ: Այսպիսի մատերը բնականաբար անյարմար են գործնական ծանր աշխատանքների, նրանց տէրերը նոյնպէս անընդունակ են գործնական գաղափարների: Նրանց օրգանիզմի նրբութիւնն ու գեղեցկութիւնն ինքն ըստինքեան պարզ ապացոյց է նրանց ծանր աշխատանքների անընդունակութեան և փիղիքական զբաղումների անպէտքութեան: Երբ նրանք ստիպւած են լինում գործնական կեանքի մէջ մտնել իրենց ապրուստը հայթայթելու համար, հազիւ այնքան են կարողանում շահել, որով յաջողում են միայն ազատել իրենց սովամահից:

Հոգեկան եղունգների տէր անձինք լինում են վերին աստիճանի զգայուն: Նեարգային կազմը նրանց մէջ հա-

Հոգեկան եղունգներ

սած է ամենաքարձր դարգացման: Նրանք այնքան խորն են զգում իրենց թերութիւնները գործնական կեանքում, որ լաճախ կարծում են թէ իրենք բոլորովին անպէտք են: Նրանք այնքան նուրբ և այնքան գիւրաբեկ են, որ չեն կարողանում գիմանալ գոյութեան կռւի հարւածներին և եթէ որեւէ պաշտպան կամ կալւածք չեն ունենում իրենց գոյութիւնը պահպանելու համար, միանգամից լուսաւորւում են: Իսկ կոշտ ու կռաւիտ մարդկութեան հետ ունենալիք անհաւատար կռւին վերջ տալու համար, նրանք վերջ են գնում իրենց կեանքին:

Եթէ ստիպւած չլինեն առօրեայ կենսական խնդիրներով զրազւելու, նրանք երևան կհանեն այնպիսի շնորհքներ, որ շատ քչերին հասկանալի կլինի: Եթէ աննպատակ շրջանի մէջ չգտնւեն, գործնական գաղափարների համար նոյնը կարող են անել, ինչ որ արտիստն արհեստագործի համար: Նրանք ունենում են արտիստի բնածին շնորհքն ու տաղանդը, առանց նրա աշխարհասէր կողմերին. նրանք ունենում են սիրողների հոգեկան քաղցր հրապույրը, առանց նրանց կրքոտ կողմերին: Նրանք առաջնորդւում են միայն իրենց իդէալներով: Գաղափարներով և անմեղ լատկութիւններով: Բայց զարմանալին այն է, որ գործնական անձինք միշտ աշխատում են այնպիսի իդէալիստներին տրորել ու ճգմել իրենց ոտքերի տակ, մոռանալով որ նրանց շնորհիւ է, որ իրենց գործնական գաղափարներն աւելի փայլ են ստանում և նրանք են, որոնք պատճառ են դառնում աշխարհն աւելի քաղցր, երանելի և հրապուրիչ լինելուն: Նրանք մի տեսակ հաւասարակշռութիւն են պահպանում կոշտ ու կռաւիտ մարդկութեան մէջ իրենց նուրբ ու քնքուշ բնատրուութեամբ և գեղարեւոտի օրով ու գնահատութեամբ:

Նրանք ունենում են շատ քաղցր, վեհանձն ու պար-

կեշտ բնաւորութիւն։ Նրանց պաշտելի սկզբունքներն են նրբութիւն, գեղեցկութիւն, վայելչութիւն և գաղափարական սրբութիւն։

Նրանք լինում են կրօնասէր, աստուածավախ և երկիւղած. ամեն մի գաղտնիք, ամեն մի խորհրդաւոր գործ նրանց մեծապէս զրաւում և երկիւղ է ազդում։ Նրանք իրենց սիրոյ, դաւանութեան ու հաւատքի մէջ յաճախ ծայրայեղութեան ու մոլեռանդութեան են հասնում։

Նրանց տրամաբանութիւնն այնքան զարգացած չէ։ Գլխաւորապէս գործի մէջ է նրանց նախազգացումն ու պայծառ հասկացողութիւնը։ Նրանց միտքն ու կամքը այնքան դեր չեն կատարում, որքան սիրտն ու հոգին։ Նրանց դատողութիւնը այնքան չի գործում, որքան զգացումները։ Նրանք աւելի զգում են քան մտածում, աւելի երեւակայում են քան տեսնում։

Նրանք լինում են շատ դիւրագգաց, թեթեւ խօսքից վիրաւորող, շուտ ուրախացող և շուտ տխրող, շրջապատից շատ շուտ ազդուող։ Գոյնը, տեսքը, ձայնն, արտաքին վայելը, նրանց խորապէս ազդում է և մեծ ապաւորութիւն թողնում նրանց վրայ։ Նրանք լինում են չափազանց միամիտ. շատ շուտ հաւատ են ընծայում օտարներին, մանաւանդ երբ նրանք քաղաքավարի ու գթած են լինում։ Մտաշուտով իաբւում են և ապա դառնապէս ցաւում։ Հեշտութեամբ տարւում են կեանքի հոսանքի հետ՝ հակառակ իրենց կամքին։ Վայրկենապէս զգում են իրենց սխալը, բայց թելանում նրան ուղղելու։ Չարն ու բարին շատ շուտ են զգում, բայց ոյժ չունեն ճշմարտութիւնը փնտրելու համար։

Թէև ֆիզիքապէս նրանք բոլորովին անյարմար են պատերազմելու համար, բայց եթէ նրանց գաղափարական զգացումները բռնկեն, նրանք մինչև մահը կմարտնչեն ի

պաշտպանութիւն իրենց գաղափարների:

Ֆիզիքական, գործնական, նիւթական ու կենսական տեսակէտներից նրանք լինում են ամենից անընդունակը, ամենից անյաջողը և ամենից դժբախտը:

Երբ հոգեկան եղունգները չափազանց երկար, նեղ և սրածայր են լինում, ենթական ունենում է աւելի վիպական, առասպելական ու ֆանտաստիկական բնաւորութիւն: Այսպիսի անձնաւորութեան համար այս աշխարհը միայն վիշտ, ցաւ և յուսալքում է պահած:

ԵՂՈՒՆԳՆԵՐԻ ՈՐԱԿԸ

ԵՂՈՒՆԳՆԵՐԻ որակը գլխավորապէս կախումն ունի ձեռքի մօրթու որակից: Դուք ընդհանրապէս կտեսնէք որ նուրբ ու քնքույշ մօրթով ձեռքերն օժտուած են լինում նոյնպիսի նուրբ ու քնքույշ եղունգներով, իսկ հաստ, կոշտ ու կոպիտ մօրթով ձեռքերը՝ նոյնպիսի հաստ, կոշտ ու կոպիտ եղունգներով: Բացի դրանից, եթէ դուք մանրացուցով զննելու լինէք, կտեսնէք որ երբ ձեռքի մօրթին կաղմուած է լինում նուրբ հիւլէներինց, նրանից աճող եղունգները նոյնպէս կաղմուած են լինում նուրբ ու մառդաշ նեարդիկներինց. իսկ երբ ձեռքի մօրթին բաղկացած է լինում խոշոր մասնիկներինց, նրանից աճող եղունգներն ևս բաղկացած են լինում խոշոր ու կոպիտ նեարդիկներինց:

Ոչ մի տարակոյս չկալ, որ ձեռքի մօրթու նրբութիւնը կամ կոպտութիւնը կարող է ցոյց տալ թէ այդ ձեռքը թնչպիսի գործի համար է աւելի յարմար, կամ այդպիսի ձեռքերի տէր անհատն ընդունակ է կատարելու նուրբ ու գեղեցիկ, թէ կոշտ ու կոպիտ գործեր. բայց մենք արգէն տեսնէք, որ եղունգների նրբութիւնը կամ կոպտութիւնը կախում ունի ձեռքի մօրթու որակից, հետեւաբար ապացուցուում է, որ եղունգները նոյնպէս կարող են ցոյց տալ թէ արգեօք պատկան անձնավորութիւնն ընդունակ է կատարելու նուրբ ու գեղեցիկ, թէ կոշտ ու կոպիտ գործեր, կամ թէ նրա բնավորութիւնն ու ձգտումները հակուած են գէպի նուրբն ու գեղեցիկը, թէ գէպի կոշտն ու կոպիտը:

Բնակաւնաբար, ոչ ոք չի ակնկալել, որ մի փափկասուն տիկնոջ նուրբ, գեղեցիկ ու քնքով մորթով և նոյնպիսի եղունգներով ձեռքերը յարմար լինեն բանւորական կոպիտ ու ծանր աշխատանքների։ Ոչ ոք չի երեակալել որ այդպիսի ձեռքերով կանայք իրենց շատ երջանիկ պէտք է զգան կոպիտ, անկիրթ ու գռեհիկ շրջաններում։ Նոյնպէս էլ, տրամաբանօրէն ոչ ոք չի լուսալ, որ մի ռամիկ բանւորի կոպիտ, անտաշ ու կեղտոտ մորթով և նոյնպիսի եղունգներով ձեռքերը յարմար լինեն նուրբ գեղեցիկ ու մաքուր գործերի և ոչ ոք չի ենթադրել, որ այդպիսի ձեռքերով ռամիկ մշակներն իրենց շատ երջանիկ ու ազատ պէտք է զգան գեղեցիկ, մաքուր ու կրթւած շրջաններում։ Աչքի առաջ պատկերացնելով առաջինի նուրբ, գեղեցիկ ու վայելուչ ձեռքերը և նուրբ ու գողտրիկ եղունգները, մենք վայրկեանաբար զգում ենք նրա չափազանց նուրբ ու զգաստ լուսն բնաւորութիւնն ու փափկասիրութիւնը, իսկ աչքի առաջ բերելով երկրորդի կոպիտ անտաշ ու կեղտոտ ձեռքերը և հաստ ու կոպիտ եղունգները, մենք զգում ենք նրա կոպիտ ու անզգայ բնաւորութիւնը և Ֆիզիքական կոպիտ օլժը։

Այս երկու ծայրայեղութիւններն աչքի առաջ ունենալով, ընթերցողն ոչ մի դժւարութիւն չի ունենալ երեւան հանելու իւրաքանչիւր մարդու եղունգների նրբութեան աստիճանը և այսպիսով նրա բնաւորութեան միտումները։ Այս երկու ծայրայեղութիւններն մէջ հաւասարակշռութիւն են պահպանում միջին նրբութիւն ունեցող եղունգներն, որոնք արտայայտում են շնորհք, գեղեցիկութիւն (ոչ հեշտասիրութիւն), նրբութիւն (ոչ թուլութիւն) և զգուշութիւն (առանց երկչոտութեան)։ Այդպիսի եղունգների տէր տնհատը հաւասարապէս ընդունակ է կատարելու թէ նուրբ ու գեղեցիկ և թէ ծանր ու դժւար գործեր։

ԵՂՈՒՆԳՆԵՐԻ ՀԻՒՍՒԱԾՔԸ

ՆԱԽԸՆԹԱՑ էջերում տեղեկացանք, որ եղունգները կազմված են փոքրիկ մազանման նեարդիկներէց, որոնք զուգահեռաբար միմեանց հետ միանալով՝ կազմում են հարթ, հաւասար և ողորկ մի մարմին։ Սովորեցինք նաև, որ եղունգների ամենախորունկ նեարդիկները խիստ սերտ յարաբերութիւն ունեն ներքնամաշկի ու նրա մէջ ելած զգայնութեան նեարդների հետ։ Բացի դրանցից, մենք այժմս գիտենք, որ այդ նեարդները կապակցված են ուղեղի ոչ թէ մի մասի, այլ համարեա բոլոր մասերի հետ և որ նրանք համարւում են մարդկային սխտեմի ամենազարգացած ու ամենազգայուն նեարդները։

Երբ նեարդային այս զօրեղ կեդրոններն առողջ տեսակ են գործում, նրանք իրենց բարեբար ազդեցութիւնը թողնում են նոր թուանող եղունգների վրայ և այդպիսով նրանց բաղադրիչ մազանման նեարդիկները կարգին, կանոնին ու համաջտփ են լինում։ Իսկ երբ այդ նեարդային կեդրոնները տկար կամ անառողջ դրութեան մէջ են զտնւում, նրանք իրենց այդ աննօրմալ ազդեցութիւնը թողնելով նոր թուանող եղունգների վրայ, նրանց բաղադրիչ նեարդիկներին անկարգ, անկանոն ու անհամաջտփ են դարձնում։

Երբ եղունգների մակերևութը հարթ, հաւասար և ողորկ է լինում, դրա պատճառն այն է, որ նրա բաղադրիչ նեարդիկները միևնոյն մեծութեամբ են լինում և նօրմալ կերպով են իրար հետ միացած լինում, իսկ երբ նրանց մա-

կերևոյթն անհարթ, անհաւասար ու փոթ-փոթ է լինում, դա նրանից է, որ եղունգների բաղադրիչ նեարգիկները տարբեր մեծութեամբ են լինում և փոխանակ իրար հետ կարգին միանալու, իրար վրայ են դիզւում, կամ իրար շալակ ընկնում: Հետեւաբար ինչքան աւելի եղունգների մակերեսութը հարթ, հաւասար և ողորկ լինի, այնքան աւելի դա ապացոյց է նեարգերի առողջ գործունէութեան, իսկ որքան նրանց մակերեսութն անհարթ, անհաւասար ու փոթ-փոթ լինի, այնքան աւելի դա նշան է նեարգերի անառողջ գործունէութեան:

Փոթ-փոթ կամ գծաւորւած եղունգներով անձինք ունենում են դիւրագրգիռ, ջղային, լքւած ու անառողջ րնաւորութիւն: Նրանք ենթակալ են լինում ամէն տեսակի ներկային հիւանդութիւնների, մանաւանդ երբ նրանց եղունգները ծայրերում և կողքերում առերեսութալէս անջատւում են մատերից: Այս եղունգներն երբ չափազանց փոթ-փոթ լինելով, սկսում են ճաքճաքել ու կոտրատւել, դա արդէն չարագուշակ նշան է նեարգերի ոչնչացման կամ անդամալուծութեան:

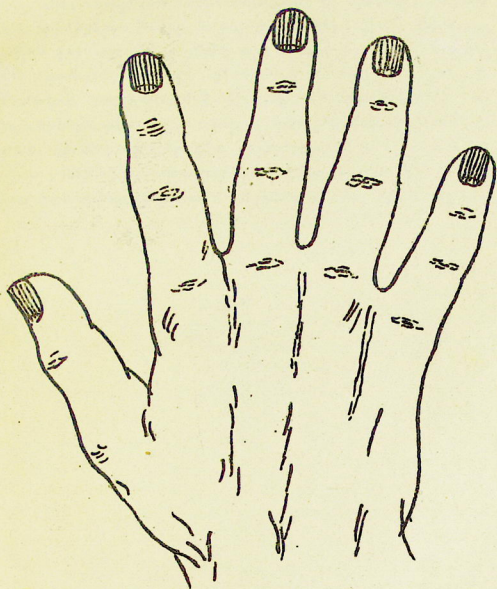
Այսպիսով, եղունգների ներքև գտնւած նեարգային կեդրոնների և այդ կեդրոնների ամենագլխաւորի՝ ուղեղի միջև կատարւող խառնակումներն ու վրդովումները պատճառ դառնալով եղունգների աննօրմալ հիւտւածքին, հաւաքաւորութիւն են տալիս մեզ իմանալու մեր նեարգերի և ուղեղի խանգարման, կամ անառողջութեան աստիճանը:

Բացի դրանից, մենք կարող ենք ասել նեարգային գրութիւնն առողջանում է արգեօք, թէ աւելի խանգարւում: Եթէ եղունգները ստորին մասում համեմատաբար քիչ են գծաւորւած, ենթական սկսել է առողջանալ, իսկ եթէ նրանք յատակում աւելի շատ են գծաւորւած ու փոթ-

փոթ քան միջին կամ վերին մասում, ենթակայի նեարդա-
լին գրութիւնն սկսել է աւելի վատթարանալ: Սրա պատ-
ճառն այն է, որ մօտ 4—6 ամիս է տեւում եղունգների ա-
ճելու համար, այնպէս որ նրանց ծայրերում եղած փոթե-
րը ցոյց են տալիս պատկան անձնաւորութեան 4—6 ամիս
առաջւայ նեարդալին գրութիւնը, մինչդեռ յատկում նոր
աճող եղունգները ցոյց են տալիս նրա այժմեան ու մօտ
ապագայի վիճակը:

Նուրբ եղունգները կազմւած լինելով նուրբ նեար-
դիկներից, բնականաբար շատ աւելի հարթ ու ողորկ պէտք
է լինեն, քան հաստ ու կոպիտ եղունգներն, որոնք կազ-
մւած են համեմատաբար խոշոր նեարդիկներից. այս պատ-
ճառով հոգեկան եղունգների վրայ եղած գծերը կամ փո-
թերը շատ աւելի մեծ նշանակութիւն ունեն քան գործ-
նական եղունգների վրայինը, և աւելի այս արդի եղունգ-
ներինը, քան նախնականների վրայի եղածները:

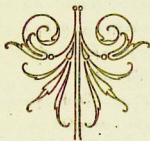
Պուշ թերեւս առիթ կունենաք տեսնելու եղունգ-
ների լայնութեան վրայ ընկած փոքրիկ խոռոչներ կամ ա-
կօսներ, որոնք առերևոյթապէս իստ աղքատ հիւսւածք
ունեն: Այդ շրջանում եղունգները կարծես դադարած լի-
նեն աճելուց, կամ առնւազը զօրութիւն չեն ունեցած սո-
վորականի նման առողջ տեսակ աճելու: Այս հակառակ կող-
մից ընկած փոսիկները ցոյց են տալիս առողջութեան առ-
ժամանակեայ նւազում, որի թւականը կարելի է աւել, նա-
յած թէ նրանք որքան են աճած: Եթէ նրանք գտնւում են
եղունգների յատակում, տկարութիւնը կամ հիւանդութիւնը
նոր է սկսած, եթէ քառորդում՝ մօտ քառասուն օր առաջ,
եթէ կիսում՝ մօտ երկու և կէս ամիս առաջ և այսպէս
շարունակ՝ մինչև եղունգների ծայրերը: Երբ այս ալոսները
կամ փոսիկները գտնւում են կարծր, չոր և զիւրաբեկ ե-

Փորձոր եղունգներ

ղուենքների վրայ, նեարգերն են պատճառ եղած առողջութեան խանգարման, երբ կարճ ու տժգոյն եղուենքների վրայ՝ աննպաստութեան գործարաններն են պատճառ եղած, իսկ երբ երկար, նուրբ և կոր եղուենքների վրայ՝ շնչառութեան գործարանները: Եթէ այս ակօսներից յետոյ, նոր աճող եղուենքներն առողջ, կենսունակ և ողորկ են լինում, ենթական կաղգուելում է հիւանդութիւնից. իսկ եթէ նոր եղուենքներն անառողջ, տկար և կամ թէ փոթ-փոթ են լինում, հիւանդութիւնը դեռ շարունակւում է:

Ենթակայի առողջութեան վերականգնումից յետոյ, նրա եղուենքները վերականգնւում են իրենց նորմալ հիւսուածքը:

ԳԼՈՒԽ IX.

ԵՂՈՒՆԳՆԵՐԻ ՃԿՈՒՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՂՈՒՆԳՆԵՐԻ ձկուսութիւնն արտայայտիչ է ենթակայի մտքի ձկուսութեան: Ինչքան աւելի նրա եղունգները ձկուսն, կակուղ ու գիւրաթիջ լինեն, այնքան աւելի դա արտայայտիչ է նրա մտքի ձկուսութեան ու գիւրաթեքութեան: Իսկ որքան աւելի եղունգները պինդ, ամուր, ու հաստատուն լինեն, այնքան աւելի դա արտայայտիչ է նրա մտքի ամբուլութեան ու հաստատուն լինելուն: Սա մի պարզ օրէնք է և կարիք չկայ երկար բացատրութեան. որովհետեւ եղունգները համապատասխանում են ուղեղի ու նեարդերի ճշգրիտ դրութեան, հետեւաբար նրանց ամեն մի առանձնայատկութիւնն արտայայտիչ է մտքի ու բնաւորութեան նման առանձնայատկութեան:

ձկուսն եղունգները համապատասխանում են պատկան մարդու ձկուսն բնաւորութեան ու ձկուսն գործունէութեան, մինչդեռ ամուր եղունգներն՝ ամուր բնաւորութեան ու ամուր գործունէութեան: ձկուսն եղունգներով անձինք հնչողութեամբ համակերպւում են կեանքի տարբեր հանգամանքների ու պայմանների հետ, մինչդեռ պինդ եղունգներով անձինք մեծ դժւարութիւն են ունենում յարմարելու նոր շրջապատի ու նոր պայմանների հետ: ձկուսն եղունգներով անձինք ղեկավարւում են նոր մեթոդներով ու նոր գաղափարներով, կարծր եղունգներով անձինք՝ հին մեթոդներով ու հին գաղափարներով: ձկուսն եղունգներով անհատը առաջնորդւում է իր զգացումներով, իդէալներով

և բարեսրտութեամբ, իսկ կարծր ու կոպիտ եղունգներով անհատը՝ բնազդով, նախապաշարումով ու կոպիտ բնաւորութեամբ: Ճկուն եղունգներով անձինք առաջագիմում են իրենց մտաւոր ճկունութեամբ, պայծառութեամբ և քաղցր ու համակերպող բնաւորութեամբ, մինչդեռ ամուր եղունգներով անձինք յաջողում են իրենց ամուր բնաւորութեամբ, խնայողութեամբ և չարքաշ գործունէութեամբ: Ճկուն եղունգներով անհատը շատ շուտ է ազդւում իր շրջապատից, ամեն ինչ նրա վրայ զօրեղ տպաւորութիւն է թողնում, մինչդեռ պինդ եղունգներով անհատը գլխից չի ազդւում իր շրջապատից և ոչ մի բան նրա վրայ խոր տպաւորութիւն չի թողնում: Ճկուն եղունգներով անձինք դաւար ճիւղերի նման ճնշման տակ թեքւում են, բայց ճնշումը հեռանալուց յետոյ, դարձեալ իրենց առաջւայ դիրքը գրաւում: Իսկ կարծր եղունգներով անձինք՝ չոր փայտերի նման կամ բնաւ չեն թեքւում և էամ զօրեղ ճնշմամբ կոտորւում են:

Պատանին, երբ երեակայութիւնը դեռ զօրեղ է, միտքը սուր և պատրաստ է ստանալու ամեն մի տպաւորութիւն, ունենում է ճկուն եղունգներ, բայց աստիճանաբար երեակայութեան տաղանդները կորցնելով, քաղցր ծիծաղից, բանաստեղծութեան հակումից և գիտութեան տենչից զրկւելով, զրկւում է նաև իր եղունգների ճկունութիւնից. և օրքան ակելի կարծր բնաւորութիւն է ստեղծւում իր մէջ, այնքան ակելի իր եղունգները կարծր ու ամուր կազմւածք են ստանում:

Ամուր, բայց ոչ կարծր, ճկուն, բայց ոչ կակուղ եղունգները ցոյց են առնում առողջ և լայն հասկացողութիւն, գործունէութիւն, յարատեւութիւն, առկունութիւն և խելացի ու դճայուն բնաւորութիւն: Այսպիսի եղունգները հասակի կամ թէ աննպաստ պայմանների մէջ, շատ չափաւոր

են կարծրանում, մինչդեռ բնականից կործր եղունգները վերին աստիճանի կարծր են լինում:

Եղունգների ճկունութեան մասին ձեռք բերած գիտելիքները վստահելի կլինեն միայն այն ժամանակ, երբ եղունգները կատարելապէս առողջ և բնական վիճակում լինեն:

Երբ եղունգները կենսունակութիւնից ու թափանց-կոտութիւնից ընկած ու ջորացած են լինում, նրանք ար-տայայտիչ են ավ երևութների, որոնց հետ կրճանթմանանք յաջորդ գլուխներում:

ԳԼՈՒԽ X.

ԵԳՈՒՆԳՆԵՐԻ ԿԵՆՍՈՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԵԳՈՒՆԳՆԵՐԻ ԿԵՆՍՈՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆ ԷՊԱԿՏ ՏՈՄԱՍԱՅԻՆՈՒՄ Է ԵՆԹԱԿԱՅԻ ՆԵՐՈՒՆԵՐԻ ԿԵՆՍՈՆԱԿՈՒԹԵԱՆ:

ԻժՆԱԿԱՆՈՐԷՆ ՄԱՍՏՈՆԵՐԸ Է, ՈՐ ԵՐԲ ԵԳՆԱԿՆԵՐԻ ՆԵՐՋԸ ԳՄՆԱԾ ՆԵՐՈՒՆԵՐԸ ԹԱՐՄ ՈՒ ԿԵՆՍՈՆԱԿ ՊՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՂ ԵՆ ԳՄՆԱԾ, ԻՐԵՆԵՅ ՎՊԵՐԱՐ ՄԱՍՏՈՆԵՐԸ ԵՊՆԱԿՆԵՐԻՆ ԼԱ թԱՐՄՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ԿԵՆՍՈՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՆ ՉՆՈՐՀՈՒՄ, ԻՍԿ ԵՐԲ ՆԵՐՈՒՆԵՐԸ ԿԵՆՍՈՆԱԿՈՒԹԻՒՆԻՅ ԸՆԿԱԾ ՈՒ ԹԱՌԱՄԱԾ ԵՆ ԼԻՆՈՒՄ, ԻՐԵՆԵՅ ՎՊԵՐԱՐ ՄԱՍՏՈՆԵՐԸ ԵՊՆԱԿՆԵՐԻՆ ԼԱ թԱՌԱՄԱԾԵՆՈՒՄ ՈՒ ՎՊԱՏԱՌՈՂՆ ԵՆ ՊԱՐԱՆՈՒՄ:

ՀԵՏԼԱՐԱՐ ՈՐՋԱՆ ԱԼԵՂԻ ԵԳՆԱԿՆԵՐԸ ԹԱՐՄ, ԿԵՆՍՈՆԱԿ Լ ԱՌՈՂՆ ԵՆ ԼԻՆՈՒՄ, ՄԱՍՏՈՆ ԱԼԵՂԻ ՊԱ ՄԱՍՏՈՆԵՐԸ Է ԵՆԹԱԿԱՅԻ ԹԱՐՄՈՒԹԵԱՆ, ԿԵՆՍՈՆԱԿՈՒԹԵԱՆ Լ ԱՌՈՂՆՈՒԹԵԱՆ, ԻՍԿ ԻՆՋԵՐԱՆ ՆՐԱՆՋ ԹԱՌԱՄԱԾ, ԿԵՆՍՈՆԱԿՈՒԹԻՒՆԻՅ ԸՆԿԱԾ ՈՒ ՎՊԱՏԱՌՈՂՆ ԵՆ ԼԻՆՈՒՄ, ՄԱՍՏՈՆ ԱԼԵՂԻ ՊԱ ՄԱՍՏՈՆԵՐԸ Է ԵՆԹԱԿԱՅԻ ԹԱՌԱՄԱԾ ՈՒ ՎՊԱՏԱՌՈՂՆ ՊՐՈՒԹԵԱՆ Լ ՄՈՐԻ ԱՆԱՌՈՂՆՈՒԹԵԱՆ:

ԱՅՍ ԹԱՌԱՄԱԾ ՈՒ ՎՊԱՏԱՌՈՂՆ ԵԳՆԱԿՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱՐ ՉՈՐ ՈՒ ՊԻՐԱՐԵԿ ԵՆ ԼԻՆՈՒՄ, ՈՐՈՎՀԵՏԼ ՆՐԱՆԵՅ ԿԵՆՍՈՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԽՐԱԾ Լ ԻԼՂՐ ՉՈՐԱՅԱԾ Է ԼԻՆՈՒՄ: ԵՐԿԱՐԱՏԼ ԱՆԱՌՈՂՆՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ, ՎՊԱ ԵԳՆԱԿՆԵՐՆ ԱՌԱԼԵՂ ԼԱ թԱՌԱՄԱԾ, ՉՈՐԱՆՈՒՄ ՈՒ ԿՈՐԱՆՈՒՄ ԵՆ:

ԱՅՍ ԹԱՌԱՄԱԾ, ՉՈՐԱՅԱԾ ՈՒ ՎՊԱՏԱՌՈՂՆ ԵԳՆԱԿՆԵՐԸ ՉՎԻԹԻ ՉՎԻԹԵՂ ԸՆԱԿԱՆԻՅ ՎԻՆՊ ՈՒ ԱՄՈՒՐ ԵԳՆԱԿՆԵՐԻ ՀԵՏ, ՈՐՈՆՋ ԻՆՋԱԿՏ ՄԵՍԱՆՋ, ՄՐԱՎԱՅՈՒԹԻՅ ԵՆ ԵՆԹԱԿԱՅԻ ՄՈՐԻ ՈՒ ԸՆԱԿՈՐՈՒԹԵԱՆ ՍՄՐՈՒԹԵԱՆ:

ԵՂՈՒՆԴՆԵՐԻ ԹԱՓԱՆՑԿՈՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՂՈՒՆԴՆԵՐԻ Թափանցկոտութիւնը գլխաւորապէս կախումն ունի ենթակայի նեարդերի զօրութիւնից: Որքան աւելի նրա նեարդերը զօրեղ ու կորովալից լինեն, այնքան աւելի նրա եղունգները պարզ, վճիտ ու թափանցիկ կլինեն: Իսկ որքան աւելի նրա նեարդերը շարաշար գոլժածաժ, յոգնած և ուժասպառ լինեն, այնքան աւելի նրա եղունգները պղտոր, մշուշապատ ու ամպամած կլինեն: Դուք ընդհանրապէս կը նկատէք, այն անձինք որոնք ազատ են եղել մտաւոր անձկութիւնից ու անհանգստութիւններից, օժտւած են լինում պարզ, վճիտ ու թափանցիկ եղունգներով: մինչդեռ նրանք որոնք մտաւորապէս տանջւել, չարչարւել և ուժասպառ են եղել, ունենում են պղտոր, մշուշապատ և ամպամած եղունգներ:

Այդ թափանցկոտութիւնից զուրկ եղունգները սովորաբար զուրկ են լինում նաև թարմութիւնից ու կենսունակութիւնից: Այսպիսի եղունգներն արտալայտիչ են ենթակայի նեարդերի նւազման ու առողջութեան քայքայման: Երբ այս եղունգները ծածկւած են լինում ուղղահայեաց գծերով ու փոթերով, դա արդէն չարագուշակ նշան է նրա թէ մտաւոր և թէ ֆիզիքական առողջութեան քայքայման:

Ամենից հետաքրքրականն այն է, որ ենթական²⁰ ոչ թէ իր նեարդերի զօրութեան քաղաքումից լետոյ է միայն կորցնում իր եղունգների թափանցկոտութիւնը, այլ դեռ ինքն նրա մասին ոչ մի գաղափար չկազմած, իր եղունգ-

ների վրայ արդէն նշմարւում են այդ դրութեան ամենա-
առաջին ազդանշանները:

Այս ազդարարութիւնը գլխաւորապէս կատարւում է
հետեւեալ եղանակով: Նախ եղունգների վրայ երևան են
դալիս մի, կամ միքանի սպիտակ բծեր, սրանք ամենաառա-
ջին ազդանշաններն են ենթակայի ջղերի անհանգստութեան:
Եւր այս սպիտակ բծերն սկսում են յաճախակի երևալ, դա
արդէն ապացոյց է նրա նեարդերի նւաշման: Ահա այս
դէպքում միայն ենթական զգում է իր անհանգստութիւնը,
մինչդեռ իր եղունգներն ամիսներ առաջ ազդարարում էին
դալիք անառողջութիւնը: Փոքր անփութութիւն ևս, և ահա
անպայման այդ սպիտակ բծերն աւելի ու աւելի խտանալով
ու ծաւալւելով՝ պիտի բռնեն ամբողջ եղունգների մակերե-
ւոյթը, ոչնչացնելով նրանց թափանցկոտութիւնը: Այդ պղտոր
ու ամպամած եղունգները չարազուշալ նշաններ են նեար-
դերի զօրութեան կործանման: Այդ մշուշապատ և ամպա-
մած եղունգները չարաբուշալ նշաններ են բուք ու բորանի,
որին գիմանալը չափազանց թանգ է նստելու ենթակային:

Վերոյիշեալ կերպարանափոխութիւնը տեղի է ունե-
նում, երբ ենթական խիստ նուրբ է լինում նեարդային
դրութեամբ և երբ նա ստիպւած է լինում անժամանակ
կամ անակնկալ կերպով դիմել իր նեարդային ու մտաւոր
զօրութեան և մ.սնաւանդ երբ յաճախակի կրկնող անհան-
գստութիւնների պատճառով՝ ստիպւած է լինում իր ոյժե-
րը միշտ լարած դրութեան մէջ պահել:

Երբ ենթական շատ զօրեղ է լինում նեարդային դը-
րութեամբ և մանաւանդ երբ պատճառ դարձող անհան-
գստութիւնները շատ դանդաղ և աստիճանաբար են աւե-
լանում, այդ դէպքում նրա եղունգները զրկւում են իրենց
թափանցկոտութիւնից, ոչ թէ վերոյիշեալ եղանակով, այլ

այդ երևոյթը կատարուամ է մի չափազանց նօսր, սպիտակ քօղի միջոցով, որը ըննում է ամբողջ եղունգների մակերեւոյթը և աստիճանաբար բարձրանում:

Ինչպէս որ ընտելութիւնը մեր եղունգների միջոցով ազդարարում է մեզ մեր գալիք անառողջութիւնը, այնպէս էլ և միևնոյն միջոցով ողջունում է նա մեզ մեր առողջութեան վերականգնումը: Երբ եղունգները սկսում են պարզւել, դուք կը նկատէք որ ենթական ևս կարճ միջոցից յետոյ սկսում է աստիճանաբար կազդուրւել և որքան աւելի նրա եղունգները պարզ, վճիտ ու թափանցիկ են դառնում, այնքան աւելի նրա նեարդային սիստէմը առողջ և զօրեղ է լինում:

Եղունգների թափանցկոտութեան մէջ ևս մեծ դեր է կատարում եղունգների նախատիպը, օրինակ, հոգեկան եղունգները, որոնք կազմածքով չափազանց նուրբ ու բարակ են, ընականաբար շատ աւելի յստակ ու թափանցիկ պէտք է լինեն, քան նախնական տիպի եղունգները, որոնք կազմւածքով շատ հաստ, կոշտ ու կոպիտ են: Հետևաբար անթափանցկոտութիւնը վերջինների համար այնքան նշանակութիւն չի կարող ունենալ, որքան առաջինների համար:

ԵՂՈՒՆԳՆԵՐԻ ԳՈՅՆԸ

ԵՂՈՒՆԳՆԵՐԻ գոյնն ասելով՝ մենք նշանալուսմ ենք ոչ թէ եղուներէն իրենց գոյնը, ինչպէս հասարակօրէն անուանում է. այլ նրանց ներքեւ գտնուած զգայուն մսի գոյնը, որ այն աստիճան նուրբ և զգայուն է, որ ամենապարզ ու ճշմարիտ կերպով երևան է հանում մեր ֆիզիքական դրութեան ամենանուրբ լեղաշրջումները: Այդ զգայուն մասերը, որոնք ազատ են մնացել ձեռքի հաստ մորթուց, ամենապարզ կերպով անդրադարձնում են եղուներէ մակերեւոյթին արեան շրջանառութեան բոլոր գաղտնիքները: Նրանց մէջ տարածուած բազմաթիւ երակներն այն աստիճան թափանցիկ և այն աստիճան նուրբ ու առաձգական են, որ յաճախ երևան են հանում նոյնիսկ սրտի բաբախումները:

Արեան հոսանքը, կամ մակընթացութիւնն ու տեղափոխութիւնն որ երևում է եղուներէ միջոցով, կարող է զարմանալի յայտնութիւններ անել ենթակայի առողջութեան ու նրա բնաւորութեան վերաբերմամբ, եղուներէ տարբեր գոյները, սպիտակ, վարդագոյն, կարմիր, դեղին և կապուտակ կամ մանիշակագոյն, բոլորը մի-մի երևելի յատկանիշներ են նրա արեան շրջութեան և հոգու ընդհանուր տրամագրութեան:

Այս իրականութիւնները գիտական հիմքերի վրայ դրնելու և աւելի հասկանալի դարձնելու համար, անհրաժեշտ է, նախ գոնէ մի քանի տողերով պարզել արեան բաշադրութիւնն ու նրա կատարած դերը:

ԱՐԵԱՆ ԲԱՂԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՐԻԻՆԸ բաղկացած է գնդակիկներից և շիճուկից, գնդակիկները կազմում են արեան 40—45 տեղոսը, իսկ մընացածը՝ շիճուկը։ Սա այնուամենայնիւ տարբերում է տարբեր կազմածք և տարբեր տեմպերամենտ ունեցող անձանց մէջ։ Գնդակիկները լինում են երկու տեսակ, կարմիր և սպիտակ։ Կարմիր գնդակիկները իրենց թւով բացարձակապէս գերակշռում են սպիտակ գնդակիկներից։ Վերջիններն այնքան սակաւաթիւ են, որ համեմատաբար 500—600 կարմիր գնդակիկների մէջ հաշւում են միայն մի սպիտակ գնդակիկ։ Սա նոյնպէս փոփոխւում է տարբեր ժամանակներում և տարբեր հանգամանաց ներքոյ։ Սպիտակ գնդակիկներն օժտւած լինելով թէ կորիզով և թէ պատեանով, համարւում են կատարեալ բջիջներ։ Այս բջիջները ծնունդ են տալիս աւելի փոքրիկ բջիջների, որոնք աստիճանաբար վերածւում են կարմիր գնդակիկների։ Կարմիր գնդակիկները իրենց սալմնալին վիճակում լինում են նոյնպէս կատարեալ բջիջներ, բայց նրանց պատեաններն աստիճանաբար նրբանալով ու նրանց կորիզը իրենց մէջ հալւելով՝ դառնում են չափազանց նուրբ, կակուղ և առաջագական մարմիններ, որոնք ամենայն դիւրութեամբ անցնում են ամենանուրբ երակներից։ Արեան կարմիր գնդակիկները թէ ծաւալով և թէ ծանրութեամբ զգալիօրէն զանազանւում են՝ նայելով մարդու ցեղին, սեռին և կազմածքին։ Այս գնդակիկները իրենցից գոյն չունեն։ Նրանք իրենց գոյնն ստանում են գըն-

գականերկիտից, որ ընդունակ է առատութեամբ թթւածին ծծելու, թթւածնի առատութիւնը կախումն ունի ենթակայի շնչառութեան գործարանների առողջութիւնից ու գնդակա- ներկիտի բաղադրութիւնից, որոնք նոյնպէս տարբերում են տարբեր անձանց մէջ:

Շիճուկը արեան այն հեղուկ մասն է, որի մէջ լու- դում են արեան գնդակիկները: Դա բաց դեղին գոյն ունի, բայց որոշ հիւանդութիւնների, կամ նրա մէջ հաւաքւած աւելորդ նիւթերի պատճառով, նրա գոյնն ենթակայ է լի- նում փոփոխութեան: Արեան այս հեղուկ մասը բաղկացած է նեարդիտից (դրա բաղադրիչ տարրը) և արիւնաջրից: Ա- ռաջինը կազմում է հեղուկի մօտ $\frac{4}{1000}$ ը, իսկ արիւնաջու- րը՝ իր բաղադրութեան մօտ 10 տոկոսը պարունակում է օպիտային նիւթեր, ճարպ, կիր, երկաթ և զանազան աղեր:

ԳԼՈՒԽ XIV.

ԱՐԵԱՆ ԿԱՏԱՐԱԾ ԴԵՐԸ

ԱՐԻԻՆԸ մեր օրգանիզմի համար գլխաւորապէս երկու գեր է կատարում, ա.) ծծում ու մաքրում է նրա բոլոր անմաքրութիւնը և բ.) նորոգում ու կեանք է շնորհում նրան: Այս երկու ամենաանհրաժեշտ գործողութիւնների ընթացքում՝ արիւնը զրկւում է թէ իր թարմութիւնից և թէ միւս կողմից բեռնաւորւում է մեր օրգանիզմի փչացած ու անպէտք նիւթերով, որոնք հետզհետէ եղծում ու ածխածին են դարձնում նրան: Այս ընթացքը միշտ շարունակելով, արիւնը բնականաբար պէտք է թոյնի վերածւէր, եթէ բնութիւնը մեզ պարզեւած չլինէր մի ուրիշ աւելի զօրեղ գործարան, որն արիւնը մաքրելով՝ շարունակաբար թարմութիւն ու կենսունակութիւն է շնորհում նրան: Այդ ամենազօրեղ գործարանը թոքերն են, որոնք իրենց մէջ առնելով թարմ օդը, հնարաւորութիւն են տալիս արեանը առատութեամբ թթւածին ծծելու և իր մէջ հաւաքած բոնածխական մարմինները գազի վերածելով՝ գուրս վանելու: Մեր օրհալմի բոլոր արիւնը այս գործարանը մտնելով, այդպիսով մաքրւում ու զտւում է իր մէջ հաւաքւած բոլոր անմաքրութիւններից և մի նոր ուժով ու նոր թարմութեամբ վերադառնում է դէպի մարմնի միւս բոլոր մասերը, իր կենսատու և բուժիչ ընթացքը շարունակելու համար:

Աչքի առաջ ունենալով արեան կատարած այդ հրաշալի գերը մեր օրգանիզմի զարգացման, նորոգման ու պահպանման խնդրում, իւրաքանչիւր անհատ բնակատնաբար

կղզայ այս ուսումնասիրութեան մեծ նշանակութիւնը։ Մի անգամ ընդմիջտ Հասկանալով արեան առողջութեան բացարձակ անհրաժեշտութիւնը, նա ինքնաբերաբար կղզայ և նրա որակի ու գոյնի մեծ նշանակութիւնը։

Երբ արիւնը բեռնաւորւած է լինում ածխածնով, բընականաբար նոյն պայծառ գոյնը չի կարող ունենալ, ինչ որ թթւածնով հարուստ արիւնը։ Կարմիր գնդակիկներից աղքատ արիւնը տրամաբանօրէն նոյնքան կարմիր չի կարող լինել, որքան նրանցով հարուստ արիւնը։ Նոյնպէս և մաղձով եղծւած արիւնը նոյն գոյնը չի կարող ունենալ, ինչ որ մաղձից ազատ արիւնը։ Եւ այս բոլորը զարմանալի կերպով կարելի է լինում երեան Հանել մեր եղունգների միջոցով, որոնց բնութիւնը պարզեւել է կարծես հէնց նոյն նպատակների համար։

ՍՊԻՏԱԿ ԵՂՈՒՆԳՆԵՐ

ՍՊԻՏԱԿ եղունգներ ասելով՝ մենք նշանակում ենք ոչ թէ նուրբ, գեղեցիկ ու մաքուր եղունգներ, այլ կատարելապէս սպիտակ և անգոյն եղունգներ, որոնք իրենց գունատութեամբ ու արեան աղքատութեամբ ինքնըստինքեան սառնութիւն, պաղարիւնութիւն և անտարբերութիւն են արտայայտում:

Այդ անգոյն, կամ մոռելատիպ եղունգները ցոյց են տալիս նեխածակայի. թոյլ ու տկար արիւնը, որ մղւելով նրա թոյլ ու անկարող սրտից, հազիւ հազ հասնում է սիստիմի վերջին մասերը, այն էլ բոլորովին թոյլ ու անբաւարար կերպով: Այդ սպիտակ կամ գիւղացոյն եղունգները արտայայտիչ են արեան կարմիր գնդակիկների սակաւութեան, որի պատճառով էլ՝ թէ նրա արիւնը և թէ ամբողջ օրգանիզմն աղքատ է լինում իր կենդանութիւնից ու կենսունակութիւնից:

Այդպիսի եղունգներով անձինք իրենց առողջութեամբ ու կենսունակութեամբ ընաւ չեն կարող համեմատուել վարդափայլ եղունգներով անձանց հետ, որոնց արիւնը բոլորովին առողջ է և բաւականաչափ հարուստ կարմիր գնդակիկներով: Սպիտակ եղունգներով անհատներից բացակայում է այն տաք, վառվռուն ու աշխուժ բնաւորութիւնը, որը յատուկ է վարդափայլ եղունգներով անձանց:

Սպիտակ եղունգներով անձինք ունենում են չափազանց սառն արիւն և անտարբեր բնաւորութիւն: Նրանք

իրենց խորթ են զգում այն շրջաններում ուր տաք սէրը, եռանդն ու կեանքն է թափառորում և աւելի ձգտում են այնպիսի ասպարէզում լինել, ուր սառնութիւն, պաղարիւնութիւն ու անգործութիւն է տիրում:

Նրանք իրենց սառը, չէզոք ու եսասէր բնաւորութեամբ անընդունակ են լինում բարեկամներ չահելու, որքան էլ խելօք, որքան էլ վայելուչ, բայց դարձեալ զուրկ են լինում այն գրաւչութիւնից ու բնաւորութեան ջերմութիւնից, որը բղխում է մարդկանց սրտերից ու զգացմունքներից:

Համարեա բոլոր զբաղմունքների մէջ նրանք մի ընդհանուր սառնութիւն ու անգործութիւն են սլահպանում, որքան էլ գործունեայ, բայց դարձեալ զուրկ են լինում այն աշխուժից ու կորովից, որը յատուկ է արիւնաշատ անհատներին:

Սիրոյ մէջ նոյնպէս նրանք լինում են սառն ու անաարբեր: Անընդունակ են ոչ հաճոյացնելու և ոչ էլ հաճոյանալու: Նրանք բնաւ չեն աշխատում իրենց շրջապատին ուրախացնելու համար: Նրանք հեշտութեամբ չեն յուզւում, յուզելու դէպքում էլ՝ բռնութեան կամ խտրութեան չեն դիմում, այլ սպասում են լարմար առիթի, զգուշ ու խորամանկ կերպով վրէժ լուծելու իրենց սխերիմներից: Նրանք աղքատ են լինում վեհանձնութիւնից, ներողամտութիւնից ու բարեսրտութիւնից: Այդպիսիներն ունենում են շատ տըխուր, մելամաղձոտ և երազոյ բնաւորութիւն: Կեանքը ներանց թւում է որպէս տանջանք, նեղութիւն կամ ողբերգութիւն: Այսպիսի եղունգներով անձինք, եթէ շուտափոյթ միջոցների չդիմեն իրենց սակաւարիւնութեանը դարման տանելու համար, նրանց միտքը, բնաւորութիւնն ու օրգանիզմը օրէց օր աւելի ու աւելի հիւանդոտ են դառնայու:

ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԵՂՈՒՆԳՆԵՐ

ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ եղունգները արտայայտիչ են ենթակայի առողջ ու զօրեղ արեան, որը մղւելով նրա նոյնպիսի առողջ ու զօրեղ սրտից, առատութեամբ հոսում է նրա երակների միջով ու բաւականաչափ սնունդ մատակարարում նրա սիւտիմի բոլոր մասերին: Այն հրաշէկ դոյնը, որը երեւում է եղունգների միջոցով, ցոյց է տալիս նրա թարմ ու վառ արիւնը, որը բաւական առատ է կարմիր գեղակիկներով և բաւականաչափ հարուստ իր կենսատու զօրութեամբ: Այսպիսի արիւն ունեցող անձինք բնականաբար շատ աւելի առողջ և շատ զօրեղ պիտի լինեն, քան սպիտակ կամ դիւակագոյն եղունգներով անձինք, որոնց արիւնը չափազանց աղքատ է առողջութեամբ և բոլորովին պակաս կենսունակութեամբ: Առողջ արիւն և առողջ կազմւածք ունեցող անձինք բնականաբար պիտի ունենան շատ աւելի առողջ միտք ու առողջ հոգի, քան հիւանդութիւնից տառապող ու տկար անձինք, որոնց արիւնը զուրկ է առողջութիւնից ու կենսունակութիւնից:

Վարդագոյն եղունգներով անձինք ունենում են քաղցրը, ուրախ, զւարթ ու գորովալից բնաւորութիւն. նրանք լինում են թարմ, կենսունակ ու վառվռուն: Նրանց բոլոր զբաղմունքների մէջ մի առանձին կենդանութիւն ու կենսունակութիւն է նկատուում: Նրանց համար կեանքը ոչ թէ ողբերգութիւն է, ինչպէս սպիտակ եղունգներով անձանց համար, այլ կտաւարեւապէս հրճւանք ու կատակերգութիւն:

Նրանք ուրախ են թէ տանը, թէ գործի մէջ և թէ դժ-
ւարութիւնների ժամանակ: Նրանք իրենց վեհանշն, առա-
տաձեռն ու ներողամիտ բնաւորութեամբ՝ յարգանք ու մե-
ծարանք են վայելում համարեա բոլոր շրջաններում:

Նրանք միայն հազւագիւտ դէպքերում են բարկա-
նում և բարկանալու դէպքում էլ՝ ոչ դիմում են խորամանկ
գառողութեան, ինչպէս սպիտակ եղունգներով անձինք և ոչ
էլ բռնութեան ու բարբարոսութեան, ինչպէս վառ կարմիր
եղունգներով անձինք, այլ պարզ ու որոշ հասկանալով ի-
րենց բարկանալու պատճառը, աշխատում են պաշտպանել
այն, ինչ որ իրենց առողջ հոգին ու առողջ միտքն է թե-
լադրում: Նրանց ուղեղը ոչ սովամահ է լինում արեան սա-
կաւութեան պատճառով և ոչ էլ ենթակայ է լինում արեան
զօրեղ հոսանքների, ինչպէս վառ կարմիր եղունգներով
անհատներինը, նրանք մի տեսակ համաչափութիւն են
պահպանում այդ երկու ծայրայեղութիւնների միջև իրենց
նօրմալ առողջութեամբ ու նօրմալ բնաւորութեամբ:

Եղունգի գոյնը պէտք է միատեսակ լինի ամբողջ մա-
կերւելութեամբ: Երբ դա դուրսի եզրում աւելի վարդագոյն է
երևում քան միջին մասում, այդ արտայայտիչ է շուտ բոր-
բոքւող, լուզւող և դիւրագրգիռ բնաւորութեան: Բայց պէտք
է ասած, որ դա բնաւ չարութիւն կամ նենգութիւն չի ար-
տայայտում և բարկութիւնն էլ երկարատև չի լինում:

ԿԱՐՄԻՐ ԵՂՈՒՆԳՆԵՐ

ԿԱՐՄԻՐ եղունգներ ասելով՝ մենք նշանակում ենք ոչ թէ մոլգ վարդագոյն, այլ կատարելապէս կարմիր ու շիկագոյն եղունգներ, որոնք իրենց վառ կարմիր գոյնով ինքնըստինքեան արիւնոտութիւն. ջերմութիւն ու զօրութիւն են արտայայտում: Այդպիսի եղունգներն արտայայտիչ են ենթակայի արեան արտաքոյ կարգի առողջութեան ու նրա մղիչ ուժի հզօրութեան, որը յաճախ այն աստիճան զօրեղ է լինում, որ երբեմն նոյնիսկ վտանգի է ենթարկում նրա փետիմի նուրբ մասերը: Այդ վառ կարմիր եղունգները ցոյց են տալիս նրա վառ կարմիր արիւնը, որը չափազանց առատ է կարմիր գնդակիկներով և վերին աստիճանի զօրեղ իր կենսատու զօրութեամբ: Այդ արտաքոյ կարգի զօրեղ արիւնը նրանում առաջացնում է այնպիսի կոյով ու կենսունակութիւն, որ նա յաճախ տարակուսում է, թէ ինչ բանի պէտք է գործ դնել նրան: Նրա ուղեղը յաճախակի ենթակայ է լինում արեան այնպիսի զօրեղ հոսանքների, որ նա անկարող է լինում խաղաղ կերպով մտածելու: Նա այն աստիճան տաքարիւն, ցասկոտ ու դիւրագրգիռ է լինում, որ անկարող է լինում ինքնիրեն զսպելու: Նա շատ շուտ է բարկանում և յաճախ առանց որեւէ պատճառի, բարկացած ժամանակը լինում է չափազանց խիտ, կատաղի ու անիրաւ, բայց պէտք է ասած, որ վրէժխնդրութիւնը նրա մէջ այնքան տեղաւան չի լինում և բարկութիւնն անցնելուց յետոյ, նա ամեն ինչ մոռացութեան է տալիս:

Խիստ կարմիր եղունգներով անձինք հակաժ են գէ-
պի ջերմ և ամեն տեսակի վարակիչ հիւանդութիւնները, ո-
րոնցից նրանք պէտք է խիստ զգուշ լինեն, մանաւանդ իրենց
երիտասարդութեան շրջանում: Ծերութեան հասակում,
նրանք պէտք է զգուշանան նոյնպէս կաթւածից և ընդհան-
րապէս ուղեղային բոլոր հիւանդութիւններից:

Գոյների ուսումնասիրութեան մէջ ևս մեծ դեր է
կատարում եղունգների նախատիպը: Օրինակ՝ հոգեկան կամ
գործնական եղունգները, որոնք շատ նուրբ և թափանցիկ
են, բնականաբար շատ աւելի կարմիր կերևան, քան նախ-
նական եղունգները, որոնք շատ հաստ, կոշտ ու կոպիտ են,
Ուստի այս դոյնը առաջին երկու տիպի եղունգների համար
այնքան նշանակութիւն չի կարող ունենալ, որքան վերջին
տիպի եղունգների համար: Բացի դրանից, նախնական եղունգ-
ներով անձինք, որոնք բնաւորութեամբ չափազանց կոպիտ
ու կատաղի են, բնականաբար արեան արտաքոյ կարգի զօ-
րութեամբ՝ առաւել ևս կատաղի տաքարիւն են լինելու, քան
գործնական կամ հոգեկան եղունգներով անձինք, որոնք
բնաւորութեամբ աւելի խաղաղ ու հանգարտ են:

ԴԵՂՆԱԳՈՅՆ ԵՂՈՒՆԳՆԵՐ

ԴԵՂՆԱԳՈՅՆ ԵՂՈՒՆԳՆԵՐ ասելով՝ մենք նշանակում ենք մուգ գեղին կամ սևկեզոյն եղունգներ որոնք ամեն մի գիտողին զարմանք են պատճառում իրենց արտասովոր գեղնութեամբ:

Այսպիսի եղունգներն արտայայտիչ են ենթակայի մաղձով եղծւած արեան, որը գլխաւորապէս առաջանում է նրա լեարդի և միւս համապաշտօն գեղձերի հիւանդութիւններից: Նրա լեարդն այնքան առատութեամբ է լեղին արտադրում, որ նրա մի մասը ձծւում ու խառնւում է արեան հետ, և այդպիսով եղծում ու փչացնում է նրան: Մաղձը որը ինքնըստինքեան գեղնաւուն գոյն ունի, արեան հետ խառնւելով նրան ևս գեղնաւուն գոյն է տալիս և այդ շատ հեշտութեամբ կարելի է լինում նշմարել թափանցիկ եղունգների միջոցով:

Այդպիսի եղունգներով անձինք ունենում են մաղձային տեմպերամենտ: Նրանց արիւնը շարունակ եղծւած լինելով այդ գրգռիչ նիւթերով, համապատասխան ազդեցութիւն է ունենում նրանց մկանունքների, նեարդերի և ուղեղի վրայ: Այդ վնասակար նիւթերով արիւնը թունաւորում ու փչացնում է մարդու թէ՛ օրգանները, թէ՛ ուղեղը և թէ՛ նրա մտածելակերպը: Այդպիսի եղունգներով անձինք չեն կարող թարմ ու զւարթ լինել, քանզի նրանք ինքնըստինքեան հիւանդ մարդիկ են: Նրանք չեն կարող ուրախ և երջանիկ լինել, որովհետև շարունակ կեանքի մուրթ կողմն

են վերցնում: Նրանց համար կեանքը միշտ սև է երևում, քանզի նրանց գաղտնիութիւնը էապէս թունաւորւած ռա- նառողջ է: Նրանք շարունակ ձգտում են գէպի առանձնու- թիւն, մենակեցութիւն և ամայութիւն: Լինում են չափա- ղանց տխուր, մելամաղձոտ, վշտոտ ու թախծալից: Խորշում են բոլոր ուրախ շրջաններից և հասարակական հաւաքութ- ներից: Նրանք որքան էլ օժտւած լինեն գործնական յա- կութիւններով, դարձեալ անկարող կլինեն որոշ գրական յա- ջողութիւն գտնելու կեանքի առաջնորդում. որովհետեւ ջուտով յուսալքւում և յակամայից ընկճւում են գթւարու- թիւնների առաջ:

Այս դէպքում ևս մեծ գեր ունի կառարելու եղունգ- ների նախատիպը: Բնականաբար գեղին գոյնը նախնական եղունգներով անհատների համար այնքան կործանիչ չի կա- րող լինել, որքան հոգեկան եղունգներով անհատների հա- մար, որովհետեւ նրանք այնքան դիւրաբեկ և զգայուն չեն, որքան հոգեկան եղունգներով անձինք: Նոյն օրէնքը վերա- բերում է նաև գործնական եղունգներին:

ԿԱՊՈՅՑ ԵՂՈՒՆԳՆԵՐ

ԿԱՊՈՅՑ կամ մանրակազոյն եղունգները ցոյց են տալիս ենթակայի անմաքուր կամ անխաճնով բեռնաւորաւած արիւնը, որ գլխաւորապէս առաջանում է նրա սրտի անկարողութիւնից ու արեան թոյլ շրջանառութիւնից: Նրա սիրտը իր թոյլ բաբախումներով անկարող է հանգիստանում արեանը զօրեղ կերպով ժղելու իր անոթների միջով և այս պատճառով արիւնը կուտակելով նրանց մէջ, պատճառ է գաճնում նրանց լայնացման ու արեան շրջանառութեան խանգարման: Նրա արիւնը թէև բաւականաչափ հարուստ է լինում կարմիր գնդակիկներով, բայց գլխաւորն այն է, որ նա իր գանգաղ շրջանառութեամբ շատ ուշ է առիթ ունենում այցելելու այն զօրեղ գործարանը, որը հաստատուած է արիւն մաքրելու ու թթւածին շնորհելու համար: Ահա այս պատճառով, նա մեծ մասամբ բեռնաւորաւած է մնում այն անմաքրութիւններով ու անխալին նիւթերով, որոնք նրան աստիճանաբար անխաճին են դարձնում ու կապուածի դոյն տալիս:

Այս հանգամանքը բնականաբար պէտք է ազդէ ենթակայի առողջութեան ու բնաւորութեան վրայ և իրօք դուք կը տեսնէք նրան բոլորովին թոյլ, անառողջ, ու ջրգոյին վիճակում: Նրա կեանքը, այսպէս ասած, կախաւ է լինում մի նուրբ թելից, որ ամեն րոպէ հաւանական է կտրւելու:

Մի րոպէ ենթագրեմք, որ նրա արիւնը շարունա-

կում է իր նոյն ընթացքը, այն է՝ իր գանգաղ շրջանառութեամբ օժեցում ու հաւաքում է նրա սիստեմի բոլոր փշայած ու անպէտք մասերը, բայց շատ ուշ է բախտ ունենում աղատելու այդ անմաքրութիւններէն. կամ մի ըսպէ ենթադրենք, որ նրա արիւնը արագութեամբ զրկւում է իր թարմութիւնից ու կենսունակութիւնից, իսկ միւս կողմից էլ՝ շատ ուշ է առիթ ունենում թոքերը վերագառնելու և նոր կեանք ու նոր զօրութիւն ստանալու, պարզ է ուրեմն, որ զա աստիճանաբար ածխանալով՝ այլևս անընդունակ էլիտի լինի նոյն չափով նոր կեանք և կենսունակութիւն շնորհելու:

Այդպիսի եղունգներով անձինք ունենում են անսոսող ու ջղային բնավորութիւն: Լինում են աններող, օխակալ ու ամբարտաւան: Անընդունակ են լինում թէ՛ մտաւոր և թէ՛ ֆիզիքական՝ զօրեղ աշխատանքների, քանդի նրանց օրգանները խիստ աղքատ են այն կենսատու կրակից ու զօրութիւնից, որը պէտք է բերի արիւնը՝ իր վառ կարմիր գնդակիներս միջոցով:

Կապտագոյն եղունգներ յաճախ կարելի է տեսնել 10 — 15 և 40 — 45 տարեկան կանանց ձեռքերի վրայ, բայց այդ գէպքում նրանք այնքան չարագուշակ չեն առողջութեան կործանման, որքան նոյն գոյնի եղունգները՝ այդ շրջանից հօգուտ կանանց ձեռքերի վրայ, որովհետեւ նրանք այդ հասակում անցնելով մանկութիւնից արճունքի և կնութիւնից՝ գաղաթման շրջանները, երկու գէպքում ևս ենթակալ են լինում արեան շրջանառութեան վրդովման ու նրա մասնակաւոր խանգարման ազդեցութեան:

Նրբ եղունգները ամբողջապէս բաց կապտաւուն գոյն են ունենում, այդ ցոյց է տալիս ենթակալի առժամանակեայ սրտի անկարողութիւնը և արեան թոյլ շրջանա-

ռութիւնը: Բայց երբ նրանք ստորին մասումն են թանձր
կապուտ գոյն ունենում, այդ դէպքում, դա ցոյց է տալիս
նրա սրտի տեղական անառողջութիւնն ու արեան անա-
ռողջ շրջանառութիւնը:

Այս գոյների նօսրութեամբ կամ թանձրութեամբ
ընթերցողը կարող է երեան հանել անառողջութեան իս-
կական առաջանը:

ԵՂՈՒՆԳՆԵՐԻ ԿԻՍԱԼՈՒՍԻՆՆԵՐԸ

ԵՂՈՒՆԳՆԵՐԻ կիսալուսինները համարուած են ամենապարզ յատկանիշները երևան հանելու ենթակայի սրտի և արեան շրջանառութեան զօրութիւնը:

Մեծ կիսալուսիններն արտայայտիչ են սրտի զօրեղ գործունէութեան և արեան արագ շրջանառութեան. իսկ փոքրիկ կիսալուսինները՝ սրտի թոյլ գործունէութեան ու արեան դանդաղ շրջանառութեան:

Կիսալուսինների բացակայութիւնը չարագուշակ նշան է ենթակայի սրտի անկարողութեան, արեան անառողջ շրջանառութեան և ուղեղի արիւնատուութեան (anaemia of the brain): Այսպիսի եղունգներով անձինք ծանր աշխատանքների, ցաւի կամ արկածների ժամանակ՝ յաճախ ենթակայ են լինում ուշադնացութեան:

Արտասովոր մեծ կիսալուսինները չարագուշակ են սրտի սովորականից գուրս զօրեղ գործունէութեան և արեան վերին աստիճանի արագ ու զօրեղ շրջանառութեան: Այսպիսի եղունգներով անձինք պէտք է աշխատեն բոլորովին հեռու պահել իրենց ամեն տեսակի յուզումներից ու գրգիռներից, որովհետեւ, այդ ժամանակ նրանց սրտի բաթումներն առաւել ևս ուժեղանալով, արեան անոթներն այնպիսի մի լարւած դրութեան մէջ են ընկնում, որ ամեն մի բռնի հաւանական են լինում պայթելու այս կամ այն օրգանի մէջ: Նրանց արեան շրջանառութիւնը սովորական ժամանակ ևս, այն աստիճան զօրեղ է լինում, որ նրանց

նուրբ մասերը և մասնաւորապէս ուղեղը անկարող են լինում գիմանալ նրա զօրեղ ճնշումներին: Այդ չափազանց մեծ կիսալուսինները սովորաբար շարագուշակ են ենթակայի արեան անօթների պայթման, որտի կամ ուղեղի մէջ: Հեշտութեամբ կարելի է իմանալ թէ արգեօք վտանգը գլխաւորապէս ուղեղին է սպառնում թէ սրտին: Եթէ ձեռափռումը գլխի գիծը (այն գիծը, որ օկուում է ցուցամատի յատակից փոքր ցած ու ձգւում է սրտի գծի ներքեւ) փոխանակ գողտրիկ կերպով թեքւելու գէպի ներքեւ, բարձրանում է գէպի վեր և կամ թէ ունենում է մի կամ միքանի կղզիաձև նշաններ, այդ գէպքում ուղեղն է ենթակայ լինում արեան անօթների պայթման. իսկ երբ սրտի գիծն (այն գիծը, որ օկուում է ցուցամատի ուղիղ յատակից և ձգւում է գլխի գծի վերեւ) աննօրմալ զիրք ունի և կամ թէ Ծածկւած է կղզիաձև նշաններով, այդ գէպքում սիրտն է ենթակայ լինում արեան անօթների պայթման, կամ խուփերի փչացման:

Եղունգների կիսալուսինները ինչքան աւելի պարզ ու սպիտակ են լինում, այնքան աւելի դա արտայայտիչ է ենթակայի առողջութեան ու կենսունակութեան, իսկ ինչքան աւելի նրանք տփգոյն ու մոլգ են լինում, այնքան աւելի դա արտայայտիչ է նրա անկարողութեան ու անառողջութեան:

Մահւան ժամանակ, ամենից առաջ այս կիսալուսիններն են կապտաւուն կամ սև գոյն ստանում և ապա ամբողջ եղունգները: Պրանք ամենապարզ նշաններն են իմանալու, թէ արգեօք մահը ինչքան է տիրապետել հիւանդին:

ԵՐԿԱՐ ԵՂՈՒՆԳՆԵՐ

ԵՐԿԱՐ Եղունգներն ընդհանրապէս արտայայտիչ են մարմնի վերին մասի—կրծքի, թոքերի, կոկորդի, գլխի ու վերին անգամների անկարողութեան: Այսպիսի եղունգներով անձինք օրքան էլ առողջ ու զօրեղ երեւան, գարձեալ պէտք է զգուշացնել նրանց լիջլած օրգանների վերաբերմամբ, որովհետեւ աննպատակ պայմանները կամ կլիմայի փոփոխութիւնները կարող են իսկոյն և եթ պատճառ դառնալ այդ օրգանների անակնկալ հիւանդութեան:

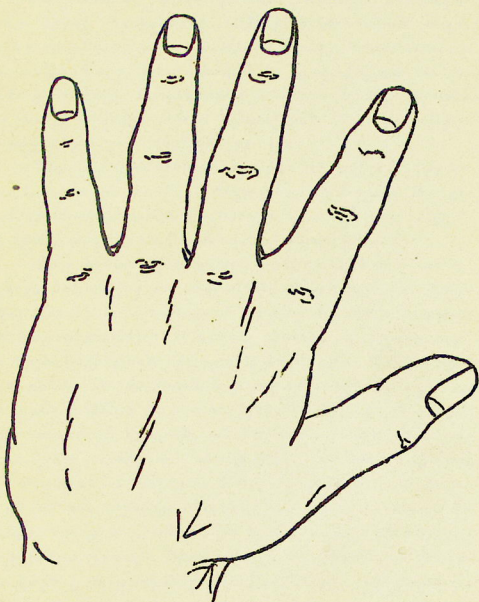
Ոչ-շատ երկար եղունգներն արտայայտիչ են կոկորդի ու խռչափողի անկարողութեան, հարբուխի և ընդհանրապէս բոլոր ցնցղափողային անհանգստութեան: Այս հակամներն առաւել ևս զօրեղ են լինում, երբ այդ եղունգները կենսունակութիւնից ընկած, չորացած ու թառամած են լինում: Այսպիսի եղունգներով անձինք պէտք է միշտ խնամք տանեն իրենց այդ գործարաններին և մասնաւորապէս պէտք է զգուշանան այն բոլոր հանգամանքներից, որոնք կարող են օրէէ կերպ վնասել իրենց շնչառութեանը:

Նաա երկար եղունգները չարագուշակ են ենթակալի կրծքի ու թոքերի թուլութեան և ընդհանրապէս գիւրաբեկ առողջութեան: Այս հակումներն աւելի ևս շեշտւած են լինում, երբ այդ եղունգները ծածկւած են լինում գրծերով ու փոթերով, առաւել ևս երբ նրանք կողերում ու ծայրերում թեքւած են լինում դէպի ներս: Այսպիսի եղունգներով անձանց համար մի հաստարակ ցուրտը նոյնիսկ՝ բա-

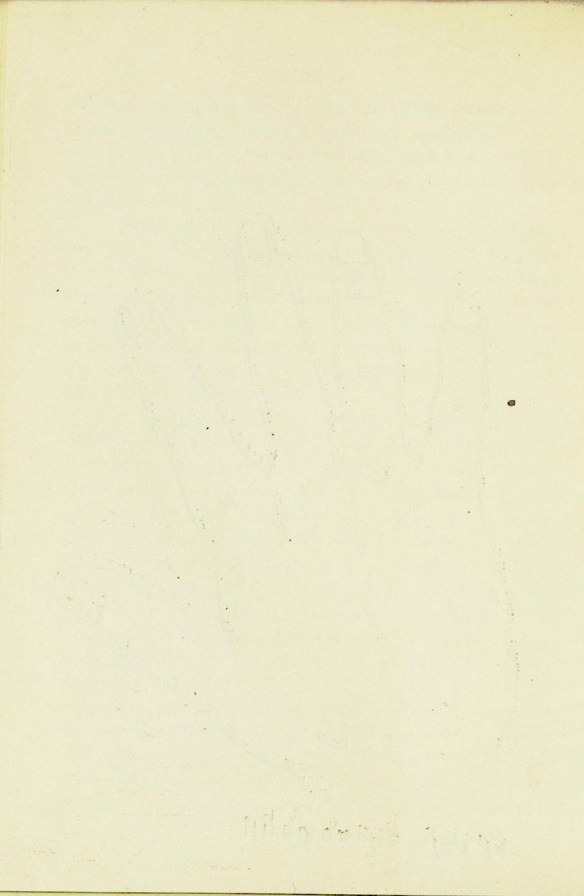
Լական է թողալին զօրեղ հիւանդութիւններ առաջ բերելու համար: Նրանք պէտք է շարունակ պահպանած պահեն իրենց կուրծքը մանաւանդ ձմեռ ժամանակ, և եթէ հնարաւոր է, խորհրդատրելի է տաք երկիրներում ապրել այդ եղանակին:

Խիստ երկար եղունգները պարզ ապացոյց են ենթակայի կրծքի, թոքերի և ուղեղի անառողջութեան և ընդհանրապէս անառողջ կազմակերպութեան: Այսպիսի եղունգները սովորաբար անցնում են սերունդից սերունդ՝ այն ընտանիքների մէջ, ուր եղել են թողալին հիւանդութեան զօրեղ հակումները, բայց ենթական արդեօք ազատ է մնալու այդ հիւանդութիւնից թէ ոչ, այդ մեծապէս կախում ունի նրա նախազգուշութիւնից:

Վերոյիշեալ հիւանդութիւնների գուշակութեան խնդրում մեծ տեղ պէտք է տալ եղունգների նախատիպերին: Նախնական կամ գործնական եղունգներով անձինք, որոնք կազմաւածքով աւելի ամուր ու զօրեղ են, բնականաբար աւելի ուշ ենթակայ կլինեն այս կամ այն օրգանի հիւանդութեան, քան հոգեկան եղունգներով անձինք, որոնք կազմաւածքով չափազանց նուրբ և գիւրաբեկ են: Բացի դրանից, ինչպէս տեսանք, եղունգների առանձնայատկութիւնները նոյնպէս մեծ նշանակութիւն ունեն այդ հիւանդութիւնները դիագնոզ անելու խնդրում: Օրինակ՝ երկար բայց կենսունակ ու թափանցիկ եղունգներն այնքան չարագուշակ չեն թոքերի հիւանդութեան, որքան նոյն երկարութեամբ, բայց կենսունակութիւնից ընկած, թառամած ու փոթ-փոթ եղունգները: Եղունգների գոյները նոյնպէս մեծ դեր ունեն կառարելու այդ հիւանդութեան հակումներն ուժեղացնելու կամ մեղմացնելու խնդրում: Ուսումնասիրողը այս բոլոր հանգամանքներն աչքի առաջ ունենալով

երկար եղունգներ:

միայն՝ կարող է մի ճշմարիտ գաղափար կազմել ենթակայի առողջութեան ու ֆիզիքական դրութեան վերաբերմամբ:

Երկար եղունգներն ընդհանրապէս արտայայտիչ են գաղափարական, իդէալական, նուրբ ու զգայուն բնաւորութեան: Այդպիսի եղունգները նաև ցոյց են տալիս գրական ու գեղարւեստական տաղանդ, կամ առնւազը՝ խանգաղատանք: Երկար եղունգներով անձինք ունենում են մեղմ, խաղաղ ու անգորր բնաւորութիւն: Նրանք համեմատաբար շատ աւելի ծանր, լուրջ, խոհեմ ու քաղաքսկարի են լինում, քան կարճ եղունգներով անձինք: Նրանք նոյնպէս շատ աւելի համակրութիւն, հեղութիւն ու աջնուութիւն են ցոյց տալիս քան վերջինները:

Երբ այս եղունգները սովորականից աւելի երկար են լինում, պատկան անձինք փոքր ի շատե՛ աղքատ են լինում գործնական յատկութիւններից և աւելի շուտ ենթակայ իրենց տրամադրութեան ու երևակայութեան:

Շատ երկար եղունգներով անձինք ունենում են երազկոտ, երևակայող ու ռոմանտիկ բնաւորութիւն: Երեւակայութիւնը և տրամադրութիւնը նրանց մէջ այն աստիճան ծայրայեղութեան է հասած լինում, որ նրանք կարծես միշտ գերի լինեն այդ յատկութիւններին: Յաճախ այնպիսի բաներ են մտածում և այնպիսի բաներ անում, որ շափաղանց խորթ է թւում ուրիշներին: Նրանք լինում են վերին աստիճանի զգայուն, ամենաթեթեւ բանից վերաւորւող և շուտ յուսալքւող: Նրանք թէև օժտւած են լինում գաղափարական ու հոգեկան մեծ շնորհքներով, բայց զուրկ են լինում այն կորովից, կենսունակութիւնից ու առողջութիւնից, որոնք անհրաժեշտ են նրանց առողջ վիճակի մէջ պահպանելու համար: Նրանք զուրկ են լինում այն փութկոտ, կտրուկ ու գրական յատկութիւններից, որոնք անհրա-

Ժեշտ են այս գործնական կեանքում լաղթանակելու համար։
Խիստ երկար եղունգները արտայայտիչ են անառողջ
մտքի, ավելի երևակայութեան և ընդհանրապէս բնաւո-
րութեան նշաններն։

ԿԱՐՃ ԵՂՈՒՆԳՆԵՐ

ԿԱՐՃ ԵՂՈՒՆԳՆԵՐՆ ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԷՍ արտայայտիչ են սրտի և մարմնի ստորին մասի-ստամոքսի, աղիքների, երիկամուկների, սեռային գործարանների և ներքին անգամների անկարգութեան: Այս հակումներն աւելի լուրջ բնոյթ են ստանում, երբ այդ եղունգները շատ բարակ և տխուր են լինում: Այգլիսի եղունգներով անձինք պէտք է շարունակ պահպանած պահէն իրենց իրանն ու ստորին օրգանները և մանաւանդ պէտք է խուսափեն այն բոլոր հանգամանքներից, որոնք կարող են որւէ կերպ վնասել իրենց սրտի գործունէութեանը և արեան ազատ շրջանառութեանը:

Կարճ, փոքրիկ և կապտագոյն եղունգները մասնաւորապէս արտայայտիչ են ենթակայի սրտի անառողջութեան և արեան անառողջ շրջանառութեան: Այս հակումները աւելի ևս զօրեղ կլինեն, եթէ նրանք բոլորովին զուրկ լինեն կիսալուսիններից և առաւել ևս՝ եթէ նրանք ստորին մասում բոլորովին բարակ և տափակ լինեն: Այգլիսի եղունգներով անհատների համար մի անակնկալ դէպք կամ զօրեղ յուզումը արդէն բաւական է վայրկենապէս սրտի նւաղում կամ ուշադնացութիւն առաջ բերելու համար:

Կարճ, բայց վարդագոյն եղունգները կմեղմացնեն սրտի անկարողութիւնից և արեան դանդաղ շրջանառութիւնից առաջանալիք տկարութեան հաւանականութիւնը, իսկ կարճ ու տխուր եղունգները կուժեղացնեն նոյն պատճառներից սպաւելիք անառողջութեան միտումները:

Կարճ եղունգները սովորաբար անցնում են սերունդից սերունդ՝ այն ընտանիքների մէջ, ուր եղել են սրտի անկարողութեան և արեան թոյլ շրջանառութեան զօրեղ հակումները։ Բայց որևէ դէպքում ևս թէ՛ ժառանգած և թէ՛ փոքրիկ ժամանակից զարգացած, մեծ չափով կարելի է դարձանել, եթէ հոգ տարւի ժամանակին։

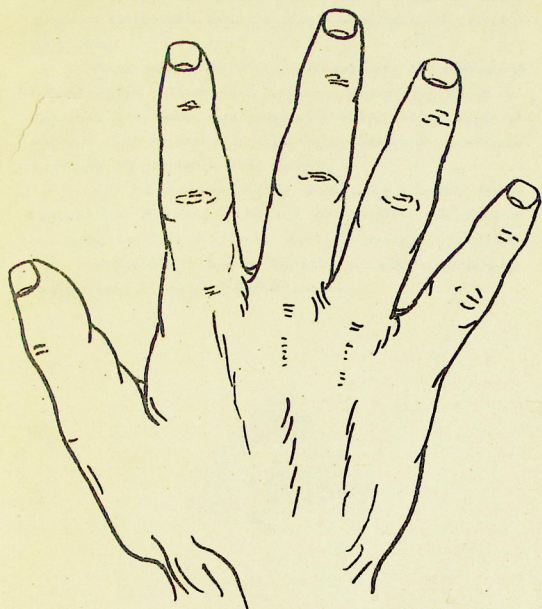
Կարճ, բայց լայն եղունգներով անձինք համեմատաբար շատ աւելի առողջ և շատ աւելի ուժեղ են լինում, քան նոյն կարճութեամբ, բայց նեղ եղունգներով անձինք։

Կարճ, տափակ և եռանկիւնի եղունգներն, որոնք թէ՛ ծայրերում և թէ՛ կողքերում անջատւում են մատերից և կարծես թէ կամենում են պոկւել մատերի ծայրերից, չարագուշակ նշաններ են անդամալուծութեան։ Այս հակումն աւելի զօրեղ է լինում, երբ նրանք չորացած, ամպամած ու կենսունակութիւնից ընկած են լինում, և առաւել ևս՝ երբ նրանց յատկում նշմարելի է լինում ահաբեկիչ թոնձր կապոյտ գոյնը։

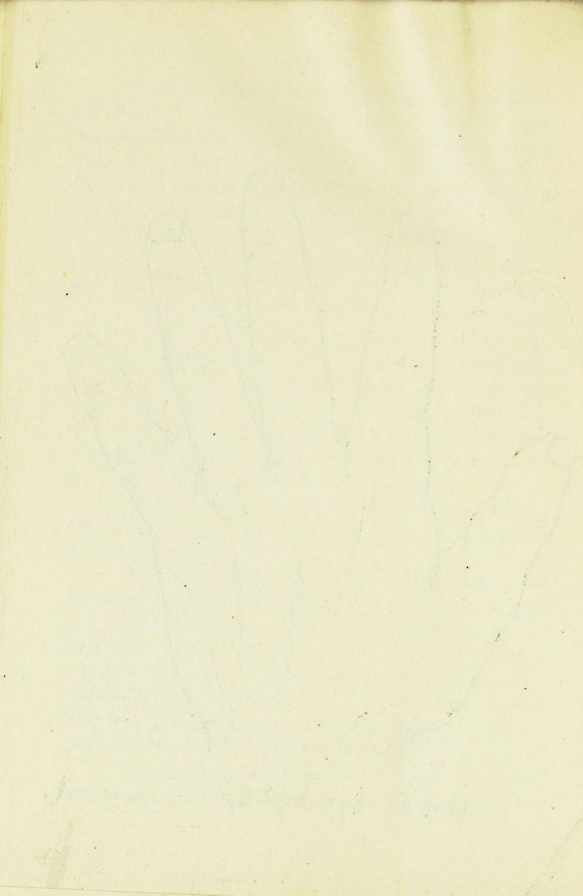
Կարճ և տափակ եղունգները, որոնք ընդհակառակը միանգամից թաղւած են մատերի մէջ, ցոյց են տալիս ջղային հիւանդութիւն։

Կարճ եղունգները ընդհանրապէս արտայայտիչ են քննադատական, ընդգիմախօսական և կորուվալից մտքի, ճարտար լեզւի և աճապարող, կտրուկ ու անհանգիստ բնաւորութեան։ Այս եղունգները նաև ցոյց են տալիս արագ դատողութիւն, արագ գործունէութիւն, վճռականութիւն, ինքնավստահութիւն և մեծ եռանդ։ Իսկ այս բոլոր յատկութիւնների շնորհիւ, պատկան անձինք մեծ յաջողութիւն են գտնում համարեա բոլոր գործնական ասպարէզներում։

Շատ կարճ եղունգները ցոյց են տալիս չափազանց քննադատող, խժբժող, հետաքրքրուող, ուրիշների գործերին

Կարճ եղունգներ :

միջամտող, նեղացնող և շատ աճապարող ու շտապող բընա-
ւորութիւն:

Այսպիսի եղունգներով անձինք մի առանձին սէր ու-
նեն վիճաբանելու և պատճառաբանելու և որքան էլ սխալ,
դարձեալ կաշխատեն միշտ յաղթող հանգիստանալ և անընկ-
ճելի մնալ:

Խիստ կարճ եղունգներն արտայայտիչ են ենթակայի
անհամակրելի, անհանգիստ, հեգնող, նեղացուցիչ ու կռա-
սէր բնաւորութեան: Այս յատկութիւններն աւելի աչքի են
ընկնում, երբ նրանք շատ լայն, կոշտ, կոպիտ և յատակում
ծածկւած են լինում թանձր մորթով:

Այն անհատները, որոնք սովորութիւն ունեն իրենց
եղունգները կրծոտել, ունենում են ջղային, անհանգիստ
ու նեղացնող բնաւորութիւն: Այս քմահաճոյքը գլխաւորա-
պէս առաջանում է նրանց ներքին հիւանդութիւններից,
որոնց պէտք է իսկոյն դարման տանել:

— — — — —

ԼԱՅՆ ԵՂՈՒՆԳՆԵՐ

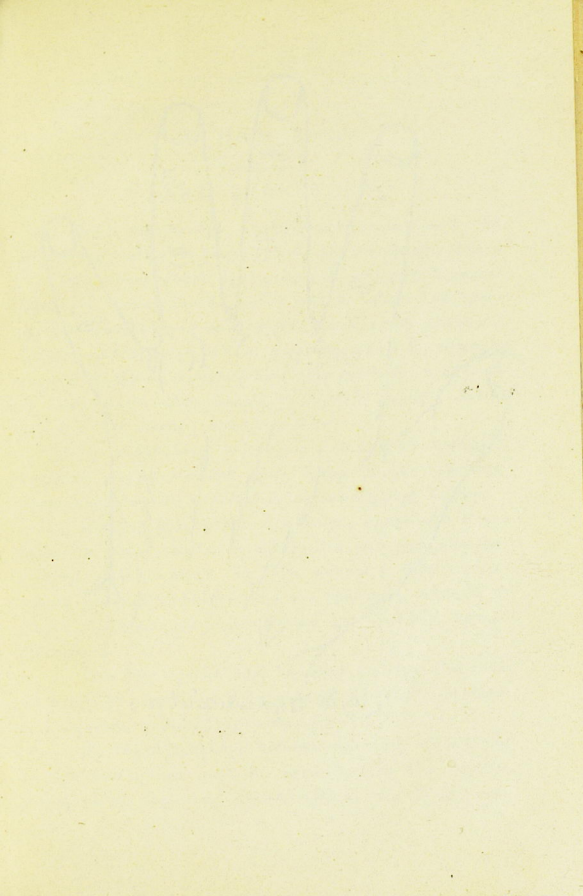
ԼԱՅՆ եղունգներն ընդհանրապէս արտայայտիչ են հնթակայի ֆիզիքական զօրեղ կազմակերպութեան ու նրա ընդհանուր առողջութեան. Այսպիսի եղունգներով անձինք համեմատաբար շատ աւելի առողջ և շատ աւելի ուժեղ են լինում, քան նեղ եղունգներով անձինք:

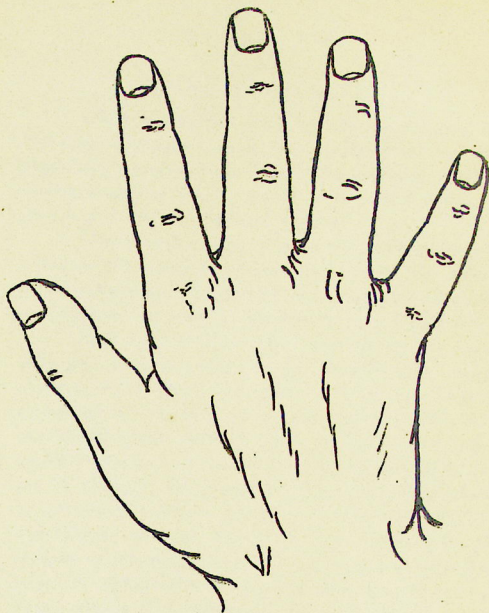
Հետազոտութիւնները ցոյց են տւել, որ բոլոր առողջ, ուժեղ ու կենսունակ ժողովուրդներն՝ օժտւած են լինում լայն եղունգներով, մինչդեռ նուրբ, դիւրաբեկ և թույլ առողջութեան տէր անձինք՝ նեղ եղունգներով են լինում:

Լայն եղունգներն աւելի շատ պատկանում են մարդկանց քան կանանց, քանզի մարդիկ ընդհանրապէս աւելի զօրեղ և աւելի տոկուն են լինում, քան կանայք: Լայն եղունգները կանանց ձեռքերի վրայ արտայայտում են ամուր կազմակերպութիւն, տոկունութիւն ու ֆիզիքական կարողութիւն: Այսպիսի եղունգներով կանայք հեշտութեամբ կարող են դիմադրել այն բոլոր հիւանդութիւններին ու կեանքի դժուարութիւններին, որոնք դրեթէ անտանելի են նեղ եղունգներով կանանց: Նեղ եղունգները մարդկանց ձեռքերի վրայ ոչ թէ ցոյց են տալիս որևէ տեսակ կանացի թուլութիւն, այլ նրբութիւն ու դժայնութիւն: Այսպիսի եղունգներով անձինք թէև ֆիզիքապէս նուրբ են լինում, սակայն բնաւորութեամբ կարող են թույլ չլինել:

Շատ լայն եղունգներն արտայայտիչ են հնթակայի կոպիտ կազմակերպութեան և կրքոտ ու կատաղի բնաւորութեան:

Հայն եղունգներ :

ՆԵՂ ԵՂՈՒՆԳՆԵՐ

ՆԵՂ եղունգներն ընդհանրապէս արտայայտիչ են թոյլ առողջութեան և նեարդային նուրբ համակարգութեան:

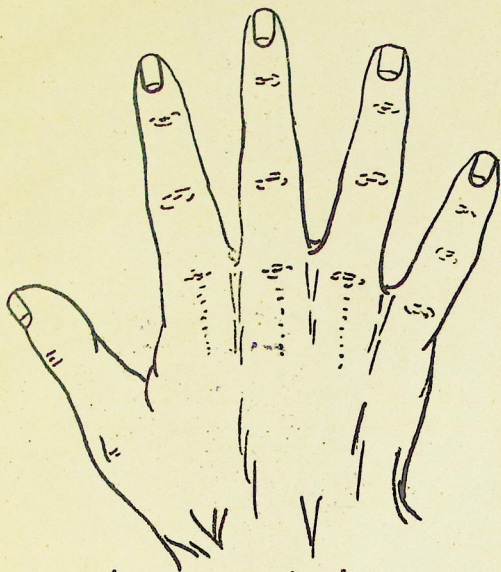
Այս եղունգներն երբէք այնքան ֆիզիքական զօրութիւն չեն արտայայտում, որքան լայն և հաստ եղունգները: Նեղ եղունգներով անձինք թէկուզ և ոչ մի մասնաւոր հիւանդութիւն էլ չունենան, դարձեալ պէտք է չափազանց զգոյշ լինեն իրենց առողջութեան վերաբերմամբ, որովհետեւ մի ամենաթեթեւ անփոյթութիւնը նոյնիսկ՝ կարող է նրանց իսկոյն և եթ մատնել անառողջութեան:

Այս եղունգները սովորաբար գտնուում են նոյնպիսի նուրբ ու բարակ մատերի վրայ, որոնք ինչպէս գիտենք, թիստ անյարմար են գործնական աշխատանքների համար:

Այսպիսի եղունգներն երբ նուրբ, վարդագոյն և կոնաձև են լինում, ենթական ունենում է շատ քաղցր ու համակրելի բնաւորութիւն: Նա թէև աղքատ է լինում գործնական յատկութիւններից, բայց դրա փոխարէն օժտւած է լինում հոգեկան յատկութիւններով ու հոգեկան նրբութիւններով:

Շատ նեղ եղունգները, նոյնպիսի մատերի հետ, արտայայտիչ են շատ նուրբ կազմակերպութեան, թուլութեան և երազող ու ուսմանտիկ բնաւորութեան:

Ո՛չ նեղ եղունգները նոյնպիսի մատերի հետ և ո՛չ էլ լայն եղունգները լայն ու հաստ մատերի հետ արտայայտիչ են մի մասնաւոր հիւանդութեան, այլ ինչպէս ի-

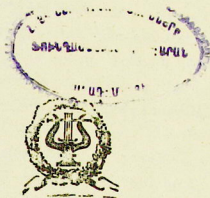

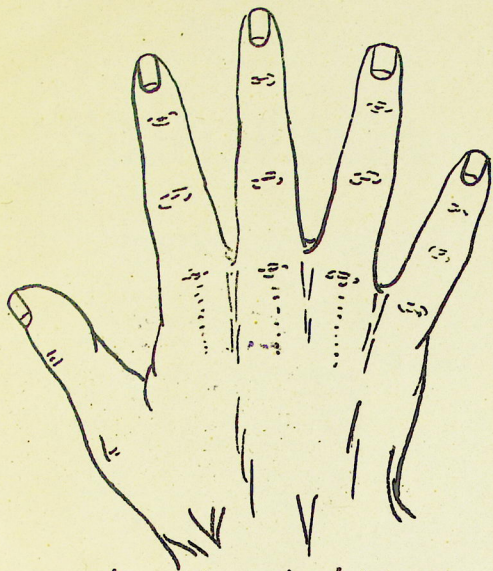
նեղ եղունգներ:

շեցինք, նրանք ցոյց են տալիս ենթակայի ընդհանուր առողջութիւնը, բնաւորութիւնն ու ֆիզիքական զօրութիւնը:

Շատ նեղ եղունգները համեմատաբար լայն մատերի վրայ տրտալայտիչ են ողնաշարի տկարութեան: Նոյնպիսի եղունգները բայց աւելի կարճն ու կորացածը՝ ջարագուշակ նջան են ողնաշարի կորութեան: Այսպիսի եղունգներով նորատի անձինք պէտք է մեծ խնամք տանեն իրենց առողջութեանը և մասնաւորապէս պէտք է զգուշանան ծանր իրեր կրելուց կամ բարձրացնելուց:

Նոյն նեղութեամբ եղունգները բայց աւելի երկարն ու բարակը՝ արտալայտիչ են մտքի անառողջութեան և ջատաջար ու երկչոտ բնաւորութեան:

Հեղ եղուհգներ:

3n

ՊՕՔԱԶԻՕ

ՏԱՄՆՕՐԵԱԿ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՄԱՍ

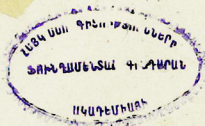
Բ. ՄԱՍ

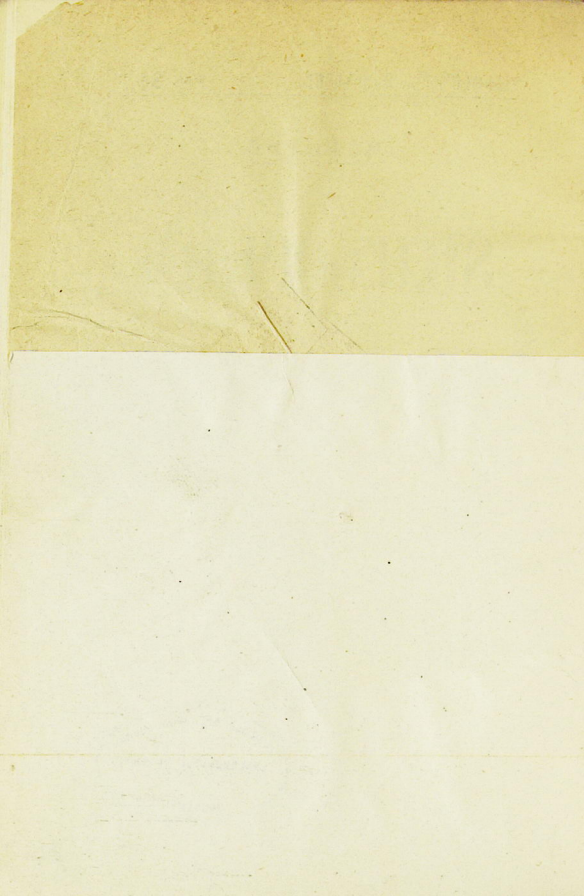
Առիակը
Խուտաւէր եւ կուտակրօն
միարաններ
Օրօրացը
Պետրոս աղբարին զամ-
բիլը
Գիւղին անքաւերը
Խուտանցի պարտիզպանը
Դարբիէլ կեղծ երեշտա-
կապետը
Հայ գերին
Արքայութեան նամբան

Խն. Խն.

Մատանան ի դժոխք
Ա.կաւոյ ինչում
Շանդուզի հիւպանը
Խարում չաքիւրան
Խուտականաւ
Անգիւտակցար
Կինգուրինը
Վանախայը
Խալաւաւկեա
միտը
Խնոջ մը իրա
Այն բնդ ա
բնդ եղբի
Խ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Պօքաչիոյի վրայ խօսիլը աւելորդ կը նկատենք քանի որ անոր մասին տեղեակ է թէ հին սերունդը և թէ օսմ. սահմանադրութենէն ի վեր ապրող մեր նոր սերունդը :

Տասնօրեակը որ թարգմանուած է եւրոպական բոլոր լեզուներու կողմէ, մեր մէջ ալ արժանացած է վերստին տպագրութիւններու : Հակառակ իր քիչ մը աղատ ոճին և բառերուն, ան լաւ բարոյական մը կը պարունակէ, և չի դաշթակղեցնէր միտքերը երկսեռ երիտասարդութեան, ինչպէս կը կարծեն ոմանք :

Ասոր ապացոյցը սա է որ բարոյական և ընտանեկան մաքուր կեանք ունեցող սքանտինաւեան և անկլօ-սաքսոն ցեղերուն մէջ Պօքաչիոյի Տասնօրեակը արժանացած է միլիոնաւոր օրինակներով տպագրութիւններու :
ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶԸ՛

Ս Ո Ւ Ա Կ Ը

Քանի մը տարի առաջ Ռոմանիոյի մէջ բարի ազ-
նուական մը կը բնակէր պարոն Լիդիօ անուշով, որ
գեղեցիկ ու նորաստի կին մը ընէր Վալանդին անուն:

Ասոնք ծերութեան մօտ աղջիկ մը ունեցան որ
քանի կը մեծնար այնքան կ'աղուորնար, այնպէս որ
երկրին ամէնէն գեղեցիկ աղջիկներէն մին եղաւ: Լի-
դիօ և Վալանդին, ուրիշ զաւակ չունենալնուն, զայն
չատ կը սիրէին և զգուշութեամբ կը հսկէին վրան՝
օրին մէկը աղէկ փեսայի մը տալու յոյսով: Բայց այս
հսկողութիւնը չափէն աւելի ըլլալուն՝ ճիշտ հակառակ
արդիւնքը առաջ բերաւ, ինչպէս որ կը պատահի շատ
անգամ: Այսինքն օրիորդը աւելի ջերմ միտում մը ու-
նեցաւ Յովնա սեռին համար:

Միևնոյն ատեն քաղաքին մէջ գեղեցիկ երիտա-
սարդ մը կ'ապրէր Ռիքարտօ անունով որ աղջկան հայ-
րը ճանչնալով, ստէպ կ'այցելէր անոր և զրեթէ միայն
իրեն համար տան դուռը միշտ էր, վառնդի կարծես
թէ ծնողք մասնաւոր նախասահմանութիւն մը ունին.
որ է միշտ ճշմարիտ վտանգը չտեսնել և երեւակայա-
կան վտանգներէ զգուշանալ: Ռիքարտօ՝ օրիորդը շատ
սիրուն գտած էր և երբեմն անոր հետը կ'իյնար, կա-
տակ կ'ընէր ևն: Բայց այս կատակները դադրեցան
երբ չափահաս եղաւ ան և աւելի լուրջ զգացում մը
անոնց յաջորդեց, այսինքն սէրը:

Իրօք Ռիքարտօ սաստիկ սիրահարուեցաւ այդ աղ-
ջկան ու ձեռքէն եկածը կ'ընէր իր այս զգացումը պա-
հելու: Բայց որովհետեւ այս մասին աղջիկները շատ
հեռատես են, կատարինէ շուտով իր գեղեցկութեան
ըրած ներգործութիւնը տեսաւ երիտասարդին վրայ և

մեծապէս ուրախացաւ։ Այն օրէն ի վեր Ռիքարտօ սկսաւ աւելի գեղեցիկ երեւնալ իրեն ու շատ չտեւեց ինքն ալ զայն սիրեց իր զգացումը միշտ պահելով զգաստօրէն։

Այս զգաստութենէն ա՛յնքան կը քաշուէր երիտաւարդը, որ չէր համարձակէր իր զգացումները յայտնելու, թէեւ ներսէն կ'այրէր ու կը մրկէր. կը վախնար որ այդ բանը ընելով անհաճոյ կ'ըլլայ կամ կը մերժուի։ Վերջապէս ինքզինքը զսպելէն ձանձրացած՝ միտքը դրաւ օր մը իր սիրտը բանալ և առանձին տեսակցութենէ մը օգուտ քաղել իր սիրոյ բոլոր սաստկութիւնները նկարագրելու համար, ու մեծապէս ուրախացաւ ան իմանալով որ Կաաարինէ ալ փոխադարձաբար իրեն համար սէր կ'զգար։ Այսպիսի պարագայի մէջ, ինչ որ երկու սիրահարներ իրարու կրնան ըսել, ըսելէ վերջը, այս յաջող սկզբնաւորութենէն Ռիքարտօ քաջալերուած եզրակացուց թէ աշխարհիս մէջ երկու սիրտերու միաւորութենէն աւելի աղէկ բան մը չկրնար ըլլալ, թէ միայն օրիորդէն կախեալ էր իրեն ճաշակել տալ նաեւ ճաշակել ամէնէն քաղցր հաճոյքը և թէ անոր կողմէ քիչ մը զիջում կը բաւէր զինքը ամէնէն երջանիկ մարդը ընելու։

— Կը տեսնե՞ս, սիրելիդ իմ Ռիքարտօ, թէ իմ ծնողքս որքան կը հսկեն իմ վրաս. այս հսկողութեան պատճառաւ չեմ կրնար քու ուղածդ ընել. բայց առանց բռնուելու վախ ունենալու, տեսնուելու միջոց մը գտի՛ր և ես կը խոստանամ քու և իմ երջանկուս թեանս համար պէտք եղածը ընել։

Ռիքարտօ քիչ մը մտածելէն վերջը ըսաւ անոր.

— Ամենաապահով միջոցը սա կը գտնեմ որ դու կերպով մը հրաման ստանաս պարտէզին վրայ նայող

պատշգամին մէջ պառկելու, ուր պիտի աշխատիմ մագլցիլ՝ թէեւ պատը շատ բարձր է:

— Եթէ այդ մագլցելու կարողութեանդ ապահով ես դուն, ես ալ վստահ եմ պատշգամին մէջ պառկելու հրամանը ստանալուս:

Ասոր վրայ իրարմէ շատ դո՛ւ մնացած բաժնուեցան կամացուկ մը քանի մը համբոյր փոխանակելէ ետքը:

Երկրորդ օրը օրիորդը իր մօրը դանդատեցաւ որ նախընթաց դիշերը սաստիկ տաքէն չէր կրցած քնանալ: Մայիս ամսուն վերջին օրերն էին:

— Կարծեմ կատակ կ'ընես, սիրելի աղջիկս, ըսաւ մայրը, տաքը ինծի այդչափ սաստիկ չերեւիր:

— Ես իմ մասին կ'այրիմ, մայր իմ, և շատ պիտի դո՛ւ ձգես զիս եթէ հօրս ալ իմաց տաս: Ասկէ դատ, մի՛ մոռնար որ երիտասարդներու արիւնը՝ տարւոք մարդերու արիւնէն շատ աւելի տաք է:

— Շատ ճշմարիտ է, պաշտելի աղջիկս. այլ համբերելու է. կարելի է յաջորդ դիշերը աւելի զով կ'ընէ և դուն ալ հանգիստ կ'ընես:

— Երանի՛ թէ, բայց ինձ հաւանական չերեւիր որ այսուհետեւ օդերը զովանան, ընդհակառակը երթալով կ'աւելնայ:

— Իմ ձեռքէս ի՞նչ կուգայ:

— Կրնաս ատոր դարման մը գտնել:

— Եւ ի՞նչ կերպով:

— Հօրմէս հրաման առնելով ինձ թոյլ տաս որ անկողինս պարտէզին վրայ նայող պատշգամը դնեմ: Հոն աւելի զով է և սոխակին երգերն ալ լսելու հաճութիւնը կ'ունենամ:

— Հօրդ խօսիմ, նայինք ինչպէս յարմար կը դատէ, ըսաւ մայրը:

եւ իրօք խօսեցաւ իր էրկան, որ ծերերու սովորութեան համեմատ դիւրահաւան չգտնուեցաւ,

— Ուրեմն աղջիկդ սոխակին ձայնէն օրօրուելով կ'ուղէ քնանալ, ըսէ անոր որ եթէ իր հիմակուան սենեակէն դո՛ւ չէ, զինքը ժիժիներու ձայնով պիտի քնացնեմ:

Օրիորդը իր հօրը պատասխանը լսելով հետեւեալ գիշերը իրօք չքնացաւ աւելի իր հեճուկէն, և իր գանգատներով չթողուց որ մայրն ալ քնանայ, Ասոր վրայ տիկին Լիդիօ առտու եղածին պէս՝ դնաց իր էրկանը ըսաւ.

— Հիմակ հասկցայ որ ամենեւին աղջիկդ չես սիրեր դուն. վասնզի անոր առողջութիւնը քու քմահաճութեանդ կը զոհես: Քեզի ի՞նչ կ'ըլլայ եթէ պատը՝ դամբ պառկի. գիտնաս որ բոլոր գիշեր, աչքը չկըրցաւ գոցել տաքէն. մինչեւ առտու մէկ կողմէն միւսը դարձաւ և չթողուց որ ես ալ քնանամ. զարմանալու ի՞նչ կայ եթէ անոր տարիքը գտնուող աղջիկ մը սոխակին երգելէն հաճոյք զգայ, միթէ ամէն երիտասարդուհինիրը այնպէս չե՞ն:

— Լաւ, թող ձեր ուղածն ըլլայ, պատասխանեց Լիդիօ ճարը հատած ու ձանձրացած, թող պատշգամին մէջ անկողին մը շտկեն, որպէսզի հոն պառկի և ուղածին չափ սոխակին դայլայլելը մտիկ ընէ:

Կատարինէ՝ այս խօսակցութիւնը իր մօրմէն իմանալով փութաց իր անկողինը պատշգամի փոխադրելու՝ երկրորդ օրը հոն պառկելու յոյսով. սակայն նոյն օրը չկրնալով Ռիքարտօն տեսնել գործին էութիւնը անոր իմացնելու համար՝ նշան մը ըրաւ, որ և վրայ արդէն համաձայնած էին:

Իրիկունը օրիորդը պառկածին պէս՝ հայրը պատը՝

գամին հաղորդակցող դուռը գոցեց և ինքն ալ գնաց պառկեցաւ։ Ռիքարտո հասկնալով որ տան մէջ ամէնքն ալ քուն մտած էին, սանդուխի մը միջոցաւ պատի մը վրայ ելաւ, ուրկէ մեծ դժուարութեամբ ու իր կեանքը վտանգի դնելով մինչեւ պատշգամը մագլցեցաւ անձայն։ Կատարինէ որ արթուն կը ուզուէր, ամենամեծ դոհունակութեամբ ընդունեց զանիկա։ Գիշերը խիստ ախորժելի կերպով անցուցին, սոխակը չատ անգամ երգել տալով։ Բայց ոչ այնքան, որքան երկուքն ալ կը փափաքէին, վասն զի այս թոշուքը իր երգը կ'ընդհատէր երբեմն շունչ առնելու համար։ Այս ընդհատումներէն մէկուն միջոցին մեր սիրահարները յոգնութենէ կամ օգին տաքութենէն ընկճելով առաւօտեան դէմքուն մտան։

Անկողնին մէջ մօրամերկ պառկած էին և աջ ձեռքով օրիորդը իր սիրականը կը գրկէր և ձախ ափին մէջ ունէր սոխակը զոր երգել տուեր էր։ Արեւը չատոնց ելեր բարձրացեր էր և տակաւին կը քնանային՝ երբ Լիդիո ելնելով և յիշելով որ իր աղջիկը պատշգամին մէջ պառկեր էր, ինքնիրեն կ'ըսէր. «Պէտք է երթամ նայիմ թէ սոխակը ինչպէս կատարինէն քնացուց»։ Ուստի զայն չարթնցնելու համար ոտքին մատերուն վրայ քալելով կամացուկ մը անկողնին վարագոյրները կը քաշէ և իր աղջիկը վերոգրեալ վիճակին մէջ կը տեսնէ։ Բայց իբր երկայնամիտ մարդ՝ իր զայրոյթը զսպելով բան մը չըսեր և ուղղակի կնոջը կ'երթայ։

— Ելիք նայիմ շուտով, կ'ըսէ անոր, և եկուր աղջիկդ նայէ, գիտես որ ան սաստիկ սիրահարած էր սոխակին, կ'երեւայ թէ գիշերը այնքան աշխատեր է որ վերջապէս ձեռք անցուցեր է ճարպիկութեամբ, եկուր նայիս կնիկ։

Տիկինը անկողնէն վար ցատկեց, արտորնօք վրան հագուեցաւ ու իր էրկանը հետեւելով իրօք տեսաւ որ իր աղջիկը դեռ ի ձեռին ունէր սոխակը, որու երդին այնքան փափաքող կ'երեւար։ Այս տեսարանին վրայ խեղճ կինը զայրացած և մանաւանդ վշտանալով Ռիքարտօի մատնութեան վրայ՝ որմէ երբեք այդպիսի բան մը չէր յուսար, զանիկա արթնցնելու վրայ էր պէտք եղած թշնամանքը ու յանդիմանութիւնները ընելու համար, երբ իր էրիկը զինքը արդիւեց. «Ձգուշացիր, ըսաւ ձայն ու աղմուկ հանելէ, վասնզի այդ բանը ամէնէն մեծ յիմարութիւնն է. քանի որ մեր աղջիկը այդ տղան իրեն տարփածու ընտրեր է, անիկա անոր էրիկը պէտք է ըլլայ. մանաւանդ որ հարուստ է ու լաւ ընտանիքէ, ասկէ աղէկ փեսացու մը չէինք կրնար գտնել։ Ուստի եթէ Ռիքարտօ կուզէ ասկէ ողջ ուղողջ ելնել, պէտք է աղջկանս հետ պսակուի, և սոխակը օտար վաճառակի մէջ դնել կարծած ասե՛նք բուն իսկ իր վաճառակին մէջ դրած ըլլալը հասկնայ։»

Տիկինը իր ամուսնին խոհեմութիւնը տեսնելով՝ իր բարկութիւնը չափաւորեց և երկու տարփածուները չարթնցուց. մանաւանդ որ իր աղջիկը լաւ քուսնով մը կը քնանար իր սիրելի սոխակին երգերէն յոգնած։

Բայց շատ չանցաւ Ռիքարտօ արթնցաւ, և տեսնելով որ ժամանակը շատ անցեր էր, կատարինէն արթընցուց։

— Ա՛հ, սերելի բարեկամուհիս ըսաւ անոր, հիմակ ի՞նչպէս ասկէ մեկնիմ, կէս օր է։

Այս խօսքերուն լիդիօ որ անոնց մօտ դարանած էր, անկողնին մօտեցաւ։

— Ես քեզի ընելիքդ կը սորվեցնեմ, ըսաւ վարադոյրները քաշելով։ Այս անակնկալ հարուածին վրայ Ռիքարտօ կարծեց թէ գլխուն կայծակ իջեր էր։

— Ձեռնէ ներողութիւն կը խնդրեմ, պոռաց իսկոյն լեղապատառ, ես թշուառական մատնիչ մըն եմ, մահուան արժանի. բայց յիշեցէք որ իմ յանցանքս ձեր օրիորդ աղջկան համար ունեցած սէրէս կը ծագի, զիս պատժեցէք կը հաւանիմ, բայց մի սպաննէք:

— Իեղի համար ունեցած բարեկամութիւնս, վրայ բերաւ Լիդիո, քու կողմէ այդպիսի վարձատրութեան մը արժանի չէր, բայց քանի որ ինքզինքդ այդ աստիճանի մոռցար, քանի որ երիտասարդական արիւնդ քու պարտաւորութիւնդ մոռցնել տուաւ քեզի, պարտական ես ինծի ըրած անարդանքդ դարմանելով կեանքդ ազատել, հիմա անմիջապէս աղջկանս հետ ամուսնալուծ, թէ ոչ հողիդ Աստուծոյ յանձնէ, Հիմա որոշումդ ըրէ չուտով, վասնզի վայրկեան մը սպասելու համբերութիւնը չունիմ:

Մինչդեռ Լիդիո այսպէս կը խօսէր, օրիորդը շատոնց սոխակը ձգեր ու անկողնին վերմակին մէջ պահուելու փորձէր՝ զղջումի արցունքներ կը թափէր ու իր հօրը կ'աղաչէր որ տարփածուին ներէ և սիրահարին ալ կ'աղերսէր որ հօրը հրամանին հնազանդի: Սիւքարտո շատ դժուարութիւն չցուցուց, իր յանցանքէն զգացած ամօթը, անոր փոխարէն հատուցում մը ընելու փափաքը, մահուան երկիւղը և ամէնէն աւելի կատարինէի համար ունեցած սէրը զինքը մզեցին պատասխանելու անյապաղ թէ անոր հետ պսակուելու պատրաստ է:

Լիդիո իսկոյն քահանայ մը բերել տալով պաշտօնապէս իր աղջիկը նշանեց երիտասարդին հետ և քանի մը օր ետք հարսանեաց հանդէսը վայելուչ կերպով կատարուեցաւ ի ներկայութեան ազգականաց և բարեկամներու, որմէ ետքը սոխակը իր բնակարանէն հանգամանակաւ հաճեմա՞ս երգեց երկառ. օարթներ:

ԿՈՒՍԱԾԷՐ ԵՒ ԿՈՒՍԱԿՐՕՆ ՄԻԱԲԱՆՆԵՐ

Լիւնքիճիանիի երկրին մէջ՝ որ մերինէն շատ հեռու է, վանք մը կայ որու միաբանները ժամանակաւ սըրբութեան ու ջերմեռանդութեան օրինակներ կը համարուէին: Այն թուականին որ ասոնք անբարոյականութեան ճամբուն մէջ կ'սկսէին մասնել, մէջերնին երիտասարդ վանական մը կար որու ցանկութիւնը ծոմապահութեամբ և ժուժկալութեամբ յաղթողներէն էր: Ասիկա օր մը կէսօրուան մօտ դուրս ելնելով՝ այն միջոցին որ միւսները իրենց միջօրէական քունը կը քաշէին, եկեղեցւոյն բոլորտիքը սկսաւ պտըտիլ և դիպուածով տեղացի երկրագործի մը աղջիկը տեսաւ որ դաշտերու մէջ խոտ կը ժողվէր: Այս բաւական սիրուն և գեղահասակ աղջկան տեսքը իր վրայ մեծ տպաւորութիւն ընելով, մօտեցաւ անոր, խօսքի բռնեց, անուշ բաներ ըսաւ անանկ ճարպիկութեամբ՝ որ գործը շուտ մը եփեցաւ. ուստի զայն վանքը տանելով՝ առանց մէկէ մը տեսնուելու իր սենեակը տարաւ և հոն փորձով հաստատեց որ եթէ ոչ լաւ կուսակրօն, դէթ լաւ կուսասեւ մըն էր: Բայց գէշը այն է որ այս երկու երիտասարդները իրենց ջերմ եռանդը չկրնալով զսպել՝ անխոհեմութեամբ զործը լանձայն տեսնելու հոգը չէին տաներ և արքան որ քունէն արթնցած հանդարտութեամբ գաւիթին մէջ կը ճեմէր, վանականին խցիկին առջեւէն անցնելու ատենը, ներսի աղմուկը լսելով՝ կամաց մը դրան մօտեցաւ, հետաքրքրութեամբ ականջը դրաւ և որոշակի կնոջ մը ձայնը լսեց: Նախ ուղեց դուռը բանալ տալով ներս մտնել, բայց յետոյ միտքը փոխեց հասկնալով որ շատ աւելի աղէկ էր ա-

ռանց բան մը ըսելու իր սենեակը քաշուիլ ու սպասել որ երիտասարդ վանականը դուրս ելնէ :

Թէեւ ասիկա շատ զբաղուած՝ և զգացած հեշտու-
թենէն ինքզինքը կորսնցուցած էր գրեթէ՝ սակայն
հանդուտեան մը միջոցին դաւիթին մէջ ոտնաձայն մը
լսել կարծեց, և իր ոտքի մատներուն վրայ քալելով
շուտ մը ճեղքի մը քովը գնաց ու տեսաւ որ արքան
հոն ականջ կը դնէր. անմիջապէս դուշակեց թէ ան
ամէն բան լսած պէտք էր ըլլալ ու խելքը գլխէն գը-
նաց, մտածելով թէ որքան յանդիմանութիւն ու պա-
տիժ պիտի կրէր : Սակայն իր սրտադողը ու շփոթու-
թիւնը առանց դեղձուկ օրիսրդին յայտնելու՝ այս դժ-
բախտ արկածէն աժան պրծելու հնարք մը մտածեց :
Ինչ մը խորհելէն վերջը՝ վարպետ՝ բայց սատանայա-
կան միջոց մը գտաւ, որ շատ լաւ յաջողեցաւ : Այն-
պէս ձեւացուց թէ ալ դեղձուկին չէր կրնար պահել
ու անոր ըսաւ :

— Սո կ'երթամ միջոց մը գտնելու որպէսզի մէկը
քեզ չտեսած ասկէ դուրս ելնես. դուն ձայն մի հաներ
և մի՛ վախնար, քիչ ատենէն կը վերադառնամ :

Վանականը դուրս կ'ելնէ, դուռը կրկին անգամ
կղպելով կը դոցէ, և շիտակ վանահօր սենեակը երթա-
լով իր խցիկին ըսնալին անոր կը յանձնէ, ինչպէս որ
կ'ընեն ըսոր միաբանները վանքէն դուրս ելնելու ա-
տեն, և շատ հանդարտ եղանակով մը կ'ըսէ անոր .

— Որովհետեւ այս առտու անտառի մը մէջ զըտ-
նուած բոլոր փայտը չկրցայ վանքը փոխադրել տալ,
եթէ կը ներէք, սիրելի արքահայր, հիմա երթամ մնա-
ցածն ալ ղրկեմ :

Այս ընթացքին վրայ պատկառելի վանահայրը
համոզուեցաւ թէ երիտասարդ վանականը իր յանցան-

քին յայտնուեցուն վրայ կասկած մը չունէր, և այս օխալէն շատ դուր եղաւ ան, վասնզի պիտի կրնար այս կերպով ճշմարտութիւնը աւելի աղէկ իմանալ, ուստի ամէն բան անգիտանալ ձեւացուց, և բանալին առնելով անտառը երթալու հրաման տուաւ երիտասարդ կրօնաւորին: Ան հեռացածին պէս՝ արբահայրը մօրուքը ձեռք առաւ իր ընելիքին վրայ խորհելու համար. նախ մտածեց հեշտասէր վանականին սենեակը բանալ բոլոր վանականներու ներկայութեամբ, որպէսզի անոնք չզարմանան անոր տալիք պատիժներուն վրայ. բայց հաշիւ ընելով թէ կարելի է աղջիկը պատուաւոր ընտանիքի զաւակ՝ կամ թէ ամուսնացած կին մըն էր և անոր էրիկը յարգելի մարդ մը՝ ամէնէն առաջ պատշաճ դատեց երթալ զայն հարցափորձել և մնացածը վերջէն մտածել. հետեւաբար գեղանի կալանուհիին քովը գնաց և զգուշութեամբ խցիկը բանալով՝ ներս մտաւ ու վրայէն դուռը դոցեց կրկին:

Գեղջկուհին խորին լուռութիւն մը կը պահէր, երբ անոր ներս մտնելը տեսաւ կարծես ամօթէն լեզուն բերանը կապուեցաւ ու սկսաւ լալ: Արբան որ աչքին պոչովը անոր կը նայէր՝ զայն այնքան գեղեցիկ գտնելուն զարմանալով և միանգամայն անոր լալը տեսնելով՝ սիրտը չարժեցաւ, և իր զայրոյթը արգահատանքի փոխուելով ամենապզտիկ յանդիմանութիւն մը ընելու կարողութիւնը չմնաց վրան: Ի՞նչ ըսես, կնիկի լացը անդիմադրելի զօրութիւն մը ունի նոյն իսկ վանականի սրտին վրայ, որ... վերջապէս մարդ է. ասկէ զատ կարծես թէ սատանան ալ աւելի հաճութիւն կ'զգայ զանոնք աշխարհականներէ աւելի զգայուն ընելու կամ փորձելու, ինչպէս որ այս արգահատանքի վայրկեանէն օգուտ քաղելով աշխատեցաւ ան մեր արբան մեղքի մէջ խօթել:

Իր պաշտօնակցին վայելած հեշտութեանց պատկերը անոր աչքերուն առջեւ բերաւ ան և խեղճ արքան իր ճերմակ մազերուն. հակառակ ինքն ալ զանոնք վայելելու փափաքը զգալով՝ ինքնիրեն ըսաւ. «Ինչո՞ւ ինքզինքս զրկեմ այսպիսի վայելքէ մը որ իր ոտքովը եկած է: Որքան ժուժկալութիւն ու զրկանք քաջածեմ կ'օգտէ. ինչո՞ւ այս պատուական առիթէն օգուտ չքաղեմ, ո՞վ պիտի լսէ, ո՞վ պիտի գիտնայ, դադառնի մեղքը կէս մը ներեալ է: Օգուտ քաղենք ուրեմն այս բարեբախտութենէն որ կարելի է ուրիշ անգամ չպատահիր, և չարհամարհենք վայելք մը զոր Աստուած կը զրկէ մեզի:

Այս ըսելով մեր դիւրազգայ արքան լալկան գեղջկուհիին կը մօտենայ և ըղորովին փոխելով ա՛յն ձեւը, զար ներս մտնելու ատեն առած էր, հանդարտեցնելու ետեւէ կ'ըլլայ զայն անսւշութեամբ մը ազաչելով որ չվշտանայ:

— Մի՛ լար, աղջիկս, կ'ըսէ, կը հասկնամ որ քեզ խաբեր են, մի կարծեր թէ ատոր համար քեզի գէշութիւն մը կ'ընեմ...

Յետոյ անոր գիրուկ դէմքը, աղուորիկ աչուկները գովեց այնպիսի եղանակով մը խօսելով որ իր տրիփը կը յայտնէր: Դիւրին է երեւակայել թէ աղջիկը որ երկաթէ կամ աղամանդէ չէր, երկար դիմադրութիւն մը չըրաւ. արքան անոր դիւրահաւանութենէն օգուտ քաղեց հազար հատ իրարմէ եռանդուն պաշկներ առաւ, յետոյ զայն անկողինին ջովը բերելով՝ անոր աւելի համարձակութիւն տալու համար՝ առաջ ինքը հոն մտաւ և աղաչեց ու թախանձեց որ ան ալ իր օրինակին հետեւի, ինչպէս որ աղջիկն ալ ըրաւ քիչ մը դժուարութիւն ցուցնելէ վերջ: Բայց դժուարահաւատալին է որ թշուառական արքան

իր թէ չուզելով իր մեծաւորական ծանրութեամբը ու գիրութիւնովը քնքուշ օրիորդը ճնշել, հրաւիրեց զայն որ իր ձիավարիկի ճարտարութիւնը իր վրայ ցոյց տայ:

Սակայն վանականը անտառ դաջած չէր բնաւ, այլ այնպէս ձեւացնելով՝ դաւիթին մէկ անկիւնը պահուրտած էր. մեծաւորին՝ իր խցիկը մտնելը տեսնելուն պէս իր ամէն վախերը փարատեր էին, վառնդի հասկերէր էր թէ իր երեւակայած սատանայական խաղը բոլորովին պիտի յաջողէր, ասոր վրայ համոզուելու համար կամացուկ մը դրան մօտեցաւ ու պզտիկ ծակէ մը արբային ու աղջկան ըրածները տեսաւ:

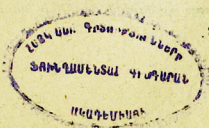
Երբ արբան իր գործը լմնցուց՝ գեղջկուհիին հետ համաձայնեցաւ սպազային մէջ իրենց ընելիքին վրայ և բաժնուեցաւ անոր քովէն: Դուռը դոցնելով կը պեց ու իր սենեակը վերադարձաւ. քիչ մը ետքը գիտնալով որ վանականը վանքին մէջ էր, և բարեմտօրէն կարծելով թէ անտառէն կուգար, շուտ մը կանչել տուաւ զանիկա յանդիմանելու և բանտարկելու համար որպէսզի թակարդը իյնող աղջիկը միայն ինքը վայելէ իր հակառակորդէն ազատելով. ուստի անոր ներս դալը տեսածին պէս, իր քիթը բերանը կախեց ու զայն լաւ մը կշտամբելէ վերջը իր որոշած պատիժն ալ իմացուց անոր: Երիտասարդ վանականը որ ամենեւին չէր այլայլած, պատասխանեց իսկոյն.

— Հայր սուրբ, Սուրբ Պենետիկտոսի միաբանութեան մէջ շատ հին չըլլալուս՝ տակաւին բոլոր կանոնները չեմ գիտեր: Իրաւ է որ դուք ինծի հսկումներ ու աղօթքներ սորվեցուցիք, բայց երբեք ըսած չէք թէ Սուրբ Պենետիկտոսի զաւակները պարտին խոնարհութիւնը անդիի ծայր տանելով գերագահութիւնը կանանց ջան ու անոնց ջախջախման, բայց քանի որ հի-

մակ ձեր Սրբութիւնը այդ օրինակը տուաւ ինձ, կը
խոստանամ միշտ այդպէս ընել, եթէ յանցանքիս նե-
րէք:

Գիրուկ արքան՝ որ ապուշ էր, անմիջապէս հաս-
կցաւ որ միաբանը իրմէ աւելի սատանայ մըն էր, և
աղջկան հետ իր գաղտնի ըրածը տեսած էր: Ատոր հա-
մար նոյն իսկ իր ըրածին վրայ ամչնալով, անոր չտուաւ
այն պատիժը որուն ինքն ալ նոյնչափ արժանի էր:
Հետեւաբար բոլոր սրտովը ներեց, պատուիրելով որ ե-
ղածը մարդու մը չպատմէ. յետոյ գեղջկուհին վանքէն
գաղտնի դուրս հանելու միջոցին վրայ համաձայնեցան,
հաւանաբար դանիկա շատ անգամ ներս առնելու հա-
մար:

Յաւնոթակ

Ֆլորանսի ճամբուն վրայ ժամանակաւ պանդոկ մը կար որու տէրը թէեւ աղքատ, և հետեւաւար տունն ալ պզտիկ, բայց երբեմն անցորդները կը հիւրընկալէր երբ իրեն ծանօթ էին:

Պանդոկապետը բաւական սիրուն և նորատի կնիկ մը, տասնեւհինգ տասնեւվեց տարեկան գեղեցիկ աղջիկ մը, ու մէկ տարու երախայ մը ունէր, որ տակաւին ծիծ կ'ուտէր:

Բէնիւցիօ անուէնով Ֆլորանսցի ազնուական մը, որ շատ անգամ այս ճամբէն կ'անցնէր կը դառնար, պանդոկապետին աղջկան սիրահարած էր և զայն կնուծեան առնել կ'ուզէր, բայց պանդոկապետը չէր ուզեր զայն անոր տալ, վասնզի ստակ չունէր ան: Աղջիկն ալ ազնուականի մը ուշադրութիւնը գրաւելը իրեն պատիւ կը համարէր. թէև առաջ անտարբեր մնաց անոր սիրոյն առջեւ, սակայն վերջապէս բոլորովին անոր նուիրուեցաւ առանց իր հօրը գիտութեան: Բէնիւցիօ կէս մը իր՝ ու կէս մըն ալ իր սիրուհիին պատիւին համար, ու քիչ մըն ալ վախէն երկար ատեն բուռն միջոցներ ձեռք չառաւ իր սիրուհիին շնորհները վայելելու, բայց իր կիրքը վերջին աստիճանի սաստկանալով՝ ինքզինքը գոհ ընելու համար մտածեց որ գիշեր մը իր սիրուհիին տունը իջնէ: Տան ծակ ու ծուկը աղէկ մը գիտնալուն տարակոյս չունէր որ պիտի յաջողէր:

Ուստի իր Ատրիան անուէնով մէկ մտերիմ բարեկամին հետ վարձու ձիեր ըռնեց և անոնց վրայ պայուսակներ դնելով Ֆլորանսէն մեկնեցան: Մութը կոխած էր երբ պանդոկին առջեւը հասան, և Ռօմայէն եկող

ճամբորդներու պէս ուղղակի դուռը դարկին. պանդուկապետը բացաւ :

— Ներեցէք, պարոն պանդուկապետ, ըսաւ Բէնիւցիոս, կ'աղայնեք որ այս դիշեր ննջարան մը տաք մեզի, վասնզի մեր ձիերը յոգնած ըլլալուն՝ անկարելի է որ մինչեւ Զլօբանս կարենանք երթալ :

— Դիտէք, պարոն, պատասխանեց պանդուկապետը, մութին մէջ առանց զայն լաւ մը ճանչնալու, որ չեմ կրնար ձեզի պէս աղնուական ճամբորդներ ընդունիլ և տանս մէջ պառկեցնել. բայց որովհետեւ դիշերը վրայ հասաւ, և չէք կրնար աւելի առաջ երթալ, հըրամեցէք :

Երկու երիտասարդները ձիերէն վար իջան և դանոնք կերակրելէն յետոյ իրենք ալ ներս գացին ընթերկու :

Պանդուկ ըսածնիւ միայն մէկ պզտիկ սենեակ մը ունէր որ երեք անկողին կը պարունակէր : Երկուքը պատին երկու ծայրերը դրուած էին, և երրորդը՝ որ եռանկիւնը կը կազմէր, երկուքին դիմացը դրուած էր :

Պանդուկապետը լաւագոյն անկողինը օտարականներուն համար պատրաստել տուաւ, որոնք գացին պառկեցան : Անոնք քնանալնուն պէս՝ իրր թէ՛ գեղեցիկն Գօլէթ, պանդուկապետին աղջիկը, գնաց անոնց դիմացի անկողինը պառկեցաւ. իսկ պարապ անկողինին մէջ՝ պանդուկապետն ու կինը, որուն քովն էր նաեւ մանկան օրօրոցը :

Բիւնիցիոսն, որ այս ամէնը տեսած էր, երբ ապահով եղաւ որ ամէնքը քնացած էին, մեղմիկ մը իր անկողնէն ելաւ և ուղղակի Գօլէթին քովը գնաց, որ զայն քիչ մը վախով՝ բայց հաճութեամբ ընդունեց նոր հարսի մը պէս : Մինչդեռ Բէնիւցիոս փեռայ կ'ըլլար

Ատրիան բնական պէտքի մը համար դուրս ելնել կ'ուզէ և ճամբուն վրայ օրօրոցին հանդիպելով՝ զայն տեղէն կը վերցնէ և իր անկողինն քովը կը դնէ. բայց գէշը այն էր որ վերադարձին իր նախկին տեղը դնելու կը մոռնայ:

Հազիւ թէ սա իր տեղը կը պառկի, և ահա յանկարծ կատու մը խոհանոցին մէջ աման մը վար կը ձգէ մեծ աղմուկով: Պանդոկապետուհին այս աղմուկէն կ'արթննայ և վախնալով որ ծանրագին աման մը կոտորած չըլլայ, արտորնօք կ'ելնէ և առանց ճրագի՝ ձայնին ելած կողմը կ'երթայ. տեսնելով որ ինկածը բան մը չէր, կատուն կը վռնտէ և խարխալելով կը վերադառնայ անկողինը ուր էրիկը պառկած էր. բայց հոն օրօրոցը չգտնելով՝ «Մուրս ի՛ գլխուս կ'ըսէ, նայէ գլխուս ինչ պիտի դար, քիչ կը մնար որ այս պարոններուն ծոցը մտնէի»: Այս ըսելով՝ ճամբան կը փոխէ և օրօրոցը գտնելով, որու քով անկողին ալ կար, իրօք օտարականներուն անկողինը կը մտնէ, ուր Ատրիան առանձին պառկած էր առ այժմ:

Երեւակայեցէք թէ Ատրիան ինչ խնդութեամբ կ'ընդունի պանդոկապետուհին՝ առանց ձայն մը հանելու, և ո՛րքան կը փութայ ձեռքը անցուցած առիթէն օգուտ քաղել: Մանաւանդ որ խեղճ կիներ ալ բոլորովին պարզմտօրէն ինքզինքը իր էրկան թեւերուն մէջ կը կարծէ:

Այս միջոցին Բէնիւլցիօ վախնալով որ Գօլէթի թեւերուն մէջ քունը կը տանի և գործը կը հասկցուի, կ'ելնէ իր անկողինը վերադառնալու, բայց ճամբուն վրայ օրօրոցը գտնելով կը կարծէ թէ պանդոկապետը իր կնոջը հետ հոն պառկած է և կ'երթայ միւսը կը մտնէ ուր իրօք խեղճ մարդը պառկած էր, և անոր

քովը կը մտնէ զայն Ատրիանը կարծելով, և չկրնալով իր ներքին ուրախութիւնը զսպել, պանդոկապետին կ'ըսէ .

— Աստուած վկայ, Ատրիան, Գօլէթէն աղուոր աղջիկ մը կեանքիս մէջ չեմ տեսած, չես գիտեր թէ ինչ ներքին հրապոյրներ ունի, և թէ ո՛րքան երջանիկ եղայ անոր հետ :

Պանդոկապետը այս խօսքերէն կ'արթննայ և անոնց վերջին մասը լսելով՝ լռորովին կատաղած կը դռնէ .

— Ատկէ աւելի խայտառակ և վատ ընթացք մը չկրնար ըլլալ, սրիկայ քեզի, հիմա քու խերդ կ'անիծեմ . . .

Բէնիւցիօ գլխովին ապշած և իր սխալմունքին վրայ այլայլած, անոր կը պատասխանէ թէ բան մը չկրնար ընել և թէ ամենեւին չի վախնար իրմէ, ու այս անխոհեմ պատասխանով քիչ մնաց որ ամէն բան յայտնէ :

Պանդոկապետին ձայնէն կինն ալ ինքզինքին դալով ըրած սխալմունքին վրայ կայծակէ զարնուածի պէս եղաւ . բայց հիմա ի՞նչ ընէ, ի՞նչպէս այս արկածը կարկտէ : Հանճարեղ կինը անմիջապէս կ'եղնէ, իր պըղտիկ տղուն օրօրոցը կ'առնէ կամացուկ մը և Գօլէթին անկողնին քովը տանելով՝ ինքն ալ հոն կը մտնէ, և իբր թէ ձայնէն արթննալով էրիկին կը հարցնէ թէ ինչո՞ւ այդպէս կը պոռայ :

— Ձե՞ս լսեր թէ այս անամօթ սրիկան ինչե՛ր կ'ըսէ Գօլէթի համար, կը պատասխանէ պանդոկապետը :

— Մա՛ս վկայ, փախցուցեր է կամ գինով է, կը յարէ պանդոկապետուհին, վասնզի խոհեմութեան համար առջի գիշերէն ես Գօլէթին հետը պառկեցայ և գիտես որ քունս ալ խորունկ չէ, ան ըսաւ դուն ալ

ալ հաւատացի՞ր. կամ թէ դուն ալ անոր պէս գինով ես, է՛հ, հապա ի՞նչ պիտի ըլլայ, սա խմելէն չդադրեցար դնաց:

Ատրիան տեսնելով որ պանդոկապետուհին թէ իր և թէ աղջկան գլուխը եկած փորձանքը վարպետութեամբ և խելացութեամբ կը ծածկէ:

— Բէնիւցիօ՛, պոռաց պառկած տեղէն, քեզի հաղար անգամ ըսի որ օտար տեղ չպառկիս, վասնզի այդ անիծեալ պակասութիւնը ունիս որ գիշերը երազիդ մէջ կ'եղնես և բերնիդ եկածը դուրս կուտաս քնաչըջիկի պէս, օրին մէկը գլուխդ փորձանք մը պիտի գայ, եկուր տեղդ պառկէ՛ ու հանդարտէ:

Ատրիանի և իր կնոջը այս խօսքերուն վրայ պանդոկապետը կատարելապէս համոզուեցաւ որ Բէնիւցիօ գիշերաչըջիկ էր, ուստի սկսաւ զանիկա շարժել ու պոռալ. «Բէնիւցիօ՛, Բէնիւցիօ՛, արթնցիր, Բէնիւցիօ՛, տեղդ գնա», Մեր փեսայ պարոնը որ գործին դարձուածքը նշմարած էր, իր դերը շարունակել ուզելով՝ սկսաւ դարձեալ իբր թէ երազել և հաղար տեսակ ասփեղցփեղ խօսքեր թափել, որոնց վրայ խեղճ պանդոկապետը ճաթելու չափ կը խնդար. վերջապէս Բէնիւցիօ կ'արթննայ, և քունը գլուխը կեղծելով իր տեղը կ'երթայ կը պառկի:

Առաւօտուն ամենքն ալ կ'եղնեն, և մեր ճամբորդները Ֆլորանս կը վերադառնան, երկուքն ալ խիստ գոհ: Գօլէթ կրցած էր համոզել իր մայրը թէ իրօք Բէնիւցիօ այն գիշեր երազած էր: Կ'ըսեն թէ այս երկուքը վերջապէս իրարու հետ ամուսնացան՝ այս դէպքէն քանի մը ամիս ետքը:

ՊԵՏՐՈՍ ԱՂԲԱՐԻՆ ԶԱՄԻԿԸ

Անցեալ տարի Պարլէթ գիւղին մէջ Պարօլօ անունով տէրտէր մը կար, որու շահած ստակը իր ծախքին չբաւելուն՝ տօնավաճառի օրեր հոն հոս ժօտակայ գիւղերը զանազան ապրանքներ կը տանէր ծախելու իր զամբիկին (գըսրագ) վրայ բեռցուցած։ Ասիկա իր ճամբորդութեանց մէջ՝ Նրից Սրբոց գիւղէն Պետրոս անուն մէկու մը հետ ծանօթացեր էր՝ որ էշով մը տէրտէրին ըրած առեւտուրը կ'ընէր։ Տէր Պարօլօ՝ իր երկրին սովորութեանը համեմատ և իրենց սերտ բարեկամութեանը պատճառաւ՝ զայն Պետրոս աղբար կը կոչէր։ Ամէն անգամ որ նա Պարլէթ կուգար, Պարօլօ զայն իր տունը կը տանէր, կը կերակրէր ու հոն կը պառկեցնէր։ Նոյնը կ'ընէր Պետրոս աղբարը՝ երբ Պարօլօ Նրից Սրբոց գիւղը կ'երթար։ Բայց գէշը այն է որ Պետրոս աղբարին տունը միայն մէկ սենեակէ բաղկացած ըլլալուն՝ հազիւ թէ իր իշուն, նորատի ու գեղեցիկ կնոջը և իրեն կը բաւէր. անոր համար կ'ստիպուէին քահանան քիչ մը յարդի վրայ, պառկեցնել իր զամբիկին քով, որ Պետրոս աղբարին իշուն հետ կապուած կ'ըլլար և իրենք ալ իրենց անկողինն մէջ կը պառկէին։ Գեղջկուհին, որ տէրտէրին իր էրկանը ըրած լաւ հիւրընկալութիւնը գիտէր, շատ անգամ առաջարկած էր որ տէրտէրը իրենց հիւր եղած գիշերը՝ դրացուհիի մը տունը երթայ պառկի, բայց ասիկա միշտ մերժած էր։ Այս ստէպ տեսութիւններով՝ տէրտէրին ու Պետրոս աղբարին կնոջը մէջ ընտանութիւն մը ծագած էր, որմէ օգուտ քաղելու կը ջանար տէրտէրը։ Շատ անգամ իր պաշտօնին դժուարութեանց վրայ կը խօսէր

անոր հետ, քիչ ժամուց առնելէն և գլխաւորապէս ընտանեկան կեանքէ զուրկ մնալէն կը դանդաւոր, այնպէս որ գեղջկուհին կը սկսէր կարեկից ըլլալ անոր ու մխիթարել, ըսելով թէ հանդերձեալ աշխարհին մէջ այս քաշած զրկումներու փոխարէնը պիտի ընդունէր անշուշտ. սակայն տէրտէրը խիստ անհամբեր ըլլալուն՝ աւելի կը փափաքէր այս անցաւոր աշխարհին մէջ վարձատրուիլ։ Այս մտօք ստատանութիւն մը մտածեց, ու օր մը կիներ որ դարձեալ զինքը մխիթարելու կ'աշխատէր անկեղծօրէն, ըսաւ անոր.

— Տիկին, ալ չատ հոգ մի՛ տանիր, վասնզի բարեալստաբար քանի մը օրէ ի վեր մեծ աղօթք մը սորվեցայ, որով հետս ունեցած զամբիկս ուղած ատենս աղջիկի մը կը փոխեմ, ու յետոյ դարձեալ իր առաջնուան ձեւը կ'ուտամ իրեն։

Գեղջկուհին, որ չափազանց պարզամիտ կնիկ մըն էր. այս հրաշքին հաւտաց ու զայն իր էրկանը ըսաւ։

— Եթէ տէրտէրը իրօք ռսածիդ չափ բարեկամդ է, աւելցուց. ինչո՞ւ ատ աղօթքը քեզի ալ չսովորեցնէր, եթէ դուն ալ սորվիս, ուղած ատենդ զիս ալ զամբիկ մը կ'ընես ու էշուն հետ զամբիկ մըն ալ ունենալով՝ աւելի գործ կրնաս ընել ու ստակ չահիլ։

Պետրոս աղբար՝ որ իր կնիկէն աւելի միամիտ էր, այս աղօթքին զօրութեան հաւատալով, կնոջը խորհուրդը մտիկ ըրաւ, և առանց ժամանակ կորսնցնելու տէր Պարօլին աղաչեց որ այս աղօթքը իրեն ալ սորվեցնէ։ Տէրտէրը, որ այս սուտը գեղջկուհիին ըսած ատենը չէր կարծեր որ զայն իր էրկանը պիտի հաղորդէ, նեղը մնալով աշխատեցաւ գիւղացիին միտքը փոխել, բայց չկրցաւ յաջողիլ։

— Քանի որ բացարձակապէս կ'ուզէք, ըսաւ ա-

նոնց, վաղը առտու մեր սովորականին համեմատ չլուս-
ցած՝ ելլենք ու իմ աղօթքս սորվեցնեմ ձեզի:

Կրնաք երեւակայել թէ դիւղացին ու գեղջկուհին
անհամբերութենէն բոլոր դիշերը աչքերնին չգոցեցին,
և մութնուլուսուն ելնելով, դացին տէրտէրն ալ ար-
թնցուցին:

— Աշխարհիս մէջ և ոչ մէկուն այս մեծ աղօթքը
կը սորվեցնեմ, բայց որովհետեւ դուք պահանջեցիք,
ձեզմէ չեմ պահեր. սակայն եթէ աղօթքը լաւ մը սոր-
վի կ'ուզէք, ըսածներս ճշդիւ կատարեցէք, եթէ ոչ
գործը չյաջողիր:

Երբ երկու դիւղացիները ամէն ինչ խոստացան
տէրտէրին, ասիկա Պետրոս աղբարին ձեռքը մոմ մը
տալով՝ ըսաւ անոր.

— Ամէն ընելիքիս աղէկ նայէ, ու ըսելիք խօս-
քերս ալ մտքիդ մէջ տպաւորէ, բայց բերանդ բանալէ
դժուշացիր, ես ինչ որ ընեմ դուն ձայն մի՛ հաներ.
Վասնզի եթէ մինակ մէկ բառ արտասանես, բոլոր գոր-
ծը կը խանդարի և ուրիշ անգամ մըն ալ չըլլար. միտ-
քէդ աղօթք ըրէ մինակ որ պոչը աղէկ փակցնեմ, վասն
զի գործին ամէնէն դժուարին կտորն է:

Պետրոս աղբար մոմը ձեռք առաւ՝ կախարդ տէր-
տէրին հրամանները կէտ առ կէտ գործադրելու երդում
ընելով: Տէր Պարօլօ՝ գեղջկուհին բոլոր լաթերը հա-
նել տուաւ, նոյն իսկ շապիկն ու վարտիքը, և չորս
ոտքի վրայ՝ զամբիկի մը դիրքով, կայնեցուց զայն:
Յետոյ ձեռքը անոր երեսին ու գլխին քսելով՝ «Ձեռ-
նադրութեամբս իմով, ըսաւ, գլուխս այս եղիցի գը-
լուխ սիրուն զամբիկի», անկէ մազերուն անցնելով՝
«Եղիցի սա բաշ ալեծուփ զամբիկի», յետոյ ձեռքը
գեղջկուհին կուրծքին տանելով՝ ուր երկու կլորիկ

գումները դժաց՝ որոց շարժումն ու կարծրութիւնը իսկոյն իր զաղսնի մեկ մասին հաղորդուեցան՝ «Նդիցի և սա, ըսաւ, լանջ գեղեցկատեսիլ զամբիկին»։ Նոյնը ըրաւ փոքին, բարձերուն, սրունքներուն և թեւերուն վրայ։ Այլ միայն պոչը շինել՝ կամ զայն տեղաւորելը կը մնար։

Տէրտէրը գեղջկուհիին ետին անցաւ, ու մինչդեռ ձեռքին մէկը զամբիկցունին գաւակին վրայ կը դնէր, միւսովը առաւ այն գործիքը, որով մարդ կոչուած կենդանին կը օնկուի. ու զայն իր բնական պատեանից մեջը դրաւ, քայց հաղիւ թէ զայն կը մտցնէր, երբ Պետրոս աղբարը, որ մինչ այն կէտը այս ամէնը ուշով գիտեր էր առանց ձայն մը հանելու, այս վերջին գործողութիւնը իր ճաշակին յարմար չգտնելով՝ պոռաց։

— Կեցի՛ր, կեցի՛ր, տէրտէր, կեցի՛ր, պոչ չեմ ուղեր, ասկէ շատ վար ալ կը փակցնես։

Բայց տէրտէրը պոչադրական եռանդէն մղուած տեղէն չէր շարժէր։ Այն ատեն գեղջուկը անոր վերարկուէն բռնելով ասդին քաշեց։

— Ապո՛ւշ, աւանա՛կ, գոչեց տէր Պարօլօ բոլորովին նեղացած, վասնզի գործը կիսկատար մնացեր էր, միթէ քեզի չէի՞ ըսեր թէ ինչ որ ալ ըլլայ բերանդ չբանաս. այլակերպութիւնը իսկոյն տեղի պիտի ունենար, բայց շատախօսութիւնդ ամէն բան աւրեց և գէշն այն է, որ մէյ մըն ալ չեմ կրնար սկսիլ։

— Իրաւ որ, պատասխանեց Պետրոս աղբար ատանկ պոչ չէի ուղեր, սա ալ կայ որ զայն շատ վար կը փակցնէիր. եթէ անյատեմառ պոչ մը պէտք էր, ինչո՞ւ չէիր ըսեր որ ես դնեմ։

Բայց գեղջկուհին, որ իր էրկան օգտին համար զամբիկ դառնալ կ'ուզէր, գործին ընդհատումը տեսնելով, դարձաւ էրկանը ըսաւ։

— Ի՞նչ տխմար մարդ ես դուն, նայէ՛ր քու գործդ աւրեցիր. առանց պոչի զամբիկ տեսած ես երբեք. աստ տխմարութենէդ յաւիտեան ազքատ պիտի մնանք, եթէ քիչ մը եւս համբերէիր, գործը լինցած էր, յանցանքը քուկդ է :

Այս ըսելով՝ գեղջկուհին զշտացած հագուեցաւ, ու Պետրոս ազրարը մնաց դարձեալ իր էշովը ու էշութեամբը :

Ի՞նչ երիկներ կան՝ որ պոչադրութեան ժամուն անգամ լռութիւն պահել գիտեն, որով աշխարհիս մեզ կը յաջողին :

ԳԻՒՂԻՆ ՏԵՐՏԵՐԸ

Ֆլորանսի գիւղերէն մէկուն մէջ՝ 30-35 տարեկան տէրտէր մը կար, տէր ժառօպ անունով, գիրուկ, առողջ և հուժկու մէկը որ եթէ ամուսնանար... շատ զաւակներու հայր կրնար ըլլալ, բայց ընթերցողը գիտէ որ կաթոլիկ տէրտէրներու արգելուած է ամուսնութիւնը: Այս բարի երէցը, որ հազիւ կարդալ գրել գիտէր, շատ զուարճալի մարդ մըն էր և իր հօտին ձագուկները շատ կը զուարճացնէր, տօն կամ կիրակի օրերը ծառի մը տակ նստած, անոնց պզտիկ պատմութիւններ պատմելով՝ կամ հ.ն հոս այցելութիւններ ընելով, մանաւանդ երբ գեղջուկ էրիկները բացակայ կը գտնուէին, անոնց կնիկներուն կը փութար մասունքի ջուր, նշխարք, օրհներգ, և ասոնց նման բաներ տանելու:

Այս սրբակեաց քահանան, մասնաւոր համակրութիւն մը կ'զգար Կիւզէրբէ անուն գեղացիի մը Մարիա անունով կնոջը, որ կնտիկ-կտրիկ ու սեւ աչուի կտոր մըն էր, ճիշտ մեր տէրտէրին քմացը յարմար: Մարիա զուարթաբարոյ, ամէն հանդէսներու յաճախորդ ու լաւ պարող կին մըն էր, որուն վրայ տէրտէրին համակրութիւնը երթալով այնքան աւելցաւ որ խեղճ մարդուն խելքը գլխէն կ'երթար, ու ժամերգութենէն ետքը, շարունակ հոն հոս կը պտըտէր զայն տեսնելու յոյսով: Տօն կամ կիրակի օրը, երբ ան գիտէր թէ Մարիա եկեղեցի կը գտնուի, իր թոքերուն բոլոր ուժովը ու ամենաանուշիկ ձայնովը երգելու կ'աշխատէր, զանիկա համոզելու համար որ լաւ տի-

բացու էր. մինչդեռ երբ հոն չգտնուէր Մարիա, մեր տէրտէրին ձայնը կը խորունկնար ու կ'անհամար գրեթէ անտանելի ըլլալու չափ: Բայց, որքան որ իր սէրը սաստիկ էր, տէր Ժաղօպ այնքան վարպետ էր որ, ոչ ոք կը հասկնար կամ կը գուշակէր զայն: Մարիային հաճելի ըլլալու համար շարունակ պզտիկ ընծաներ կ'ընէր անոր. երբեմն քանի մը կապ թարմ սոխ-սխտոր, երբեմն ուրիշ բանջարեղէններ, երբեմն ալ ծաղիկներու փուռն մը կամ նշխարք մը կը ղրկէր. եթէ ճամբան անոր հանդիպէր, աչքին պոչովը կը նայէր անոր, ինչպէս որ խածան շուն մը ուրիշ շան մը կը նայի. բայց խեղճ գեղջկուհին չտեսնելու կը զարնէր ու իր ճամբան կը շարունակէր: Այս արհամարհանքը մեծապէս կը մշտացնէր մեր սրբակեաց քահանան, բայց և այնպէս անոր այս ընթացքէն չէր վհատէր, վասնզի սէրը խորունկ արմատներ ձգէր էր անոր սրտին մէջ: Ի՞նչ ըսես, այս զգացումը անանկ անուշ բան մըն է, որ հաճելի է մեզ՝ նաեւ երբ զմեզ թշուառ կ'ընէ:

Օր մը, երբ տէր Ժաղօպ, երկու ձեռքը ետին կապած՝ մոտախօ՝ կը պտըտէր, դիպուածը բերաւ որ Կիւղէրէ դիմացը ելաւ, զանազան բանջարեղէններով բեռնաւորուած էշու մը վրայ հեծած:

— Ո՞ր բարի, հարցուց անոր տէրտէրը:

— Քաղաք կ'երթամ, տէր հայր, պատասխանեց գեղջուկը, կարեւոր գործի մը համար, և այս բանջարեղէնները ու պտուղները քաղաք կը տանիմ դատաւորին ընծայ տալու համար՝ որ իմ մէկ գործս պիտի նայի:

— Շատ լաւ կ'ընես, տղաս, ըսաւ անոր տէր Ժաղօպ՝ սրտէն ուրախանալով, Աստուած բարի ճանապարհ տայ ու շուտ վերադառնաս, եթէ ծառաս

ճամբան դիմացդ ելնէ, ըսէ իրեն որ ժամին համար աքիչ մը խուռնկ առնէ:

Կիւղէբբէ աղբարը ըսածը կատարելու խոստացաւ ու ճամբան շարունակեց:

Ան բաւական հեռացածին պէս՝ տէր ժազօպ յարմար առիթը գտնելով՝ ելաւ անոր կնիկը տեսնելու և անոր մօտ փորձ մը ընելու գնաց:

— Ողջո՞յն, օրհնած, ըսաւ ներս մտնելով, ի՞նչ կ'ընես, կ'աշխատի՞ս, Աստուած կարողութիւն տայ:

Գեղջկուհին որ այն միջոցին վերի յարկը կը դըտնուէր.

— Օրհնեա՛ տէր, ըսաւ, բարի եկար, տէր հայր, ի՞նչպէս եղաւ որ այս տաքուն այս կողմերը ինկար:

— Տեսայ որ, պարոն Կիւղէբբէ քաղաք կ'երթար, պատասխանեց երէցը, ու քիչ մը զքեզ տեսնելու եկայ:

Մարիա վար իջնելով՝ տէր հայրը նստեցուց ու իր գործը շարունակեց բակլայ ստկելով: Տէր ժազօպ այս մինակութենէն օգուտ քաղել ուզելով՝ այսպէս խօսք բացաւ.

— Աղջիկ, աս մինչեւ ե՞րբ պիտի տանջես դիս, Աստուծմէ չե՞ս վախնար դուն:

— Ե՛ս կը տանջեմ զքեզ, տէր հայր և ի՞նչ կ'ընեմ:

— Իրաւ բան մը չես ըներ, բայց միթէ շատ բան ընել չէ՞ դիս ուղածս ընելէ արգիլելդ:

— Միթէ քահանաները անանկ բան կ'ընեն, տէր հայր:

— Անշուշտ, օրհնած, և ուրիշ մարդերէ ալ աւելի աղէկ: Ինչո՞ւ պիտի չընենք, Տէր ողորմեա՛, միթէ Աստուած մեզի ալ կատարեալ չէ՞ ստեղծեր, մանաւանդ որ մենք միւս մարդերէ աւելի ճարպիկ ենք այդ

մասին, վասնդի կուսակրօնութեան դատապարտուած ըլլալով՝ քիչ անդամ առիթ ունեցած ենք: Այդ առիթը այս անգամ քեզմէ կը պահանջեմ և կը հաւատեմ զքեզ որ դժգոհ չես ըլլար:

— Տէր հայր, կուսակրօնութեան ուխտը ընողը պէտք է կուսակրօն մնայ, ես կարդացող չեմ, բայց իմ կնիկի խելքով անանկ կը դատեմ:

— Ա՛խ, ըսելը դիւրին է, ընելը դժուար. եթէ ուխտ բրինք մեղաւոր չեղանք ա', թէ որ Աստուած քեզի համար ունեցած սիրոյս հակառակ ըլլար, այդ զգացումը չէր ծներ ներսս. ասկէ դատ, հաւատա՛ որ քեզ լաւ կը վարձատրեմ, օրհնէնքս ալ վրայէդ պակաս չըլլար:

— Ձեր օրհնէնքը աժան է, տէր հայր, և ուրիշ վարձատրութեանդ ալ չեմ հաւատար, վասնդի ամենքնիդ ալ սատանայի պէս ազահ էք:

— Միթէ՞ բան մը ուզեցիր ու ես մերժեցիմ, ինչ որ կ'ուզես խնդրէ ինձմէ, և ապահով եղիր որ պիտի ընդունիս. զոյգ մը մուճակ կ'ուզե՞ս տուի մը փոշի՞, ժպպաւէն մը:

— Ըսածներդ ունիմ, պատասխանեց դեղջկուհին, բայց քանի որ զիս այդքան կը սիրես, ուրիշ ծառայութիւն մը ըրէ ինձ և ես ուզածդ կը կատարեմ:

— Ըսէ՛, կ'աղաչեմ, ինչ կ'ուզես, վրայ բերաւ երէցը աշխուժիւ, քեզի հաճելի եղածը ընելու պատրաստ եմ:

— Գալ չաբաթ քաղաք պիտի երթամ, ըսաւ Մարիա, մանած բուրդ տանելու ու ոռքս շտկելու համար, և եթէ ինծի ոտի մը փոխ տաս, կրնամ վաշխառուի մը քովէն իմ հարսնութեան հագուստս, որ իրեւ դրաւական ձգած եմ, ետ առնել: Նայէ՛, թէ որ

այս ստակը տալու միտք ունիս, փափաքածդ կրնաս ստանալ :

— Վրաս ստակ չունիմ, բայց չաբաթէն առաջ ոսկիդ կու տամ :

— Ո՛հ, ո՛հ, դուք ձեր խոստումը չէք լռներ, ես անանկ դիւրաւ խաբուող կնիկներէն չեմ, թէ որ վրադ ստակ չունիս, գնա՛ դարձի ու բեր :

Խնդրեմ, հիմակ դիս այո տաքուն մինչեւ սենեակս մի՛ դրկիր, ասկէ զատ, մտածէ որ առանձին ենք, ու վերադարձիս կարելի է քովդ մարդ գտնուի, այս պատեհ առիթը չփախցնենք :

— Ինչ որ ըսես պարապ է ըսաւ Մարիա, խօսքով չեմ խաբուիր :

Տէրտէրը տեսնելով որ Մարիա զործին դէմ գործով վարձատրուիլ կ'ուզէր.

— Քանի որ, ըսաւ, չես հաւատար որ ոսկիդ կը բերեմ, ահա վերաբերուս առ իբրեւ գրաւական. դադրիական գեղեցիկ չուխայէ է ու դեռ 15 օր չկայ որ դերձակ Մարքօէն առի երկու ոսկիի, թէեւ շատերը կը պնդեն որ երեք ոսկի կ'արժէ :

— Քիչ մը դժուարահաւատալի կ'երեւի ինձ, բայց առ այժմ իբրեւ գրաւական կ'ընդունիմ զայն, նայինք խօսքիդ տէ՛րն ես :

Տէր Ժազօպ, որ իր տափանքը գոհ ընելու ցանկութեամբ կ'եփէր՝ իր վերաբընուն յանձնեց անոր, ու ողորմելի կիներ զայն ստուկին մէջ դոցելէն ետքը, տէրտէրը յարդանոցը հրաւիրեց ըսելով որ հոն մարդ չէր գար : Քահանան փութաց յարդանոցը երթալու ու կուսակցօցնութիւնը յարդին տակ մի խնի անգամ քաղելէն ետք, պարզ եփարիով իր սենեակը վերադարձաւ, դրացիի մը տու է դառնալու պէս, հոն հասնելով :

իր անառակութեամբը աղքատ կիներ գլխէ հանելէն ետ-
քը՝ անոր չքաւորութեան իբրեւ դարման խոստացած
վարձքին վրայ մտածեց ու տեսաւ որ երկու ամսուան
ժամուցները պիտի չքաւէին այդ գումարը լեցնելու,
ուստի վերարկուն ետ առնելու սատանութիւն մը մտա-
ծեց:

Երկրորդ օրը, որ տօն էր, իր դրացիներէն մէկուն
տղան Մարիային ղրկելով՝ աղաչեց որ իր մարմարէ
սանդը (նավան) տայ, պատրուակելով թէ ճաշի հիւր
պիտի ունենար: Կիներ հաճութեամբ տուաւ զայն. եր-
կու օր ետք տէր Ժաղօպ նոյն սանդը ժամկոչին հետ
ետ ղրկեց այն ժամուն երբ էրիկ կնիկ միասին կը ճա-
շէին:

— Տէր հայրը բարեւ ունի և շնորհակալ է ձեզմէ,
ըսաւ ժամկոչը կնոջ ուղղելով խօսքը, ու կը խնդրէ
որ իր վերարկուն՝ զոր իբրեւ գրաւական ձգած է սան-
դը առնելուն համար, հաճիք իրեն վերադարձնել:

Մարիա ունքերը կախելով՝ պատասխան տալու
վրայ էր, երբ էրիկը զինքը ընդմիջելով՝ բարկութեամբ
ըսաւ.

— Մեր երէցէն գրաւական առնելը ո՛ւրիշ հանե-
ցիր, կնի՛կ: Հիմա լաւ ապտակ մը կը վայլէր քեզի
մեր բարի տէրտէրին չվստահելուդ համար. շո՛ւտ, ե-
լի՛ր սա վերարկուն տուր, և եթէ ուրիշ անգամ բան
մը ուղէ, չըլլայ որ գրաւական պահանջես, ատ ի՛նչ
ամօթ բան է, անոր օրհնէնքը բաւ է մեզի:

Խեղճ կիներ որ կրկին սխալներու մէջ ինկած էր՝ լե-
ղապատառ եղաւ, ու վերարկուն ժամկոչին տալով՝
ըսաւ անոր.

— Կ'աղաչեմ, ըսէք իմ կողմէս տէր Ժաղօպին թէ
քանի որ այսպէս կը վարուի՝ մէյ մըն ալ իմ սանդիս
ներսը պիտի չտեսնէ:

Կիւղէբբէ ամենեւին ուշադրութիւն չըրաւ իր կնոջ խօսքերուն, զանոնք իր յանդիմանութեանց արդիւնքը կարծելով. բայց երբ ժամկոչը տէրտէրին հաղորդեց.

— Տեսած ատենդ, ըսաւ քահանան, դուն ալ Մարիային ըսես որ ինքն ալ ուրիշ անգամ իմ սանդիսոքս պիտի չտեսնէ բնաւ:

Եւ իրօք այս երէցին ու առժամանակեայ երէցկիւնին յարաբերութիւնները դադրեցան, թէև պզտիկ բարեկամութիւն մը մնաց միշտ: Մարիա համոզուեցաւ որ տէրտէրը թէ կուսակրօնութեան և թէ չքաւորութեան օգնութիւն մը ընելու համար տուած խոստումները կը դրժէր, ուստի միտքը դրաւ ինք իր ամուսնին հաւատարիմ մնալու ուխտը ուրիշ անգամ չժողնալ:

ԿՈՒԿԱՆՈՑԻՆ ՊԱՐՏԻՉՊԱՆԸ

Մեր երկրին մէջ կուսանոց մը կար որ ժամանակաւ շատ հռչակաւոր էր: Ասկէ 30-40 տարի առաջ, ութը կոյս և մէկ արքայաուհի կային անոր մէջ, որոնք աղուոր ու մեծկակ պարտէզ մը ու բարի պարտիզպան մըն ալ ունէին: Որ մը, այս պարտիզպանը մեկնեցաւ անկէ՝ պատրուակելով որ տուած ամուսկաններն քիչ էր. ուստի նախ զնաց տնտեսը տեսաւ, հաշիւները մաքրեց ու դիւղ վերադարձաւ: Հոն հասնելուն՝ իր բոլոր դրացիները զինքը տեսնելու գացին. ի մէջ այլոց Մաղէդ անունով սմանդուկ երիտասարդ մը, որ բաւական տեսքոտ էր և հարցուց անոր թէ այնքան ատեն որո՞ւ քով կեցեր էր: Նութօ պարտիզպանը պատասխանեց որ կոյսերու քով պաշտօն վարած էր:

— Պաշտօնդ ի՞նչ էր, հարցուց Մաղէդ:

— Աղուոր ու մեծ պարտէզ մը մշակել, մօտակայ անտառէ մը փայտ կտրել ու բերել, ջուր կրել և այս տեսակ բաներ: Բայց այս տիկիները՝ անանկ փոքրիկ ամուսկան մը կուտային որ հազիւ կրնայի հինցուցած կօշիկներս նորոգել: Գէշը այն էր որ ամէնքն ալ երիտասարդ և սատանայի պէս կրակոտ ու խենդուկ ըլլալնուն՝ ըրածէս երբեք գո՛հ չէին ըլլար. ամէն մէկը զատ հրաման մը կուտար. ասիկա հոս դիր, կ'ըսէր մէկը, ոչ, անդին դիր, կ'ըսէր միւսը, երրորդ մըն ալ բրիչը ձեռքէս կ'առնէր՝ ատ ըրածդ աղէկ չէ ըսելով. վերջապէս զիս այնչափ կը բարկացնէին որ սրտնեղութենէս գործս կը ձգէի դուրս կ'ելնէի, մինչեւ որ ամուսկանէս դժգոհ իրենցմէ ձանձրացած, թողուցի ելայ: Տնտեսը խօսք առաւ ինձմէ որ տեղս ուրիշ մը ղրկեմ,

բայց այնպիսի ամուլ պաշտօն մըն է այս որ մէկն ալ պիտի չղրկեմ :

Նութօի այս խօսքերը, Մաղէդի սրտին մէջ այս կոյսերուն քով ծառայութեան մտնելու փափաք մը արթնցուցին : Իր նպատակը ստակ չահիլ չէր . ուրիշ ակնկալութիւններ ունէր ան : Սակայն բան մը յայտնի չըրաւ : Նութօի պատասխանեց որ վանքէն ելլելով աղէկ ըրած էր : Կնիկներու հետ գլուխ ելլելը դժուար է, ըսաւ, աւելի դիւրին է սատանաներու հետ ապրիլ քան թէ կոյսերու, շատ անգամ ատոնք ինչ ուղեւիսին ալ չեն գիտեր :

Բայց Նութօի քովէն հեռանալուն պէս, Մաղէդ սկսաւ իր դատաւորութիւնը ի դործ դնելու միջոցներուն վրայ խորհիլ : Գործէ չէր վախնար, վասնզի ուժեղ կազմուածք մը ունէր, ամսականի սակաւութիւնն ալ հոգը չէր, մինակ կը վախնար որ երիտասարդութեանը պատճառաւ վանքին մէջ չընդունուիր . բայց ասոր ալ դարման մը մտածեց ու յնջողեցաւ :

— Կուսանոցին մէջ և ոչ մըն կը ճանչնայ դիս, ըսաւ ինքնիրեն, մունջ ձեւանալու աշխատինք, անշուշտ կ'ընդունուիմ հոն, եթէ յաջողիմ իմ դերս աղէկ խաղալու :

Ուստի թի ու բրիչ մը ուսը դարնելով՝ դէպի կուսանոց ճամբայ ելաւ : Բակին մէջ մտնելով՝ տնտեսին կը հանդիպի, որմէ համբի նշաններով՝ Աստուծոյ սիրոյն ու տելիք կը խնդրէ, միանգամայն հասկցնելով անոր որ եթէ գլինքը փայտ կտրելու կամ ուրիշ գործի մը դնէր, պատրաստ էր կատարելու : Տնտեսը յօգարութեամբ ու տելիք տուաւ անոր, յետոյ իր յաջողակութիւնը փորձելու համար, ծառի քանի մը կոճղեր ցուցուց : Օրալէսդի զանոնք կացինով ջարդէ : Մաղէդ մէկ վայրկեանի մէջ ձեղքեց զանոնք և տնտեսը իր ճարպիկութեան և ուժին

վրայ վարմանալով, առաւ զինքը անտառը տարաւ փայտ կտրելու, նշաններով ալ հասկցուց որ հետը բերած էշին վրայ բեռցնելով վանքը բերէ զանոնք: Մազէդ այս հրամանները ճշդիւ կատարեց:

Տնտեսը անոր արթնութենէն գոհ՝ քանի մը օր վար դրաւ զայն, այս միջոցին արքասուհին ալ զայն տեսնելով՝ հարցուց թէ ո՛վ էր ան:

— Աղքատ մարդուն մէկն է, պատասխանեց տընտեսը, որ անցեալ օր ողորմութիւն ու գործ խնդրելու եկաւ. ես ալ քանի մը բաներ ընել տուի զորս լաւ կատարեց: Կարծեմ աղէկ կ'ընէք զայն իրեւ պարտիղպան վար դնելով եթէ հերկել ու մշակել գիտէ: Ամէն քանի կուգայ, առողջ և ուժեղ է. ուրիշ աղէկութիւն մըն ալ ունի, այն է համր ըլլալը, որով կոյսերուն հետ չկըրնար խօսիլ:

— Լաւ ստածեր ես, պատասխանեց արքասուհին, նայէ՛, եթէ երկրադործութիւն գիտէ, աշխատէ զայն վար դնելու. նախ զոյգ մը հին ոտքի աման ու վերարկու մը տուր հագնի և կրցածիդ չափ անուշ բռնէ զինքը:

Մազէդ որ անկէ հեռու չէր գտնուեր ու լակը աւելել կը ձեւացնէր, այս խօսակցութիւնը կը լսէր և ուրախութենէն կը թռէր մտովի ըսելով. «Սրէ գիս վար դնեմ քիկիցներ, ձեռք «պարսեգներ» անանկ լաւ կը մըշակեմ որ երբեք այնպէս լաւ մշակուած չեւ»:

Տնտեսը արքասուհին խօսքերուն վրայ Մազէթը առնելով պարտէղը տարաւ ու անոր հարցուց թէ իբրեւ պարտիղպան վանքը մնալ կ'ուզէ՞ր: Մազէդ՝ նշաններով պատասխանեց թէ ուղածը ընելու պատրաստ է: Տնտեսը իսկոյն անոր ընելիք գործերը ցուցուց ու զայն պարտէղին մէջ ձգելով դնաց:

Նոր պարտիզանին զալոււտը բոլոր կոյսերն ալ շուտ մը իմացան. շարունակ անոր աշխատած տեղը կ'երթային զինքը տեսնելու, ու հետը հազար տեսակ կատակներ ընելու, ինչպէս որ սովորաբար մունջերու հետ կ'ընենք: Անորմէն չէին քաշուեր կարծելով նաև թէ խուլ է: Աբրատուին ալ ամենեւին հոգ չէր ընել երեւակայելով թէ ան համար ըլլալով... առնութենէ ալ զուրկ է. վասնզի Մաղէդ վարպետութիւնով ինքզինքը կատարեալ աւանակ մը կը ձեւացնէր բոլոր հաւատուհիներու քովը. սպասելով որ լաւ առիթ մը ձեռք ձեռք ձգէ իր առնութիւնը մէկ քանիներու փորձով ցուցնելու համար:

Այս առիթը ինքնին ներկայացաւ: Օր մը երբ շատ աշխատելէ ետքը մարդագետնի մը վրայ երկնցած էր հանդչելու համար, շրջագայութեան ելած երկու կոյսեր իր առջեւէն անցած միջոցին կանգ առին իրեն նայելու: Մաղէթ թէեւ զանոնք տեսաւ բայց քնանալ ձեւացուց: Երկու թռչնիկները աչքով կը չափէին դայն:

— Եթէ ապահով ըլլամ որ գաղտնապահ ես, բոլոր երկուքէն համարձակը, քեզ կը հաղորդեմ խորհուրդ մը որ շատ անգամ մտքիս մէջ ծնած է, և որմէ դուն ալ ինծի պէս օգուտ կը քաղես անվրէպ:

— Անհոգ եղիր գաղտնապահ ըլլալուն, պատասխանեց միւսը, ու խօսէ՛:

— Չեմ գիտեր, կրկնեց այն ատեն առաջինը, թէ երբեք խորհած ես այն հակաբնական ընթացքին վրայ որու դատապարտուած ենք մենք. բնութեան ամէնէն յայտնի օրինաց հակառակ ինքզինքնիս էրիկ մարդերէ հեռու պահելով, ոչ միայն անոնց հետ յարաբերութիւն չունինք այլ և երեսնին անգամ չենք տեսներ, ի բաց առեալ մեր ծերուկ տնտեսը ու սա խուլ ու համար

պարտիզպանը։ Շատ աշխարհական կիներէ կը լսեմ որ ամուսնական կամ ընտանեկան կեանքէ երջանիկը չկայ աշխարհիս վրայ, և թէ մեր այս ընական պէտքէն զրկուելէն է որ մեր առողջութիւնը կը կորսնցնենք շատ անգամ։ Կ'երեւայ թէ էրիկ ու կնիկ մարդու յաբաբերութիւնները երկրիս ամէնէն անուշ վայելքն է. քանի՜ քանի անգամ մտքէս անցած է առ ի չգոյէ լաւադոյնի՜ ատոր համը առնել գոնէ այս ապուշ պարտիզպանէն, վասնդի խուլ ու համը ըլլալով, ան աս գործին ամէնէն յարմար անձն է. եթէ չուզէ անգամ, կամ զմեզ մատնելու միտք ունենայ, մէկուն չի կրնար խօսիլ. արդէն տգեղ ալ չէ, ու մեզ՝ երկուքնիս ալ զոհ ընելու չափ ու ժեղ կ'երեւայ. ի՞նչ կ'ըսես, արդեօք փորձենք անգամ մը։

— Տէր Աստուած, ի՞նչ կ'ըսես քոյր իմ, պոռաց միւս հաւատուհին։ Կը մոռնամ որ կուսութեան ուխտ ըրած ենք։

— Ձեմ մոռնար. բայց մարդիկ միլիոնաւոր ուխտեր կ'ընեն ու մէկը չեն գործադրեր. ասկէ զատ մենք ուխտ ըրած ատեննիս անկեղծօրէն կը հաւատայինք որ զայն պիտի չդրժենք... բայց կը տեսնեմ որ սխալեր ենք այդ ուխտը ցկեանս ընելով, և քանի որ յայտնի կերպով զայն չենք կրնար դրժել, գոնէ դադարնի...

— Իրաւունք ունիս, քոյր իմ, հապա եթէ յղի մնա՞նք։

— Դուն ալ շատ բարակը կը մտածես, ու ամէն քան սեւ կը տեսնես, վրայ բերաւ առաջինը։

Թէեւ իր ընկերուհին աս պատասխանէն դո՛ւ չեղաւ, բայց որովհետեւ ինքն ալ արդէն կուսութեան դժուար հետեւանքը տեսնելու վրայ էր և արգիլեալ պետդիմ համը ճաշակել կ'ուզէր, բաւականացաւ հար-

ցնեցումը թէ գոնէ անտես մնալու համար ի՞նչ պէտք էր ընել :

— Ատիկա հոգդ մի ընեք, կրկնեց առաջինը, հիմա կէս օր է, ապահով եմ թէ մեր բոլոր քոյրերը մշիկ մշիկ կը քնանան, բայց աւելի ապահով ըլլալու համար, անգամ մը պարտէզը դիտենք ու նայինք թէ մարդ կա՞յ. ետքը աս մարդուն ձեռքէն բռնելով՝ սա հիւղակը կը տանինք որ անձրեւին դէմ իրեն ատաւա տանարանն է, ու մինչդեռ դուն անոր հետ ներս կը մտնես ես դուռը կեցած կ'սպասեմ :

Մազէդ այս հաճելի խօսակցութիւնը լսելով՝ բերնին ջուրերը կը վազէր. եթէ ձեռքէն գար՝ ուղղակի խցիկը պիտի վազէր, բայց որո՞ր ձեռքէ չփախցնելու համար սպասեց որ դան իր ձեռքէն բռնեն :

Երկու կոյսերը ապահով ըլլալէ ետքը որ պարտէզին մէջ մարդ մը չկար, դացին սատանորդի պարտիզպանին քով. առաջարկութիւնը ընող կոյսը անոր մօտենալով արթնցուց, ձեռքէն բռնեց, ու դրդուեցով՝ հիւղակը տարաւ :

Մազէդին ապուշ դէմքը աչքի առջեւ բերէք :

Հոն՝ շուտ մը, առանց երկար դժուարութեան, կոյսին ցանկութիւնը յագեցուց բաւական ճարպիկութեամբ, ու առանց իր խօսուն կենդանի մը ըլլալը յայտնելու : Առաջին կոյսին յաջորդեց երկրորդը : Մազէդ այս նոր անձին ալ իր դերը լաւ խաղաց. և որովհետեւ աւանակի մը դիմացը մարդոս ամէկոտ չըլլար, երկու կոյսերն ալ մեր Մազէդին առնուրիւնը լաւ մը փորձեցին :

Այս վայրկեանէն ոկսեալ ալ իրենց խօսակցութիւնները շարունակ վանական կեանքի միօրինակութեան ու կուսական կեանքի անհամութեան վրայ կը դառ-

նար: Այլ ձեզ կը թողում մտածել թէ որքան ստէպ պարտիզպանին հիւղակը այցելութիւն կուտային... մեր խուլ համբին հետ սոքված լեզուցիւն խօսելու համար:

Սակայն, վերջապէս օր մը իրենց ընկերուհիներէն մէկը՝ իր պատուհանէն պարտիզպանին հետ ունեցած ընտանութիւններն ու անոր հետ խցիկը մտնելնին տեսնելով՝ նոյնը դիտել տուաւ ուրիշ երկու կոյսերու ալ, ու երեքը մէկ՝ նախ որոշեցին աբաասուհիին իմաց տալ, բայց յետոյ մտքերնին փոխեցին: Երկու ուխտադրուժ կոյսերուն հետ խօսք մէկ ընելով, իրենք ալ անոնց պէս սկսան Մազէդին բարձր շնորհները վայելել:

Վանքին մէջ մինակ երկու կոյս մնացեր էր հաբս-ցիքն մասնակից չեղող. բայց կամաց կամաց անոնք ալ խուլ ու համբին հօտին միացան: Մազէդ ճշմարիտ աքաղաղ մը դարձած էր:

Տիկին արաասուհին անցածը դարձածը չէր գիտեր ամենեւին, իր ձաղուկները ամէնքն ալ համաձայն գտնուելնուն իրենց պարտիզպանին հետ ունեցած յարաբերութիւններն շատ դիւրաւ իրմէ դաղտնի կը մնար:

Տաք օր մը, երբ պարտէզին մէջ կը պտտէր ան, տեսաւ որ Մազէդ թղենիի մը տակ անուշ անուշ կը քնանար յոգնած, իր պալատի սուլթաններէն ոմանք ֆիզիքական պատճառաւ մը չէին երեւցծր, ու քիչ մը առաջ ալ միւսներուն ամենօրեայ ռոնքիկը վնարած էր: Միայն չապիկ մը հազած էր Մազէդ. զոր երբեմն երբեմն հովը վերցնելով՝ գրեթէ զայն նոյն նահապետի վիճակին մէջ կը ներկայացնէր: Այս տեսարանին վրայ մեծ մարապետը՝ ինքն ալ կին ըլլալը յիշելով, ամէն կողմ նայելէն վերջը՝ Մազէդը արթնցուց ու առաւ իր սենեակը տարաւ:

Այլ հասկցէք...:

Գէշը այն է որ մարապետը զործր մենավաճառութիւն կ'ուզէր դարձնել ի միաս միւսներուն, բայց որովհետեւ Մազէդ կը հարկադրուէր մաքսանենգութիւն ալ ընել... կառողութիւնը սկսաւ չբաւել, այնպէս որ դործը սկսաւ գէշի երթալ. ուստի գիշեր մը ճարը հատնելով յանկարծ «Տիկին, ըսաւ մարապետին, երանի թէ աքաղաղ ըլլայի այս վանքին ինը հաւերը դո՛ր ընելու համար, վասնզի ալ դիմանալիքս չմնաց, ինդրեմ իմ դործս կարգ ու կանոնի դիր, կամ դիս ճամբէ՛ աղատիմ»:

Արքայութիւն քիչ մնաց որ դարմանքէն մարի:

— Այդ ի՞նչ կը նշանակէ, տղա՛յ, ըսաւ, դուն համը չէի՞ր:

— Այո՛, համը էի, պատասխանեց Մազէդ, բայց չէ թէ ի ծննդենէ, այլ հիւանդութեան մը հետեւանքովը, սոյն ժամուն լեզուս բացուեցաւ Սրբոյն Կիպրանոսի հրաշքովը:

Արքայութիւն հաւատաց կամ հաւատալ կեղծելով, հարցուց թէ ինը հաւեր ըսելով ի՞նչ հասկցնել կ'ուզէր:

Մազէդ՝ եղելութիւնը պատմեց անոր, առաջին հաւատութիւն կուսական հիմնադրութեան հակաբնական բան մը ըլլալու դէմ ըրած բողոքէն սկսելով՝ մինչեւ այն օրը: Մարապետը տեսնելով որ միւսներն ալ իրմէ աւելի զգաստ չէին, և թէ անշուշտ իր յարաբերութիւնն ալ պիտի իմանային անոնք, ամենքն ալ որան կանչեց ու միաբանութեամբ որոշեցին, դրացիներու հաւատացնել թէ իրենց աղօթքովը Սուրբն Կիպրանոս համրին լեզուն բացեր էր: Յետոյ իրենց անտեսն ալ մեռած ըլլալով անոր պաշտօնը Մազէդի յանձնեցին:

Մազէդ երկար տարիներ հոն ապրեցաւ, երջանիկ ու հարուստ մեկնեցաւ այն վանքէն, ուր աղքատ մտեր էր. լիօրէն վարձատրուեցաւ վաճիճն պարեհը խղիճ մօտ հերկելուն ու մօակիլուն համար:

ԳԱՐՐԻԷԼ ԿԵՂԾ ՇՐԵՇՏԱԿԱՊԵՏԸ

Իմօրա քաղաքին մէջ, ժամանակաւ Պէրթօ՝ անու-
նով սրիկայ մը կար, որ իր չարութեամբ ու ստախօ-
սութեամբ այնչափ նշանաւոր եղած էր որ, երբեք իր
ըսածին չէին հաւատար, և եթէ բարի գործ մը ընէր
անգամ՝ դարձեալ գէշ դիտաւորութիւն մը կ'ընծայէին
անոր: Պէրթօ նկատելով որ իր բնական քաղաքին մէջ
չստ ճանչցուած ըլլալուն, այլ ևս կարող չէր հոն մնալ,
որոշեց Վենետիկ երթալ, որ ապիրատներու և գողերու
սովորական ապաստանն էր այն ատեն:

Իր յոռի միտումներուն աւելի ազատօրէն հետեւե-
լու յոյսով, պատշաճ դատեց ան իր անունն ալ փո-
խել և աւելի քաղաքագիտութեամբ գործել: Ուստի
սկսաւ բոլորովին տարբեր կերպով երեւալ, պատուա-
ւորութիւն ու ջերմեռանդութիւն ցուցուց, մինչև որ
քահանայութեան աստիճան ստացաւ՝ հայր Ալպէրթօ
անունով: Այս պաշտօնին մէջ միակ նպատակ ունեցաւ
իր օրապահիկը չահիլ, չքաւորութենէն ազատիլ ու
կրօնաւորի սքեմին տակ իր կիրքերը գոհացնել: Քանի-
ներ կը ճանչնաք նաև դուք, սիրելի տիկիներ, որ
նոյն նպատակաւ քահանայ կամ վարդապետ եղած են:

Հայր Ալպէրթօ համոզուեցաւ որ իր նպատակին
հասնելու համար, քիչ մը ինքզինքը նեղել պէտք էր:
Ատոր ալ հաւանեցաւ՝ միտքը դնելով որ, առիթը ներ-
կայացած ատենը ատոր փոխարէնը հանէ: Նախ՝ ամե-
նամեծ խտամբերութիւն սկսաւ ծախել, ջերմեռանդ-
ները գովել, ծոմապահութիւն, աղօթք քարոզել և ա-
պաշխարութեան քաղցրութիւնները հռչակել եւն.:

Երբեք ուտի՞ք չէր ընե՞ր, գինին զաղտուկ կը խմէ՞ր, ստէպ կը հաղորդուէ՞ր ու պարապոյ ժամերը ուսման կը նուիրէ՞ր:

Քիչ ատենէն, այս կերպով, ան իր հոգեւոր եղբարց յարգանքը շահեցաւ, որոնք զինքը որքան ջերմեռանդ, նոյնքան ալ ուսեալ կարծելով՝ սկսան իրմէ ակնածիլ: Յետոյ քարոզչութեան ետեւէ եղաւ և խելացութեամբ ու փառասիրութիւնով՝ միւս քարոզիչներու մէջ նշանաւոր հանդիսացաւ: Իր քարոզը մտիկ ընելու ատենը, երբեք չէ՞ր ըսե՞ր հարկաւ որ ինքը իր քարոզած ճշմարտութիւններուն չէ՞ր հաւատար: Երբեմն կուլար անգամ, ինքզինքը յուղուած ցուցնելու և ունկնդիրներու սիրտը շարժելու համար: Վերջապէս այնքան ճարպիկ փրթաւ հայր Ալպէրթօ, որ շատ քիչ ժամանակի մէջ բոլոր վեներտիկցիներուն համարումը շահեցաւ:

Ամէն տեղ իր խօսքը կ'ըլլար, ամէն բարեպաշտ կին զայն իրեն խոստովանահայր ունենալ կ'ուզէին, ամէնէն պատուաւոր մարդերը զայն իրենց հոգեւարքի անկողինն քովը կը կանչէին, շատերը իրենց յետին կամքերուն գործակատարը կ'ընէին, և ոմանք ալ իրենց ստակն ու ու ամէնէն թանկագին բաները անոր քով աւանդ կը ձգէին: Այլ երեւակայեցէք թէ թշուառականը իր քսակը ի՞նչպէս կը պարարտացնէր, երբ ապահով կ'ըլլար որ անոր ասոր կասկածը չպիտի դըրդընէ ու չպիտի բռնուի:

Բայց հայր Ալպէրթօ ինքզինքը կառավարելու համար ունեցած կարողութիւնը միայն արտաքին գործերու վրայ կը տարածուէր ու սրտին մէջ կը պահէր բոլոր իր հին մոլութիւնները՝ որոնց վրայ աւելցած էր կեղծաւորութիւնը, որ մոլութիւններուն ամենամեծն է,

վասնդի անիկա Աստուածը անդամ կը ծաղրէ : Որովհետեւ հայր Ալպէրթօ միշտ իդամով մնացած էր, դիւրահաւան ու միամիտ ապաշխարունի մը գտած ատեն վարպետութեամբ դայն կ'որոսար :

Օր մը Լիդէդ անունով նորատի կին մը, որ հարուստ վաճառականի մը հետ ամուսնացած էր, անոր խոստովանելու եկաւ ու իր մեղքերուն ցուցակը անոր առջեւ կարդալէ ետքը, քահանայն հարցուց իրեն թէ տարփածու մը ունեցած չէ՞ր արդեօք, քանի որ ժամանակէ մը ի վեր իր ամուսինը բացակայ կը գտնուէր : Տիկինը իր բոլոր հայրենակիցներուն պէս հպարտ ըլլալուն՝ նեղանալով պատասխանեց .

— Փառք Աստուծոյ, աչք ունիս, տէր հայր, և դէմքէս կրնաս հասկնալ թէ այնքան դիւրաւ խաբուելով՝ անբարոյութեան ճամբուն մէջ իյնող կիներէն չեմ : Անշուշտ ուղածէս աւելի տարփածու կ'ունենայի եթէ նուազ առաքինի ըլլայի . դիտցած ըլլաս որ աստուածավախ կին մըն եմ և թէպէտ իմ աննման գեղեցկութիւնս շատերու դրդիւ տուած է, ես Աստուծոյ ճամբէն չեմ ուզեր շեղիլ :

Հայր Ալպէրթօ անմիջապէս հասկցաւ որ ապաշխարունին սաստիկ սնապարծ և մոլեռանդ էր, թէև իրօք բաւական սիրուն. և տեսնելով որ իրեն պէտք եղածն ալ ան էր, միտքը դրաւ ետեւէն իյնալ : Սակայն զայն ըսալու հոգը աւելի յարմար առիթի մը թողուց և իր բարեպաշտի դերը շարունակելու համար անոր պզտիկ քարոզ մը տուաւ աւելցնելով թէ ինքզինքը գովելը սնապարծութիւն՝ ու տեսակ մը ինքնամոլութիւն էր, որմէ պէտք էր հեռանալ :

Ապաշխարունին անշուշտ այս խօսքերուն իմաստը հիասկնալով, մտածեց թէ ապուշ մըն էր ան, քանի

որ իր ուրիշ կիներէ աւելի գեղեցիկ ըլլալը չէր տեսնէր: Հայր Ալպէրթօ առանց աւելի բան մը ըսելու արձակումը սուաւ ու զայն ճամբեց:

Քանի մը օր ետքը մեր կրօնաւորը հետը իրեն անձնուէր քահանայ մը առած ոռյն տիկնոջ տունը գնաց և զայն առանձին սենեակ մը տանելով՝ անոր ոտքը ինկաւ:

— Տիկին, ըսաւ, կ'աղաչեմ, անցեալ կիրակի ձեզ խոստովանցնելու ատեն ըսածներուս համար ինծի ներէք, վասնզի հետեւեալ գիշերը այնքան սապտիկ պատժուեցայ՝ որ գրեթէ անկէ ի վեր անկողինն էի:

— Ո՞վ պատժեց ձեզի, հարցուց խենդուկ Լիզէդը:

— Ձեր խոստովանութեան հետեւեալ իրիկունը խցիկիս մէջ աղօթք ըրած ատենս, պատասխանեց սրմանդուկ քահանան, յանկարծ մեծ լոյս մը տեսայ: Ինչ ըլլալը հասկնալու համար հազիւ գլուխս դարձուցեր էի, երբ գեղեցիկ երիտասարդ մը վրաս յարձակեցաւ և սաստիկ գանակոծեց զիս: Այսպէս գանակոծելէն ետքը՝ իրեն հարցուցի թէ ո՞վ էր և ինչո՞ւ հետս այսպէս կը վարուէր. ան պատասխանեց թէ Գաբրիէլ հրեշտակապետն էր և զիս կը պատժէր ձեր երկնային գեղեցկութիւնը քննադատելուս համար, զոր Աստուծոյ ետքը ամէն բանէ աւելի կը սիրէր: Ներում խնդրեցի իրմէ, ինչպէս որ դիւրաւ կրնաք դատել: «Քեզի կը ներեմ. պատասխանեց ան, այն պայմանով որ երթաս այդ տիկինը գտնես ու թողութիւն խնդրես իրմէ: Ինչպէս որ կ'ուզես ըրէ, աւելցուց ան, բայց ապահով եղիր որ, եթէ քեզի ներել չուզէ, ես դարձեալ պիտի գամ և քեզի անանկ ծեծ մը պիտի քաշեմ՝ որ մինչեւ մեռնիլդ պիտի չմոռնաս»: Ինծի ներեցէք ուրեմն, տիկին, որպէսզի հրեշտակապետին ասկէ զատ ըսածներն ալ ձեզի հաղորդեմ:

Անապարծ կինը ուրախութենէն կը թռէր, իր օր-
նապարծութիւնը գգուող այս խօսքերը լսելով, որոնց
ճշմարտութեանը վրայ չէր կասկածէր ամենեւին:

— Հապա ես ձեզի չըմի՞, հայր Ալպէրթօ, պա-
տասխանեց կինը ծանր ձայնով մը, թէ իմ դեղեցկու-
թիւնս աննման էր: Սակայն շատ կը ցաւիմ ձեր գլու-
խը եկած դժբախտութեան վրայ, և որպէսզի նորէն
չպատժուիք՝ կը ներեմ ձեզի, այն պայմանով որ հրեշ-
տակապետին բոլոր ըսածները ըսէք ինծի:

— Դանի որ ինծի կը ներէք, կրկնեց քահանան,
ձեզմէ բան մը պիտի չպահեմ. բայց խոստացէք որ լը-
սածնիդ բոլորովին դադարնի պիտի պահէք:

— Վստահ եղիք, Ս. Երրորդութեան վրայ կ'երդ-
նում:

— Տիկին, ամէնէն երջանիկ կինն էք, ըսաւ այն
ատեն հայր Ալպէրթօ, Գաբրիէլ հրեշտակապետը մոլե-
գին կը սիրէ ձեզ, և արդէն շատոնց պիտի գար ձեզ
հետ պառկելու, եթէ չվախնար որ ձեզի անհաճոյ կ'ըլ-
լայ կամ իր տեսքէն կը դարհուրիք: Անիկա ինծի յանձ-
նեց ձեզի ըսել թէ ամենամեծ փափաքը ունի ձեզ
վայելելու և թէ պիտի գայ ա'յն գիշերը որ պիտի հա-
ճիք որոշել: Բայց որովհետեւ ինքը հրեշտակ է և եթէ
իր կերպարանքովը դայ չէք կրնար իրեն դպիլ, յայտ-
նեց թէ ձեզի հաճոյք պատճառելու համար մարդու
մը կերպարանք պիտի մտնէ: Ատոր համար ինծի
հրամայեց հարցնել ձեզի թէ ո՞ր ատեն և որո՞ւ կեր-
պարանքովը պէտք է գալ. հաւաստի եղէք թէ ժա-
մադրութեան պիտի գտնուի անվրէպ և հետեւաբար
ինչպէս որ կ'ինքերու ամենագեղեցիկը՝ նոյնպէս ամէնէն
երջանիկը պիտի ըլլաք:

Յիմար կինը բարեմտօրէն պատասխանեց թէ չա-

փազանց դո՛ւ էր հրեշտակապետին իրեն համար զգացած սէրէն, վասնզի ինքն ալ մասնաւոր ջերմեռանդութիւն մը ունեցած էր անոր համար:

— Ամէն մատուռի մէջ անոր պատկերը տեսածին պէս, իսկոյն մոմ մը կը վառէի: Նրբոր ուղէ, կրնայ գալ, սիրով կ'ընդունիմ զինքը և սենեակիս մէջ առանձին կը գտնէ զիս: Ուզած կերպարանքը կրնայ մտնել, միայն թէ ահարկու չըլլայ:

— Սքանչելի կերպով կը խօսիք, գեղանի տիկինդ իմ, ես ընելիքս գիտեմ, և դուք ալ դո՛ւ պիտի ըլլաք: Բայց ձեզմէ շնորհ մը ունիմ խնդրելու որ ձեզի մնացտար, այլ ինծի մեծ հաճոյք կրնայ պատճառել, այսինքն արտօնէք որ հրեշտակապետը իմ կերպարանքս մտնէ. իմ շահելիքս սա պիտի ըլլայ միայն որ, հրեշտակապետը մարմինս կենդանացնելով՝ հողին արքայութիւն պիտի դրկէ և զայն հոն պիտի պահէ որչափ ատեն որ ձեզի հետ մնայ:

— Արդար է, պատասխանեց սնապարծութենէն ու դիւրահաւանութենէն կուրցած Լիզէդ, արդար է որ ձեզի այդ չհատուցումը ըլլայ, ձեր կերած հարուածներուն փոխարէն:

— Ուստի, հաճեցէք փողոցին դուռը բաց թողուլ, որպէսզի հրեշտակապետը ներսմտնէ վասնզի ձեզի մարմնապէս տեսնելու զալուէն, մարդու պէս միայն կրնայ դռնէն մտնել:

Ուարճեալ քահանայն մեկնեցաւ: Լիզէդ, հրեշտակապետը տեսնելու անհամբերութենէն և ուրախութենէն կը թռէր, ամէն մէկ վայրկեան դար մը կ'երեւար իրեն համար:

Հայր Ալպէրթօ առաջուրնէ պատրաստուեցաւ իր խաղալիք դերին. որովհետեւ ընելիքը չէ թէ հրեշտա-

կային՝ այլ ամուսինի պաշտօն էր, շատ մը կաղերւորիչ բաներ կերաւ ու խմեց, քաջադործութեան հրաշքներ գործելու համար:

Գիշեր եղածին պէս, հայր Ալպէրթօ, իր մտերիմ կարգակիցին հետ կաւատուհիի մը տունը գնաց. զոր կը ճանչնար և այնտեղ մինչեւ ոտքը ճերմակ շապիկ մը հագնելով, կէս գիշերուան մօտ, Լիզէդին տունը գնաց: Բացաւ դուռը՝ որ կղպուած չէր, և մտաւ տիկնոջ սենեակը. առ հրեշտակապետին ակնախտիդ ճերմակութիւնը տեսնելով անոր առջեւ ծռնկի վրայ եկաւ: Հրեշտակը իր օրհնութիւնը տալէն ետք՝ զայն վերցուց, նշան ընելով որ անկողին մօնէ և ինքն ալ մտաւ յետոյ:

Հայր Ալպէրթօ գեղեցիկ՝ մանաւանդ ուժեղ մարդ մըն էր, ուստի Լիզէդի հետ միեւնոյն վերմակին ներքեւ դանուելով անոր հասկցուց թէ իր տեսած հրեշտակները անոր էրիկէն աւելի վառպե՞ս էին: Լիզէդ, յափեփուկութեան մէջ էր և զԱստուած կ'օրհնէր իրեն ա'յնպիսի գեղեցկութիւն մը տուած ըլլալւն, որմէ հրեշտակապետ մը անդամ հրապուրուեր էր:

Քահանան մինչեւ լոյս աշխատեցաւ և չմոռնամ ըսելու որ յոգնութիւն առած միջոցին, քիչ մըն ալ երկնային փառաց վրայ խօսեցաւ: Առտուն կանուխ հրեշտակապետը յարմար դատեց կծիկը դնել և գնաց իր բարեկամը առնելու, զոր կաւատուհիին հետ պառկած դտաւ:

Տիկին Լիզէդ կէս օրուան կերակուրը կերածին պէս, ելաւ հայր Ալպէրթօին գնաց, Գարբիէլ հրեշտակապետին այցելութիւնը ընդունած ըլլալը աւետելու և երկնային փառաց վրայ պատմածները լսելու, անոնց վրայ հաղար տեսակ ինքնահնար առաջաբերներ աւելցնելով:

— Ձեմ գիտեր, տիկին, պատասխանեց քահանան, թէ դուք զո՛ւ եղա՞ք անոր այցելութենէն, բայց օտաղէկ գիտեմ որ, իմ պատգամաւորութեանս արդիւնքը իմանալու համար ան վերջին գիշերը ինձի երեւնալէ ետքը, հոգիս այնպիսի հեշտալի տեղ մը փոխադրեց՝ որու վրայ մարդիկ ամենեւին դադարիար մը չունին, և ուր մնացի մինչեւ առտու: Բայց չեմ գիտեր թէ բոլոր այն միջոցին՝ որ ինձի շատ կարճ երեւցաւ, մարմինս ի՞նչ եղաւ:

— Ձեր մարմինը, պատասխանեց Լիզէդ, Գաբրիէլ հրեշտակապետին ոգիովը կենդանացած՝ բոլոր գիշերը թեւերուս մէջն էր, և եթէ չես հաւատար՝ ձախ ըստինքիդ տակը նայէ, ուր ծծելու նշան մը թողուցած եմ:

Այս տեսակ խօսակցութիւններէ ետքը, Լիզէդ տուն վերադարձաւ և հրեշտակապետին այցելութեանը սպասեց անհամբեր: Այս այցելութիւնները շարունակուեցան և թերեւս պիտի շարունակուէին, եթէ տիկնոջ յիմարութիւնը զանոնք ընդհատելու պատճառ չըլլար:

Օր մը, որ բարեկամուհիներէն մէկուն քով կը գտնուէր, խօսքը կանանց գեղեցկութեան վրայ դաւում, ան իր գեղեցկութիւնը ամէն կիներու գեղեցկութենէն վեր դասեց:

— Եթէ գիտնայիր, սիրելիդ իմ, ըսաւ անոր, թէ որու հաճելի ըլլալու բարեբախտութիւնը ունեցած եմ, դուն ալ պիտի չդեղեւէիր իմ գեղեցկութիւնս գերի վեր համարելու:

Բարեկամուհին անոր միամտութիւնը գիտնալով, ինչ ըսել ուզելը հասկնալու համար ըսաւ.

— Այդ բանը կրնար իրաւ ըլլալ, բայց կարելի է ուրիշ մը չհաւատար, եթէ որմէ հաւնուած ըլլալդ

չյայտնեա իրեն, թէ եւ ո՛վ որ ալ ըլլայ, վստահ եմ որ ճաշակ ունեցող մէկն է ան։

— Անշուշտ պէտք չեմ ղգար անունը տալ, պատասխանեց մեր միամիտը, բայց քեզմէ բան մը չեմ պահեր, դիտցած ըլլաս որ իմ տարփածուս Դաբրիէլ հրեշտակապետն է։ Աստուծմէ ետքը ամէնէն աւելի դիս կը սիրէ ան և աշխարհիս ամէնէն գեղեցիկ կիներ կը գտնէ դիս, իր ըսածին նայելով։

Լէզէդի բարեկամուհին, որ դիւրահաւան մէկը չէր, մեծ դժուարութեամբ իր խնդուքը բռնեց, բայց դործին վերջը հասկնալու համար։

— Եթէ այդ բանը ինքը Դաբրիէլ հրեշտակապետը յայտնեց քեզի, ըսաւ ծանր եղանակաւ մը, ըսելիք չունիմ, սակայն կը խոստովանիմ որ երբեք չէի կարծեր թէ հրեշտակները կիներուն հետ սիրաբանութիւն կ'ընեն։

— Կը սխալիս, վրայ բերաւ Լիզէդ, անոնք այնքան լաւ կը սիրաբանեն որ, մարդոց սիրաբանութիւնը բան մը չէ անոնց առջեւ։ Գիղեցիկ հրեշտակապետը գործով ցոյց տուաւ ինծի թէ էրիկս այս մասին համբաւ մըն էր։ Ասկէ զատ, ապահովցուց զիս թէ՝ ինչպէս երկրիս վրայ՝ նոյնպէս արքայութեան մէջ սիրահարութիւն կայ, և անոր ինծի սիրահարելուն միմիայն պատճառը, երկինքին մէջ ինծի պէս կին մը գտած ըլլալն է։ Հիմա հասկցա՞ր։

Բարեկամուհին, անհամբերութեամբ փափաքելով այնպիսի տեղ մը գտնուիլ, ուր կարենայ ազատօրէն խնդալ Լիզէդի յիմարութեանը վրայ, շուտ մը բաժնուեցաւ և իրիկունը ուրիշ կիներու ընկերակցութեամբ հարսանեաց հանդէսի մը մէջ գտնուելով, զանոնք զուարճացնելու համար, խենդուկ Լիզէդի հրեշտակային

սիրահարութիւնը պատմեց անոնց մանրամասնաբար : Այս կիներն ալ փութացին սոյն գուարճալիքը իրենց ամուսիններուն հաղորդելու : Ասոնք ալ ոտքիշներու պատմեցին , այնպէս որ երկու օրուան մէջ բոլոր Վիսեոսի քաղաքը դործը խմանալով՝ մինչեւ Լիդէզի տագրերուն ականջը հասաւ , որոնք անոր միամտութիւնը գիտնալով , տարակոյս չունեցան թէ սատանորդի տարփածուն մէկը ինքզինքը Դարբիէլ հրեշտակապետին տեղը դրեր էր . ուստի անմիջապէս անոր ո՛վ ըլլալը գտնել որոշեցին :

Հայր Ալպէրթօ տիկին Լիդէզի վրայ ըսուած խօսքերը լսելով՝ գիշերը գայն տեսնելու դնաց բացըրբանութեանը համար յանդիմանելու , բայց որովհետեւ տիկնոջ տաղբերը , որոնք գիշերը կը հսկէին , ներս մանելը տեսեր ու մօտէն հետեւեր էին իրեն , դեռ անկողինը չմտած , սենեակին դուռը ձեռք առին :

Հրեշտակապետը դործը գուշակեց՝ մանաւանդ երբ լսեց թէ դուռը կտրելու կը պատրաստուէին : Փախչելու ուրիշ միջոց չկար , բայց եթէ իսկոյն պատուհանէն վար նեղուցին մէջ նետուիլ ինչպէս որ ալ ըրաւ . և որովհետեւ ջուրը խորունկ էր , անշնամ ցամաքը ելաւ լողալով , և նաւաստիի մը տունը ասպատանեցաւ որու դուռը բաց էր՝ և աղաչեց որ ան իր կեանքը ազատէ : Իր արկածին անանկ դարձուածք մը տուաւ , որ նաւաստին սիրտը շարժելով իր անկողինը դրաւ գայն ու ձեռքէն եկած ծառայութիւնը ընելու խոստացաւ : Լուսցածին պէս նաւաստին կարեւոր դործի մը համար ժամ մը բացակայ գտնուելու ներուժ խնդրեց իր հիւրէն և դնաց :

Երբ երկու տագրերը տիկնոջ սենեակը մտան , տեսան որ հրեշտակապետը թռեր էր : Իրենց հարսին ըս-

պատնացան զինքը հիւանդանոց դնել տալ և մեկնեցան հրեշտակային քահանային հաղուստը հետերնին առնելով :

Սակայն առտուն, այս արկածը տարածայնուելով, բարի նաւաստին՝ Ռիալթոյի հրապարակը լսեց թէ նախընթաց գիշերը Գարբիէլ հրեշտակապետը տիկին Լիզլէի հետ պառկեր էր և բռնուելու ատեն մեծ նեղուցին մէջ նետուեր և անհրեւութացեր էր :

Այս լուրին վրայ կատկածեցաւ թէ այդ հրեշտակապետը կրնար իր տունը պահած մարդն ըլլալ. ուստի տուն վերադառնալուն պէս՝ զայն հարցափորձեց, ճանչցաւ և տիկնոջ տաղբերուն ձեռքը յանձնել սպառնացաւ անոր եթէ իրեն 50 ոսկի չտար :

Կրօնաւորը տեսնելով որ աղատուած չկայ՝ տոմսակ մը դրեց, զոր նաւաստին հասցէին տանելով ստակները ստացաւ : Բայց հրեշտակապետը այդքանով չպրծաւ, վառնդի նաւաստին անոր կեղծաւորութեան վրայ իրաւամբ որոմտած էր և այս պատիժը բաւական չհամարելով :

— Հայր հրեշտակապետ, ըսաւ անոր, ասկէ ելլելու և տիկին Լիզլէի աղաւակներուն ձեռքէն ազատելու համար, մէկ միջոց ունիս : Այսօր, Սուրբ Մարկոսի հրապարակին վրայ մենք՝ նաւաստիներս, ատն մը կը կատարենք ուր ամէն ոք արջի կամ վայրենիի պէս ծպտած՝ մարդ մը կը տանի հետը : Եթէ այս երկու ծպտումներէն մէկը ընտրես՝ քեզ հոն կը տանիմ ու յետոյ ապահով տեղ մը տանելով ուղած հաղուստդ կը գնեմ և այս կերպով քեզ համար եղած խուզարկութիւններէն կ'ազատիւ : Թէ ոչ չատ հաւանական է որ չորս կողմ դրուած լրտեսները քու հոս ըլլալդ իմանան :

Հայր Ալպէրթօ ամենեւին չէր ուղեր այսպիսի ծպտանքով երեւնալ. բայց ի՞նչ օգուտ որ ուրիշ ճար չկար, ասկէ դատ կիդէդի ազգականներէն ունեցած վախը զինքը հարկադրեց նաւաստիին առաջարկը ընդունելու :

Նաւաստին իսկոյն կրօնաւորին ոտքէն մինչեւ գլուխը մեղր քսեց, փեռաւորներով ծածկեց, երեսը դիմակ ու վիզը շղթայ մը անցուց, մէկ ձեռքը գլուխը մը առաւ իսկ միւսը պղտիկ չուան մը՝ որու ծայրը մտավաճառի երկու մեծ շուներ կապուած էին :

Մինչդեռ նաւաստին զայն այսպէս կերպարանափոխ ընելու զբաղած էր, Ռիալթոյի հրապարակը մէկը զրկեց գաղտնի, այնտեղ թմբուկի ձայնով պռուսնել տալու համար թէ Գաբրիէլ հրեշտակապետը տեսնել ուղղղները հրաւիրուած էին Ս. Մարկոսի հրապարակը դալ :

Նաւաստին շղթային ծայրէն բռնած՝ վայրենիին հետ փողոցը ելածին պէս՝ անթիւ բաղմուծիւն մը զինքը սկսաւ պաշարել. ամէն մարդ զարմացած կը հարցնէր թէ այս խայտառակութիւնը ի՞նչ կը նշանակէր : Սուրբ Մարկոսի հրապարակը խուռն բաղմուծ թեամբ լեցուն էր. երբ հոն հասան՝ նաւաստին առաջին դործը եղաւ. վայրենին բարձր տեղ մը տընկուած սիւն մը կապել՝ ուր ժամէ մը աւելի թողուց զայն ճանձերու ու դռներիննրու կեր՝ ժողովրդեան նախատանաց առարկայ ընելու համար : Երբ տեսաւ որ հրապարակը բոլորովին լեցսւած էր, վայրենիին շղթայն քակել ձեւաճնելով՝ յանկարծ անոր դիմակը հանեց ու պռուսց :

— Ահաւասիկ, պարոններ, Գաբրիէլ հրեշտակապետը, որ երկինքէն իջնելով մարմին առած է մասնա-

Լորապէս Վենետիկի գեղեցկուհիները մխթաբեիւս համար։ Ահաւասիկ է, երկնային հրեշտակը, աւելցուցան փողը հնչեցնել տալով, որ իրօք Գաբրիէլեան փողին պէս հնչեց հայր Ալպէրթոյի ականջին։

Այս խայտառակութիւնները իմանալով քանի մը միաբաններ, զինքը առնելու եկան։ Գլուխը լաթ մը ծածկեցին ու քակելով առին տարին, մինչդեռ բոլոր ժողովուրդը միաբերան կը նախատէր հրեշտակապետը ու իր պաշտօնակիցները։

Ա Ն Ա Ն Ի Դ Ժ Ո Ւ Ք

Պէտք է բխարկենք Կառուցման անուան քաղաքին մէջ ժամանակաւ խիստ հարուստ մարդ մը կար, որ շատ զաւակներու հետ՝ սիրուն, միամիտ ու գառնուկի պէս հեղ աղջիկ մըն ալ ունէր Կիւլզար անուն: Ասիկա շարունակ քրիստոնէից իրենց հաւատքը դռիկը լսելով՝ ինքն ալ ուղեց մահմէտականութիւնը ձգել ու Փրկչին կրօնքը ընդունել: ուստի գաղտնապէս մկրտուեցաւ և զինքը մկրտող ջերմեռանդ քահանային հարցուց թէ Աստուծոյ ծառայելու և փրկուելու լաւագոյն միջոցը ո՞րն էր: Այս բարի մարդը իրեն պատասխանեց թէ երկնից արքայութեան արժանանալ ուղիները այս աշխարհիս ունայնութիւններէն ու մեծութիւններէն կը հրաժարէին ու առանձնութեան մէջ կ'ապրէին նման այն քրիստոնեաներուն որ ժամանակաւ թէպէտ խառնապատները քաշուած էին:

Կիւլզար որ հաղիւ 14 տարեկան կար, երկնային պալատին արժանանալու փափաքէն մղուած, միտքը դրաւ իսկայն ինքն ալ անապատ քաշուիլ: Երկնային սիրով ու միմիայն Աստուծոյ ծառայելու փափաքէն տաքցած երեւակայութեամբը, ամէն բան դիւրին երեւցաւ իրեն, և ան իր դիտաւորութիւնը առանց մէկու մը յայտնելու, օր մը, հայրական տունէն փախչելով, մինակը ճամբայ ինկաւ դէպի անապատը:

Շարունակ և առանց յոգնութիւն առնելու, քալելով հասաւ այն ամայի տեղերը, ուր միայն ջերմեռանդ կրօնաւորները կը ընակէին, և հեռուէն պզտիկ տնակ մը տեսնելով՝ իր քայլերը դէպ ի հոն ուղղեց:

Անիկա սրբակեաց ճգնաւորի մը բնակարանն էր։ Ճըգնաւորը աղջիկը հոն տեղնելուն վրայ զարմացած՝ հարցուց թէ ի՞նչ կը փնտռէր այն տեղուանքը։ Կիւղար պատասխանեց թէ երկնային ներշնչութենէ մղուած, այս անապատները եկեր էր փնտռելու անանկ մէկը, որ Աստուծոյ ծառայել սորվեցնէ իրեն՝ արքայութեան արժանանալու համար։ Մենակեացը զարմացաւ ու անոր եռանդը շատ գովեց, բայց զանիկա երիտասարդու գեղեցիկ տեսնելով, վախցաւ որ սատանան գինքը կը փորձէ եթէ անոր դաստիարակութիւնը իր վրան առնէ։ ուստի զայն վար դնել անպատեհ համարելով։

— Աղջիկս, ըսաւ անոր, ասկէ քիչ մը հեռու սուրբ մարդ մը կայ, որ ինձմէ աւելի աղէկ կարող է քեզ ուսուցանել։ Իր բնակարանը կը ցուցնեմ քեզի որպէսզի երթաս զայն դռնես։ Բայց պէտք է որ քիչ մը սնունդ առնես նախ։ այս ըսելով անոր քանի մը արմաւ, վայրի խնձորներ ու պաղ ջուր տուաւ, յետոյ սուրբ մենակեացին բնակարանն ալ ցուցնելու համար մինչեւ կէս ճամբան անոր ընկերացաւ։

Այս նոր ճգնաւորը, իրօք ուսեալ և ջերմեռանդ անձ մըն էր, Կիւղարը տեսնելով՝ անոր միեւնոյն հարցումները ըրաւ, և որովհետեւ հայր Միամիտ (այս էր ճգնաւորին անունը) ինքը՝ իր առաքինութեանը վրայ մեծ վստահութիւն ունէր, պատշաճ չդատեց աստուածածառէր օրիորդը աւելի հեռու զրկել։ «Եթէ ան իմ ցանկութիւնս դըռուէ, ըսաւ ինքնիրեն, ես կը դիմանամ և ասանկով աւելի աստուածահաճոյ գործ մը ըրած կ'ըլլամ», այս դադափարով զայն վար դրաւ։ քրիստոնէական վարդապետութիւն սորվեցուց ու բարոյական քարոզներով բարի զգացումներու մէջ ամրացուց։ Վերջէն արմաւենիի ոստերով անկողին մը պատրաստեց ու ըսաւ որ հոն պիտի պառկէր։

Բայց դէշը այն է որ այս անկողինը մեր սուրբ ճշնաւորին առաքինութեան զերեզմանը օրիօր ըլլար ի մօտոյ :

Ճաշի ատեն, ճշնաւորը ու աղջիկը դէմ առ դէմ նստան : Ճշնաւորը չէր կրնար չհիանալ ճշնուհիին թարմութեանը, աչքերուն վառվռունութեանը անոր ամբողջ անձին հրեշտակային հովին վրայ : Նախ աչքերը խոնարհեցուց ինքզինքէն վախնալով, բայց աւելի զօրաւոր միտում մը զանոնք կիւղարի վրայ կը դարձնէր. մարմինն խայթերը զգալի կ'ըլլային, ու պարապ տեղ խեղճ ճշնաւորը խաչակնքութիւններով ու մտքէն ազօթքներ ըսելով զանոնք վանել կ'ուզէր, ցանկութեան և աստեան անելի կ'աբքեմար մինչեւ որ ան իր պարտութիւնը զգալով ալ ուրիշ բան մը չմտածեց բայց եթէ նորաւի աղջիկը համոզելու միջոց մը գտնել առանց անոր նախապաշարումները խոցելու կամ անոր իր վրայ ունեցած առաքինութեան ու ջերմեռանդութեան բարի համարումը կորսնցնել տալու : Այս նպատակով աղջկան շատ մը հարցումներ ըրաւ և տուած պատասխաններէն հասկեցաւ թէ բոլորովին անփորձ է ու չափուքեան վրայ ամենեւին գաղափար չունի, անոր պարզամտութեան վրայ համոզուածին պէս՝ միտքը դրաւ իր խենէշ գաղափարները ջերմեռանդութեան դիմակով ծածկել և բարեպաշտական երեւոյթ մը տալ այն գործին, որով իր ցանկութիւնը յագեցնել կը յուսար :

Ուռտի, սկսաւ համոզել, ըսելով թէ սատանան մարդոց փրկութեան ամենամեծ թշնամին է և քրիստոնէի մը ընելիք ամէնէն աստուածատհաճոյ գործը զանիկա դժոխքը դնելն է, շարունակ տեղ մը որու՝ նա-
նախասահմանուած է ան :

— Եւ ի՞նչպէս դժոխք կը դբուի, հարցունց միամիտ աղջիկը :

— Հիմա կը սովբեցնեմ, սիրելի աղջիկս, վրայ բերաւ հայր Միամիտ, ինչ որ ընեմ, նայէ որ նոյնը դուն ալ ընես :

Ճշնաւորը այս ըսելով հանուեցաւ իսկոյն, աղջիկն ալ նոյնը ըրաւ : Երբ երկուքն ալ Ադամ Եւայի վիճակին մէջ մտան, հայր Միամիտ ծունկի վրայ եկաւ ու խեղճ աղջիկն ալ միեւնոյն դիրքին մէջ, և իր ձեռքերը միացնելով սկսաւ աղջկան արձանի մը պէս մարմինը դիտել : Կիւլղար ալ իր կողմէ ապուշ ապուշ կը կը նայէր՝ Աստուծոյ ծառայելու այս ձեւին վրայ բոլորովին դարձացած, և ճշնաւորին փորին տակը խռորկեկ բացի մը օտրծիլ տեսնելով :

— Ատ ի՞նչ է, ըսաւ անոր, որ ատանկ զուրս ցրցուած կը օտրծի և զոր ես չունիմ :

— Ատ տեսածդ, սիրելի աղջիկո, պատասխանեց ճշնաւորը, քեզի ըսած սաօսանացն է, նայէ՛ դիս ի՞նչպէս կը տանջէ իր օտրծումներով, չես գիտեր թէ ինչ դրժուարութեամբ կը դիմանամ անոր ինծի տուած նեղութիւններուն :

— Փառք Աստուծոյ որ ես ալ ատանկ սատանայ մը չունիմ դիս տանջող, ըսաւ Կիւլղար :

— Բայց ատոր փոխարէն դուն ալ ուրիշ բան մը ունիս, որ ես չունիմ :

— Դուն ալ դժոխք ունիս, և կարծեմ թէ Աստուած քեզի յատկապէս հոս դրկեց հոգւոյս փրկութեանը համար, վասնդի եթէ սատանան դիս տանջելը շարունակէ և եթէ դուն ալ թող տես որ զայն դժոխքով զնեմ, մեծապէս պիտի սփոփես դիս և արքայութեան արժանանալու համար ամէնէն աստուածահաճոյ գործը ըրած պիտի ըլլաս :

— Դանի որ այդպէս է, սիրելի հայր իմ, ուղածդ ըրէ, Աստուածը այնքան կը սիրեմ որ երջանիկ կը համարեմ ինքզինքս թող տալու որ սասանան դժոխքը դնես :

— Դենմ ուրեմն, որ ալ դիս հանդարտ թողու, սիրելի աղջիկս, և հաւատա որ Աստուած քեզ պիտի օրհնէ ու ըրած աղէկութեանդ համար վարձատարաց պիտի ըլլայ քեզի :

Այս ըսելով ճգնաւորը, աղջիկը դրկելով անկողինն վրայ պառկեցուց, և անոր վրայ ելլելով, անիծեալ սասանան բանտարկելու համար բռնելիք դիրքը սորվեցուց անոր : Նորատին Կիւլպար որ իր դժոխքին մէջ երբեք սասանայ մը դրած չէր, անոր ներս մտնելու ժամանակ մեծ ցաւ մը զգալուն պտուց :

— Ո՛հ, անտարակոյս այս ոտտանան շատ չար պիտի ըլլայ, վասն զի նոյն իսկ դժոխքին մէջ իր չառութիւնը գործելով սիրտս կը ցաւցնէ :

— Իրաւ է, աղջիկս, բայց մի՛ վախնար, միշտ տտանկ չմնար. միայն առջի մտած, օրը այդքան նեղութիւն կուտայ :

Ճգնաւորը որ ցաւ չէր զգար և այս միջոցին հոգ չէր ընէր անշուշտ խեղճ աղջիկը տառապեցնելուն, քանի մը անգամ սասանան բանտարկելէ յետոյ, իր անկողինը քաշուելով հանդատացաւ :

Բայց մեր կուսաօէր մենակեացը շատ մոլեռանդ ըլլալուն միայն մէկ անգամ պատերազմելով սասանային դէմ գոհ չեղաւ, ու երկրորդ օրը դարձեալ շարունակեց : Կիւլպար այս ասպաշխարանքէն սկսաւ հաճոյքը զգալ :

— Հիմակ կը տեսնեմ որ, ըսաւ նորատի աղջիկը, իմ քաղաքիս քրիստոնեաները շատ իրաւունք ունէին

ըսելու թէ ջերմեռանդութեամբ Աստուծոյ աղաչելէն աւելի անուշ բան չկայ. ես ալ համոզուած եմ որ Աստուածը այսպէս չպաշտողները ամենամեծ ապուշներ են :

Վերջապէս այս գործնական աղօթքը իրեն այնքան հաճելի եկաւ որ երբ ճգնաւորը քիչ մը կը մոռնար զայն՝ կիւղղար միաքը ձգելով կ'ըսէր .

— Ինծի նայէ, հայր իմ, միթէ ջերմեռանդութիւնդ երթալով կը պաղի՞, ի՞նչ կ'ըլլայ : Մի մոռնար որ ես Աստուծոյ ծառայելու համար հոս եկայ և ոչ թէ պարապ նստելու, քալէ սա սատանան դժոխք դնենք :

Եւ սասանան դժոխք դնել տալէն ետք՝ բարեպաշտ կիւղղար կ'ուղէր ժամերով բանտարկեալ պահել : Սակայն եթէ իր եռանդը կ'աւելնար, օուրը ճգնաւորինը օրէ օր կը պակսէր : Աղջիկը սաստիկ կը ցաւէր ատոր վրայ, և իբր բարի քրիստոնեայ կ'աշխատէր պզտիկ նզնաւորը դժուանքներովը կենդանացնել : Երբեմն կը պատահէր իսկ որ անոր քղանցքը վեր կը վերցնէր տեսնելու համար թէ սասանան հանդարտ կեցած է... : Ծգնաւորը կը թողուր որ ուղածը ընէ, բայց տեսնելով որ չափը կ'անցընէ. կ'ըսէր .

Ալ հանդարտ թողունք զինքը, վառնդի այնքան պատժեցինք որ ուժը չմնաց. սպասենք, եթէ գլուխը հպարտութեամբ վեր վերցնէ, այն ատեն դժոխքի մեջ կը զանալիծենք զայն :

Այսուհանդերձ, մենակեացին աստուածաշատական այս անտարբերութիւնը մեծ վիշտ կը պատճառէր կիւղղարին . ան կը դողար մտածելով թէ այդ անտարբերութիւնը կարելի է թէ իր և թէ անոր հոգւոյն փրկութեանը արգելք կ'ըլլայ . վառնդի անշուշտ Աստուած մեծ դժգոհութեամբ կը տեսնէր իրենց անգործութիւնը :

Մինչդեռ գործերը այս վիճակին մէջ էին, մեծ

հրդեհ մը տեղի ունենալով կիւլղարի հօրը տունը այրեցաւ, անոր մէջ բնակող ընտանիքովը մէկտեղ, որով մինակ մեր ճգնուհին մնաց ժառանգորդ, իր հօրը անբաւ հարստութեան: Երթտասարդ կասպցի մը՝ Նէհրպալ անունով, որ իր ըսլոր հարստութիւնը շռայլօրէն վատնած էր, ու իր հարստութիւնը վերականգնելու առիթը կը փնտռէր, յիշեց այն ատեն կիւլղարը, որ վեց ամիսէ ի վեր իր ծնողաց տունէն աներեւոյթ եղած էր և սկսաւ զայն փնտռել հետը ամուսնանալու յոյսով: Շատ մը հետադադարութիւններէ ետք, գտաւ զայն, բայց մեծ դժուարութիւն քաշեց քաղաք վերադարձնելու համար, սակայն ի վերջոյ յաջողելով հետը ամուսնացաւ:

Թէպէտ ճգնաւորը ալ անճարակցած էր, բայց և այնպէս մեծ դժկամակութեամբ բաժնուեցաւ իր ընկերուհիէն:

Հարսանեաց հանդէսին հրաւիրուող տիկիները հարցուցին կիւլղարի թէ անապատին մէջ ի՞նչ տեսակ կեանք վարած էր: Ան ըսաւ թէ Աստուծոյ կը ծառայէր:

— Ի՞նչպէս կը ծառայէիր Աստուծոյ, հարցուցին տիկիները:

— Անոր կը ծառայէի կարելի եղածին շատ օտաւանան դժոխքը դնելով:

ԱՐԲԱՅՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲԱՆ

Լսած եմ որ, ժամանակաւ Սէն Բրանդասի վանքին մօտ, բարի և հարուստ մարդ մը կը բնակէր Ռէնիէրի անունով։ Այս մարդը ինքզինքը ամէնէն ծայրայեղ ջերմեռանդութեան մը տուած ըլլալուն, ՍանՊրանչիսկեաններու կարգը մտած էր։ Իբրեւ ընտանիք կին մը և ծառայ մը ունենալուն և իր նիւթական վիճակը դոհացուցիչ ըլլալուն համար, ինքզինքը հոգեւոր կրթութեանց տալու առատօրէն ժամանակ ունէր. ուստի եկեղեցիէն դուրս չէր ելներ, և որովհետեւ տղէտ ու պարզամիտ էր, իր բոլոր ջերմեռանդութիւնը «Հայր մեր»ներ ըսելու, քարոզ ու պատարագ մտիկ ընելու վրայ կը կայանար, չմոռնամ ըսելու, որ ամէն օր ալ պահք կը բռնէր։

Իր իզապէլ անուն սիրուն ու գիրուկ կինը, որ դեռ երեսուն տարեկան չկար, իր էրկան ջերմեռանդութենէն՝ գոհ չէր ամենեւին, վասնզի ստիպուած էր քիչ մը երկար ծովապարտիսներ ընել, որոնք նոյն տարիքին մէջ զտնուող կիներու համար անտանելի են։ Երբ ան վայրկեան մը իր էրկան հետը անցընել կ'ուզէր, բարեպաշտ մարդը մինակ հայր Թորոսի քարոզներուն խօսքը կ'ընէր, որոնք տիկնոջ հաշուին չէին գար ընաւ։

Այն ատենները Սէն Բրանդասի միաբաններէն մէկը Բարիդէն վերադարձաւ. այս վանականը, որ երիտասարդ, գիտուն ու արթուն մէկն էր, Ռէնիէրի հետը ծանօթանալով՝ քիչ ատենէն այս երկուքը սերտ բարեկամութեամբ մը կապուեցան, վասնզի վանականը

միւսին կրօնական ամէն տարակոյսները կը փարատէր անոր բոլոր հարցումներուն պատասխանելով, հաւատոյ խորհուրդները բացատրելով ևն.։ Այս բարեկամութիւնը կամաց կամաց աւելնալով՝ մեր բարեպաշտ բարեկամը սկսաւ զայն սուներ տանիլ, երբեմն երբեմն անոր շիշ մը լաւ գինի կը հրամցնէր ևն.։

Իզատել, շատ սիրով կ'ընդունէր զայն։ Վանականը կը հիանար այս կնոջ թարմութեան ու գիրութեան վրայ և շատ չանցաւ, հասկցաւ որ ան շատ գոհ պէտք չէր ըլլալ իր ամուսնական կեանքէն... կամ ընդհանուր ծոմապահութենէն. ուստի իբր ողորմած մարդ՝ ուղեց ատոր դարման տանիլ և տրակաւոր լեցնել։ Գործը դժուարին՝ բայց անկարելի չէր երեւար իրեն։ Ատեն մը անոր հետ աչք-ունքով խօսեցաւ այնքան վարպետութեամբ որ, իր զգացածը կնոջ ալ զգացնելու յաջողեցաւ։

Ատոր վրայ լաւ մը տպահովցածին պէտ՝ անոր հետ առանձին խօսելու առիթը գտաւ ու աղաչեց որ իր սիրոյն պատասխանէ։ Իր ուզածը իրեն շնորհելու տրամադիր գտաւ զայն. բայց գէշն այն էր որ, տունէն դուրս ժամադիր ըլլալ չէր ուղէր ան, վրան խօսք չըրերիւ համար, և զործը հոն տեսնելն ալ անկարելի էր, վասնզի Ռէնիէր դուրս չէր ելնէր դրեթէ։ Ուստի, խեղճ վանականը՝ թէեւ մէկ կողմէ կինը իր սիրոյն նշկատմամբ անզգայ չղտնելուն ուրախ, բայց միւս կողմէն ալ զայն վայելել չկարենալուն համար, տխուր և յուսահատ էր ու այս վիճակէն ինչպէս ելնելը չէր գիտեր։ Վանականները իրենց շահերուն համար ճարպիկ են սակայն, մանաւանդ երբ խնդիրը անառակութեան վրայ է։ Մեր վանականն ալ տարօրինակ հնարք մը մտածեց որ իրօք եկեղեցականի մը արժանի էր։

Ահա ինչ սատանայական ճամբայ բռնեց իր սիրուհին վայելելու համար նոյն իսկ անոր տան մէջ և էրկանը աչքին տակ, առանց անոր տմենապաշտիկ կասկած մը տալու:

Օր մը, որ անբան բարեպաշտօնին հետ կը պտըտէր.

— Դաջ կը տեսնեմ, սիրելի Ռէնիէրի, որ ուրիշ մտածում չունիս. ըսաւ, բայց եթէ հոգւոյդ փրկութիւնը. ատոր համար քեզ շատ կը գովեմ. բայց երկար ճամբայ մըն է բռնածդ: Սբբազան Պապը, կարտինալները և առաջնորդները աւելի դիւրին ճամբայ մը ունին, բայց չեն ուզեր զայն հաւատացեալներու սովորեցնել. վասնզի ասիկա կրնայ փնաս տալ կրօնաւորներուն, որոնք ինչպէս գիտես արդէն, միայն ողորմութեամբ կ'ապրին: Եթէ աշխարհականները զայն գիտնային, ալ քահանայի արհեստը ստակ մը չէր ընէր ու մենք անօթութենէ կը մեռնէինք: Բայց և այնպէս, որովհետեւ դուն իմ բարեկամս ես, և քու ինծի ցուցուցած փութկոտութեանդ փոխարէն ես ալ կ'ուզեմ իմ երախտագիտութիւնս ցուցնել, զայն շատ սիրով կը սովորեցնեմ քեզի եթէ ապահով ըլլամ որ մարդու բան չես ըսեր:

Եղբայր Ռէնիէրի, այս ազուր զաղտնիքը իմանալու սաստիկ անհամբեր ըլլալուն, ստիպեց իր բարեկամը զայն իրեն սովորեցնելու, ամէնէն նուիրական բանին վրայ երգում ընելով որ մէկու մը պիտի չըսէ:

— Այդ պայմանով քենէ բան մը չեմ պահեր, պատասխանեց հայր Ֆէլիչ: Դիտնաս ուրեմն, բարեկամս, որ երանելեաց աշխարհը հասնելու ամէնէն կարճ ու անվրիպելի ճամբան, ըստ եկեղեցւոյ Ս. Հայրապետաց, իմ քեզի ըսելիք ապաշխարութիւնը ընելն է: Մի կար-

ծեր սակաֆն որ այս ապաշխարութիւնը ըրածիդ պէտ՝ մեղաւոր ըլլալէ կը դադրիս. մարդոք քանի որ այս աշխարհիս երեսը կը գտնուի՝ մեղք կը գործէ. բայց կրնաս վստահ ըլլալ որ մինչեւ ապաշխարութեանդ ժամը ըտոր ըրած մեղքերդ պիտի ներուին, և անկէ ետեւ ընելիքներդ ալ միայն ներելի մեղքեր պիտի համարուին. հետեւաբար, քեզի չեն կրնար դժոխսապարտ ընել և քիչ մը ժառուէքի ջուր կը բաւէ զանոնք որբելու. Ուստի, այս փրկաւէտ ապաշխարանքը ընելու համար, խղճի մտօք խոստովանուելու է նախ, յետոյ պահք և քառասուն օր ալ ժուժկալութիւն, յորում ոչ միայն ուրիշ կնկան չպիտի մօտեցաս, այլ նաև քուկիներդ անդամ. Ասկէ զատ, տունիդ մէջ անանկ սենեակ մը ունենալ պէտք ես, ուրկէ կարենաս դիշերը երկինքը տեսնել, Երեկոյեան ժամերդութենէն ետքը, հոն կը մտնես և լայն ու բարձր սեղան մը դնես, այն պիտի կերպով՝ որ կարենաս մէջքդ կոթնցնել անոր՝ ոտքերդ դետինը դրած. Կռնակդ այդ սեղանին վրայ պառկեցնելէ վերջ, թեւերդ խաչաձեւ կը տարածես ու աչքերդ երկինք բեւեռած՝ մինչեւ առտու այնպէս կը մնաս առանց տեղէդ շարժելու. Եթէ գրող կարդացող ըլլայիր, քեզի բերանացի ազօթքներ կը սովորեցնէի, բայց որովհետեւ կարդալ չես դիտեր, բաւական է որ երեք հարիւր «Հայր մեր» և երեք հարիւր «Ողջոյն Մարիամ» ըսես ի պատիւ Ս. Երրորդութեան. Աստղերուն նայելով՝ միշտ կը յիշես որ երկինքն ու երկիրը Աստուած ստեղծեց և ձեռքերդ միշտ խաչաձեւ տարածուած ունենալով, Տեառն մերոյ Փրկչին չարչարանքը խորհելու հող կը տանիս. Առաւօտեան առաջին կոչնակը լսածիդ պէտ՝ այդ ապաշխարութեան տեղէդ ելլելով՝ կրնաս յոգնութիւն առնելու համար անկողինդ

մտնել. յետոյ պիտի աշխատին դարձեալ յիսուն «Հայր մեր» և նոյնքան «Ողջոյն Մարիամ» ըսել ու անկէ ետք, եթէ ժամանակ ունիս գործերուդ ետեւէն կ'ըլլաս: Կէս օրուան կերակուրէդ վերջը անպատճառ երեկոյեան ժամերգութեան պիտի երթաս, հոն շատ մը աղօթք ընես, թէ ոչ բոլոր ըրածներդ պարապը կ'երթան, ու անկէ վերադառնալով ապաշխարանքդ կը սկսիս վերստին: մինչեւ քառասուն օր: Այս ամէնը ես ըրի ժամանակին, ու եթէ դուն ալ զանոնք ընելու կարողութիւնը կ'զգաս, կրնամ զքեզ ապահովցնել որ քառասուն օրը չլրացած՝ յաւիտենական երանութեան ճաշակը պիտի զգաս, ինչպէս որ ես ալ զգացի:

— Ի՞նչն է շնորհապարտ եմ քեզ. հայր իմ պատուական, պատասխանեց Ռէնիէրի, այդ ըսած բաներուդ համար, որոնց մէջ մեծ դժուարութիւն մը չեմ տեսներ: Եկող կիրակի, Աստուծոյ շնորհիւ, կը յուսամ այդ փրկուէտ ապաշխարանքին սկսիլ:

Եւ կրկին ու կրկին շնորհակալ ըլլալով՝ անկէ բաժնուեցաւ:

Ռէնիէր տուն երթալուն պէս, ամէն բան պատմեց կնոջը, որ իրեն պէս միամիտ չըլլալուն, հասկցաւ որ վանականին մէկ վարպետութիւնն էր այն՝ հետը առանձին մնալու ատիթը գտնելու համար: Այս հնարքը լաւ գտաւ ան՝ և ապուշ բարեպաշտի մը մտքին յարմար: Ուստի էրկանը ըսաւ որ շատ դոհ էր անթառամ պտակին արժանանալու համար ընելիք յառաջդիմութեանէն և թէ ինքն ալ անոր ապաշխարանքին մասնակից ըլլալու համար կ'ուզէր հետը պահք բռնել առ այժմ, մինչեւ որ յետոյ ինքն ալ նոյնը ընէ:

Հետեւեալ կիրակին, Ռէնիէր իր ապաշխարութիւնը սկսաւ և հայր Ֆելիչէ կնոջ հետ համաձայնե-

լով՝ անոր ծոցը մտաւ և սկսան գործի այն միջոցին՝ որ էրիկ պարօնը սեղանին վրայ երկնցած կ'ապաշխաւրէր: Վանականը շատ անգամ անկողին չմտած՝ իր սիրունիկն հետ կ'ընթերէր և ոտքի վրայ կիրքը լազեցնելէն վերջ կը մեկնէր:

Նղբայր Ռէնիէրի ապաշխարանքի սենեակը իր կնոջ ննջարանէն մինակ բարակ պատով մը զատուած քլլալով, պատահեցաւ որ դիշեր մը անառակ վանակներ սովորականէն աւելի տուփոտ դանուելով ու իր դրդը՝ ռութիւնը չկրնալով զսպել, տիկնոջ վրայ ելած անանկ մը կ'ներար կուգար, որ անկողինը ձայն կուտար և տախտակամածը կը շարժէր:

Նղբայր Ռէնիէր որ ջերմ եռանդով իր աղօթքնեւորը կը փոփսար, զարմանալով այս երկրաշարժին վրայ՝ իր ապաշխարութիւնը ընդմիջեց ու առանց տեղէն շարժելու, կնոջը հարցուց թէ ինչո՞ւ այդպէս կ'օրօրուէր անկողնին մէջ: Իսկին կինը որ զուարթ բնուորութիւն մը ունէր և որ այս միջոցին սանձաւորակ կ'արօտէր վանականին Յմայլը հեծած, էրկանը պատասխանեց թէ ձեռքէն եկածին չափ կ'երերար:

— Եւ ինչո՞ւ կ'երերաս, աւելցուց էրիկը, այդ շարժումները ի՞նչ կը նշանակեն:

— Դուն առ հարցումը ի՞նչպէս կրնաս ընել ինծի, պատասխանեց կինը իր բոլոր սրտովը խնդալով, և իրօք ալ խնդալու շատ իրաւունք ունենալով, միթէ դուն իսկ հազար անգամ ըսած չե՞ս ինծի որ մարդ երբ ծոմ պահէ քունը չտանիք և բոլոր գիշերը կը դողդղայ:

Սեղմ մարդը իրաւ հաւտաց թէ իր սիրելի կողակիցը ծոմապահութենէ քունը վրդոված՝ անկողնին մէջ կը շարժէր, ուստի.

— Հապա ես քեզի չըսի՞ որ ծոմ չըռնես, վրայ

բերաւ իսկոյն, բայց քանի որ ծոմը բռնեցիր նայէ որ քնանաս, վասնդի անկողինդ անանկ կը շարժես որ բոյնը տունը կը դողայ :

— Դուն հողդ մի՛ ընէր, սիրելի էրիկս, ես ըրածս գիտեմ, դուն քու բանդ նայէ և թող որ ես ալ իմիմս նայիմ :

Եղբայր Ռէնիէր ա՛լ բան մը չըսաւ ու իր «Հայր մեր»ը շարունակեց :

Սակայն մեր սիրահարները ապաշխարողին այսքան մօտիկ դառնուիլ չուզելով՝ անոր աղօթարանէն հեռու խցիկ մը փնտռեցին : Տիկինը իր անկողինը հոն դնել տուաւ և վանականին հետ սկսաւ իր ձիապարիկի խաղերը : Առտուան մօտ այս վերջինը մեկնելուն պէս իզապէլ իր սովորական անկողինը կ'երթար ուր եղբայր Ռէնիէր ալ կուգար իր դժուար ապաշխարութիւնը ընելէն վերջը : Գործը քառասուն օր այսպէս տեւեց և իզապէլ շատ անգամ կ'ըսէր հայր Ֆէլիչէին .

— Տէր հայր, զարմանալի չէ՞ որ էրկանս ապաշխարութիւն ընել կուտաս և արժայութեան աննման հետքերը վայելի մեզի կը վերապահես :

ԱՐԲԱՍՍԻՆԻՆ ԳԴԱԿԸ

Լօմպարտիայի մէջ իր սրբութեամբ համբաւաւոր կոյսերու վանք մը կար: Հոն իւրեւ կոյս մտած էր Խղապօ անունով աղջիկ մը՝ որու գեղեցկութիւնը ու առողջութիւնը զինքը բնական կերպով աշխարհիկ կեանքի համար ստեղծած էին. բայց բարեպաշտութիւնը մղած էր զինքը կուսական քօղը առնելու, առանց առաջութենէ մտածելու թէ պիտի կրնա՞ր իր կուսութեան ուխտը պահել, դիմադրելով իր մարմնական զգայնութիւններուն:

Փորձը ու դէպքերը հակառակը հաստատեցին: Օր մը իր աղգականներէն մէկը բարեկամի մը հետ զինքը տեսնելու եկաւ վանքը: Այս բարեկամը երիտասարդ ու շատ գեղեցիկ էր:

Մեր գեղանի կոյսը զայն տեսաւ ու այն վայրկեանէն ի վեր սաստիկ սիրահարեցաւ անոր. նոյնօրինակ համակրութիւն մըն ալ երիտասարդը իրեն համար զգաց ու ինչպէս որ աղջիկը զինքը հաւնէր էր, ինքն ալ անոր հաւնած ըլլալով՝ անզսպելի միտում մը զգաց դէպի անոր. սակայն երկար ատեն այս երկու սիրահարները իրենց փոխադարձ սէրէն ուրիշ պտուղ մը չքաղեցին, բայց եթէ տառապանք ու զրկում:

Բայց որովհետեւ երկուքին ալ խելէն ու միտքը զիրար տեսնելու և միայն իրենց արգիլեալ պտուղները իրարու հրամցնելու հնարք մը կը մտածէին, երիտասարդը աւելի ճարպիկ գտնուելով՝ իր սիրունիին խցիկը մտնելու ապահով միջոց մը գտաւ, որով երկուքն ալ իրենց երկար համբերութեան փոխարէն մեծ ախորժով

կերան իրենց իրարու նուիրած պսուղները։ Բայց նախանձոտ բախտը իրենց այս երջանկութիւնը երեւան հանեց։

Իզապո շատ դեղեցիկ ու իր սիրականը խիստ շնորհքով ըլլալուն՝ միւս կոյսերուն նախանձը շարժեցաւ։ Շատերը իզապոյի վրայ հսկելով՝ իր յարաբերութեան վրայ կասկածեցան, և սկսան զանի լրտեսել։

Դիչեր մը հաւատուհի մը տեսաւ որ սիրահար պարոնը իզապոյի սենեակէն դուրս կ'ելնէր գաղտնօրէն. իր այս գիւտը միւս հաւատուհիներուն հաղորդեց, որոնք իրենց ընկերուհին ուղեցին արբասուհիին մատնել։ Այս արբասուհիին՝ իր ձագուկներուն առջեւ ամենասուրբ կնոջ մը համարումն ունէր։ Հաւատուհիները սուտ չեւելու համար, խօսք ըրին արբասուհիին իմաց տալ անանկ ատեն մը, ուր զանոնք մէկտեղ պառակած գտնէ։ Այս յատկագիծը շինելէ ետքը, հաւատուհիները սկսան լրտեսել. իրիկուն մը իզապոյի սենեակին դրան ճեղքերէն տեսան որ իզապո չորս ոտքի վրայ կայնած մերկանդամ և երիտասարդն ալ իր քուչունը ձեռքը բռնած կ'աօխաօքե ետեւի կողմէն աղջկան վանդակին վեջ զեօքել, անմիջապէս անոնցմէ մէկ քանին դրան առջեւը մնալով՝ միւսները արբասուհիին վազեցին և դուռը ձեռք առին։

— Աղէ՛, տիկին, հասիր, քուչունը վանդակին մէջ բռնեցինք. իզապո քոյրերնիս իր սենեակը մարդ առեր է։

Այս աղմուկին ու ձայներուն վրայ՝ արբասուհին զարհուրած և վախնալով որ հաւատուհիները իրենց եռանդէն մղուած՝ իր դուռը կոտրելով չտեսնեն այն քահանան որ իր անկողնին մէջ առած էր, և երկուքն ալ մօրէ մերկ, ոտք ելաւ աճապարանօք, աղէկ գէշ

վրան հաղուեցաւ, ու իր կուռական քողը գլուխը դնել կարծելով՝ քահանային վարտիքը գլուխը անցուց։ Այս խայտառակ հաղուստով, զոր կոյսերը շատ զբաղած ըլլալուն չնշմարեցին, արքայուհին սկսաւ պոռալ։

— Այդ անիծեալ աղջիկը ո՛ւր է նայիմ, Աստուծո՛մէ չվախցող սատանային այդ ձա՛ղը։

Ամէնը մէկէն դրան առջեւը հասան ու զայն կոտորելով ներս մտան ու երկու սիրահարները զտան այն վիճակին մէջ ուր կը գտնուէին մեր բարի նախահայրերը՝ Ադամն ու Նւան, օձին խրատը մտիկ ընելնէն վերջը։

Զարմանքը, շփոթութիւնը և ամօթը անոնց ձեռքերն ու լեզուն կապեր էին. բայց կատաղի հաւատուհիները իրենց իզապօ քոյրը հաղուեցուցին շուտ մը ու ժողովասրահ տալին։ Նրխաստորդը խցիկին մէջ մինակ մնաց և այս արկածին վերջը սպասեց, միտքը դնելով որ եթէ կարելի է, քանի մը ատենէ վերջ սիրուհիին հետ փախչի։

Արքայուհին ժողովասրահ հասնելով, իր աթոռին վրայ բաղմեցաւ. հաւատուհիներուն ամէնն ալ հոն էին, աչքերնին իզապոյի վրայ սեւեռած։ Արքայուհին՝ իր յանդիմանական ճառը սկսաւ. զայն ամենակծու նախատինքներով քամահրեց և իրրեւ ուխտադրուժ կոյս զայն պիղծ անուանեց իր գարշելի գործերով վանքին սրբութեան համբաւը արատաւորելուն համար։

Իզապօ պատասխան չտուաւ ու ամօթէն աչքերը վեր վերցնելու չհամարձակեցաւ, այնպէս որ նոյն իսկ իր թշնամիներուն գութը շարժեց։ Արքայուհին իր նախատինքները շարունակեց այն աստիճանի որ, իզապօ՝ համբերութիւնը հատած՝ համարձակութիւն առաւ աչքերը քիչ մը վեր վերցնելու ու անգամ մը արքայուհի

հիին նայելու. և տեսաւ որ քահանային վարտիքը անոր գլխին երկու կողմերէն կը կախուէր: Այս տեսարանը զինքը քաջալերեց և հազիւ խնդուքը զսպելով.

— Տիկին ըսաւ անոր, Աստուած օգնական, ուղածդ ըսէ ինծի, բայց խնդրեմ գդակդ չտկէ:

Արքասուհին որ այս խօսքէն բան մը չէր հասկընար.

— Ի՞նչ գդակ, լիբը աղջիկ, ըսաւ, դեռ ծաղրելու երես ունի՞ս, միթէ ըրածդ խնդալով բան կը կարծես.

— Տիկին, դարձեալ կ'ըսեմ, ուղածդ ըսէ ինծի, բայց խնդրեմ գդակդ չտկէ:

Այս տարօրինակ աղաչանքը որ տարբեր եղանակով մը եղեր էր, ամէնուն ակնարկը անոր վրայ դարձուց և նոյն իսկ արքասուհին ստիպուեցաւ ձեռքը գլուխը տանիլ: Այն ատեն հասկցուեցաւ թէ ինչո՞ւ այն կերպով խօսեր էր ուխտագրուած կոյսը: Արքասուհին լեղապատառ եղած, և զգալով որ պատրուակ մը գտնել անկարելի էր, լեզուն փոխեց ու իր յանգիմանութիւնները վերջացուց, ցուցնելով թէ ի՞նչ դժուար բան էր շարունակ մարմնային բաներու դէմ դնելը: Իր խօսքը՝ սկսած ատենը որչափ խիստ եղած էր, այնքան մեղմացաւ ետքը և հրաման տուաւ իր ձագուկներուն զաղթի զուարճանալու առիթներէն օգուտ քաղել: Իզապոյի ալ ներում շնորհելէն ետք իր սենեակը քաշուելով զղջաց որ իր աչքի գերանը չտեսած՝ ուրիշին աչքին շիւղը տեսեր և այնպէս խայտառակուեր:

ՍԻՐՈՅ ԽԱՐԴԱՒԱՆԱՆՔԸ

Քանի մը տարի առաջ, Նաբալիցի բարձրաստիճան և շատ հարուստ երիտասարդ մը կար Ռիքարտո Միլիօթօ անունով, որ խիստ գեղեցիկ կնոջ մը հետ կարգուած ըլլալով հանդերձ սիրահարուած էր նաեւ ուրիշ կնոջ մը՝ որ իրօք իր առաքինութեամբ, գեղեցկութիւնովը ու հրապոյրներովը՝ բոլոր նաբոլուհիները կը գերազանցէր։ Ասիկա ասիկին Քաթէլլա կը կոչուէր և և ամուսնացած էր Ֆիլիփօ անունով ազնուականի մը հետ զոր իր բոլոր սրտովը կը սիրէր։

Սիրավառն Ռիքարտօ անոր մօտ ըրաւ ինչ որ ճշմարիտ սիրող մը կրնայ ընել կնոջ մը հաճելի ըլլալու և անկէ սիրուելու համար, բայց իր ամէն խնամքները անօգուտ եղան։ Երկինք իր էրիկէն զատ ուրիշը չէր ուզէր սիրել։

Իր բոլոր ջանքերուն ապարդիւն ըլլալուն վրայ յուսահատ, Ռիքարտօ աշխատեցաւ իր կիրքին յաղթել, բայց դժբախտաբար չյաջողեցաւ։ Խեղճ մարդը օրէ օր զգալի կերպով կը նիհարնար և կեանքը այնքան անտանելի կ'ըլլար իրեն՝ որ եթէ դժոխքէն չվախնար՝ անշուշտ ինքզինքը պիտի սպաննէր։ Իր ազդականներէն մէկը անոր դժբախտութեանը վրայ խղճալով օր մը զինքը մէկդի քաշեց և իր բոլոր ճարտասանութիւնը թափեց զայն նոյն կնիկէն հեռացնելու համար, աւելցնելով որ անյոյս սէր մը ճշմարիտ խենդութիւն մըն է և այս պարագային մէջ պէտք չէր սպասել որ իր սէրը վարձաարուի։

— Մտածէ՛, սիրելիդ իմ, որ այդ կինը իր էրկան

վրայ կը խենդենայ և նախանձէն գրեթէ կը հիւանդանայ երբ անոր ուրիշ կին մը գովելը կը լսէ :

Ռիքարտօ իր ազգականին չափ այս ամէնը կը տեսնէր ու կը հասկնար, բայց իր սրտին մէջ արմատացած կիրքին չէր կրնար յաղթել : Բայց և այնպէս հասկցաւ թէ շատ դժուարութեամբ, շատ ուշ և կարելի է երբեք պիտի չյաջողէր իր ձայնը լսելի ընել տալ իր պաշտած կնոջը : Ուստի մտածեց նենդութեան դիմել վարպետութեամբ ձեռք ձգելու համար : Ինչ որ սիրով ստանալ կը փափաքէր :

Տիկնոջ նախանձը իր ծրագրին յարմար թուեցաւ և աւելի ապահովապէս յաջողելու համար ինքզինքը իր այս սէրէն բժշկուած ձեւացնելով՝ ուրիշ կնոջ մը սիրահարուած ըլլալ կեղծեց :

Դիտմամբ, իր կարծեցեալ սիրոյ նոր առարկային ի պատիւ հանդէսներ և ուրիշ զուարճութիւններ սարքեց, և այնքան վարպետութեամբ իր ճշմարիտ զգացումները ծածկելու յաջողեցաւ, որ ամէն մարդ և նոյնիսկ տիկին Քաթէլլա չկասկածեցան անոր անկեղծութեանը վրայ :

Այն վայրկենէն սկսելով՝ ինքն ալ աւելի համարձակ եղաւ տիկին Քաթէլլային հետ, որ հաճութեամբ կը բարեւէր զայն և հետը կը խօսէր՝ ճամբան կամ ուրիշ տեղ մը անոր պատահած ատեն :

Դորձերն այս վիճակին մէջն էին երբ ամառուան մէջ օր մը տիկին Քաթէլլա ուրիշ բազմաթիւ տիկիններու հետ դիւղ զնաց հացկերոյթ մ'ընելու համար : Ռիքարտօ այս լուրը ժամանակին իմանալով, իր շրջանակէն քանի մը բարեկամուհիներ հետը առաւ և փութաց նոյն տեղը երթալ : Երկու խումբերը այնտեղ իրարու հանդիպեցան ինչպէս որ ինք կը փափաքէր, և որոշեցին միանալ :

Ռիքարտո դժուարութեամբ հաւանիլ կեղծեց, իբր ծրագրին վրայ կասկածներ չտալու համար: Երբ երկու կողմէ ալ քիչ մը զուարթացան՝ սկսան Ռիքարտոյի նոր սիրահարութեան վրայ զինքը հեղնել: Տիկին Քաթէլլա ալ ծաղրողներուն հետ մէկ եղաւ, մանաւանդ աւելի կծու եղանակով:

Ռիքարտո ինքզինքը չէր սլաշտպանէր, ընդհակառակը աւելի առփոտ կը ձեւանար կատակի նիւթ տալու համար մինչեւ որ ամէնքը զոյգ գոյգ պտտելու ելլելով, կերպով մը տիկին Քաթէլլայի քովը եկաւ մէկ երկու հոգիի հետ, և առիթէն օգտու քաղելով քանի մը բառեր նետեց ընդհանրապէս էրիկ մարդերու անհաւատարմութեան վրայ: Նոյն իսկ երբ իրենց կիներէն չափազանց սիրուած էին. նաև բաւական յայտնի կերպով հասկցուց գեղանի տիկնոջ և անտարբեր կերպով պնդեց թէ՝ անոր ֆիլիփո էրիկը կարծուածին չափ հաւատարիմ չէր:

Քաթէլլա խիստ նախանձոտ ըլլալուն՝ այսքանը բաւական եղաւ զայն յուզելու: Անմիջապէս սկսաւ Ռիքարտոն հարցաքննել, որ չլռելու դարկաւ և վերջապէս ըսաւ թէ կատակի համար այդ բանը ըսած էր: Սակայն տիկինը չուզեց հաւատալ և գործին էութիւնը իմանալու մեծ փափաք մը յայտնելով զայն մէկ կողմ քաշեց ու աղաչեց որ եթէ իր էրիկը սիրային յարաբերութիւն մը ունի՝ իրեն յայտնէ:

— Ինչո՞ւ կ'ուզէք տիկին որ ձեզ վշտացնեմ, պատասխանեց Ռիքարտո, այս բանը ես չեմ ուզեր ընել:

— Խնդրեմ, շնորհ ըրէ, վրայ բերաւ Քաթէլլա, մեծապէս երախտապարտ պիտի ձգէք զիս:

— Լաւ, ձեզ գոհ ընեմ, տիկին, վասնզի տակաւին շատ մեծ ազդեցութիւն ունիք վրայս և չեմ կրը-

նար ձեզի դէմ դնել. սակայն միայն սա պայմանով կը հնազանդեմ ձեզի, որ ոչ մէկուն՝ նոյն իսկ ձեր էրկանը ըսն մը պիտի չխօսիք, մինչեւ որ իմ ձեզի ըսելիքս աչքովնիդ ստուգէք: Եթէ կ'ուզէք զայն նոյն իսկ ձեր ձեռքով զարծին վրայ բռնելու դիւրութիւններ կ'ընծայեմ ձեզի:

Այս խօսքերը տիկնոջ անհամբերութիւնը և հետաքրքրութիւնը աւելի եւս սաստկացնելով, երդում ըրաւ Ռիքարտոյի անուն չտալ և աղաչեց որ շուտով իր միտքը բացատրէ:

— Եթէ քեզ առաջուան պէս սիրէի, կ'ըսէ այն ատեն Ռիքարտո, այսպիսի լուր մը չէի տար ամենեւին, վասնզի այս տեսակ լուրերը միշտ կասկածելի են, երբ սիրահարի մը կողմէ կը տրուին. բայց հիմակ որ ձեր իմ սրտիս մէջ վառած դմբխտ սիրահարութենէն քաշուած եմ, հիմա որ ոչ նուազ եռանդով մը կապուած եմ ուրիշի մը, չեմ վախնար որ կասկածիք թէ ձեր ամուսնոյն վարքը ձեզի յայտնելու շահ մը ունենամ: Գիտցէք ուրեմն, տիկին, որ Պ. Ֆիլիփո, առաքինութեան մասին ձեզի չափ բծախնդիր ըլլալէ շատ հեռու է: Չեմ դիտեր թէ ինծի դէմ բարկացած է ժամանակով ձեզի սիրահարած ըլլալու, կամ թէ յանիրաւի կը կարծէ թէ դուք ալ իմ այն զգացումիս անտարբեր չէք գտնուած. բայց քաջ դիտեմ որ ճակատս եղջիւր բուցնելու կ'աշխատի: Այո՛, ժամանակէ ի վեր կնոջս սիրահարած է ան, և ամէն օր նոր նոր միջոցներ ձեռք կ'առնէ զայն գլխէ հանելու համար: Անոր լուրեր կը ղրկէ անընդհատ, և ան իրաւամբ վախնալով որ գործը չգուշակեմ, կամ կասկածիմ թէ ինք ալ անոր հետ համաձայնած է, երէկ չէ առջի օր գործը ինձ հասկցուց. ես ալ յորդորեցի որ հալածումներէն ինք-

զինքը յաղթուած ձեւացնէ, որպէս զի ետքէն այդ մարդուն քեզի պէս կնոջ մը արժանի չըլլալը երեսին տամ: Եւ այս հաճոյքը ունենալ ուզեցի և ինքն ալ յարմար առիթ մը ընծայեց ինծի նոյն խոյս առտու, վասնզի գիտցած ըլլաւ որ տունէն ելլելէս քիչ մը առաջ, կնոջս մարդը դրկած էր անկէ ժամադրութիւն մը խնդրելու համար: Կինս անմիջապէս ինծի դալով հարցուց թէ ի՞նչ պատասխան պէտք էր տալ: «Ժամադրիք եղիք անոր հետ, ըսի անոր, ժանոյի բաղնիքները դրտնուելու վաղը կէս օրի մօտ, երբ ամէն մարդ կը քնանայ»: Կինս անմիջապէս այս պատասխանը դրկեց, բայց քաջ կը գուշակէք, տիկին, ես կինս պիտի չգրկեմ, այլ անձամբ պիտի երթամ պէտք եղած յանդիմանութիւնները ընելու համար... սակայն աղէկ միտքս ինկաւ, արդեօք ի՞նչպէս կ'ըլլայ եթէ դուք երթաք: Այո՛ տիկին, եթէ ձեր տեղն ըլլայի, այս խաղը կը խաղայի իրեն, և իր նենդութիւնը ու անհաւատարմութիւնը երեսին տալու համար՝ կը ձգէի լռելեայն, որ զոտծը լըրացնէ: Այս բանը շատ դիւրին է ձեզի, մանաւանդ որ այն սենեակին պատուհաններն ու դուռը, ուր իմ կնոջս պիտի սպասէ, դոց պիտի ըլլան: Իմ կնոջս ժամադրութեան հաւանիլը ճշմարտանման ընելու համար այդ պայմանը դրուած է, վասնզի հարկաւ ձեր էրիկը՝ Պ. Ֆիլիփօ, պիտի կարծէ թէ կինս այս զգուշութիւնը կ'ընէ առաջին անգամ իրեն հետ գտնուելով՝ նուազ ամէնալու համար: Եթէ իմ խորհուրդիս հետեւիք, տիկին, այս պատուական խաղը կը խաղաք իրեն: Մտածեցէք որ քան պիտի չփոթի երբ ձեր թեւերուն մէջէն ելած ատեն պիտի յայտնէք իրեն որ չէ թէ իմ՝ այլ նոյն խոյս կնոջը հետ պառկած և զուգաւորուած է: Կ'ապահովցնեմ ձեզ որ այն վայրկեանին զգացած ամօթը, մեզ երկուքիս

ալ ընել ուղած անարդանքին վրէժը պիտի լուծէ լիօ-
րէն:

Տիկին Քաթէլլա առանց մտածելու որ այսպիսի տեղեկութիւն մը տուողը ո՞վ էր, առանց մտածելու նաև այն նենգութիւնը որու ինքը ղոհ պիտի ըլլար, ինկաւ այն սխալին մէջ որ նախանձոտներու սովորական է: Ռիքարտոյի ըսածներուն կուրօրէն հաւատաց և անկէ առաջ իր և էրկանը միջեւ անցած շատ մը բաներու վրայ մտածելով՝ դրդուած պատասխանեց թէ մտադիր էր այս վերջին խորհուրդին հետեւիլ, առաջ ուրնէ պատրաստելով այն քարոզը զոր ժամադրութեան տեղը դառնուած ատեն իր էրկանը պիտի տար. «Կ'երդնում որ, կ'ըսէր, հետը անանկ մը պիտի վարուիմ որ ամէն անգամ կին մը տեսած ատեն յիշէ զայն»:

Ռիքարտո իր ձեռնարկութեան յաջողութեանը վրայ գոհ եղած, տիկինը իր առաջադրութեան մէջ հաստատեց ու վարպետութեամբ մտածուած շատ մը եղելութիւններ մէջ բերաւ անոր դիւրահաւանութիւնը պընդելու համար:

Երկրորդ օրը առտուն կանուխ Ռիքարտո բաղնեպանին գնաց և պառաւ կնոջ մը հետ խօսեցաւ, որ բաղնիքներուն մէջ կը ծառայէր: Ասոր լաւ վարձատրութիւն մը խոստանալով՝ աղաչեց որ իր ծրագրին մէջ իրեն օգնէ: Պառաւը դրամի սիրոյն ձեռքէն եկածը ընելու խոստացաւ:

Այն ատեն Ռիքարտո գործը հասկցուց պառաւին և հասկցաւ որ տանը մէջ իրօք առանց պատուհանի սենեակ մը կար:

— Այդ սենեակին մէջ անկողին մը կը դնեմ, յարեց պառաւը, որպէսզի գուռը բացուած ատեն սենեակը չլուսաւորուի, դուրսի գաւիթին պատուհաններն ալ լաւ մը կը գոցեմ:

Ռիքարտո, քանի մը ուրիշ կարեւոր պատուէրներ տալէն ետքը, ճաշելու դնաց և կէս օրի մօտ բաղնիք վերադարձաւ:

Տիկին Քաթէլլա, Ռիքարտոյի ըսածներուն ճշմարտութեանը վրայ ամենեւին չտարակուսելով, իրիկունը տուն վերադարձաւ շատ նեղացած: Էրիկը, որ այն միջոցին իր գործերուն վրայ կը մտածէր, զայն շատ պաշտօնէմամբ ընդունեց և ամենեւին չշռայլեց այն օրտալիք գգուանքները, զորս ընելու սովորութիւն ունէր ամէն անգամ երբ քանի մը ժամ բացակայ մնալէ ետքը տուն կուգար: Այս պաշտօնները Քաթէլլայի լսածները հաստատեց:

— Կը տեսնեմ որ, կ'ըսէր ինքնիրեն, էրիկս միայն վաղուան ժամադրութեան վրայ կը խորհի, բոլորովին զբաղած է այն կնոջ հետ զոր վայելել կը յուսայ, բայց իր յոյսովը պիտի մնայ:

Անկողնին մէջ էրիկին կողմէ նոյն մտահոգութիւնը շարունակուելով, և ընտանաւորար կիներ զայն իրեւ պաշտօնին նկատելով՝ միեւնոյն խորհրդածութիւնները բրաւ:

Ձինքը ուտող նախանձը իր քունն ալ փախցուց և ուրիշ բանի վրայ չմտածեց ան: Բայց եթէ անոր ըսելիք յանդիմանական ճառը, երբ ժամադրութեան տեղը պիտի գտնուէր: Վերջապէս, երկրորդ օրը, առաւօտեան ժամը 10ին մօտ, էրիկը տունէն մեկնեցաւ իր իր մէկ բարեկամին տունը ճաշելու համար, որ իրեն հաղորդելիք գործ մը ունէր, իրօք, վասնզի Ռիքարտո վարպետութեամբ իր մտերիմներէն մէկը դրած էր Յիլիփօն նոյն ժամուն իր տունը բերելու:

Քաթէլլա կէս օրին մօտ, իր սպասուհիին ընկերութեամբ տունէն ելաւ ու շուտով Ռիքարտոյի իրեն

նշանակած բաղնիքը դնաց. բարի պառաւը դրան քովը դառաւ և անոր հարցուց թէ պարոն Ֆիլիփօն արդեօք եկած էր :

Միթէ դո՞ւք էք այն անձը որ կէս օրին անոր հետ այստեղ պիտի տեսնուէր, հարցուց պառաւը. և անոր ստորագասական պատասխանին վրայ՝ զանիկա առնելով ներս տարաւ : Տիկինը անոր հետեւեցաւ գլուխը ունեցած քոյր վար իջեցնելով որպէսզի իր էրիկէն չճանչցուի : Ռիքարտօ ամենացած ձայնով մը և ամենամեծ բերկրութեամբ ըսաւ անոր. «Բարի եկար, անուշիկ բարեկամուհիս», յետոյ ձեռքէն բռնելով անկողնին մօտ տարաւ, հագուստները մէկիկ մէկիկ հանեց և զայն ըստրոգիլն մերկացնելէն ետքը, գրկեց և անկողնին մէջ երկնցուց, հազար տեղակ գոռանքներ ընելէն ետք, Ռիքարտօ վայելեց այն եղեմական պօռուղը զորս այնչափ ատենէ ի վեր երազած էր :

Երբ գործերն լմացաւ, տիկինը հասկցաւ թէ այլ եւս լռութիւն պահելով չանելիք բան մը չունէր, իր բարկութիւնն ու նախանձը դուրս տուաւ :

— Դիմացինդ ո՞վ կը կարծես, անհաւատարիմ մարդ : Ա՛խ, աս ի՞նչ դժբախտ եմ ուրիշ կին մը սիրող մարդ մը սիրելովս : Միթէ աս է ութը տարուան հաւատարմութեանս ու խնամքներուս վարձատրութիւնը : Աղէկ նայէ՛, ես Քաթէլլան եմ, քու կինդ և չէ թէ կարծած խէնէշդ. այո՛, ողորմելի մարդ, հիմա վայելած կինդ ասի միեւնոյն կինն է որ այնքան ատեն քու կեղծ գոռանքներովդ խաբած ես, անդամ մը դուրս ե՛լ նայինք որ ցորեկուան լոյսով խայտառակութիւնդ կատարեալ ըլլայ. ա՛լ չեմ զարմանար երէկ գիշերուան մտահոգութեանդ վրայ, Ռիքարտօյի կնոջը համար պատրաստութիւնդ էր ան. ըսէ նայիմ հրէշ դո՛ւ, մի-

Թէ անկէ նուա՞ղ հրապոյր ունիմ որ հետս այդքան արհամարհանքով կը վարուիս: Ի՞նչ պէտք ունիմ քեզի պէս ապերախտ մը սիրելու, դրուժան, զիս ան կիներ կարծելով քեզի հետ անցուցած քանի մը վայրկեանին մէջ աւելի դժուեցիր ու սէր ցուցուցիր ինձ քան թէ բոլոր կենացս մէջ. ինչէ՞ն է որ տունը բոլորովին սառոյցէ ես և հոս կրակ կտրեցար հետս: Բայց փա՛ռք Աստուծոյ, մեակածդ քու արտէր էր չէ թէ ուրիշինը... Անո՞ր համար երէկ դիշեր ծոցս պառկած ատենդ ամենափոքր դժուանք մը չչռայեցիր. կ'երեւայ թէ այոք ունի համար պառար կը պատրաստէիր. բայց դարձեալ կ'ըսեմ, փա՛ռք Աստուծոյ, որ ջուրը իր ընթացքին հետեւեցաւ և դարձեալ իմ ջրաղացքս աղացիր... աս, խօտէ՛ նայիմ, պատասխան տուր, անամօթ: Միթէ զիս ճանչնալէդ ի վեր լեզուդ կապուեցա՞ւ: Աստուած վրկայ, աչքերդ փորելս կուգայ. եթէ իմ տեղս ուրիշ մը ըլլար, անշուշտ մինակ այս յանդիմանութիւնները ընելով դո՛ւ չէր ըլլար. կը կարծէիր թէ սրկայութիւնդ երբեք պիտի չլսէի՞, բայց գիտնաս որ ամէն բան կը յայտնուի: Խոստովանէ՛ թէ լաւ խաղ մը խաղացի քեզ և չէիր կարծեր ամենեւին թէ զիս ճամբուդ վրայ պիտի գտնես: Սակայն այս վայրկեանիս զգացած ամօթովդ պիտի չազատիս. քեզ պիտի սորվեցնեմ թէ զիս այսպէս խաբելը ի՞նչպէս կ'ըլլայ:

Ռիքարտօ ամենամեծ դժուարութեամբ իր խնդուքը կը բռնէր, առանց ձայն մը հանելու իր դժուանքները կրկնել սկսաւ, բայց Գաթէլլա մէկդի ընելով.

— Զիս տղա՛յ կը կարծես, շարունակեց, և կը յուսաս որ դժուանքներդ ու շողոքորթութիւններդ կը բաւե՞ն ըրածդ մոռցնելու: Ո՛չ, երբեք պիտի չներեմ քեզի, և գիտնաս որ մեր բոլոր ազգականներու առջեւ

չարաչար պիտի խայտառակեմ քեզ... Պատասխան տուր, ապերախտ, Ռիքարտոյի կնոջ չափ միթէ արժէք չունի՞մ. անկէ աւելի սլառա՞ւ կամ ստորին դասէ՞ եմ՝ Ըսէ՛ նայիմ, ինձմէ աւելի ի՞նչ բան ունի անիկա :

Մինչդեռ այսպէս իր բարկութիւնը դուրս կուտար ան, նենգաւորն Ռիքարտո ձեռքերը ևն. կը պաղնէր. բայց Քաթէլլա շարունակեց .

— Գնա՛, սրիկայ, մի՛ դպչիր ինձի. ըրած քաջա-
գործութիւնդ կ'օգտէ և հիմա ո՞վ ըլլալս ճանչցար,
ինչ ալ ընես գիտեմ որ սրտովդ չէ, բայց եթէ Աս-
տուած ինձի կեանք տայ՝ կը խոստանամ որ մէյ մըն
ալ պալիս... երեսը պիտի չտեսնես : Ո՛րքան կը ցա-
ւիմ քեզի պէս անհաւատարիմ մարդու մը մինչեւ հիմա
հաւատարիմ դռնուհիուս : Հիմա չվայլէ՞ր որ մէկը զըր-
կեմ Ռիքարտոն կանչելու որ զիս այնքան սիրեց ա-
ռանց ինձմէ նպաստաւոր նայուածք մը ընդունելու .
չի՞ վայլէր որ հիմա ըրածիդ փոխարէն ես ալ ընեմ,
և իրօք միթէ դուն ալ չուզեցի՞ր անոր կիներ վայելել,
քանի որ այսպէս է՝ ի՞նչ իրաւունքով կրնաս դանգա-
տիլ, եթէ միեւնոյն կերպով հատուցանեմ քեզ :

Այս խօսքերէն ետք ուղեց Քաթէլլա անկողնէն
ելլելով մեկնիլ, բայց եռանդոտն Ռիքարտո զինքը ար-
դիւեց և խորհելով որ չէր կրնար զայն իր սխալումին
մէջ թողուլ, դրկեց ու ճակտին վրայ քանի մը համ-
բոյրներ դնելէն վերջը՝

— Մի՛ շփոթիք, սիրելի բարեկամուհիս, ես Ռի-
քարտոն եմ : Ինչ ընեմ, ամենաբուռն սիրով ստանալ
չկրցած շնորհներս նենգութեամբ ստանալու աշխատե-
ցայ :

Տիկինը իրեն ծանօթ այս ձայնը և անակնկալ խօս-
քերը լսածին պէս՝ քիչ մնաց որ մարէր : Խեղճը ուղեց

անկողնէն դուրս նետուիլ, բայց Ռիքարտո չթողուց, ուզեց պռռալ՝ բայց ան ձեռքովը անոր բերանը դոցեց:

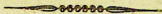
— Մխիթարուեցէ՛ք, տիկին, կ'ըսէր անոր, եղածին դարման չկայ, պռռալն ի՞նչ օգուտ ունի, ձայնը ու աղմուկը աւելի անպատուութիւն կը բերեն ձեզի, մտածեցէք որ պիտի չհաւատան եթէ ըսէք թէ նենգութեամբ մը ձեզ հոս բերի, քանի որ ես ալ պիտի ըսեմ թէ դրամով ձեզ հոս քաշեցի և յուսացածիդ չափ չտալուս համար վրաս զրպարտութիւն կ'ընէք: Արդէն գիտէք որ, հասարակութիւնը աւելի չարի քան թէ բարիին կը հաւատայ. մտածեցէք նաև որ եթէ էրիկնուդ խօսի՞ք՝ անհաշտ ատելութիւն մը պիտի ծագէ մէջերնիս և պէտք պիտի ըլլայ որ երկուքնուս մէկը մեռնի. միթէ այն ատեն աւելի՞ դո՞ պիտի ըլլաք: Մինչեւ հիմա աշխարհիս մէջ խարտուող միակ կինը չէք դուք, իմ յանցանքս սիրոյս սաստկութենէն կը ծագի. ձեր գեղեցկութեան յարգը ինծի չափ չզղար ձեր ամուսինը, խնդրեմ, մի վշտանաք, սիրելիդ իմ, միշտ ձեզ անձնուէր պիտի մնամ. եթէ նուազ ուրէի ձեզ այդքան յանցաւոր չէի ըլլար, ներեցէք ինծի և ձեզ պաշտելուս, եթէ դիտնայիք թէ ի՞նչեր քաշած եմ՝ մինչեւ այս վարպետութիւնը մտածելս՝ ինծի դէմ այս աստիճան պիտի չքարկանայիք:

Բոլոր այս պատճառաբանութիւնները չէին կրնար տիկինը մխիթարել. խեղճը բարկութենէն ու ամօթէն կուլար. բայց և այնպէս ան բաւական խելացութիւն ունեցաւ զգալու համար թէ աղմուկ ընելով աւելի գէշ պիտի ըլլար. հասկեցաւ թէ գինքը պիտի մեղադրեն, և անոր համար պատշաճ դատեց չպռռալ. Ռիքարտո իր ձեռքը քաշելէն ետքը: Չայն աւելի աղէկ մխիթարելու համար մեր խարդախ սիրահարը մեծ գաղտնապահութիւն երդուընցաւ, մինչդեռ միւս կողմէ ալ անոր ձեռ-

քերը կը սեղմէր, սիրտին վրայ կը դնէր զանոնք և ամէն կերպով իր սէրը կը յայտնէր:

— Թողուցէ՛ք զիս, անողորմ մարդ, պատասխանեց տիկինը. եթէ ես ներեմ անդամ, չեմ կարծեր որ Աստուած ձեր այս ըրածը ներէ. պարզմտութեանս և նախանձիս զոհ դացի, չեմ պոռար, վասնզի աղմուկը աւելի շնաս պիտի տայ ինծի, բայց ապահով եղիք թէ որևէ կերպով մը վրէժս պիտի լուծեմ ձեզմէ: Այլ զիս թողուցէք, հիմա որ ձեր փափաքածը ստացաք, թողուցէ՛ք որ երթամ ու իմ խայտառակութեանս վրայ առանձին լամ:

Սիրքարտօ, չհաշտուած չէր ուղեր բաժնուիլ անկէ. ուստի հազար ներում խնդրեց ու այնքան սէր ու ցաւ յայտնեց որ անխկա զինաթափ եղաւ և հաշտուած բաժնուեցան իրարմէ. բայց առաքինի կիներ այս յարաբերութիւնը չշարունակեց. ընդհակառակը աւելի առանձնասէր դառնալով՝ ընկերութիւններէ իսկ քաշուեցաւ: Ոմանք կը հաստատեն թէ այս նենգութենէն ստացած վիշտը այնքան խոր արմատներ ձգեց իր սրտին մէջ որ քիչ ժամանակուան մէջ հիւանդացաւ ու մեռաւ իր նախանձը անիծելով:

Վ Ա Ր Պ Ե Տ Կ Ն Ի Կ Ը

Շատ տարի չկայ, Նաբոլիի մէջ աղքատ որմնադիր մը՝ Բէրօնէլլա անուն դեռահաս և գեղանի աղջկան մը հետ կարգուեցաւ: Նորապսակ ամուլը հազիւ թէ կըրնային իրենց օրապահիկը ճարել, մէկը որմնադրութեամբ և միւսը բամբակ մանելով:

Նոյն քաղաքէն հարուստ երիտասարդ մը, որու բանը դործը կիները գլխէ հանել էր, օր մը Բէրօնէլլան տեսնելով շատ հաւնեցաւ ու միտքը դրաւ ձեռք անցընել զայն: Չը մոռնանք ըսելու որ կինն ալ աղքատութենէն—որուն գլխաւոր պատճառը էրկանը ծուլութիւնն էր—բնականաբար էրիկէն դժգոհ ըլլալուն, շատ տրամադիր էր գոնէ դրամի համար գլխէ ելլելու:

Ուստի հարուստ երիտասարդը անցաւ դարձաւ ու վերջապէս այնքան հետապնդեց որ իր նպատակին հասաւ: Սիրողիին հետ համաձայնեցաւ որ որմնադիրն դուրս ելլելը լրտեսի առտունները ու անկէ անմիջապէս ետքը ինք ներս մտնէ: Ինչպէս որ ալ եղաւ և երիտասարդը արժանի եղաւ արքայութեան դռնէն ներս մտնելու:

Բայց օր մը տարփածուին ներս ներս մտնելէն քիչ մը վերջ, որմնադիրը՝ որ սովորաբար մինչեւ իրիկուն տուն չէր դառնար, յանկարծ տուն եկաւ, բայց դուռը գոց գտնելով զարկաւ, ինքնիրեն ըսելով. «Փառք քեզ Աստուած, փառք քեզ, եթէ աղքատ եմ, գոնէ առաքինի կին մը տուած ես ինծի. նայէ ինչպէս դուռը գոց կը պահէ ան, որպէս զի վրան խօսք չգայ. այս ալ հարստութիւն մըն է...»

Բէրօնէլլա դերան զարնուածքէն հտակնալով որ եկողն էրիկն էր. «Ա՛խ, բարեկամ, ըսաւ իր տարփածուին, բանս բուրդ է, ահա էրիկս եկաւ, հիմա ի՞նչ ընենք: Ձեմ գիտեր թէ իր գալուստը ի՞նչ կը նշանակէ, վասնզի երբեք այս ժամուս եկած չունէր. արդեօք ներս մտնելդ տեսա՞ւ: Կ'աղաչեմ, շուտով սա հողէ մեծ կարասին մէջ մտի՛ր. ես երթամ հասկնամ թէ ինչո՞ւ եկեր է, և եթէ կարելի է զինքը ճամբեմ»:

Տարփածուն՝ որուն անունը ժանօ էր, աճապարասնօք այս հողէ տակառին մէջ մտաւ ու նոր հարսը վազեց դուռը բանալ պոռալով.

— Այս ատեն ինչո՞ւ վերադարձար, դեռ ժամը քանի՞ն է, տակաւին կէս օր չկայ. նայէ՛ դործիքներդ ալ առերեկեր ես, աս ի՞նչ բան է... միթէ այսօր աշխատելու միտք չունի՞ս. խաչ որ դուն ըրածդ դրածդ չես գիտեր. ի՞նչպէս պիտի ապրինք մենք ասանկ, շատ չանցնիր կը մուրանք: Միթէ՞՝ կը կարծես որ ունեցած քանի մը քուրջերս ալ պիտի ծախեմ քու ծուլութեանդ նպաստելու համար. նայէ՛, ես գիշեր ցորեկ բամբակ մանելով՝ հողիս բերանս կուղայ և եղունգներս կը թափեմ: Աչքերդ բաց, ականջներդ ալ կտրէ ետիդ ձգէ որ դրացիներուն ըսածները լսես. ամէնքն ալ վրանիս կը խնդացնենք, շատերն ալ կը զարմանան թէ ի՞նչպէս կ'աշխատիմ և դուն ձեռքերդ կապած տուն կը վերադառնաս աշխատանքիս ժամուն:

Այս ըսելով սատանայ կնիկը սկսաւ լալ ու ծունկերը ծեծել:

— Աս ի՞նչ դժբախտ եմ եղեր, աւելցուց, ի՞նչ սեւ օրի մէջ ծնեմ եմ... ա՛խ, ինչո՞ւ այն սիրուն ու աշխատասէր երիտասարդը չառի որ քանի մը անգամ միջնորդ դրկեց և քեզի պէս ապերախտ մը ընտրեցի,

որ զիս ամենեւին չմտածէր: Դոնէ արժանիքս գիտնայիր: Նայէ՛ ուրիշ կիներ տասը սիրող ունին, չունեցողը չկայ. ամենքն ալ հաղուած սգուած՝ աստղերու պէս կը փայլին և ես աղէկ ու պարկեշտ ըլլալուս, ատ խենդ բաներուն ետեւէն չեմ և իւղովս կը տապկուիմ ու կը տապկուիմ. մեղք ինծի որ անոնց պէս չեմ ըներ: Դիտնաս, պարօն, որ եթէ գէշութիւն ընել ուղեմ, առիթներ պակաս չեն: Ի՛նչ մարդեր գիտեմ որ ինծի համար կ'այրին կը մրկին, աչք յօնք կ'ընեն, բայց ես, Աստուած չընէ, որ ատանկ բան մը ընդունիմ, այդ բանը մեր արիւնին մէջ չկայ, և եթէ միլիոններ ալ տան ես իմ պատիւս չեմ ծախեր... բայց ա՛հ, սիրական մարդս, ըսէ նայիմ, ասանկ կանուխ ինչո՞ւ եկար:

— Կնի՛կ, Աստուծոյ սիրոյն այդչափ մի՛ բարկանար, պատասխանեց խեղճ էրիկը, գիտցած ըլլաս որ քու առաքինութիւնդ կը ճանչնամ, ինչպէս նաև արժանիքդ: Իրաւ, կանուխ ելայ դործի գացի, բայց չէի գիտեր որ այսօր սրբոյն Պողիպարկոսի հրաշագործ հայրապետին տօնն էր, ան ալ որմնադիր է եղեր, և ասոր համար որմնադիրները տօն կը բռնեն: Դուն հողմի ըներ, ես մեր մէկ ամսուան ապրուստը հողացի, դրան քով սպասող մարդուն ծախելով մեր հողէ կտրասը՝ օր գաւիթին կէսը կը բռնէ ու մեղի բանի մը չի ծառայեր: Մէկ ոսկիի տուր զայն, աղէկ չըրի՛:

— Ի՛նչ, մէկ ոսկիի՞ տուիր, պոռաց Բէրօնէլլա, ատ ալ ուրիշ յիմարութիւն մըն է. դուն որ էրիկ մարդ ես, ամէն կողմ կը պտըտիս, կը մանեռ ու կ'ելլես, պէտք էր որ ասանկ բաներուն գինները գիտնայիր, սենեակի չափ կարասը հանեցիր մէկ ոսկիի՞ տուիր. ես պարզամիտ կին մը ըլլալովս ու առուտուրէ չհասկնալովս անգամ, զայն հիմա մէկ ու կէս ոսկիի ծախեցի մարդու մը որ անոր մէջ մտած է քննելու համար:

Որմնադիրը իր հաւատարիմ կնոջը ըրած առեւտուրէն աւելի դոհ եղած՝ դարձաւ իր գնորդին ըսաւ.

— Դանի որ կէնտ իմ բացակայութեանս միջոցին կարասը կէս ոսկի աւելիի ծախեր է, դուն կրնաս մեկնիլ:

— Ուրեմն, քանի որ հոս ես, ըսաւ Բէրօնէլլա, խօսքը ուղղելով էրկանը, եկուր սակարկութիւնը լմընցուր մէջի մարդուն հետ:

Տարփածուն, որ այս դուրսի խօսակցութիւնը ուշի ուշով մտիկ ըրած էր, իբր թէ որմնադրին վերադարձը չգիտնալով կարասին մէջէն իսկոյն դուրս ելաւ պոռալով.

— Ո՞ւր էք տիկին, կարասնիդ գործիս կուգայ:

— Ահաւասիկ եմ, պատասխանեց էրիկը, ըսելիքսնիդ կրնաք ինծի ըսել:

— Ես կինը կ'ուզեմ, որուն հետ սակարկութիւն ըրի:

— Ինծի հետ ալ կրնաք խօսիլ, ըսաւ որմնադիրը, ես անոր էրիկն եմ:

— Կարասը կրկնեց տարփածուն, գէշ չերեւար ինծի. բայց կարծեմ թէ զանիկա իբրեւ աղբնոց գործածեր էք, ներսի կողմը այնչափ աղտ կոյ, որ եղունգներով անգամ չեղէր. մինչեւ որ չմաքրուի մէկուկէս ոսկիի չեմ առներ:

— Ուղածդ ատ ըլլայ, ըսաւ Բէրօնէլլա, էրիկս հիմա կը մաքրէ զայն:

Յօժարութեամբ, ըսաւ որմնադիրը, ու անմիջապէս վերարկուն հանելով, քերթիչ մը առաւ մէկ ձեռքը, միւսովը մոմ մը, ու կարասին մէջ մտաւ: Մինչդեռ կարասը քերթելու վրայ, կինը՝ իբրեւ թէ անոր ըրածը տեսնելու համար ծռեցաւ գլուխը կարասին բե-

բանը դրաւ ու թեւին մէկը ներս խոթելով՝ էրկանը կ'ըսէր. «Հոս քերթէ, սա տեղը քերթելու մոռցեր ես, անդին աղէկ քերթուած չէ» ևն.։ Երբ Բէրօնէլլա այս դիրքին մէջն էր ու մաքրուելիք տեղերը կը ցուցնէր իր էրկան, տարփածուն՝ որ որմնադրին յանկարծական դալուստին պատճառաւ կիսկաւսաւ քոզած եր գործը, ուղեց շարունակել առիթէն օգուտ քաղելով, ուստի անմիջապէս մօտեցաւ Բէրօնէլլային, ու ետեւի կողմէն փէշերը վեր վերցնելով, սկսաւ իր ֆերթիչովը ֆերթել իր սիրունիին կարասը։ Երկու գործաւորները միեւնոյն ատեն լմնցուցին գործերնին։ Բէրօնէլլա իր դուռը քաշելով՝ թողուց որ էրիկը դուրս ելնէ, և մօմը տարփածունին ձեռքը տալով։

— Նայէ՛, ըսաւ, կարասը ուղածիդ պէս մաքրուած է թէ չէ։

Ժանօ քննելով՝ դոհացուցիչ գտաւ և դինը վճարելով զայն իր տունը ղրկեց։

ԿՐԿԻՆ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Վերօնայի մէջ ատենօք ծաղկահասակ ու գեղանի օրիորդ մը կար աղնուական ընտանիքէ, որ ասպետի մը հետ ամուսնացեր էր։ Որովհետեւ մարդ շատ անգամ կը ձանձրանայ միեւնոյն կետակուրք ունելէն, այս տիկինն ալ աչքը դուրս տնկեց ու սիրահարեցաւ Լիօնէ անուն աղնուականի մը, որ թէեւ շնորհքով ու երիտասարդ, բայց բնութեամբ քիչ մը երկչոտ էր։ Նրկուքն ալ հաւասարապէս ղերար կը սիրէին, ուստի շատ չանցած՝ անմիջապէս սկսան իրենց սէրը գործով հասցանել։ Բաւական ժամանակ երջա՛յիկ կեանք մը անցուցին անոնք, բայց դժբախտաբար Լամպերթին անունով ասպետ մը եկաւ զայն ընդհատեց։

Լամպերթին սաստիկ սիրահարեցաւ նորատի կնոջ, որ զայն քիչ մը տգեղ ու կոշտ գտնելով՝ չհամակրեցաւ անոր։ Ասպետը միջնորդուհիի մը միջոցաւ շատ նամակներ ու ընծայներ ղրկելէն ու պարապ տեղ տառապելէն ձանձրացած՝ տիկնոջ իմացուց որ հազար տեսակ գէշ խաղեր պիտի խաղայ իրեն՝ եթէ ինք իր անտարբերութեան մէջ հաստատ մնայ։

Տիկինը սնոր բնութիւնը ճանչնալով, չտարակուսեցաւ որ իրօք ըրած սպառնալիքները կրնար ի գործ դնել, անձնասուբ եղաւ։

Տիկինը, սովորութիւն ունէր ամառը գիւղը ունեցած իր մէկ տունը անցնելու. ժամանակէ մը ի վեր հոն էր, երբ իր էրկը գործի մը պատճառաւ քանի մը օր բացակայ ըլլալու ստիպուեցաւ։ Էրկը մեկնելուն պէս տիկինը լուր ղրկեց Լիօնէին որ գայ հետը գուար-

ճանայ : Ձեզ կը թողում երեւակայել թէ երիտասարդը ինչ հաճութեամբ այս հրաւերը ընդունելով , բացակայ էրկանը փոխանորդութիւնը ըրաւ առժամապէս :

Միւս կողմէն Լամպէրթինի ալ իր սիրած կնոջ էրկանը բացակայութիւնը իմանալով , զայն տեսնելու զնաց : Դուռը զարկաւ : Այն ինչ սպասուհին տեսաւ զայն , իսկոյն վազեց իմաց տալու իր տիրուհիին , որ նոյն միջոցին Լիօնէի հետ առանձին էր իր սենեակին մէջ :

Կրնաք գուշակել թէ այս անակնկալ այցելութիւնը որչափ տիկնոջ սիրտը թունդ հանեց : Բոլորովին կը փափաքէր զայն ճամբել , բայց սատանայէն վախնալու չափ կը վախնար ասպետէն ու բան մը ըսելու չէր համարձակէր : Հետեւաբար , որոշեց իր ճշմարիտ սիրականը անկողին տակ՝ կամ ուրիշ մէկ տեղ մը պահել մինչեւ որ ասպետին ձեռքէն ազատի : Բնութեամբ վեհերոտ Լիօնէն՝ սիրուհիին խորհուրդը հաճութեամբ ընդունեց , որմէ ետքը սպասուհին զնաց դուռը բացաւ :

Լամպէրթինի ձիէն վար իջաւ և զայն բակին մէջ կապեց : Տիկինը մինչեւ սանդուխին գլուխը զինքը դիմաւորելու զնաց հանդարտ ու զուարթ գէմքով մը ու բարեւելէն վերջը անոր այցելութեան նպատակը հարցուց : Լամպէրթինի զայն գրկելէն վերջը պատասխանեց թէ էրկանը բացակայութիւնը իմանալով զինքը վայելելու եկած էր : Տիկինը շնորհակալ եղաւ անոր ու վեր հրամցուց : Ասպետը որ արդէն տիկինը գրկելէն ի վեր խիստ գրգռուած էր , դուռը գոցելով սկսաւ ստիպել տիկինը որ փէշերը վեր առնելով՝ իր ցանկութիւնը զոճացնէ գոնէ ոտքի վրայ :

Բայց կ'երեւայ թէ այն օրը տիկնոջ համար անյաշուոյ օր մըն էր , վասնզի յանկարծ իր էրիկը վրայ հա-

աւաւ. սպասուհին՝ պատուհանէն անոր դալուստը տեսնելով, իր տիրուհիին սենեակը վազեց պողալով. «Տիկին, տէրս կուգայ, ձիւն ու կարկուտ, աս ինչ փորձանք է, հիմա բակը պիտի մտնէ, վասնզի շատ հեռու է արդէն»:

Տիկինը տեսնելով որ երկու դանակի մէջ մնացեր էր, և զգալով թէ անկարելի էր ասպետն ալ պահել անոր ձիւնն պատճառաւ, զոր իր էրիկը թերեւս տեսեր էր խոկ, հնարք մը մտածեց, ինչպէս որ այս կարգի կիներ կը մտածեն նման պարագաներու մէջ:

— Լամպէրթինի, ըսաւ ասպետին, եթէ զիս իրօք կը սիրես ու կ'ուզես իմ կեանքս ու պատիւս փրկել, քեզի ըսելիքս ըրէ: Անմիջապէս սուրդ քաշէ ու բարկացած երեւցիր, յետոյ վար իջնելով՝ պոռա՛ւ «Ես զայն ուր դռնելիքդ դիտեմ» ու ձիդ հեծնելով գնա՛: Եթէ էրիկս հարցնէ որու դէմ զայրացած ըլլալդ, մինակ այն ըսած խօսքերս կրկնէ շարունակ, եթէ ձիուդ վրայ դառնուած ատենդ դարձեալ պնդէ ան, չլսելու զարնելով առ քալէ, և ինչ որ ըլլայ մի՛ պատասխաներ ընաւ. ահա միայն այս շնորհքը կը խնդրեմ քեզմէ:

Ասպետը, տիկնոջ այս ըսածները կէտ առ կէտ գործադրելու խօսք տուաւ:

Տիկնոջ էրիկը բակին մէջ կասլուած ձի մը տեսնելով կը սկսէր ենթադրութիւններ ընել, ու գործին էութիւնը հասկնալու համար կնոջը սենեակը ելլելու վրայ էր երբ սանդուխին ոտքը Լամպէրթինի հանդիպեցաւ որ կրակ կտրած էր թէ յողմութենէն և թէ գործին կիսկատար մնալէն:

— Ի՞նչ ունիս, ասպետ, հարցուց, անոր դէմքէն զարհուրած:

— Դժոխք ու անէծք, այն թշուառականը ուր

գտնելիքս գիտեմ ես. յետոյ իր սուրը պատեանը դնելով՝ ձիուն վրայ ցատկեց ու կայծակի արագութեամբ դուրս սրացաւ:

Տանտէրը այս տեսարանին վրայ զարմացած՝ վեր ելաւ ու սանդուխին գլուխը լեզապատառ կնոջը հանդիպելով հարցուց.

— Աս ի՞նչ աղմուկ է, կնիկ, Պ. Լամպէրթինի կրակ կտրած ի՞նչ կը փնտռէ հոս:

Բարեմիտ կիներ այն ատեն իր ննջարանին դրան մօտեցաւ, որպէսզի Լիօնէ իր տալիք պատասխանը լսէ, ու ըսաւ.

— Աստուած իմ, այս ի՞նչ բան էր, կեանքիս մէջ առանկ վախ մը քաշած չէի: Քիչ մը առաջ փողոցին դուռը բաց մնացած էր, մէյ մըն ալ նաչիմ որ ինծի անծանօթ երիտասարդ մը լեզուն դուրս ինկած հոռ մտաւ Պ. Լամպէրթինի կատաղութեան դէմ ապաւէն մը գտնելու, և եկաւ ուղղակի ննջարանս մտաւ ու սկսաւ պոռալ. «Աստուծոյ սիրուն, տիկին, զիս ազատեցէք»: Իր ո՞վ ըլլալը, վախնալուն պատճառը ևն. հարցնելու վրայ էի՝ երբ ետեւէն Պ. Լամպէրթինի հասաւ գոչելով. «Ո՞ր է դարչեկին, ո՞ր է»: Անմիջապէս ննջարանիս դուռը գոցեցի անոր ներս մտնելը արգելելու համար և ան իր կատաղութեան հակառակ՝ բռնութիւն չբանեցնելու չափ քաղաքավարութիւն ունեցաւ և սենեակս չմտնելով, պոռալ կանչելէն վերջը վար իջաւ գնաց, ինչպէս որ տեսար:

— Շատ աղէկ վարուեր ես, կնիկ, պատասխանեց էրիկը: Շատ ցաւալի բան պիտի ըլլար եթէ Լամպէրթինի մեր տանը մէջ սպաննէր զայն և արդէն ըրածը անվայել էր փախտականը մինչեւ քու ննջարանդ հաւանելով:

— Ձեմ ալ գիտեր թէ անծանօթը ո՞ւր պահուեցաւ, կրկնեց տիկինը...

— Ո՞ւր ես նայիմ ո՞ւր ես, պոռաց այն ատեն էրիկը, հիմա կրնաս դուրս ելլել, պարո՞ն, թշնամիդ գնաց:

Լիօնէ որ ամէն բան լսած էր, աւելի իննուվեց էրիկին՝ քան թէ Լամպէրթինի դալուստէն զարուրած անկողինն աակէն դուրս ելաւ:

— Պ. Լամպէրթինի հետ ի՞նչ է տարբերութիւննիդ, հարցուց տիկնոջ էրիկը:

— Կ'ապահովցնեմ զձեզ, պարոն, պատասխանեց Լիօնէ, որ ես ալ բան մը չեմ գիտեր ու իրեն բան մը ըրած չեմ: Կ'երեւայ թէ զիս ուրիշի մը նմանցուցած է, վասնզի ասկէ քիչ մը առաջ փողոցին միւս անկիւնը դիմացաւ ելաւ ու մէկ երկու վայրկեան երեսս նայելէն ետքը, յանկարծ սուրը քաշելով կատաղօրէն վրաս յարձակեցաւ պոռալով՝ «Անդգամ, վերջին ժամդ է»։ այնպէս որ ալ առանց իր այս ընթացքին պատճառը հարցնելու, ոտքերուս բոլոր ուժովը կծիկը դրի, ու հոս առաւինեցայ, ուր այս տիկինը կեանքս ազատեց:

— Արի՛, դորժիդ գնա, ըսաւ էրիկը, ալ վախուտեղ չունիս, եթէ կ'ուզես, հետդ ես ալ գամ մինչեւ տունդ քեզի ընկերանալու, և յետոյ եթէ պատշաճ կը դատես՝ կրնաս երթալ Լամպէրթինին գտնել, ու բացատրութիւն ուղել իրմէ:

ԱԿՆ ԸՆԴ ԱԿԱՆ, ԵՂՁԻՒՐ ԸՆԴ ԵՂՁԻՒՐ

Ժամանակաւ Սիէնայի մէջ երկու մտերիմ բարեկամներ կային՝ Սփինէլօ և Սէփէ անուն. ասոնք կարգուած ու դրացի էին։ Սփինէլօ, որ յաճախ Սէփէին տունը կ'երթար և անոր կնկանը սիրահարուած էր, քիչ ատենէն սկսաւ իր փափաքած շնորհները վայելել։

Այս յարաբերութիւնը բաւական ժամանակ տեւեց ասանց Սէփէի գիտութեանը։ Սակայն վերջապէս, ասիկա իր բարեկամին և կնոջը մէջ եղած ուրախ բարեկամութենէն կասկածելով, գործը ստուգելու համար տունը պահուրտեցաւ ճիշտ այն միջոցին, որ Սփինէլօ յովորութիւն ունէր զալ զինքը տեսնելու։

Սփինէլօ եկաւ և իր բարեկամին ո՛ւր ըլլալը հարցուց. կինը կարծելով թէ էրիկը դուրս ելած էր, պատասխան տուաւ թէ հոն չէր, և առիթէն օգուտ քաղելով սկսան զիրար զրկել և համբուրել։ Ի վերջոյ երկուքն ալ ծայրայեղօրէն զրգոռւելով ու ալլ եւս չկարողացաւով դիմացալ, ննջասենեակ մտան և դուռը կղպեցին։

Դիւրին է երեւակայել թէ Սէփէ, որու ճակատը սաստիկ քերուիլ սկսեւ էր, այս կրկին մատնութեան վրայ ո՛րքան ցաւեցաւ. քայց նկատելով որ եթէ նոյն միջոցին ազմուկ հանէր, իրեն եղած նախատինքը աւելցնելէ զատ բանի մը պիտի չծառայէր, որոչեց ուրիշ կերպով մը իր վրէժը լուծել։

Սփինէլօ իր ցանկութիւնը յագեցնելով սենեակէն դուրս ելածին պէս՝ Սէփէ հոն մտաւ, ու տեսաւ որ իր կինը սիրահարին հետ զսպալսկած ատեն մազերը աւրուած ըլլալով կը շտկէր։

— Ի՞նչ կ'ընես հող, կնի'կ, հարցուց :

— Ձե՞ս տեսներ, մաղերս կը շտկեմ :

— Այո՛, իրաւ, տեսայ որ կը շտկուէիր, բարով չտեսնէի, պատասխանեց Սէփէ, և սկսաւ անոր երեսին տալ ինչ որ աչքովը տեսած էր : Կնիկը չկրնալով ուրանալ, ամէն բան խոստովանեցաւ և լալով էրիկէն ներսում խնդրեց :

— Դուն ինծի առկէ աւելի մեծ նախատինք մը չէիր կրնար ընել. ոտկայն և ափսոսեալ քեզի կը ներեմ, պողաց Սէփէ, այն պայմանով որ ըսելիքս ճշտիւ կատարես : Կ'ուզեմ որ վաղն ալ Սփինէլօին հետ ժամադրութիւն մը ունենաս առտուան ժամը իննին ատեն ներք. իր դալէն քիչ մը ետքը ես ալ պիտի գամ, իմ դալս իմանալուդ պէս՝ դայն այս մեծ սնտուկին մէջ պիտի պահես և բանալիով պիտի դոցես, մնացեալը ետքէն կը յայտնեմ քեզի. եթէ այս հրամաններու ճշդիւ հետեւիս, կ'երդնում որ քեզի կը ներեմ և միանգամայն ըրածդ ալ կը մոռնամ :

Կինը ներսում գտնելու յոյսով՝ անոր հրամանները ամբողջապէս ի դործ դնելու խօսք տուաւ :

Հետեւեալ օրը, Սփինէլօ և Սէփէ ժամը իննին միջոցները մէկտեղ էին. Սփինէլօ՝ որ իր բարեկամին կրնկան խօսք տուեր էր նոյն ժամուն երթալ դինքը գլտնել, Սէփէն հեռանալու համար ըսաւ թէ ուրիշ մէկու մը խօսք տուած է հետը ճաշելու :

— Դեռ ճաշի ժամը չէ, այսչափ կանուխ մի՛ երթար, ըսաւ Սէփէ :

Բայց Սփինէլօ պատրուակելով որ կարեւոր բան մըն ալ ունի զինքը ճաշի հրաւիրող ըսելիամին հազորդելու, ելաւ ուղղակի իր սիրուհիին քով գնաց :

Սիրահար ու սիրուհի հաղիւ թէ նշանանեալ

մտած էին, երբ Սէփէին ոտքի ձայնը լսուեցաւ: Կինը անմիջապէս վախնալ ձեւացնելով՝ իր սիրողը ստիպեց որ մնտուկին մէջ մտնէ, վրայէն ալ բանալիով կղպեց և սենեակէն դուրս ելաւ: Սէփէ կնկանը հարցուց թէ ճաշը պատրաստ էր:

— Կէս ժամէն պատրաստ կ'ըլլայ, ըսաւ կինը:

— Սփինէլօն, յարեց էրիկը, իր մէկ բարեկամին տունը ճաշելու գնաց և որովհետեւ իր կնիկը մինակ պիտի մնայ, գնա՛ խնդրէ որ զայ մեղի հետ ճաշէ:

Կնիկը ըրած յանցանքին համար իր էրկան հնազանդելու ստիպուելով, գնաց իր դրացուհիին իմացուց որ էրիկը ճաշի պիտի չգայ և եթէ կը հաճի գայ իրենց հետ ճաշէ. ու զայն առնելով՝ տունը վերադարձաւ: Սէփէ իր բարեկամին կնիկը քաղաքավարական ձեւերով ընդունելէն ետք, հրամայեց իր կնոջը որ իրենց հիւրը պատուելու համար երթայ ինք իր ձեռքովը փեսայ-ծուռազեղ մը շինէ. ու դրացուհիին ձեռքէն բռնելով՝ զայն ննջարանը տարաւ ու դուռը կղպեց:

— Ի՞նչ կը նշանակէ ասիկա, ըսաւ դրացուհին, միթէ ասո՞ր համար զիս ճաշի հրաւիրեցիք, միթէ ա՞յդ է ձեր ամուսնոյս հետ ունեցած բարեկամութիւնը...

— Բարկանալէ առաջ, տիկին, պատասխանեց Սէփէ, սնտուկին մօտենալով և միշտ անոր ձեռքէն բռնելով, հաճեցէք անգամ մը զիս մտիկ ընել: Ձեր էրիկը սիրած եմ և կը սիրեմ եղբօրս պէս: Խսկ գալով անոր իմ հետս ունեցած բարեկամութեանը՝ չգիտեմ թէ անկե՞ղծ է, բայց աղէկ գիտեմ որ այդ բարեկամութիւնը չարգիլէր զայն իմ կնկանս հետ պառկելու, ինչպէս որ քեզի հետ կը պառկի: Այս բանը դեռ երէկ ըրաւ և աչքին առջեւ. զինքը սիրելուս համար կ'ուզեմ որ փոխադարձաբար վրէժս լուծեմ. և ինչպէս որ ինքք

իմ կնկանս հետ հաճոյքներ վայելեց, իրաւունք է որ ես ալ ձեզի հետ վայելեմ, եթէ դուք այդ հաճոյքը ինծի մերժէք, հիմակուրէն կ'ըսեմ ձեզի որ իր հետ անանկ կերպով պիտի վարուիմ որ թէ ինքը և թէ դուք գոհ պիտի չըլլաք:

Բայց որովհետեւ Սփինէլոյի կինը չէր հաւատար որ էրիկը իրեն այսպէս անհաւատարիմ դռնուէր, Սէփէ վայն ապահովցնելու համար տեսածները մանրամասն կերպով պատմեց:

— Դանի որ որոշած էք, ըսաւ անոր Սփինէլոյի կինը. էրիկին ըրած նախատինքին վրէժը ինձմէ առնել, կը զիջանիմ, այն պայմանով որ ետքէն զիս ալ ձեր կնկան հետ հաշտեցնէք. ես իմ կողմէս կը ներեմ իրեն ինծի դէմ ըրածին համար:

— Անհող եղէք, յարեց Սէփէ, ամէն բան վրաս կ'առնեմ. ասկէ դատ ձեզ թանկագին գոհար մը ընծայ պիտի տամ:

Այս ըսելով կաթոգին համբոյրներով զրկեց վայն, ու սնտուկին վրայ պառկեցուց. յետոյ կնկան վարտիքը վար առնելով իր ճօնաւորակը բուճեցին մեզ նրեց տմարդօրէն գոչելով:

— Ահա՛, Սփինէլօ, այսպէս կ'առնեմ վրէժս:

Սփինէլօ՝ որ սնտուկին մէջէն ամէն բան լսած էր՝ սոսկալի բարկութիւն մը եկաւ վրան և քիչ մնաց կատաղութենէն ճաթէր. եթէ Սէփէին բարկութենէն չի վախնար, խօսք պիտի չմնար որ չըսէր կնոջը, նոյն իսկ գոցուած տեղէն. բայց նկատելով որ նախադարձակը ինք եղած էր, և թէ ընկերը ակն ընդ ական կը հատուցանէր իրեն, հանդարտեցաւ ու որոշեց որ առաջինէն աւելի սերտ բարեկամ մնայ անոր հետ:

Գործերնին տեսնելէն վէրջ դրացուհին սնտուկին

վրայէն իջնելով՝ իրեն խոստացուած գոհարը խնդրեց, Այն ատեն Սէփէն սենեակին դուռը բացաւ և իր կնիկը կանչելով.

— Կնիկ, ըսաւ, սա սնտուկը բա՛ց, որպէս զի խոստացած գոհարս այս տիկնոջ տամ. ապա դէպի դրացուհիին դառնալով՝ որ իր էրիկը սնտուկին մէջ տեսնելուն կը դարձանար. — Ահա՛, գեղանի տիկինս, ըսաւ, այն գոհարը զոր ձեզի խոստացեր էի:

Դժուար է ըսել թէ երկուքէն ո՞րը աւելի ամչցաւ: Սփինէլօ թէ իր կինը. բայց որովհետեւ եղածը եղած էր և ուրիշ ճար չկար, Սփինէլօ սնտուկէն դուրս ելնելով՝

— Հիմա ասնելիք տալիք չունինք, սանահա՛ր, ըսաւ ասանց բացատրութեան մտնելու, և թէ որ կ'ուզես ինծի հաւատալ, առաջուրնէ աւելի բարեկամ ըլլալ պէտք է, վասնզի ես իմ բրածիս պատիժը դռայ. առաջին յանցաւորը ես ըլլալուս, ասկէ աւելի խայտառակ պատիժ մը չէի կրնար կրել: Ակն ընդ ակամ եւ եղջիւր ընդ եղջիւր,

ԿՆՈՋ ՄԸ ԻՐԱՒԱՅՑԻ ԲՈՂՈՔԸ

Ժամանակաւ Բրատօ քաղաքին մէջ կանանց դէմ խիստ օրէնք մը կար, որ իրենց էրկան կողմէ շնու-
թեամբ բռնուող կիները անողորմաբար այրուելու կը
դատապարտուէր:

Շատ ատեն չկար որ այս օրէնքը հրատարակուած
էր երբ Նրանիկ անունով գեղեցիկ նորատի կին մը, որ
իր ծնողացը կողմէն գրեթէ բռնադատուելով հարուստ
ծերուկի մը հետ պսակուեր էր, բռնուեցաւ սիրուն և
յարգի աղնուականի մը հետ զուգաւորուած ատենը:

Իր էրիկը այսպիսի անարդանքի մը վրայ իրաւամբ
դայրացած՝ հազիւ կրցաւ զսպել իր ոխը որ զինքը կը
մղէր երկուքն ալ սպաննելու, բայց իր կեանքին հա-
մար վախնալով, այս բանը ընելէ ետ կեցաւ: Ասկէ
դատ մտածեց թէ իր անհաւատարիմ կնոջը մահուամբ
իր վրէժը պիտի լուծուի ըստ բաւականին, և որովհե-
տեւ շնութիւնը հաստատելու համար պէտք եղածին
չափ ապացոյցներ ունէր ի ձեռին, առտուն կանուխ ե-
լաւ ու առանց մէկու մը խորհուրդ հարցնելու զնաց
դատաւորին առջեւ ամբաստանեց իր կինը ու հոն բե-
րել տուաւ զայն:

Տիկնոջ ազգականները ու բարեկամները, որոնք
արդէն զայն մեռած կը նկատէին՝ խրատ տուին անոր
որ փախուտ տայ, Բայց, որովհետեւ ան արիասիրտ
կին մըն էր, նախամեծար համարեց ճշմարտութիւնը
խոստովանելէ ետք դիւցազնաբար մեռնիլ, քան թէ
աքսորի մէջ խայտառակաբար ապրիլ և այս փախուս-
տով ցուցնել թէ անարժան էր այն ազնիւ երիտասար-

դէին սիրոյն՝ որու հետ բռնուեր էր։ Ուստի բազմաթիւ անձերու ընկերութեամբ՝ որոնք եղելութիւնը ուրանալ կը յորդորէին իրեն, դատաւորին առջեւ ելաւ ան, և պարզ ու անվրդով դէմքով մը հարցուց թէ իրմէ ի՞նչ կ'ուզէր։

Դատաւորը տարիքը ու գեղեցկութիւնը տեսնելով, կարեկցեցաւ անոր։ Բայց և այնպէս հարցափորձն ալ չկրնալով զանց ընել, աւելի փաստաբանի քան թէ դատաւորի եղանակով՝ դարձաւ և ըսաւ անոր.

— Տիկին, ձեր էրիկը, որ ահա հոս ներկայ է, ձեզմէ կը դանդատի ըսելով թէ չնութեան յանցանքով զձեզ բռնեւ է, և կը խնդրէ որ ըստ օրինի պատժուիք, սակայն չեմ կրնար դատապարտել ձեզ, եթէ դուք անձամբ չխոստովանիք ձեր յանցանքը։ Հետեւաբար ձեր տալիք պատասխանին վրայ մտածեցէք և այնպէս խօսեցէք։

— Ստոյգ է, պարոն, պատասխանեց տիկինը առանց իր հպարտութիւնը մեղմելու, իրաւ է որ պարոնը իմ էրիկս է զոր չեմ սիրեր և զոր ժամանակին ընդունեցի ծնողացս կամքը յարգելու ստիպուած ըլլալուս, և անիկա զիս պարոն Րնոյի բազկաց մէջը գտաւ, զոր կը սիրեմ ու կը յարգեմ բոլոր սրտով, այսպիսի եղելութիւն մը ուրանալու միտք չունիմ։ Այլ դուք շատ լուսամիտ մարդ մըն էք, տէր, ամէն ուրիշ նկատում ի բաց առնելով, չգիտնալու համար թէ՛ պետութեան մը մէջ հրատարակուած օրէնքները ընդհանուր՝ կամ զոնէ այն անձերու հաւանութեամբ եղած պէտք է ըլլան, որոնք այդ օրէնքով կը հետաքրքրուին. առիթ ունիմ ըսելու ձեզ որ ներկայ օրէնքին մէջ այդ բանը եղած չէ։ Այդ օրէնքը նախ միայն մեզ՝ դժբախտ կանանցս հակառակ է, որ սիրոյ մէջ էրիկմարդերէ աւելի

աղէկ շատերը կրնանք դո՛ւ ընել, այլ ատիկա հրատա-
րակուած ատենը և ո՛չ կնկան մը խորհուրդ հարցուած
կամ անոնցմէ ընդունուած է: Հետեւաբար, այդ օ-
րէնքը գէշ ու անիրաւ է. եթէ իմ անձս ու ձեր խիղ-
ճը անոր զոհել կ'ուզէք, ազատ էք, կրնաք ընել, բայց
վճիռը չտուած, կ'աղաչեմ ձեզի շնորհ մը ընէք ինծի և
հարցնէք էրկանս թէ զիս իմ ծնողքէս ամուսնութեան
չի խնդրած իմ կամքս հարցո՛ւց և թէ անկէ ետքը
րնաւ յաւիտենական հաւատարմութիւն մը ուխտեցի՞
իրեն:

Խեղճ էրիկը առանց դատաւորին հարցմանը սպա-
սելու, պատասխանեց թէ իրօք այնպէս եղած էր: Ա-
սոր վրայ բոլոր հանդիսականները տիկնոջ ըրած առար-
կութիւնները նկատողութեան առնելով միաձայն պո-
ռացին թէ իրաւունք ունէր ան և թէ օրէնքը անիրաւ
էր կամ ծուռ մեկնուած, և միայն իրաւացի կրնար ըլ-
լալ ա՛յն կանանց նկատմամբ՝ որոնք ստակի կամ փցուն
չա՛ն իմ համար իրենց էրկան անհաւատարիմ դտնուէին
և որոշուեցաւ որ անկէ ետք միայն այս վերջին պա-
րագային մէջ դործադրուի այս օրէնքը:

Ի Շ ՈՒ Ն Գ Լ ՈՒ Խ Ը

Ժամանակաւ Ֆլորանսի մէջ Ս. Պրանդափ փողոցը՝ բուրդի հաշակաւոր դղիչ (հալաճ) մը կար Յովհաննէս անուանով, որ աւելի բաղդաւոր քան թէ խելացի էր, վասնզի իր տխմարութեան և միամտութեանը հակառակ՝ շատ անգամ իր արհեստակիցներուն մէջէն արհեստապետ կ'ընտրուէր, որոնք այն ատեն կ'ստիպուէին անոր տունը երթալ հաւաքուիլ իրենց գործերուն վրայ խորհրդակցելու համար։ Ատոնցմէ զատ, իրեն շատ պատիւներ ալ տրուած ըլլալով իր արհեստակիցներու կողմէն, ան այնքան հպարտացած էր որ ինքզինքը միւս մարդերէն աւելի բարձր կը համարէր։ Իր արհեստին համեմատ վիճակն ալ նիւթապէս աղէկ ըլլալով՝ ասիկա շատ անգամ մօտակայ վանքին քահանաներուն հացկերոյթ մը՝ կամ անոնցմէ մէկուն վարտիք մը, ուրիշի մըն ալ կնդուղ մը կամ թաշկինակ մը ընծայ կուտար։ Բարի կրօնաւորներ ալ անոնց փոխարէն շատ մը աղօթքներ կը սորվեցնէին՝ երբեմն աշխարհաբար «Հայր մեր» մը՝ կամ սրբոյն Ալեքսիոսի «Մեղեդիկ»ը կամ սրբոյն Պերնարտոսի «Ճառեր»ը կուտային և ասիկա ալ զանոնք իր հոգւոյն փրկութեանը համար մեծ խնամքով կը պահէր։

Պ. Յովհաննէս՝ Զիւլմէ անուանով գեղեցիկ և սիրուն կին մը ունէր, սատանայ և վարպետորդի աղջիկ մը՝ որ իր էրկան վրայ ունեցած գերադանցութիւնը զգալով՝ միտքը դրած էր առիթը ներկայացածին պէս իր էրկան քանի մը խաղ խաղալ։ Սատանութիւնը կամ

խելքը կարասի մըն է դոր բնութիւնը մեզի կուտայ, որպէս զի դործածենք զայն. այս կիսն ալ իր սատանութիւնը լաւ մը դործածեց ինչպէս որ պիտի տեսնենք:

Շատ չանցաւ Զիւլմէ սիրահարեցաւ Ֆրէտէրիք անուռն տղու մը՝ որ շատոնց իր ետին առջին կը դառնար, և անոր լուր ղրկեց իր աղախնոյն հետ որ զայս զինքը դտնէ քաղաքին մօտ ունեցած մէկ ամարանոցը ուր տաք եղանակը անցնելու կ'երթար, և ուր տեղ իր էրիկը ժամանակ առ ժամանակ միայն զայն տեսնելու կուգար և երկրորդ օրը խանութը կը վերադառնար: Ֆրէտէրիք՝ որու միայն փափաքը գեղանի տիկնոջ հետ տեսնուիլ էր, փութաց ժամադրութեան տեղը դտնուելու նոյն իրիկունն իսկ, և որովհետեւ էրիկ պարոնը նոյն օրը չէր եկած, տարփածուն հանդարտօրէն ճաշելէն ետքը, ինչպէս որ դիւրին է երեւակայել հետը պառկեցաւ և ամբողջ գիշերը հոն անցուց, բայց չկարծէք որ քնացաւ՝ այլ տիկինը զայն իր թեւերուն մէջ սեղմելով իր էրկան ազօթքներուն մէկ քանին սորվեցուց անոր... Այս երջանիկ սիրահարները սոյն առաջին տեսութենէն բոլորովին գոհ՝ ապագային մէջ զայն կրկնելու մասին պէտք եղած կարգադրութիւնները ընելէն վերջը իրարմէ բաժնուեցան: Հետեւաբար որոշուեցաւ որ ծառային այնուհետեւ ծանրութիւն չտալու համար՝ Ֆրէտէրիք ամէն օր երթայ իր գեղի տունը որ տիկնոջ ամարանոցէն շատ հեռի չէր՝ և անցնելու ու դառնալու ատեն՝ այգիին մէկ անկիւնը նայուածք մը նետէ ուր հաստ ցիցի մը վրայ իշու գլուխ մը կար. եթէ այս գլուխը քաղաքին կողմը դարձած ըլլար՝ ըսել էր թէ էրիկը բացակայ էր և ինքը կրնար անոր պաշտօնը կատարել. եթէ դուռը դոց դտնէր՝ երեք անգամ

պիտի զարնէր որպէս զի բանան ու զինքը ընդունին։
 Իշուն գլուխը տան կողմը դարձած ատեն՝ ըսել էր որ
 Պ. Յովհաննէս հոն կը գտնուէր և պէտք էր իր ճամ-
 քան շարունակել։ Այս կարգադրութեամբ տիկինն և
 տարփածուն շատ գիշերներ մէկտեղ անցուցին առանց
 միջնորդութիւն պէտք՝ և բռնուելու վախ ունենալու։
 Բայց իրիկուն մը՝ որ փրկէր իր սիրունուոյն մօտ
 ճաշելու պիտի երթար և ան ալ զինքը կ'սպասէր երկու
 հատ խորովուած վառեակներով, պատահեցաւ որ Պ.
 Յովհաննէս յանկարծ իր կինը տեսնել փափաքելով՝ իր
 սովորութեան հակառակ շատ ուշ ատեն ելաւ ամառա-
 նոցը գնաց։ Զիւլմէ այս այցելութեան վրայ շատ բար-
 կացաւ և զայն պատժելու համար առջին միայն խաշ-
 ուած շատ մը հաւկիթներ և շիշ մը կիպրոսի ընտիր
 գինին՝ իր հրամանով մաքուր ղենջակի մը մէջ փաթ-
 թուած ծառային ձեռքով պարտէղին մէկ անկիւնը
 զրկուեցան՝ ուր կը մանուէր առանց տունէն անցնելու։

— Այս ամէնը, ըսաւ տիկինը անոր, տար մեր ոռ-
 վորապէս ճաշած դեղձի ծառերնուս տակը դէր պահէ։

Բայց այս հրամանները այնքան արտօրնօք տեղի
 ունեցան որ Զիւլմէ բոլորովին մոռցաւ ծառային ըսելու
 թէ հոն սպասելով՝ փրկէր իր ճամբէ կերակուրները
 անոր տալով։

Էրիկ կնիկ անխօսիկ կերպով մը իրենց խաշուած
 ճարպը ուտելէն ետքը՝ դացին պառկեցան ինչպէս նաև
 սպասուհին. բայց հազիւ թէ անկողին մօտեր էին՝ երբ
 տարփածուն գալով միզմիկ մը դուռը զարկաւ։ Դրան
 զարնուելու ձայնը երկուքն ալ լսեցին, բայց տիկինը
 իր էրկան կասկած չտալու համար քնանալ ձեռացուց։
 Փրկէր իր երկրորդ անգամ զարկաւ, անոր վրայ Պ.
 Յովհաննէս զարմանալով մը իր կինը դիտեց և ըսաւ.

— Կը լսե՞ս, Զիւլմէ, դուռը կը զարնեն, աս ժամանակ ո՞վ է արդեօք:

— Բա՛՛րէ, պատասխանեց կինը, չեմ զարմանար, որովհետեւ առաջին անգամը չէ, ատիկա ոգի մըն է որ քանի մը գիշերէ ի վեր կուգայ ու կը վախցնէ զիս, այնպէս որ գլուխս վերմակիս տակ կը խօթեմ, և անկողնէս չեմ ելներ մինչև որ աղէկ մը չլուսնայ:

— Մի՛ վախնար, կնիկ, եթէ ոգի է մնաս մը չի կրնար հասցնել, ես անկողին մտած ատենս եկեացե՛ք քի և անկողնոյն չորս կողմն ալ խաչակնքեցի, հետեալ քար մեզի բան մը չկրնար ընել:

Բայց տիկինը իր էրիկը այսքան խաբելէն գոհ չըլլալով՝ և վախնալով որ իր տարփածուն կը կասկածի թէ ուրիշ մը ներս առած է՝ միտքը դրաւ անկողնէն ելլել և անոր հասկցնել որ էրկան հետ պառկած էր: Այս նպատակաւ Պ. Յովհաննէսին ըսաւ.

— Ի՞նչ մեղքս պահեմ, քու խաչակնքումներովդ ու աղօթքովդ իմ վախս չփարատիր, և մինչև որ ոգին չկապենք հանգիստ չեմ կրնար ըլլալ:

— Եւ ի՞նչպէս պիտի կապենք հարցուց էրիկը:

— Անոր ճամբան օորվեցայ ես, պատասխանեց կինը, անցեալ օր կուսանոցը պատարագ լսելու գացեր էի, հոն կոյսի մը պատմեցի այս ոգիին այցելութիւնները, և նա զանոնք կապելու ամենապահով աղօթք մը սորվեցուց ինձ: Ես ալ թէև այս աղօթքը մինչև հիմա պիտի գործածէի՝ բայց հոս բոլորովին առանձին ըլլալուս չէի համարձակէր: Քանի որ այս գիշեր հետս ես՝ եկուր երթանք ինքը չի մեկնած կապենք զինքը, որպէս զի ուրիշ անգամ ալ չդայ:

Պ. Յովհաննէս հուանեցաւ և երկուքը մէկէն դրան քով գացին, ուր տարփածու պարոնը անհամբեր-

բութեամբ ու նախանձով լի՝ իր սիրուհւոյն անհաւա-
տարմութեան վրայ կասկածիլ կ'սկսէր։ Ճամբան Զիւլ-
մէ իր էրկան ըսաւ թէ իրեն ձայն տուած ատենը պէտք
էր ինքն ալ թփնել։ Բարետիրտ մարդը հաւանեցաւ և
երբ դրան մօտ հասան՝ կինը իր աղօթքը սկսաւ։

Ոգի ոգի

գիշերով այսպէս

պոչդ տնկած

ինչ եկեր ես

ինձի նայէ

բանըդ գրնա։

Պարտէղին մէջ

դեղձի ծառ կայ

Շատ մը հաւկիթ

երկու վառեակ

քեզ կ'սպասեն

ճիւղ անոր տակ

ինչպէս նաեւ

հին Կիպրոսի

ռաբախարար

չիչ մը գինի

Առ դու գանձնք

եւ իմ սիրոյս

կեր եւ խըմէ

ըրէ անոյշ

Ոգի ոգի

առ պոչդ վար

ինձ ու էրկանս

վընաս մի տար

Որ այս գիշեր

հոս է պառկեր

գրնա՛ գրնա՛

թո՛ւն, թո՛ւն, թո՛ւն։

Այս խօսքերէն ետքը Զիւլմէ էրկանը ըսաւ որ ինքն ալ թքնէ։ Պ. Յովհաննէս ալ երեք անգամ թքաւ մեծ երկիւղածութեամբ։

Յրէտէրիք որ այս ամէնը կը լսէր, գործը հասկըցաւ, ու իր կասկածները փարատելով՝ այս անպատեհութեան վրայ նեղանալու տեղ հաղիւ կրցաւ ինդունել ըռնել։ ժանաւանդ երբ լսեց թէ էրիկը կնոջը հրամանաւ կը թքնէր։ Աղօթքը երեք անգամ կրկնուելէ վերջը աղօթողները անկողին դարձան։ Յրէտէրիք որ իր սիրուհիին հետ ընթրելու յոյսով անօթի կեցեր էր, անոր աղօթքին միտքը իմանալով՝ պարտէղը վազեց և այն տեղ պահուած վառեակներն, հաւկիթները ու գինին առնելով՝ իր տունը տարաւ ու լաւ խնջոյք մը ըրաւ։ քանի մը օր ետքն ալ իր սիրուհին տեսնելով՝ ըտոր սրտով խնդաց անոր հետ ոգիներուն դէմ ըսած աղօթքը յիշելով։

Ոմանք ալ կը պնդեն թէ տիկին Զիւլմէ իշուն գլուխը տանը կողմը դարձուցած էր թէև՝ բայց գիւղացի մը զուարճանալու համար այդիէն անցնելու առնէ՝ իր դաւադանովը զայն քաղաքին կողմը դարձուցեր էր որով Յրէտէրիք ալ խարուած էր, այս կէտը մոռթ մնացած է, բայց սա իրաւ է որ աղօթքը ետքէն երգի փոխուեցաւ և քաղաքին մէջ ամեն տղոց բերանն էր։

ԽԱՅՏԱՌԱԿԵԱԼ ԲԱՐՁՐԱՄԻՏԸ

Ամէն մարդ գիտէ որ Ֆիէզօլ քաղաքը Իտալիայի ամենահին քաղաքներէն մէկն է, և ժամանակաւ շատ բազմամարդ ու չէն ըլլալով՝ շքեղ եպիսկոպոսարան մը ու փառաւոր մայր եկեղեցի մը ունէր, որու քով քանի մը տարի առաջ բաւական հարուստ ազնուականնի մը տիկին Բիգարտ անունով այրի կինը կը բնակէր իր եղբայրներուն հետ, որոնք ամենէն յարգուած էին. տիկինն ալ նորահաս ու գեղանի ըլլալով՝ երիտառարդներու համակրութիւնը կը գրաւէր:

Եկեղեցւոյն երէցը, որ զայն շատ անգամ ազօթատեղին կը տեսնէր նոյն համակրութիւնը կ'զգար սոյն տիկնոջ համար, համակրութիւն որ որ երթալով բուռն սիրոյ փոխուեցաւ և օր մը նա իր այս զգացումը յայտնեց անոր ազաչելով որ փոխադարձաբար ինքն ալ սիրուի:

Թէև մեր արեղան արդէն տարւօք՝ սակայն ոչ նըուազ անխոհեմ էր: Իւր բարձրամտութիւնը ու լրբութիւնը զինքը կանանց համար անտանելի ըրած էին, և իրօք անկարելի էր սիրոյ յայտարարութիւն մը անորմէ աւելի անշնորհք կերպով ընել:

Մէկ խօսքով, դէմքով ու բնութեամբ բոլորովին անախորժ մարդ մըն էր նա, և տիկին Բիգարտ՝ որ զայն շատ լաւ կը ճանչնար, այս յայտարարութեան վրայ իր անտարբերութիւնը ատելութեան փոխեց, բայց որովհետև քաղաքավար ու առաքինի էր՝ պատշաճ համարեց իր զայրոյթը մեղմել և պատասխանեց թէ անոր ցոյց տուած բարեկամութենէն գոհ՝ յօժարութեամբ կը

խոտտանար ինքն ալ իր բարեկամութիւնը նուիրել անոր, պայմանաւ որ պատուաւոր դիրքերու թիւներ ունենայ՝ ինչպէս որ տարակոյս չունէր, հոգեւոր հայր, ժերուհի և կուսակրօն ըլլալուն համար, երեք պատճառներ որոնք զինքը առաքինութեան մէջ անխախտ մնալու կը յորդորէին:

— Ասկէ զատ, աւելցուց ան, իմ տարիքս չի ներեր որ ձեզ նման մարդու մը հետ սիրային յարաբերութիւններ ունենամ: Այրի ըլլալովս, միւս կիներէն աւելի զգաստ պէտք է ըլլամ ու պատիւս անարատ պահել. ուստի ներեցէք որ ձեզի հետ ալ բարեկամութեան տանջանքն չանցնիմ, վասնզի չեմ կրնար և չեմ ուզեր ինչպէս որ դիւրաւ կ'ըմբռնէք՝ սիրել զձեզ, ու շատ պիտի դո՛ւ ձեզ զիս եթէ դուք ալ իմ սկզբունքներուս, որոնք կրօնի և առաքինութեան վրայ հիմնուած են, հակառակ ընթացք մը չունենաք:

Այս պատասխանը բաւական չեղաւ մեր արքան զգաստացնելու, վասնզի բարձրամտութեան հակառակ՝ արդէն յոյս ունեցած չէր առաջին յարձակումով մը քեդը գրաւել: Ուստի իր փորձերը շարունակեց միջնորդներու և նամակներու միջոցաւ, և նոյն խնդրարձակ ձայնով երբ եկեղեցին կամ ուրիշ տեղ մը անոր հանդիպէր. անանկ որ վերջապէս տիկինը ձանձրանալով՝ միտքը դրաւ անդուծ խաղ մը ընելով, անոր ձեռքէն ազատել, բայց յարմար դատեց նախ իր ծրագիրը եղբայրներուն յայտնել, որոնք հաւանութիւն յայտնեցին արքային ըրածները լսելով:

Քանի մը օր ետքը, տիկին Բիգարտ, իր սովորութեան համեմատ Մայր եկեղեցին գնաց. ծերուկ արքան զայն տեսածին պէս՝ փութաց քովը մօտենալ իր ձանձրացուցիչ թախանձանքները կրկնելու և զայն մէկ կողմ

քաշելով սկսաւ դայն համոզել, Տիկինը խորունկ հառա-
չանք մը արձակեց և իբր թէ սիրար շարժած .

— Դժուար է, ըսաւ շուտիկ կինը, անկարելի է
որ ամենօրեայ յարձակումներով բերդ մը հուռի յետոյ
անձնատուր չըլլայ : Այո՛, տէր հայր, դիմադրութեանս
յաղթեցիք, և կը հաւանիմ ձեզ անձնատուր ըլլալ :

— Կրնամ հաւատաւել զձեզ, տիկին, վրայ բերաւ
արբան ուրախութենէն շլմորած, որ պիտի չզղջաք : Կը
զարմանամ միայն որ այդչափ երկար դիմադրութիւն
մը ըրիք . երբեք կին մը այդչափ դէմ դրած չէ ինծի,
և եթէ ես ալ յոյսս չկտրեցի, պատճառն այն էր որ
վերջապէս զիս սիրելնուդ վրայ վստահ էի : Հիմա խըն-
դիբը երբ և ուրտեղ ճեսնուելուն վրայ է :

— Երբ որ ուզէք, տէր հայր, պատասխանեց որ-
բեւայրին, էրիկ չունիմ որ վախնամ . բայց ժամադրու-
թեան համար ի՞նչ տեղ ընտրելս չեմ գիտեր :

— Եւ ինչո՞ւ ձեր տունը պիտի չգտնուի, պատասխա-
նեց ձերուկ արբան :

— Իմ տո՛ւնս, այդ բանը անկարելի է, տէր հայր,
վասնդի գիտէք որ շատ մեծ չէ ան և երկու եղբայր-
ներս ալ անկէ չեն պակսիր երբեք . ասկէ դատ միշտ
ալ հիւր կ'ունենանք : Իրաւ, քիչ անգամ սենեակս կը
մտնեն, բայց իրենց սենեակները այնչափ մօտ են իմի-
նիս, որ միայն մէկ պայմանով կրնամ ձեզի հոն ընդու-
նիլ, այն է բերաննիդ չբանալ, ձայն չի հանել, մու-
թին մէջ նստիլ, վասնդի մէկ սենեակէն միւսին մէջ
եղածը չեղածը կը լսուի, ա՛լ նայեցէք, կրնա՞ք դալ ու
համբ մնալ այնտեղ :

— Դժուարութիւնը ատիկա ըլլայ, գիշեր ըսածդ
չուտով կ'անցնի և այս պարագաներուն մէջ զործը
ճեսնողը մարդուս լեզուն չէ : Առ այժմ անգամ մը

փորձենք մինչեւ որ աւելի յարմար տեղ մը գտնենք, և կը յուսամ, տիկին, որ պիտի հաճիք գոնէ վաղը գիշեր, իմ սեռս արժանաւոր կերպով պսակել:

— Լաւ, ըսաւ որբեւայրին, բայց այս ամէնքը դադարնի մնայ:

— Ապահով եղիր, տիկին, կրօնաւորները գաղտնապահ են, և ես ամէն կրօնաւորներէ աւելի:

Այն ատեն տիկինը իր սենեակը երթալու համար ինչ ճամբայ բռնելը սորվեցուց արքային ու ամէն բան կարգադրեց:

Տիկին Ռիգարտ սպասուհի մը ունէր, որ եթէ ոչ շատ պառաւ, բայց ասոր փոխարէն աշխարհիս ամէնէն տգեղ արարածն էր: Երեւակայեցէք ուռեցած դէմք մը, ծուռ քիթ, աննման հաստութեամբ շրթունքներ, լայն բերան, ճալլոտ ու չիլ աչքեր, կարմիրով շրջապատած սեւ ու դեղին մորթ մը: Մարմնոյն մնացած մասը դէմքին կը յարմարէր, կռիկ մռիկ, կաղ ու սապատող, մէկ խօսքով, կարծես բնութիւնը աշխատե՞ր էր տգեղութեան ու տձեւութեան հրէշ մը շինել զայն:

Այս աղջկան անունը Ծուռքիթ Շօլօվիկ էր, ինքը աստանայ ու չար, ինչպէս որ կ'ըլլան ընդհանրապէս տգեղ անձինք:

— Եթէ ինծի ծառայութիւն մը ընել կ'ուզես, ըսաւ անոր տիկինը, եկեղեցիէն դառնալէն ետք, քեզի նոր հագուստ մը կը շինեմ:

— Ամենայն սիրով, պատասխանեց Շօլօվիկ, ինչ որ կ'ուզէք կ'ընեմ:

— Խնդիրը այս գիշեր մարդու մը հետ անկողինս պառկելու և անոր ամէն տեսակ զգուաճեցե՛ր ընելուդ վրայ է, առանց ձայն մը հանելու և բառ մը արտասանելու, որպէսզի եղբայրներս չլսեն:

Ծուռքիթ Շօլօվիկ, որուն համար այս առիթը առաջինն ու վերջինն էր արգիլեալ ծառին պտուղէն նաւակելու, շատ սիրով հաւանեցաւ, խոստանալով որ նոր փետան որքան ալ խօսեցնել ուզէ, ինք՝ հին ժամանակներու հարսերուն պէս՝ բերանը պիտի չբանայ:

Երբ գիշեր եղաւ, արբան՝ ըստ որոշման, կամացուկ մը տիկին Բիդարտի տենեակը մտաւ. երկու եղբայրները սկսան բարձր ձայնով խօսիլ, իրենց ձայնը ծեր տափածուին լսել տալու և անով դայն լռութիւն պահել ստիպելու համար:

Մեր արբան ներս մտածին պէս, անմիջապէս հանուելով՝ մօրէ մերկ վիճակի մէջ իր կարծեցեալ սիրունիին անկողնին մէջ մտաւ, և իր սասանան ափին մէջ սեղմած սկսաւ սպասել իր սիրուհիին դալստեան: Ծուռքիթ Շօլօվիկ, որ պէտք եղած դասը ին տիրուհիէն առած էր, չուշացաւ արբային քով երթալու. երբ ան ալ հանուեցաւ ու մերկացաւ, տէր հայրը դայն թեւերուն մէջ առաւ ու անոր ամէն մէկ փոսիկներուն համբոյրներ տեղացնելէն վերջ իր երկար ծովապահուքեան վրէժը լռեց:

Ծուռքիթ սպասուհին այս խաղէն օգուտ քաղեց և անով վրէժինդիւր եղաւ այն տիեզերական անտարբերութենէն ու զգուսնքէն, որոնց առարկայ եղած էր իր ծնունդէն ի վեր, ազեղ ըլլալուն համար:

Մինչդեռ մօլոնները այսպէս իրարու վաքրուած կ'երթային կուգային, առանց խօսելու կամ հառաչել համարձակելու, անդին որբեւայրին իր եղբայրներուն մօտ երթալով, կ'ըսէր թէ ինքը իր դերը խաղացած ըլլալուն, կարգը իրենց եկած էր:

Ասոր վրայ երկու եղբայրները կամաց մը իրենց դուրս ելլելով, ուղղակի վազեցին քաղաքին առաջ-

նորդին մօտ. բարեբախտաբար ճամբան ան ալ դիմացին ելաւ դիպուածով իր սարկաւադին և ժամկոչին հետ: Երկու եղբայրները այս յաջող հանդիպումին վրայ շատ ուրախանալով առին զայն իրենց տունը տարին և գինի մեծարեցին:

Քիչ մը ատեն խմելէ ու զանազան խնդիրներու վրայ խօսելէ ետքը, եպիսկոպոսը մեկնել ուղեւով՝ երկու եղբայրներէն անդրանիկը անոր ըսաւ.

— Սրբազան հայր, քանի որ այս դիչեր մեզի հետ անցնելու պատիւը ըրիք մեզ, ներեցէք որ ձեզի իր տեսակին մէջ նոր բան մըն ալ ցուցնենք:

— Շատ սիրով, պատասխանեց եպիսկոպոսը:

Ան ատեն երկու եղբայրները ձեռքերնին մէյ մէկ ջահ բռնած առաջնորդին և հետեւորդին ընկերակցութեամբ իրենց քրոջը սենեակը մտան:

Մեր պատուական արքան որ արդէն մի քանի անգամ իրարու վրայ յագեցուցած էր իր և Շօլօվիկի ծըննդական գործարաններուն գրգռութիւնը, իր գեղանի սիրուհիին փայտէ թեւերուն մէջ կը քնանար յողնած:

Երկու եղբայրներէն մին անկողնին վարագոյրները բացաւ և ջահը մօտեցնելով եպիսկոպոսին ցոյց տուաւ երջանիկ տարփաւորները:

Դիւրին է երեւակայել եպիսկոպոսին զարմանքը և ընդոստ արթնցած արքային շփոթութիւնը: Խեղճը իր խայտառակութիւնը ծածկելու համար գլուխը վերմակին մէջ կը խօթէր:

Եպիսկոպոսը անոր անառակութիւնը երեսին տուաւ, հրամայելով որ գլուխը դուրս հանէ անգամ մը և տեսնէ թէ ի՞նչ հրէշի հետ պառկած է: Յետոյ եպիսկոպոսը անկողնէն հանել տուաւ զայն և սարկաւադին ու ժամկոչին հսկողութեամբ առաջնորդարան ղրկեց իր ըրած

սրբկայտւթեան ապաշխարանքն ու պատիժը քաշել
տալու համար։ Եպիսկոպոսը երբ հարցուց թէ ի՞նչ ար-
կածով աբբան այդ ողորմելի արարածին հետ պառկած
էր։ Երկու եղբայրները եղեղութիւնը պատմելով, ե-
պիսկոպոսը գովեց զանոնք, որ փոխանակ ուրիշ կեր-
պով իրենց վրէժը լուծեցու, այս անարժան կրօնաւորը
այս կերպով պատժեր են։

ԿԾԾԻ ԿՆԿԱՆ ԽԱՐԴԱՒ ՏԱՐՓԱԾՈՒ

Ժամանակաւ Միլանի մէջ գերմանացի զօրական մը կար Կիւլֆար անուն, բաւական պատուաւոր և իր տիրոջը խիստ հաւատարիմ: Եթէ տեղէ մը փոխառութիւն ընէր՝ ժամանակին ճշտիւ իր պարտքը վճարելուն, բաւական վարկ ստացեր էր և հարկ եղած ատենն ալ իրեն փոխ ստակ տուողներ չէին պակսեր: Քիչ ատենէն մեր քաջ զօրականը Գասպար անունով հարուստ վաճառականի մը, որ ղինքը շատ կը յարգէր, Ամբրոսին անունով խիստ գեղեցիկ կնոջը սիրահարուեցաւ. բայց իր սէրը ճարպիկութեամբ կարող եղաւ ծածկել թէ նոյն կնկան ամուսինէն և թէ ուրիշ մարդերէ: Դիտելով որ տիկինն ալ իր սէրը կը փոխադարձէր, փութաց միջնորդի մը միջոցաւ անորմէ խնդրել որ իրեն ներշնչած սիրոյն շնորհները վայելէ, խոստանալով անոնց արժանի գտնուիլ և անոր հաճելի եղած ուէ բանը կատարել: Տիկինը շատ մը դժուարութիւններ ցոյց տալէ ետք, հաւանութիւն տուաւ, այն պայմանաւ որ այս գաղտնիքը ուրիշի չյայտնէ և երկու հարիւր լուիճի բերէ:

Կիւլֆար, Ամբրոսինի այս առաջարկութիւնը իմանալով, չափէ դուրս նեղացաւ անոր ազահուլթեան վրայ, զոր մտքէն անգամ անցուցած չէր, վասնզի կը մտածէր թէ քանի որ այնպիսի հարուստ վաճառականի մը տիկինն էր, ի հարկէ իրեն պէտք եղած ստակը կրնար ունենալ, և համոզուելով որ անոր սէրը միմիայն ցած ազահուլթենէ ու ծակաչքութենէ գոյացած է, միտքը դրաւ անոր արժանաւոր պատիժ տալ:

Ուստի լուր ղրկեց թէ պատրաստ էր իր խնդրածը կատարել, և թէ կը փափաքէր աւելի հարուստ ըլլալ աւելի մեծ գումար մը իրեն պարգևելու համար: Խնդրեց նաև որ հետը տեսնուելու և այն գումարը վճարելու օր մը որոշէ: Այս արհամարհելի տիկինը պատասխան ղրկեց անոր որ իր էրկը քիչ ատենէն ժէն պիտի երթայ, և նոյն իսկ անոր մեկնած օրը մարդ պիտի ղրկէ ղինքը կանչելու:

Կիւլֆար, տեղեկանալով որ Գասպարիկ այս ճամբորդութիւնը քանի մը օրէն պիտի ընէ, փութաց երթալ անոր մօտ:

— Երկու հարիւր լուիճիի պէտք ունիմ, ըսաւ, և ղիս շնորհապարտ պիտի ընէք եթէ հաճիք սոյն գումարը ինծի փոխ տալ, ձեր սովորական տոկոսով:

Գասպարիկ հաճութեամբ անոր խնդիրքը կատարեց անմիջապէս ստակը համբելով:

Քանի մը օրէն ետքը վաճառականը դէպի ժէն մեկնեցաւ ու իր կինը շուտով մէկը ղրկեց սիրահարը կանչելու՝ ասպարեւով որ խնդրած գումարը հետը բերէ: Կիւլֆար, որ տիկինին սիրոյ ճնորհները վայելելու բախտը պիտի ունենար, վախնալով որ նոյն միջոցին ան առանձին կ'ըլլայ, իր բարեկամներէն մէկը հետը առաւ և անոր ներկայութեան ըսաւ.

— «Ահաւասիկ տիկին, ձեզ երկու հարիւր լուիճի կը վճարեմ, խնդրելով որ ձեր ամուսնոյն վերադարձին իրեն յանձնէք»: Տիկինը այն գումարը առաւ առանց Կիւլֆարի խորամանկութիւնը ըմբռնելու. կարծելով թէ ան պարզապէս դիւանագիտօրէն այնպէս կ'ըսէ որ ներկայ եղողը չհասկնայ թէ նոյն գումարը զօրականին իր մարմինէն վայելելի հաճոյքներուն դիմէ:

— Պարոն, ապահով եղիք, պատասխանեց Ամբրո-

սին, որ ամուսնոյս վերադարձին՝ անվրէպ իրեն կը յանձնեմ զայն, բայց նայինք դումարը ճիշտ է:

Եւ սկսաւ սեղանին վրայ համրել: Տեսնելով որ դրամ մը անդամ պակաս չէր, զանոնք տոպրակի մը մէջ դրաւ և Կիւլֆարի մօտենալով՝ կամաց մը ըսաւ անոր թէ իրիկուան դէմ իր քովը դայ, վառնդի նոյն միջոցին բոլորովին առանձին կ'ըլլար:

Որոշեալ ժամանակին ներկայ գտնուեցաւ մեր զօրականը և մինչեւ առտու երկու սիրահարները իրաբու փաթրուած առիճն տուին:

Բայց միայն նոյն գիշերով ալ գոհ չեղաւ ան. ապա կնիկէն խօսք առաւ որ անոր էրկան բացակայուած թեան միջոցին յաճախ այցելէ ու իր խաղը խաղայ:

Երբ Ամբրոսիոն էրիկը ժէնէն վերադարձաւ, տարփածու զօրականը՝ իր մեղ արդէն ծանօթ բարեկամը հետը առնելով գնաց Գասպարին գալուստը շնորհաւորելու և քաղաքավարական խօսակցութիւններէ ետք ըսաւ անոր.

— Զեղմէ փոխ առած երկու հարիւր լուիճիին պէտքը ուրիշ միջոցաւ լեցնելով՝ ձեր մեկնած օրը զանոնք վերադարձուցի ձեր տիկնոջը և կը խնդրեմ որ ձեր տետրակին մէջէն ջնջէք պարտքս:

Գասպար կնոջը երեսը նայեցաւ հարցնելու համար թէ իրօք Կիւլֆար վճարած էր նոյն դումարը: Կինը տեսնելով որ նոյնխակ վկան ալ ներկայ է և չկրնար ուրանալ, իր անյիշողութեան վրայ զարմանալ կեղծեց և մինչեւ այն ատեն իր էրկան բան մը չըսելուն համար անորմէ ներում խնդրեց:

— Հանգիստ եղէ՛ք, պատախտանեց անմիջապէս զօրականին, որ այսօր իսկ իմ տետրակէս կը ջնջեմ ձեր պարտքը:

Այն ատեն մեր հանած վարած տարփածուն
մեկնեցաւ անկէ իր սիրունին այսպէս պատժելուն և
երկար ատեն անոր ճիւթեղ պսուղները վայելելուն վրայ
գոհ՝ միանգամայն առանց ստակ մը անգամ տալու ա-
նոր։ Դիւրին է երեւակայել որ այս արկածը մեծ դա-
մը եղաւ ծակաչք ու ազահ Ամբոսին, և անկէ ետք,
առաքինի կին մը եղաւ ան։

ԳԱՆԱԿՈՄ ՈՒ ԳՈՂՈՒՆԱԿ ԻՆՆՈՒՎԵՑ ԷՐԻԿԸ

Բարիդի մէջ վաճառական մը կար որ քիչ դրամա-
գլուխով քիչ ժամանակի մը մէջ հարստացած էր։ Ա-
սիկա տղայ մը ունէր Լուի անունով, որ իր հօրը բա-
րեկամներուն շնորհիւ, նախ բանակին և յետոյ արքուն-
եաց մէջ պաշտօնի մտնելով, առաջ գնաց։ Ինքը բա-
րերարոյ և արթուն երիտասարդ մը ըլլալուն, տես-
նուած ազնուականներուն մէջ յարգ ու պատիւ ստա-
ցաւ ու սկսաւ իրմէ շատ բարձր մարդերու հետ տե-
սակցիլ։

Օր մը, որ Երուսաղէմէն նոր վերադարձող քանի
մը ասպետներու հետ կը գտնուէր, իմացաւ պարոնները
Պրանսայի, Անգլիոյ և ուրիշ իրենց պատած երկիրներու
կիները կը գովէին և մէջերնուն մէկը կը պնդէր որ
աշխարհիս մէջ չէր տեսած տիկին Պէաթրիչէ Էկանօ ա-
նուն Պօլօնեացի կնիկէն աւելի գեղեցիկ մը։ Կամաց
կամաց միւս պարոններն ալ իրեն համամիտ գտնուե-
ցան անոր գեղեցկութիւնները մի առ մի բաղդատելով
և աւեցուցին թէ այս կինը շաա դժբախտ եղած էր,
վասնզի իր ծնողքը զինքը բռնի ամուսնացուցեր էին
սաստիկ տգեղ մարդու մը հետ, որ բոլորովին անյար-
մար էր իրեն, թէև պատուաւոր և շատ հարուստ։

Լուի, որ մինչեւ այն օրը սէրը ինչ էր չէր գի-
տեր, յանկարծ ներսը նոր տեսակ զգացում մը արթն-
ցաւ այս կնոջ համար։ Գիշեր ցորեկ անոր վրայ մտա-
ծեց և փափաքեցաւ որ երթայ զայն անգամ մը տեսնէ։
Այս նպատակաւ իր հօրմէն Երուսաղէմ երթալու հրա-
ման խնդրելով՝ ուղղակի Պօլօնիա գնաց Հանըքէն ա-
նունով։

Դիպուհածը բերաւ որ իր հեռուէն պաշտած կինը, դալուն երկրորդ օրը, մօտէն՝ պատուհանին առջեւ տեսնէ և ասով համոզուի թէ՛ ո՛րքան իրաւունք ունէին զայն դովելու. ուստի իր սէրը աւելի ևս բորբոքեցաւ ու երգում ըբաւ Պօլոնեայէ չմեկնիլ անոր շնորհները չվայելած: Միջոց մը դառնելու վրայ երկարատեն մտածելէն ետք, վերջապէս իր յատակագիծը շինեց, և որոշեց կնոջ էրկանը քով պաշտօնի մտնել եթէ կարենար: Այս նպատակով իր ձիերը ծախեց և հետը բերած ծառային պատուիրեց թէ՛ ո՛ւր որ տեսնէ զինքը չճանչնալ ձեւացնէ. յետոյ իջեւանած պանդոկին տիրոջը դիմեց և անոր ըսաւ թէ՛ շատ երախտապարտ պիտի մնար իրեն եթէ զինքը մեծ մարդու մը քո պաշտօնի դնէր, մասնաւորապէս իկանօ վաճառականին մօտ, որ մեծ դործեր ընելուն համար կարելի է իրեն պէտք ունենար իբրեւ գրագիր:

Պանդոկապետը յաջողեցաւ անըքէնին խնդիրքը կատարել: Հանըքէն՝ իկանոյի քովը մտնելով՝ ինքզինք քիչ ժամանակուան մէջ սիրցուց անոր, ու հին ու ընտանի բարեկամի մը պէս սկսաւ անոր տունը մտնել: Խեղճ մարդը, որ խիստ տգեղ բայց ամենաբարի էր, անոր վրայ ամենակատարեալ վստահութիւն ունեցաւ:

Կիրակի օր մը Պ. իկանօ որսի երթալով՝ Հանըքէն տունը մնաց Պէաթրիչէին հետ. (հա՛րկ է յիշել որ այս տիկինն ալ իր էրիկէն բոլորովին դժգոհ՝ այս սիրուն երիտասարդին տեսութենէն շատ կ'ախորժէր): Տիկինը նարտ խաղալ առաջարկեց: Մեր սիրահարը, որ անոր հաճելի ըլլալ կ'ուզէր, թողուց որ վաստկի ան, առանց յայտնի ընելու որ ինքը դիտմամբ կ'ընէր: Պէաթրիչէն շատ ուրախ էր: Պաղը լմննալէն յետոյ, Հանըքէն խորունկ ա՛խ մը քաշեց:

— Ի՞նչ ունիս, հարցուց տիկինը՝ համակիր ակնարկ մը յառելով անոր վրայ, ինչո՞ւ այդպէս կը հառաչես, միթէ կորսնցնելովդ համար կը նեղանաս:

— Աւա՛ղ, տիկին, հառաչելու աւելի ծանր պատճառ մը ունիմ:

— Կ'աղաչեմ, պարոն, ըսէ ինծի, ի՞նչ ունիս, ըսաւ տիկինը խանդաղատանօք: Հանըքէն երկրորդ և աւելի ազդու հառաչանք մը արձակեց, որով տիկինը սառտիկ շարժած՝ եւս առաւել սկսաւ աղաչել որ իր ցաւը յայտնէ:

— Ա՛խ, ըսեմ, տիկին, բայց պիտի չբարկանամք արդեօք եթէ հառաչներուս պատճառը իմանաք, չեմ ուզեր զանոնք ըսել ձեզ, վախնալով որ ուրիշի մը կը յայտնէք:

— Ապահով եղիբ, սիրելիդ իմ, ինչ որ ըլլայ ցաւդ և յուսահատութիւնդ մէկու մը բան մը պիտի չըսեմ:

— Այդ պայմանաւ սիրտս կը բանամ ձեզի, պատասխանեց Հանըքէն, ու արտասուալից աչքերով իր ո՞վ ըլլալը յայտնեց անոր, դեղեցկութեան համբաւը լսած ըլլալը, ունեցած անպատում սէրը և այս սէրէն մղուած Պօլօնիա գալով՝ իրենց քով պաշտօնի մտնելը մեծ ճարտասանութեամբ պատմելէ ետք, իր յանդգնութեան համար ներում խնդրեց, աւելցնելով որ եթէ տիկինը իրեն համար նոյն համակրութիւնը չզղայ անգամ, բան մը չըսէ դոնէ և իրենց քովէն չհեռացնէ, որ զինքը յաճախ տեսնելու երջանկութիւնը ունենայ:

Ո՞վ դարմանալի քաղցրութիւն և հիանալի բարեսրտութիւն Պօլօնեայի տիկնանց. այն ինչ Հանըքէն կը խօսէր, Պէտթրիչէ դրեթէ արբշիռ անոր երեսն ի վեր կը նայէր զմայլած և անշուշտ իր դիւրազգածութենէն աչքերը լեցուելով սկսաւ հառաչել: Երկար չընեմ, այս

կինը, որ իր էրիկը չսիրելուն՝ ուրիշ մը սիրելու յօժարութեամբ պատրաստ էր, խոստացաւ երիտասարդին սէրը վարձատրել նոյն գիշեր իսկ անոր ամենացուր ըլլալով, և առ հաշիւ անոր քանի մը համրոյներն նուիրեց կանխիկ:

Էկանօ որսէն դառնալով՝ յողնած դադրած՝ ընթրեց ու պառկեցաւ. կիսն ալ իրեն հետեւեցաւ, բայց ննջարանին դուռը բաց ձգեց: Հանրքէն՝ որ նոյն գիշեր տունը մնացեր էր, որոշեալ ժամուն սենեակէն ներս կը մտնէ, ու դուռը դռցելով սիրուհիին քով կ'երթայ. երիտասարդը կամաց մը կը մօտենայ սիրուհիին ու ծիծերը բերանը առնելով կը սկսի ծծել: Կինը ինքզինքէն ելած կ'առաջարկէ որ սկսին գործի, ու երիտասարդին ձեռքէն բռնելով կ'սկսի երթալ գալ այնքան եռանդով որ էրիկը կ'արթննայ:

Պէտքերիչէ էրկանը արթննալը զգալով, խօսքի կը բռնէ ու կ'ըսէ.

— Իրիկունը, բան մը չուզեցի ըսել քեզի, որովհետեւ յողնած էիր. բայց հիմա կը խնդրեմ, ըսէ, քու ծառայութեանդ մէջ դառնուողներէն ամէնէն հաւատարիմը ո՞վ է:

— Ինչո՞ւ կ'ընես այդ հարցումը կնիկ, պատասխանեց էկանօ, չե՞ս դիտէր որ ամէնէն աւելի Հանրքէնը կը սիրեմ, բայց ի՞նչ միտքով այդ հարցումը կ'ընես ինծի:

Մեր սիրահարը իր անունը լսելուն պէս, կ'աշխատի ձեռքը դուրս քաշել՝ վախճալով որ իր սիրուհին կը վտանգուի. բայց Պէտքերիչէ ձեռքը անցածը չեք ուզեք թողուլ:

— Հարցնելուս պատճառը այն է որ ես ալ Հանրքէնի վրայ միեւնոյն համարումը ունէի և զայն ար-

ժանի կը գտնէի մեր յարգանաց. բայց հիմա տարբեր է կարծիքս, որովհետեւ այսօր, անանկ բաներ յանդերձնեցաւ ըսել ինծի քու բացակայութեանդ միջոցին, անանկ անամօթ առաջարկութիւններ ըրաւ, որոնք իր սրիկայ մը ըլլալուն բացարձակ ապացոյցներն են: Դեզ համոզելու համար ես ալ հաւանիլ կեղծեցի իրեն և հետը ժամադիր եղայ պարտէզը՝ սօսիին տակը, ուր ան ալ կէս դիշերէն ետքը պիտի գայ. հիմա կ'ուզեմ որ դուն երթաս իմ շրջազգեստս և վերաբիւռ հագած, և հաւատարիմ կարծած և հետը ընտանեբար վարուած մարդուդ ի՞նչ ըլլալը հասկնաս:

— Ի՞նչ կ'ըսես, կնիկ, անշուշտ կ'երթամ, ըսաւ էրիկը և կնկանը շրջազգեստը ու վերաբիւռն մութին մէջ գտնելով, աղէկ գէշ վրան հագաւ ու խենդի պէս պարտէզ իջաւ, սօսիներուն տակը սպասելու:

Էկանօ դուրս ելածին պէս տիկինը Հանըքէնի սիրտը հանդարտեցնելու համար, վասնզի դիւրին է երեւակայել թէ խեղճ երիտասարդը ի՞նչ սարսափելի վայրկեաններ անցուցած էր, քաջաւարժ ձիավարիկի մը պէս ցածկեց իր սիրահարին առոյգ նժոյգին վրայ եւ պակաս բողուցած գոցը ամբողջացուց:

Տիկինը իր ցանկութիւնը գոհացնելէն վերջ ըսաւ իր տարփածութիւն.

— Նիւ'ր, սիրելիս, ձեռքդ փայտ մը առ ու շիտակ պարտէզ դնա՛. հոն այնպէս ձեւացուր որ ինծի սիրոյ յայտարարութիւն ըրած էիր զիս փորձելու համար և հեռուէն էրիկս տեսնելուդ պէս, իբր թէ զիս կարծելով, բերնէդ եկածը դուրս թափէ ու յանդիմանէ զայն իբրեւ անամօթ կին մը. քիչ մըն ալ կ'ուզես նէ դաւազանովդ գգուէ զայն: Շատ համով խաղ մը ըրած կ'ըլլանք այն մարդուն, որ իմ կամքիս հակառակ զիս իրեն կնութեան առաւ:

Հանրքէն ելաւ շիտակ պարտէզ իջաւ, ձեռքը հաստկէի դաւաղանով մը: Իկանօ անոր դալուստը տեսնելով՝ իբր թէ զայն բարեկամօրէն ընդունելու պատրաստուեցաւ ու սոք ելաւ:

— Անդգամ ու անամօթ կի՛ն, պոռաց Հանրքէն, անոր մօտենալով, երբեք չէի կարծեր որ ան պատուական էրկանդ այդքան ապերախտ ըլլաս, միթէ կը կարծէի՞ր որ քեզի պէս ես ալ ապերախտութիւն պիտի ընեմ. իմ միտքս քեզի փորձել էր, ահա քու արժանաւոր վարձքդ, ու դաւաղանը վերցնելով բաւական ուժդին հարուած մը տուաւ անոր ուսերուն:

Իկանօ իր սպասաւորին հաւատարմութեանը վրայ բոլորովին գոհ՝ բայց երկրորդ հարուածէ մը պրծելու համար, առանց բառ մը արտասանելու կծիկը դրաւ: մինչդեռ Հանրքէն դաւաղան ի ձեռին զինքը չը հալածէր:

Այսպէս շնչառպառ իր սենեակը վերադառնալով, դիտելը եկած փորձանքը և Հանրքէնին հաւատարմութիւնը կնկանը պատմեց:

— Կարծեմ թէ զքեզ համարձակախօս տեսնելով, աւելցուց ան, փորձել ուզած է, բայց երանի թէ չի փորձէր, դեռ ոսկորներս կը ցաւին:

— Քանի որ այսքան առաքինի է ու պատուաւոր, արժանի է որ ես ալ զինքը սիրեմ ու յարգեմ, պատասխանեց Պէտթրիչէ հաղիւ խնդուքը զսպելով:

Կ'ըսուի թէ քիչ ատենէն Պ. Իկանօ մեռնելով, Հանրքէն Պէտթրիչէին հետ ամուսնացաւ:

ԽՈՍՏՈՎԱՆԱԶԱՅՐ ԷՐԻԿԸ

ժամանակին՝ Րիմիէնի մէջ շատ հարուստ վաճառական մը կար, որու կինը ծաղկահասակ ու գեղանի էր։ Այս մարդը իր կնոջմէն սաստիկ կը նախանձէր, զայն չափէ դուրս օրերելուն պատճառաւ։ Եւ իրօք ամէն մարդ զայն կը հաւնէր ու գեղեցկութիւնը կը գովէր։ Նախանձը տեսակ մը հիւանդութիւն է նեղ ու վատառողջ ուղեղներու յատուկ։ Խեղճ մարդը այս հիւանդութիւնով բռնուած՝ իր կնոջ ամէն ըրածը կը քննադատէր ու անոր վրայ կը հոկէր շարունակ, այնպէս որ այդ թշուառուհին մահապարտ շանցաւորի մը պէս տունին մէջ գոցուելու դատապարտուած էր։ Իբրեն համար ոչ հարսնիք կար, ոչ հանդէս և ոչ շրջադայութիւն։ Միայն մեծ տոնի օրերը կրնար եկեղեցի երթալ։ Փողոցի վրայ նայող պատուհան մը ելնելու անգամ հրաման չունէր։ Մէկ խօսքով, իր վիճակը անտանելի էր։

Զկայ բան մը որ զմեզ այնքան գէշութեան տանի, որքան մեր մերձաւորներու վրայ ունեցած գէշ գաղափարնիս։ Այս կինն ալ տեսնելով որ անիրաւ տեղ իր էրկանը նախանձին զոհ կ'ըլլար, մտածեց որ եթէ իրօք նախանձու պատճառ տար, իր տառապանքը անկէ աւելի պիտի չըլլար, խնդիրը՝ միայն էրիկին անվստահութեան վրէժը լուծելու միջոց մը գտնելուն վրայ էր։ Տունին պատուհանները միշտ գոց էին, ու նախանձոտ էրիկը՝ օրբուեկու արժանի որ և է մէկը տունը չէր բերեր։

Ուստի խեղճ կինն ընտրելու ազատութիւնը չու-

նենալուն և գիտնալով որ դրացի տունին մէջ շնորհքով ու բարեկիրթ երիտասարդ մը կը բնակէր, սաստիկ կը փափաքէր որ երկու տուները բաժնող պատը, որ շատ բարակ էր, ճեղք մը ունենար, ուրկէ կարենար զայն տեսնել, հետը խօսիլ և իր սիրտը անոր ընծայել, ապահով ըլլալով յետոյ աւելի մօտէն տեսնուելու և քաջածնեբը փոխարինող հեռուստիւճճեր վայելելովու ճամբան դիւրաւ պիտի գտնէր մինչեւ որ էրեկը իր կիրքէն բժշկուի:

Այս մտքով սկսաւ ան իր սենեակին պատը ամէն կողմէն քննել, զայն ծածկող օթոցները հանելով՝ վերջապէս պզտիկ ճեղք մը նշմարեց. աչքերը այդ ճեղքին մօտեցնելով, միւս կողմը քիչ մը լոյս նշմարեց ու քիչ շատ տեսաւ որ սենեակ մըն էր այն: Այս սենեակին ինչ ըլլալը հասկնալ սպասուհիին յանձնեց:

Այս հաւատարիմ աղջիկը, տեղեկացաւ որ պզտիկ ճեղքը ճիշտ երիտասարդին սենեակը կը նայէր և թէ հոն մինակը կը պառկէր: Այդ վայրկեանէն տիկինը իրեն բան գործ ըրաւ պզտիկ ծակին այցելութեան երթալ, մանաւանդ երբ կը կարծէր որ Ֆիլիպ հոն պէտք է գտնուի: Օր մը, անոր հաղալը լսելով, ինքն ալ հազաց ու անմիջապէս պզտիկ փայտով մը սկսաւ ճեղքը քերթել, և այնչափ ըրաւ որ երիտասարդը ծակին մօտեցաւ գործին եղելութիւնը հասկնալու համար: Այն ատեն կինը կամաց մը երիտասարդը կանչեց. Ֆիլիպ հասկնալով որ դրացիին կինն է քաղաքավարութեամբ պատասխանեց ու տիկինն ալ փութաց իր զգացումները անոր յայտնել:

Երիտասարդը այս յաջող արկածէն չափազանց գոհեղած՝ իր կողմէն ալ ճեղքը մեծցնելու աշխատեցաւ՝ սենեակէն դուրս ելած ատենը օթոցով մը զայն ծած-

կելու հոգ տանելով, Քիչ ատենէն ճեղքը զիրար տեսնելու և իրարու ձեռք սեղմելու չափ լայնցաւ. բայց երկու սիրահարները ասկէ աւելի բան մը չէին կրնար ընել իրարու, նախանձնոտ տանտիրոջ հսկողութեան պատճառաւ, որ քիչ անգամ տունէն դուրս կ'ելնէր ու իր բացակայութեան միջոցին փողոցին դուռը կը կըղւալէր:

Ծնունդին շաբաթը, առաւօտ մը կինը իր էրկանը բռաւ որ խոստովանուիլ կ'ուզէր, Փրկչի ծննդեան օրը հաղորդութիւն առնելու համար, ինչպէս որ ամէն բարի քրիստոնեայ կ'ընէ:

— Ի՞նչ պէտք որնիս խոստովանելու, պատասխանեց էրիկը, ի՞նչ մեղք բրած ես:

— Միթէ զիս սո՛ւրբ կը կարծես, վրայ բերաւ կնիկը, միթէ ես ալ ուրիշ մահկանացո՞ւներու պէս մեղք չեմ գործեր. բայց զանոնք չեմ կրնար քեզի ըսել, վասնզի դուն տէրտէր չես և չես կրնար ինծի «Արձակում» տալ:

Այսքանը բաւական եղաւ նախանձոտ էրկանը մտքին մէջ հազար տեսակ կասկածներ ու իր կնոջ մեղքերը իմանալու փափաքը արթնցնելու. ուստի իր նըպատակին հասնելու հնարք մը գտած ըլլալ կարծելով, իր կնոջը պատասխանեց թէ խոստովանուելու հրաման կուտար, այն պայմանաւ որ այն ինչ եկեղեցին երթայ առտուն կանուխ ու խնայն վերադառնայ. նոյն իսկ իր խոստովանահօրը խոստովանուելով: Սատանայ կինը այս պատասխանին մէջ մասնաւոր դիտաւորութիւն մը գուշակեց, բայց բան մը յայտնի չընելով պատասխանեց թէ պատրաստ էր ուզածին պէս ընել:

Իրօք, Ծնունդին օրը կանուխ ելաւ ան, հազուեցաւ ու շիտակ որոշեալ եկեղեցին գնաց, ուր տարբեր

ճամբէ մը իր էրիկը իրմէ առաջ հասաւ. այս պարոնը խոստովանահայրը շահելով՝ անոր հետ համաձայնած էր իր յատակագծին վրայ. ուստի իր քահանային պէս պարեգօտ մը ու կնգուղ մը հագնելով, որ իր դէմքը կը ծածկէր, գնաց «գաս»ը նստեցաւ. Տիկինը եկեղեցի մտածին պէս, իր խոստովանահօր մօտեցաւ և խնդրեց որ զինքը խոստովանցնէ. խոստովանահայրը պատասխանեց թէ նոյն միջոցին չէր կրնար զինքը խոստովանցընել, որովհետեւ շատ զբաղած էր, բայց եթէ կ'ուզէր, իր պաշտօնակիցներէն մէկը կրնար զրկել որ հաճութեամբ կը խոստովանցնէր զինքը. քիչ մը ետք, տեսաւ որ իր էրիկը քահանայի հագուստով իրեւ խոստովանահայր, դէպի իրեն կուգար, և թէեւ իր դէմքը ծածկելու կ'աշխատէր, բայց կինը արդէն դործը գուշակած ըլլալուն, անոր ձեւէն ու մօրուքէն շուտ մը ճանչցաւ զայն:

— Տէ՛ր Աստուած, ըսաւ մտովի, չէի կարծեր որ իմ նախանձոտ այրս կրնայ խոստովանահայր ըլլալ, բայց քանի որ այդպէս է, նայինք երկուքնէս ո՞վ աւելի վարպետ պիտի փրթի:

Նախանձոտը իր ձայնէն չճանչցուելու համար քերանը պզտիկ քարեր առեր էր: Կինը զայն ամենեւին չճանչնալ ձեւացնելով, անոր ոտքը ինկաւ ու օրհնութիւնը առնելէ վերջ, սկսաւ իր թեթեւ մեղքերը ըսել. յետոյ աւելցուց թէ ամուսնացեալ էր բայց քահանայ մը կը սիրէր որ ամէն գիշեր կուգար իր քովը կը պառկէր: Այս խօսքերը խոստովանահայր էրկանը համար մէյ մէկ դանակի հարուածներ եղան, և իր բարկութեան մէջ ամէն բան երեւան պիտի հանէր, եթէ անկէ աւելին իմանալու փափաքը զինքը չարգիլէր. ուստի՝

— Միթէ, տիկին, էրիկդ քեզ հետ չի պառկիր, հարցուց :

— Կը պառկի, տէր հայր :

— Ուրեմն տէրտէրը ի՞նչպէս կրնայ պառկիլ :

— Ձեմ դիտեր ի՞նչպէս կ'ընէ, պատասխանեց ապա խարուհին. բայց տան բոլոր դռները շատ դիւրաւ կրնայ բանալ, ու ըսած է որ սենեակս չեկած աղօթք մըն ալ կ'ընէ որով էրիկս կը կապէ կամ կը թմրեցնէ ու բան մը չի լսէր ան :

— Ատիկա քրէական յանցանք մըն է, տիկին, և լաւ կ'ընես հոգիիդ փրկութեան համար, եթէ այդ թըշուառակուն քահանայն մէյ մըն ալ չընդունիս :

— Ձեմ կրնար չընդունիլ, և դինքը շատ սիրելուս չեմ կրնար ըսել որ իրմէ ետ կրնամ քաշուիլ :

— Ուրեմն ես ալ չեմ կրնար քեզի արձակում տալ :

— Կը ցաւիմ, տէր հայր, բայց հոս սուտ ըսելու չեկայ, եթէ ձեր խրատներուն հետեւելու կարողութիւն ունենայի, յօժարութեամբ կը խոստանայի ձեզի :

— Ստուգիւ, տիկին, կը ցաւիմ որ այս կերպով քու հոգիդ կը կորսնցնես յաւիտենապէս, ու եթէ այդ մեղսալի յարաբերութենէդ չդադարիս, ուրիշ բան չեմ կարող ընել տիկին, բայց եթէ Աստուծոյ աղաչել որ զքեզ դարձի բերէ, Յուսամ թէ իմ ջերմ աղօթքներս ազդեցութիւն մը կ'ընեն : Ատեն ատեն ժամկոչը կը դրկեմ քեզի տեղեկանալու համար թէ տարբերութիւն մը կը տեսնե՞ս թէ ոչ. եթէ տարբերութիւն մը ըլլայ, աւելի առաջ կ'երթանք և կրնամ զքեզ արձակել :

— Քա՛ւ լիցի, տէր հայր, տղանը մարդ մի դրկեր, վառնդի էրիկս այնչափ նախանձատ է որ եթէ այդ բա-

նը տեսնէ, պիտի կարծէ թէ գէշութեան համար կուգայ, ու զիս աւելի պիտի չարչարէ, արդէն զիս կը տապկէ:

— Հոգ մի ըներ, տիկին, գործը անանկ կը կարգադրեմ որ բերանը չբանար ան:

— Այդ պայմանով, վրայ բերաւ ապաշխարունին, հաճութեամբ կ'ընդունիմ:

Խոստովանքը լմննալէն ետքը, տիկինը ոտք ելաւ ու պատարագը մտիկ ըրաւ:

Պարոն խոստովանահայրը իր փիլոնը հանեց ու տուն վերադարձաւ սիրտը վրէժխնդրութեամբ և անհամբերութեամբ լեցուն, որպէսզի իր կինը սիրող քահանան ձեռք ձգէ անդամ մը: Գեղանի վարպետորդին տուն դառնալուն պէս, էրկանը դէմքէն դիւրաւ հասկցաւ որ փուշի վրայ էր ան. հետը խօսք չէր ըրար, թէ եւ ձեռքէն եկածին չափ կ'աշխատէր յայտնի չընել: Երկրորդ գիշերը նախանձտը միտքը դրաւ իր տան դրան քով խցիկի մը մէջ պահուըտելով՝ պահպանութիւն ընել, տեսնելու համար թէ՛ քահանան պիտի գայ. անոր համար իր կնոջը ըսաւ որ նոյն գիշերը բարեկամի մը տունը պիտի ընթրէ ու ճաշէ, և թէ կ'ազաչէ որ դուռները, պատուհանները, սանդուխին և մանաւանդ իր ննջարանին դուռները գոց պահէ, իսկ փողոցի դուռը՝ ինքը դուրսէն կղպելով բանալիները հետը պիտի տանէր:

Տիկինը տեսնելով որ գործը իր ուղած ճամբան կը մտնէր, հաղորդակցութեան ծակը երթալու յարմար վայրկեանը գտնելով պէտք եղած նշանը տուաւ. փիլիպ մօտեցաւ անմիջապէս ծակին՝ ու տիկինը նոյն առաւօտ ըրածը պատմեց անոր ու յետոյ իր ամուսնոյն ուրիշ տեղ ընթրելու ու պառկելու սուտը իմացնելով,

աւելցուց թէ ինքը անով չէր խաբուած և թէ ընդհակառակը ապահով էր թէ ան տունէն շատ պիտի չհեռանայ :

— Բայց հոգ չէ՛, ըսաւ, քանի որ փողոցին դրանքով պիտի ըլլայ բոլոր դէշերը, սիրելիս՝ աշխատէ տամալիէն (սլանա) հոս գալու մոլթը կոխածին պէս :

Դիշերը նախանձոտը մնաս բարով ըսելով մեկնեցաւ ու ոտքէն մինչեւ գլուխ զինուած՝ զնաց դրանքովի խցիկը պահուրտեցաւ, իր կողմէ տիկինն ալ իր դուռը լաւ մը փակել ձեւացուց, և սանդուղին դուռը իրօք՝ աղէկ մը կղպեց որպէսզի երիկը չկրնայ վեր ելլել . յետոյ տամալիէն ֆիլիպը ներս առնելով անոր հետ մինչեւ առտու դրկուած էրկանը եղջիւրէ պսակներ օրհնեց : Առաւօտուն մեծ ցաւով իրարմէ բաժնուեցան իրենց կատարած ծառ մը գործողութիւններէն թուլցած և պարտասած վիճակի մէջ :

Նախանձոտը, ինչպէս որ ըսինք, ոտքէն մինչեւ գլուխը զինուած, բարկութենէն, ցուրտէն և անօթութենէն կը դողար, վասնզի մոռցանք ըսելու թէ այնչափ կատղած էր ան, որ առանց ընթերելու խցիկին մէջ պահուրտեր էր : Արշալոյսի դէմ քանի մը ժամ հոն քնանալէն վերջը խեղճ մարդը դուռը բանալով՝ դուրսէն գալ ձեւացուց, ու իրիկունն ալ ժամկոչը իբր թէ խոստովանահօր կողմէն գալով՝ կնոջ հարցուց թէ քահանան եկած է : Կինը որ դործը լաւ հասկցած էր, պատասխանեց թէ եկած չէր և եթէ խոստովանահայրը հաճէր իր աղօթքները շարունակել ժամանակ մը եւս պիտի կարենար մոռնալ այն անձը, որու համար տակաւին քիչ մը համակրութիւն ունէր : Անհաւատալի կ'երեւայ, բայց ճշմարիտ է որ նախանձոտը իր կիրքէն կուրացած՝ շարաթներով պահնորդութիւն ըրաւ

դրանքով քահանան բռնելու համար. աւելորդ է ըսել նաև որ իր կինը անոր բացակայութիւններէն օգուտ քաղելով իր սիրահարին հետ լիովին ճաշակեցին իրարու արգիլուած պօսուղներէն:

Վերջապէս էրիկը այս անարդիւն խոնջէնքէն ձանձրացած ու իր կնոջը անհաւատարմութիւնը ստուգելու յոյսը կորսնցուցած՝ միանգամայն չկրնալով իր նախանձի զգացումները պահել, որոշեց անոր հարցնել թէ իր խոստովանահօրը ի՞նչ ըսած էր որ ամէն օր ժամկոչը կը ղրկէր ան: Տիկինը պատասխանեց թէ այդ բանը իրեն հասկցնելու պարտաւոր չէր: Էրիկը դարձեալ պնդեց, բայց տեսնելով որ անօգուտ էր.

— Դրուժա՛ն զքեզ, պոռաց մոլեգին, դուն չըսած ես խոստովանութիւնդ գիտեմ և անպատճառ կ'ուզեմ ճանչնալ այն ժպիրհ քահանան որ իր հմայքովը քար հետդ կը պառկէր և որու դուն այնքան սիրահարուած ես. անոր անունը ըսէ ինծի թէ ոչ կը խեղդեմ քեզ:

Այն ատեն կինը քահանայի մը սիրահարուած ըլլալը ուրացաւ:

— Ի՞նչպէս կ'ուրանաս, թշուառական, միթէ ծընունդին օրը քեզի խոստովանցնող քահանային դուն չըսի՞ր որ քահանայ մը կը սիրես և թէ անիկա դրեթէ ամէն գիշեր կուգար ինձ կը զօգէր իմ քուն մտածատենս, ուրացիր նայիմ:

— Չեմ ուրանար ամենեւին, պաժասխանեց տիկինը, բայց, խնդրեմ, բարկութիւնդ զսպէ քիչ մը որպէս զի ամէն բան իմանաս: Միթէ կարելի՞ է, աւելցուց ան ժպտելով, որ ինծի պէս պարզամիտ կին մը քեզի պէս արթուն մարդու մը քիթէն բռնէ: Չարմանալին այն է որ առանց պատճառը գիտնալու, ինք-

գինքը նախանձու մատնելէդ ի վեր՝ անխոհեմ եղած
 ես: Միթէ իրօք կը կարծես թէ քու մտային կուրու-
 թեանդ չափ ես ալ մարմնային կուրութիւն ունիմ: Կը
 սխալիս: Ես այնքան լաւ ու պայծառ կը տեսնեմ որ,
 վերջին անգամ գիտ խոստովանցնող քահանան չատ ա-
 դէկ նանչցայ: Այո՛, տեսայ որ անձամբ դուն էիր,
 բայց զքեզ քու հետաքրքիր նախանձէդ բուժելու հա-
 մար, փնտռածդ գտնել տալ ուղեցի և յաջողեցայ. սա-
 կայն եթէ քիչ մը խելացի ըլլալիր, եթէ քեզի տանջող
 այդ սոսկալի նախանձով ատենօք ունեցած խելացու-
 թիւնդ կորսնցուցած չըլլայիր, կնոջդ վրայ այդքան
 դէշ կարծիք պիտի չունենայիր և զգայիր թէ խոստո-
 վանուելու ատեն ըսածները իրաւ էին և ինքն ալ հա-
 լատարիմ էր: Խոստովանանքի ատեն քեզի ըսի որ
 քահանայ մը կը սիրէի և իրօք՝ միթէ նոյն միջոցին
 քահանայ մը չէի՞ր: Աւելցուցի թէ այդ քահանան հետս
 պառկիլ ուղած ատեր, իրեն համար ամէն դուռները
 կը բացուէին, և ստուգիւ որ դուռը գոց կը գտնէիր
 երբ քովս պառկելու կուգայիր: Ըսի նաեւ թէ յիշեալ
 քահանան ամէն գիշեր հետս կը պառկէր և ճիշտ է,
 որ գիշեր քովս պառկած չես, և երբ վերջին օրերը
 քովս չէիր պառկեր և քու կարծեցեալ ժամկոյը կը
 կը ղրկէիր, անոր կը պատասխանէի թէ քահանան ե-
 կած չէ: Հիմակ ըսէ նայիմ, միթէ այս ըսածներուն
 միտքը հասկնալ այդքան դժուարի՞ն էր, միայն նա-
 խանձէն ապուշ դարձած մարդը կրնար խաբուիլ: Եւ
 արդարեւ միթէ ապուշութիւն չէ՞ գիշերները դրան քով
 պահպանութիւն ընելով լուսցնելը: Ասկէ ետքը այս
 անօգուտ աշխատանքները մի՛ թափէր, խելքդ գլուխդ
 փողփէ, առաջուան կասկածներդ ու նախանձդ մէկդի
 դիր ու քու խնդութիւնդ հասկցողներուն խաղալիք

մի ըլլար: Հաւատա՛ որ եթէ քեզի խարհլու կամք ունենայի ու քեզի հետ վարուէի այնպէս, ինչպէս որ կը վայելէ քեզի նման նախանձոտի մը, եթէ հարիւր աչք անգամ ունենայիր, չէիր կրնար զիս տեսնել ու արգիւլել: Այո, բարեկամ, քեզի կրնայի կաւասի տասնեւհինգերորդ ասիմանը տալ, առանց ամենափոքր կասկած մը տալու, հետեւաբար անօգուտ զգուշութիւններդ վերցուր, որոնք թէ կնոջդ և թէ քեզի համար ամօթ են:

Չարամիտ նախանձոտը, որ վարպետութեամբ մը իր կնոջը գաղտնիքը իմացած ըլլալ կը կարծէր, այսպէս խայտառակուելով չկրցաւ պատասխանել: Խարուած ըլլալուն համար Աստուծոյ փառք տուաւ, ու իր կինը առաքինութեան և իմաստութեան օրինակ նկատելով՝ նախանձոտ ըլլալէ դադրեցաւ ճիշտ այն չտին ուր նախանձելու պատճառ ունէր. այս փոփոխութիւնը տիկնոջ աւելի ազատութիւն տալով՝ պէտք չունեցաւ այլ եւս իր սիրականը կատուի պէս տանիքներուն վրայէն անցնելու, և քիչ մը զգուշութեամբ կ'ընդունէր զայն ու հարիւրապատիկ կերպով կը լուծէր իր վրէժը:

ՅԱՆԴՈՒԳՆ ԶԻԱՊԱՆԸ

Իր նախորդներուն օրինակին հետեւելով՝ Ա. Կիւլօֆ, Լօմպարտիայի թագաւորը՝ Բալի քաղաքը իր տէրութեան մայրաքաղաք և բնակութեան տեղ որոշեց։ Ասիկա իր նախորդին կնոջը հետ ամուսնացած էր, որ շատ յատկութիւններու հետ մեծ դեղեցկութիւն մըն ալ ունէր։ Ա. Կիւլօֆ իր իմաստութեամբը տէրութեան գործերը լաւ մը կարգադրեց։ Օր մը թագաւորին ձիապաններէն մէկը թագուհիին սաստիկ սիրահարեցաւ։ Այս ձիապանը դեղեցկադէմ ու գրեթէ թագաւորին ձեւով մարդ մըն էր, թէեւ աննշան ընտանիքէ, սակայն իր ծնունդը արդեւք չէր եղած որ ան նրբամիտ և ուշիմ մէկն ըլլայ, որով թէ գահին ու աստուին մէջ գլուխուած անհուն հեռաւորութիւնը և թէ վտանգը կ'ըզգար որու մէջ պիտի գտնուէր ինքը եթէ իր սէրը յայտնուէր։

Անոր համար իր արիւիը մեծ զգուշութեամբ դադարի կը պահէր և հազիւ կը համարձակէր նայուածքը թագուհիին վրայ յառել, վախնալով որ իր զգացումները չյայտնէ։ Թէեւ իր ցանկութիւնները յագեցնելու ակնկալութիւնը չունէր, բայց և այնպէս իր սիրոյն ընտրութեանը վրայ հպարտ էր։ Իր պաշտօնին վերաբերեալ ամէնէն պզտիկ խնամքները կը տանէր թագուհիին նկատմամբ ու իր ընկերներէն աւելի ուշադիր էր կատարելու ինչ որ անոր հաճելի կը կարծէր։ Թագուհին ալ, կարծես թէ անոր մասնաւոր խնամքէն գոչ ըլլալով, միշտ անոր դարմանած ձին կը հեծնէր ու այսպէսով վայրկեանական հեշտութիւն մը կ'ընծայէր։

խեղճ ձիապանին որ կարելի եղածին չափ ուշ ասպաս-
տանքը ձեռքէն կը թողուր թազուհիին ոտքը քիչ մը
աւելի բռնելու կամ անոր հագուստին քսուելու հա-
մար :

Սակայն կամաց կամաց, ձիապանը զգալով որ ձեռ-
քը անպէտ աւելի բան մը չպիտի անցնի, կրցածը ըրաւ
որ իր սէրէն բռնկուի : Եկուր տես որ երբեմն սէրը
դժուարութիւններու և նոյն իսկ անկարելիութեան առ-
ջեւ աւելի կը բորբոքի ու կը գրգռի, ձիապանինն ալ
այսպէս եղաւ, այնպէս որ տեսնելով թէ իր սէրը չի
կրնար խեղդել, միտքը դրաւ ինքզինքը սպաննել, իր
վիշտերուն վերջ տալու համար : Բայց ուզեց անտանկ
կերպով մը մեռնիլ որ հասկցուի թէ թազուհիին համար
զգացած սէրէն մղուելով մեռած է : Ուստի այս դիտա-
ւորութիւնը ի դորձ չդրած, իրեն պարտք համարեց իր
ցանկութիւնը մասամբ մը կամ ամբողջապէս դո՛ւ ընե-
լու համար ամէն հնարաւոր միջոց վնասուել : Եթէ իր
սէրը թազուհիին յայտնէր՝ իր կորուստին կը դիմէր,
եթէ նամակ մը գրէր՝ նմանապէս :

Բարեբախտաբար սէրը հնարագէտ է կամ սիրա-
հարը հնարագէտ կը դարձնէ. մեր ձիապանն ալ հնարք
մը գտաւ թազուհիին հետ պառկելու եւ անոր արգիլ-
եալ պնդումն զեք մեկ անգամ ճաշակելու համար, իր
կեանքը զոհել աչք առնելով, զոր շատոնց անոր նուր-
բած էր :

Ուստի, յանդուգն յատակագիծ մը շինեց : Գիտնա-
լով որ թազաւորը ամէն դիշեր թազուհիին հետ չէր
պառկեր՝ միտքը դրաւ անգամ մը ինք անոր տեղը
բռնել : Լաւ յաջողելու համար նախ և առաջ ուզեց
տեսնել թէ թազաւորը ի՞նչ հագուստով ու ձեւերով
թազուհիին սենեակը կը ժամէր. ուստի քանի մը ան-

գամ գիշերով պահուըտեցաւ պալատին մեծ սրահին մէջ, որ Նորին Վեհափառութեանց սենեակները կը բաժնէր ու տեսաւ որ թագաւորը մեծ վերարկուի մէջ պլլուած, մէկ ձեռքը մոմ մը ու միւսը պզտիկ դաւաղան մը, ուղղակի թագուհիին ննջարանը կը դիմէր, ու առանց ըան մը ըսելու դրան մէկ երկու անգամ կը զարնէր, որմէ ետքը՝ դուռը կը բացուէր անմիջապէս։ Դիտեց որ թագուհիին նաժիշտներէն մէկը դուռը կը բանար ու ձեռքէն մոմը կ'առնէր։ Ննջարանէն մինչեւ երեսն ալ սպասեց հոն, իր սենեակը վերադառնալուն ժամը գիտնալու համար։

Այսպէս թագաւորին գիշերային խաղը սորվելով, ալ ուրիշ բան չմտածեց, բայց եթէ ինքն ալ նոյն խաղը խաղալ. դրեթէ անոր վերարկուին յար և նման վերարկու մը ձեռք ձգեց, ու գիշեր մը լաւ մը լուացուելէն և հոտաւէտ ջուրեր քուռելէն ետքը՝ ձեռքը մոմ մը և դաւաղան մը առած, դնաց մեծ սրահին մէջ պահուըտեցաւ. երբ հասկցաւ որ ամէն մարդ քունն մտած էր, կարծեց թէ իր ցանկութիւնը դո՛ւ ընելու կամ մեռնելու ժամը եկած է. ուստի մոմը վառեց, վերարկուին մէջ պլլուեցաւ ու գնաց մեղմիկ դուռը երկու անգամ զարկաւ։

Նաժիշտ մը կէս քուն կէս արթուն, դուռը բանալով՝ ձեռքէն մոմը առաւ ու «վեհափառ» ձիապանը ուղղուեցաւ դէպի թագուհիին անկողինը։ Թագուհին անուշ անուշ կը քնանար։ Ձիապանը առանց ձայն մը հանելու զայն իր թեւերուն մէջ առաւ։

Թագուհին բանէ մը չկասկածելով, կարծեց թէ իր ամուսինը նոյն գիշերը սրտնեղութիւն մը ունենալուն՝ հետը չէր խօսեր ան և չէր ուզեր նաև որ հետը խօսին. ուստի երեսն անգամ չդարձուց և թող տուաւ որ

իր կարծեցեալ ամուսինը ուզած կերպովը Եարժի: Զիա-
պանն ալ առիթէն օգտուելով ստիպուեցաւ թաղու-
հիին անմահական եղեմական քուզը ետեւէն քաշել ու
նստակել:

Գործը լմնցնելէն վերջ, ձիապանը թէեւ դժկամա-
կութեամբ ու ակամայ, վար իջաւ անկողնէն և վերար-
կուն ու մոմը փռնելով իր օննեակը քաշուեցաւ, վախ-
նալով որ եթէ աւելի մնայ իր վայելած հետօրթիւնը
չարաչար կը տուժէ:

— Այս ի՞նչ շարեքախտութիւն է, կ'ըսէր ինքնի-
րեն, որ մէկը չտեսաւ ու չհասկցաւ, ո՛չ նաժիշտը և
ոչ իսկ թաղուհին զիս չճանչցան. ան ի՞նչ վայելք էր,
ի՞նչ գեղեցիկ կին, ի՞նչ գեղեցիկ մարմին, ու ի՞նչ հիւ-
րեղ պտուղ:

Հազիւ թէ ձիապանը թաղուհին ծոցէն մեկնած
էր, երբ թաղաւորը քունը փախցնելով և գոնէ անքը-
նութենէն օգուտ քաղելու համար թաղուհին քով գը-
նաց, որպէսզի զայն վայելէ: Թաղուհին այս նոր այ-
ցելութեան վրայ չափազանց զարմացաւ ու իր զար-
մանքը չկրնալով պահել:

— Ի՞նչ տարօրինակ բան, տէր իմ, դեռ հիմա
քովես ելաք ու նոյն իսկ քիչ մը՞ ալ սովորականէն ա-
ւելի եռանդով աօխաօեցաք, ու դարձեալ կ'ուզեք:
Խնդրեմ, քիչ մը խնայեցէք ձեր առողջութեան որ ինծի
ամէն բանէ աւելի թանկագին է:

Այս խօսքերը թաղաւորին համար կայծակի հար-
ուած մը եղան: Անմիջապէս հասկցաւ որ իր կինը խաբ-
ուած էր, և թէ իրմէ առաջ ռատանորդիին մէկը եկեր
իր դերը խաղացեր էր. բայց որովհետեւ թաղուհին ե-
ղելութիւնը չէր հասկցեր, ինչպէս նաև նաժիշտը՝ որ
երկրորդ անգամ դուռը բանալու ատեն զարմացեր էր,

իրբ խոհեմ մարդ, պատշաճ դատեց արդէն եկած ըլլալ կեղծել, եթէ իր տեղը անխոհեմ մէկը ըլլար, կարելի է դործը յայտնուէր, բայց թագաւորը՝ որ իմաստուն մարդ էր, մտածեց որ լաւագոյն էր թագուհին իր կարծիքին մէջ ձգել զայն չվշտացնելու համար, ու միայն վարպետութեամբ մը ըսաւ անոր.

— Ի՞նչ, միթէ մէկ գիշերուան մէջ ձեզ երկու անգամ այցելութիւնն ւնելու անկարող կը կարծէք զիս, տիկին:

— Անշուշտ ոչ, տէր իմ, բայց ձեր առողջութեան համար է որ դիտել կուտամ:

— Է՛հ, լաւ ուրեմն, պատասխանեց Նորին Վեհափառութիւնը, ձեր յորդորը կ'ընդունիմ, ու այս անգամ մինակ ձեզ տեսնելով դո՛ւ եղած կը մեկնիմ:

Այս ըսելով թագաւորը դուրս ելաւ կնկանը ծոցէն ինքնիրմէ ելած ու փրփրած, միտքը դնելով որ իսկոյն ոճրագործը գտնէ, վառնդի ապահով էր թէ անիկա պալատին մէջ գտնուողներէն մէկն ըլլալու էր և թէ զայն բռնելու համար իր ծառայութեան մէջ դանուող մարդիկը աչքէ անցնել կը բաւէր. «Անկարելի է, կ'ըսէր թագաւորը մտովի, որ ասանկ յանդգնութիւն մը ընողը դեռ բոլորովին յուզուած չըլլայ. իր սիրտը չափէ դուրս պէտք է տրոփէ միայն յիշելով այն վտանգը որ անցուց» Ուստի մոմը ձեռք առաւ ու իր բոլոր ըսպասաւորներուն սենեակները մէկիկ մէկիկ պտրտեցաւ, բայց բոլորն ալ հանդարտ քունի մէջ գտաւ: Յոյսը կտրած՝ ալ իր սենեակը վերադառնալու վրայ էր երբ յիշեց որ իր ձիապաններուն սենեակը պտտած չէր, հոն ալ գնաց:

Մեր ձիապանը Նորին Վեհափառութեան ներս մտնելը տեսածին պէս՝ իրօք սիրտը սկսաւ սարսափելի

ուժգնութեամբ զարնել: Լաւ գիտէր որ Թագաւորը այս բանը նշմարածին պէս զինքը իսկոյն իր արդարացի բարկութեանը պիտի զոհէր, սակայն տեսնելով որ Նոբին Վեհափառութիւնը վրան զէնք չուներ, միտքը դրաւ իր ճակատագրին սպասելով քնանալ կեղծել:

Թագաւորը իր խուզարկութիւնը սրահին մէկ ծայրէն սկսելով, առաջին ձիապանները շատ հանդարտ ու անվրդով գտաւ, բայց յանցաւորին անկողնին քովը հասած ատենը անոր սիրտը սաստիկ յուզուած ու ձեռքին տակ արագ զարնելը զգալով՝ «Իմ դերս խաղացող թշուառականը այս պիտի ըլլայ անշուշտ» ըսաւ ինքնիրեն. բայց որովհետեւ իր մտածած վրէժխնդրու թիւնը առանց աղմուկի կատարել կ'ուզէր, անոր մազերուն մէկ կողմէն կտրելով գոհ եղաւ, որպէս զի առտուն զայն ճանչնալը դիւրին ըլլայ: Այս գործողութեանէն ետք իր սենեակը քաշուեցաւ ան:

Ջիապանը, որ այսքան դիւրաւ չէր կարծեր պըրծիլ, հասկեցաւ որ Թագաւորը դիտաւորութեամբ մը և չէ թէ յիշատակ մը ունենալու համար իր մազերը կըտրեր էր. ինքն ալ հնարագէտ միտք մը ըլլալուն, իսկոյն ելաւ ու մկրատ մը առնելով, կամաց մը իր բոլոր ընկերներուն մազերը նոյն կողմէն ու նոյն երկայնութեամբ կտրեց և մէկը չարթնցուցած իր տեղը պառկեցաւ:

Թագաւորը առտուն արթնցածին պէս հրամայեց որ պալատին դռները չբացուած, բոլոր սպասաւորները իրեն ներկայանան. բայց որքան զարմացաւ երբ տեսաւ որ բոլոր ձիապաններուն մազերը միեւնոյն կողմէն կըտրուած էին:

Թագաւորը հասկեցաւ որ դործը ուշիմ մարդու մը հետ է, որ Թագուհին խաբելէն ետք զինքն ալ խա-

րեց, չուզեց իր պատիւը վրէժխնդրութեան զոհել և առանց միւսներուն բան մը հասկցնել ուզելու, խօսքը ամբողջին ուղղելով:

— Զեր մազերը կտրող «սափրիչ» ընկերնիդ այս գաղտնիքը թող պահէ ու մէյ մըն ալ ուրիշին դերը չխաղայ, ըսաւ, եթէ չուզեր տանջանքներու մէջ իջ կեանքը կորսնցնել:

Ամէնքն ալ դարմացան թագաւորին խօսքերուն ու իրենց մազերը կտրուելուն վրայ: Միայն վարպետորդին այս հանելուկը մեկնաբանեց, առանց մէկու մը բան բռնելու, ու մէյ մըն ալ թագաւորին դերը չխաղաց:

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ ՆԵՂԻՆԱԿԻՆ

Կը կարծէի, որ երբեք և սիրասուն տիկիներ, թէ նախանձու մահաշունչ և կատաղի հովը միայն բարձր տեղեր իր բռնութիւնը կը բանեցնէ, ինչպէս որ շատ զարգացած մարդերէ միշտ լսած և անձամբ եւս կարգացած էի լաւագոյն հեղինակներու մէջ. բայց այսօր այնպէս չեմ կարծեր, վասնզի փորձառութեանս հակառակը տեսայ, պարապ տեղը ուղիղ ճամբան բռնեցի և ընդունայն ամէնէն ցած ու մենաւոր տեղերը ընտրեցի, չկրցայ նախանձու կատաղութենէն պրծիլ. պարապ տեղ մանրամասնութիւններ հրատարակեցի միայն ամենապարզ ու ամէնէն ընտանի և տրձակ լեզուով. այդ անողոք մոլեգնութեան բարկութիւնը դարձեալ զրգացի. Սակայն այդ Պարկան վայրապար իր օձերը ինծի դէմ արձակեց, անոնց ոչ խայթերը և ոչ շիւղաները չկրցան իմ ձեռնարկութիւնը ի կախ ձգել. սկսած գործս շարունակեցի, իմ աշխատութեան ինծի դէմ յարուցած հալածանքներու մէջ տեսակ մը մխիթարութիւն իսկ գտայ. վասնզի ինչպէս որ իմաստուն մարդիկ ըսած են, միայն առանց արժանիքի ու առանց տաղանդի հեղինակները հանգիստ կը ձգուին:

Պիտի հաւատա՞ք, տիկիներ, եթէ ձեզի ըսեմ թէ իմ քննադատներէս շատերը՝ զձեզ սիրուն դաճելու համար զիս յանցաւոր կը դռնեն, պնդելով թէ զձեզ զուարճացնելը, ձեզ հաճելի ըլլալը և ձեր հրապոյրները հուշակելը պատիւ չի բերէր ինծի. — Ի՞նչ օխալ կարծիք, Ոմանք ալ աւելի չըջահայեաց գտնուելով, կը կարծեն թէ իմ տարիքս ունեցող մարդու չի վայելը:

քնաւ այսօրինակ պղտիկ բաներով զբաղիլ, և թէ շատ շատ երիտասարդներու կ'իյնայ այսչափ երկար ատեն սիրահարութեանց միայ խօսիլ ու կանանց հետ սիրաբանել: Ուրիշներ ալ իբր իմ համբաւիս համար, փոխանակ ձեզի հետ ժամանակս կորսնցնելու, աւելի ազէկ կ'ընէի Մուսայից հետ Պարնասու գագաթը թռիլ: Ոմանք ալ, աւելի անխոհեմ ու չարալեզու ըլլալով, ժպտեցան, ըսելով թէ ժամանակս այս տեսակ «զէկ-զէկ»ութիւններ յօրինելով կորսնցնելու տեղ, աւելի ազէկ կ'ընէի եթէ ապապայիս համար ստակ պահէի: Ա. լք ալ, իմ դործս պարսաւելու և զայն ձեր աչքէն հանելու համար ուղեցին համոզել զձեզ թէ պատմած դէպքերս ուրիշ կերպով տեղի ունեցան և թէ ես զանոնք ըտրորովին կերպարանափոխ ըրած եմ:

Թէեւ չեմ ուղեր այդ թշնամիներուս պատասխանել և անոնց հետ վարուիլ ինչպէս որ կը վայելէ, բայց խելացի պատասխան մը աւելորդ չեմ համարիր, որպէս զի իմ լռութիւնս երկչոտութիւն չկարծեն, ուստի անոնց իւրաքանչիւրին ըննադատութեանց պատասխան չտուած ներեցէք որ ձեզի պատմեմ պղտիկ պատմութիւն մը, որ իմ դատիս շատ կը յարմարի:

Ժամանակին հարուստ մարդ մը կար Ֆիլիք անունով: Աս ու իր կինը սաստիկ կը սիրէին զիբար, և իրարու հաճելի ըլլալու կ'աշխատէին, բայց մահը այս երջանիկ ամուսնութիւնը խզեց ու Ֆիլիպ իր երկու տարեկան տղուն հետ այրի ու իր պաշտելի կողակիցը կորսնցնելուն անմխիթար մնաց, այնպէս որ միտքը դրաւ ընկերութենէ քաշուիլ ըտրորովին ու իր տղուն հետ ինքզինքը Աստուծոյ նուիրել: Այս նպատակով իր

բոլոր ինչքերը աղքատաց բաժնեկում, իշոց անուռն լեռը քաշուեցաւ, և հոն պղտիկ քարայրի մը մէջ իր կեանքը աղօթքով ու ճգնութեամբ անցուց, իր տղան աշխարհային բաներու մէջ բոլորովին տգէտ մեծցուց որպէս զի արքայութեան ճամբէն չխտորի:

Անոր հետ ուրիշ բանի վրայ չէր խօսէր, բայց եթէ երկնային փառաց, սուրբերու երանութեան եւն. ։ Տարիներով չձգեց որ նոյն քարայրէն դուրս ելլէ ան, և աշխարհը տեսնէ. ընդհակառակը, երբ իրենց պիտոյից համար ինքը քաղաք իջնէր, զայն քարայրին մէջ լաւ մը կը բանտարկէր, այնպէս որ ան երբ տասնեւութ տարեկան եղաւ, տակաւին առանց գիտնալու թէ աշխարհիս մէջ արու և էգ, կին և աղջիկ կար: Օր մը, ծերունի ճգնաւորը երբ մուրալու համար դարձեալ քաղաք կ'երթար, երիտասարդը հարցուց հօրը թէ ո՛ր կը դիմէր:

— Մօտակայ քաղաքը մուրալու կ'երթամ, լատասխանեց ծերունկ հայրը, որպէս զի քանի մը օրուան հաց ճարեմ մեղի:

— Հայր իմ, անգամ մըն ալ լին հետդ տանիլ պէտք ես, ինծի ճանչցնելու համար այն բարեպաշտ ու ողորմասէր անձերը որոնք մեղի կ'օգնեն, վասնզի արդէն ծերացած ես և քիչ ատենէն աշխատելու անկարող վիճակի մը մէջ պիտի գտնուիս և այն ատեն ես որ երիտասարդ և ուժեղ եմ, պէտք է այդ քաղաքը ըսուած տեղը երթամ պաշար բերելու:

Մերուկը այս իրաւացի առարկութեան հաւնեցաւ և կարծելով թէ իր տղան սրբութեան ճամբուն մէջ հաստատուած ու մարդկային կեանքի ունայնութեանց ու հրապոյրներուն դէմ աղէկ զինուած է, դժուարութիւն մը չտեսաւ զայն քաղաք տանելուն մէջ: Երբ-

տասարդը հոն հասած ատեն երկինքէն ինկածի պէս զարմանքով իր տեսած բոլոր առարկաներուն սկսաւ նայիլ, և դեղեցիկ տուններ, հոյակապ պալատներ ու եկեղեցիներ տեսնելով՝ սքանչացած հօրը հարցումներ կ'ուղղէր, ան ալ գոհացուցիչ պատասխաններ կուտար:

Մինչդեռ իր հարցումները կը շարունակէր ու կը հիանար այնքան նորութեանց վրայ զորս երբեք չէր տեսած ու լսած, յանկարծ նորատի ու վայելուչ կերպով հագոռած կիներու խումբ մը նշմարեց, որոնք հարմնիքէ մը կը վերադառնային: Երիտասարդը ուշի ուշով դիտեց զանոնք, ու հօրը հարցուց թէ ի՞նչ էին:

— Ատոնց մի՛ նայիր ամենեւին, աղաս, վտանգաւոր բաներ են, ըսաւ ծերուկը:

— Բայց ատոնք ի՞նչ կը կոչուին:

Հայրը՝ որ իր որդւոյն մտքէն մարմնաւոր ամէն զաղափար հանել կ'ուղէր, ու կը վախնար որ նոր հարցումներով չտոխալուի անոր ցանկութեան զգացմունքները արթնցնել, անոնց ի՞նչ ըլլալը անոր ըսել յարմար չդատելով, պատասխանեց թէ անոնք սաղեր են:

Զարմանալի բան, այն տղան որ երբեք իր կեանքին մէջ ո՛չ սաղ տեսած էր և ոչ անոր անունը լսած, սաստիկ յուզմունք մը զգաց զանոնք տեսնելով, և այն վայրկեանէն ոչ պալատներու, ոչ ձիերու, ոչ կովերու և ոչ իր տեսած միւս առարկաներուն անդրադառնալով, անմիջապէս պոռաց.

— Հայր իմ, կ'աղաչեմ քեզի, այս սաղերէն մէկ հատ մը առ ինծի, ի՞նչ կ'ըլլայ:

— Տէր իմ Յիսուս, պատասխանեց հայրը ապշած, այդ բանը մտքէդ հանէ, տղաս, վասնզի դէշ բան է:

— Ի՞նչ հայր իմ, միթէ գէշ բաները ատանկ աղուոր կ'ըլլան:

— Այո՛, տղաս :

— Ձեմ դիտեր ի՞նչ ըսել կ'ուղես հայր իմ. ինչո՞ւ ատոնք դէշ բաներ պիտի ըլլան. կարծեմ թէ այսօր տեսած բոլոր բաներուս մէջէն ասոնցմէ աւելի աղուոր ու հաճելի բան մը չտեսայ : Ինծի ցոյց տուած հրեշտակի պատկերներդ անգամ այս սագերէն աղուոր չեն. յար իմ, միթէ կարելի չէ՞ այս սագերէն մէկ հատ մեր մենաստանը տանիլ, ես կ'արածեմ ու կը հողամ զայն, անհող եղիր :

— Ձուդեր, տղաս, դանոնք արածելու եղանակը չես դիտիր դուն :

Հայրը տեսաւ այն ատեն թէ ընուլթիւնը իր ընաղդու մով դաստիարակութեան ամէն խրատներէն աւելի զօրութիւն ունէր, ու շատ զղջաց զայն քաղաք տանելուն...

Այս պատմութիւնս հոս կը կտրեմ, կրկին իմ խօսքս շարունակելու :

Ըսի թէ զիս քննադատողներէն ոմանք ինծի յանցանք կը համարին իմ ձեզի շատ քծնիլս... բայց երբ դուք սաստիկ համակրութեան մը առարկայ եղաք այն աղուն որ երբեք զձեզ չէր տեսած և անտառներու մէջ անած ու մեծցած էր, Իշոց ամայի լեռան դադաթը, ի՞նչպէ՞ս կը համարձակին միտս ծամել ու պարտաւել զիս, որ ձեր աչքերէն դուրս ժայթքող կիլիչ կրակին, ձեր սիրաշունչ և անոյշ ձայնին ու երկնային հրապոյրներու դէմ ինքզինքս չեմ կրցած պաշտպանել : Եթէ խեղճ ճղնաւորի մը ու անփորձ երիտասարդի մը վրայ լոկ ձեր տեսքին յառաջ բերած արդիւնքը նկատելէ ետքը դատուի մէկը որ իմ ձեզի պաշտպանելու համար

դիս պարսաւէ, ատիկա անշուշտ իրէշ մը պէտք է ըլլայ որ զգացումի ոյժը չճանչնար և իբր այն իմ արհամարհանքս կը շարժէ:

Գալով անոնց որ տարիքիս վրայ կը խօսին, կը պատասխանեմ թէ մինչեւ յետին ժամս պիտի չամչնամ ընելու ինչ որ Կուիտօ Գաւալդանթի և Տանդէ Ալիճէ-րի ըրին, այն է ձեր սեռը պաշտել:

Իսկ անոնց որ դիս կը խրատեն Մուսայից հետ Պառնասոս դադաթը թռչիլս, կը պատասխանեմ թէ Մուսայք և ոչ տող մը բան ներշնչած են ինձ, մինչդեռ կրները միշտ իմ խանդս վառած են. ու ասկէ դատ կը կարծեմ թէ թէեւ այս վէպերը արձակ գրուած են, բայց և այնպէս Մուսայք ևս օգնած են ինձի՝ զանոնք կարդացող տիկնանց հաճոյքը աւելցնելու համար:

Հասլա ինչ ըսեմ անոնց որոնք կը պնդեն թէ պատմած եղելութիւններս ուրիշ կերպով տեղի ունեցած են. կ'աղաչեմ իրենց որ հաճին ինձի ցուցնել իմ առաջ բերած դիւցազունները, և եթէ անոնք պատմած բաներու և ճշմարտութիւնը չխոտտովանին, պատրաստ եմ գրածներս սրբագրելու:

ՎՐԻՊԱԿ. — Գրքիս պատմուածքներէն «Հայ Գերին» անուանով սիրուն պատմուածքը գրաշարական սխալմունքով մոռցուած ըլլալով, մեր ընթերցողները չգրկելու համար անոր ընթերցումէն ստորեւ կը ներկայացնենք:

Պ. Էմբի քաղաքէն քիչ մը հեռու գեղեցիկ ամառանոց մը ունէր ուր շատ անգամ իր կինը, աղջիկը և ուրիշ տիկիներն զուարճանալու կ'երթային։ Օր մը տիկին Էմբի, նորատի Բիէթրօն սովորական ընկերութեան հետ մէկտեղ հոն տարած էր։ Քաղաք վերադառնալու վրայ էին, երբ յանկարծ երկինքը սեւ ամպերով ծածկուեցաւ փոթորիկի նշաններով։ Տիկինն և ընկերուհիները հոն անձրեւէն չարգիլուելու համար անմիջապէս ձամբայ ելան քաղաք վերադառնալու։ Թէև բոլոր խումբը արագ կը քալէր, բայց երիտասարդն ու երիտասարդուհին աւելի արագ կը քալէին, չէ թէ փոթորիկն երկիւղէն, այլ զիրենք միացնող սէրէն ոգեւորուած։ Այսպէս ընկերութենէն այնքան հեռացեր էին որ ալ չէին երեւար, երբ քանի մը սոսկալի որոտումներէ ետք ահադին հատերով սաստիկ կարկուտ մըն ալ սկսաւ տեղալ, որով տիկին Էմբի և միւս տիկնայք ստիպուեցան երկրադործի մը հիւղակը ապաստանիլ։ Բիէթրօ և Վիօլանթ ուրիշ տեղ մը չգտնելով, աւերակի մը մէջ մտան, որուն մէկ խիստ պզտիկ մասը տանիքով ծածկուած էր և ստիպուեցան այնտեղ գրեթէ իրարու փակած մնալ, վասն զի ջուրը ամէն կողմէ ներս կը վազէր։ Այս առիթը պատճառ եղաւ որ իրենց սիրտերը իրարու բանան։ Նախ Բիէթրօ խօսքը բացաւ։

— Որքան շնորհակալ եմ այս կարկուտէն և ո՞րքան աւելի շնորհակալ պիտի ըլլայի եթէ յաւիտեան տեւէր, որպէսզի այսպէս միշտ ձեր քովը մնամ։

— Կը խոստովանիմ որ ես ալ միեւնոյն փափաքը ունիմ, կը պատասխանէ աղջիկը դողացող ձայնով մը։

Երիտասարդը որ պզտիկ կայծի մը կ'սպասէր բոցավառելու համար, անմիջապէս կը սկսի համբոյրներ տեղացնել սիրուհիին և հաղար ու մէկ գգուանքներ չը-

ռայլել. Վիօլանթ կը պատասխանէ ջերմօրէն. վերջապէս, ինչ որ կը պատահի նմանօրինակ պարագաներու մէջ, երկու սիրահարներն ալ ինքզինքնին կոսեցնելով, «խալիսմբ» ներս կը մտնեն եղբայրական պարեզէն եւ կը սկսին կուտակուիլ ճաշակել արգիլեալ պտուղէն: Աւելորդ կը սեպեմ ամէն ժանրամասնութիւն, բայց երբ տուն դարձան ճամբան զիրար սեպ սեսնելու միջոցներուն վրայ խորհեցան և կարգադրեցին ամէն բան:

Երկու սիրահարները բաւական ատեն զիրար սեսնելու առիթներ ունեցան առանց մէկուն կառկած տալու: Բայց որովհետեւ վերջապէս, ջուրին սափորը ջուրին ճամբուն վրայ կը կոտրի, օր մըն ալ օրիորդը... յղի մնաց և հետեւաբար յուսահատեցաւ: Բիէթրօ անկա տեսնելով, միտքը դրաւ կծիկը դնել և իր այս դիտաւորութիւնն ալ սիրունիին յայտնեց:

— Եթէ փախչես, ըսաւ Վիօլանթ, գիտցած ըլլաս որ ինքզինքս կը մեռցնեմ:

— Ի՞նչ ընեմ, սիրականս, պատասխանեց Բիէթրօ, փորիդ ուռեցքը գլխուս անանկ փոթորիկ մը պիտի բերէ որ մեր առաջին վոթաբլին պիտի չնմանի. կարելի է քու սկարութեանդ ներքն, բայց ի՞նչ պիտի ըլլայ իմ վիճակս, անշուշտ հօրդ արդար բարկութեանը զո՞ւ պիտի ըլլամ:

— Ճշմարիտ է որ, շատ չի քչեր ամէն բան երեւան կ'ելլէ, բայց ապահով եղիք, սիրելի բարեկամ, որ եթէ դուն ալ ինծի պէս գաղտնապահ մնաս, ոչ ոք պիտի հասկնայ որ դուն ինծի մեղսակից եղած ես:

— Այդ պայմանով կը մնամ, ըստ Բիէթրօ, բայց խոստումդ չմոռնաս:

Վիօլանթ տեսնելով որ երթալով փորը չէնք շնորհք կը կրօնար, և ալ անկարելի էր իր վիճակը մօրմէն

դադարնի պահել, ամէն լաւն յայտնեց անոր, աղաչելով արտասուադին որ զինքը աղատէ խայտառակութենէ։ Մայրը բարկացած, յանդիմանութիւն չձգեց որ անոր չուղղէ և վերջապէս ուղեց գիտնալ թէ անոր մեղսակիցն ո՞վ եղած էր։ Աղջիկը խծիպ մը շտկեց զոր մայրը կլլեց և հաւանական պատրուակ մը գտնելով՝ երկուքնին մէկէն ելան ամառանոց դացին ծննդաբերութիւնը դադարնի կատարելու համար հոն։

Վերջապէս դժնդակ օրը լուսցաւ. բայց ցաւալին ալն է որ նոյն ժամուին Պ. Էմրի ալ հոն եկաւ դիպուածով, և Վիօլանթի լացերը ու գոռում գոչումները լսելով, լեղապատառ անոր սենեակը վազեց պատճառը իմանալու համար։ Անկարելի է հօր զայրոյթն ու բարկութիւնը նկարագրել, մանաւանդ երբ ըսին իրեն թէ Վիօլանթ իր մեղսակիցը չէր ճանչնար, նախատինք ու թշնամանք չմնաց որ աղջկանը դուռը թափեց ան. անշուշտ զայն պիտի սպաննէր ալ իր նորածին տղուն հետ, եթէ խեղճը հօրը կատաղութենէն վախնալով՝ Բիէթրոյին անուընդ չտար։

Պ. Էմրի, Բիէթրոյի ապերախտութիւնը իմանալով, փրփրած՝ ձի հեծաւ իսկոյն, և Պ. Քօնրարին դիմեց, որ քաղքին կառավարիչն էր, և գործին եղելութիւնը հասկցուց։ Քօնրար Բիէթրօն ձերբակալել տուաւ և երկար հարցաքննութիւններէ ետք, սոսկալի տանջանքներու մէջ կ'ոտիպուի ան իր յանցանքը խոտտովանիլ։ Ողորմելին՝ նախ ամէն քառուղիներու վրայ դանակոծուելու ու յետոյ կախուելու կը դատապարտուի։ Այս վճիռը Պ. Էմրիի սիրտը խնդութեամբ կը լեցնէ, բայց իր վրէժխնդրութիւնը չի յագեցնէր և կ'ուզէ որ միևնոյն օրը սպաննուին նաև իր զաւակը ու նորածինը. ուստի այս նպատակաւ գինիի բաժակի մը մէջ թոյ,

կը լեցնէ և զայն սուրի մը հետ հաւատարիմ ծառայի մը ձեռքը կուտայ և կ'ըսէ անոր.

— Գնա՛, Վիօլանթը գտիր, ու իմ կողմէս ըսէ որ անմիջապէս այս երկուքէն մէկը ընտրէ, եթէ ոչ պիտի ստիպուիմ իրեն արժանի եղած հրապարակային մահուամբ սպաննել: Այս ըսելէդ ետք, նորածինը առ և անոր գլուխը պատին զանելով ջախջախէ ու կոյանոցը նետէ:

Ծառան որ խիստ չարամորտ մէկն էր՝ առանց ամենափոքր դժկամակութիւն մը ցոյց տալու անմիջապէս մեկնեցաւ:

Այս միջոցին Բիէթրօն բանտէն հաներ էին և ան արդէն խարաղանի հարիւր հարուած ընդունելէր, երբ զայն կախաղանին հրապարակը տանելու համար երեւելի հանրատունի մը առջեւէն կ'անցնէին, ուր կային երեք նշանաւոր հայ պատգամաւորներ՝ զորս իրենց թաղաւորը Հոռմ զրկած էր խիստ կարեւոր գործի մը վրայ բանակցելու համար, մահապարտին դալուստը իմանալով՝ պատուհանը ելան զայն տեսնելու: Բիէթրօ՛ կէս մէջքէն վեր մերկ էր և ձեռքերը ետին կապած:

Դեռ պանններէն մէկը, Փինէոս, որ պատկառելի ու մեծարոյ ծերունի մըն էր, ուշի ուշով անոր նայելով՝ ստամոքսին վրայ կարմրորակ մեծ նշան մը տեսաւ: Այս նշանը իսկոյն միտքը ձգեց իր որդի երէն մին, զոր ծովահնները տասնըհինգ տարի առաջ Լայպցոյի ծովեզերքէն գողցեր էին ու այն ատենէն ի վեր լուր մը առած չէր անոր վրայ: Ան մտածեց որ եթէ տղան ալ ապրէր, նոյն տարիքը պիտի ունենար և այս կրկին նմանութիւններէն շարժած՝ երեւակայեց որ իրօք անիկա կրնար իր որդին ըլլալ: Այս կասկածը ստուգելու համար, անգամ մը «Թէոտոր» պուռաց:

Բիէթրօ իր նախկին հայկական անունը լսածին պէս անմիջապէս գլուխը վերցուց, ոտտիկաններն ալ դեպ-պանները յարգելու համար կանգ առին։ Այն ատեն Փինէոս մահապարտին հարցուց թէ ռուսերդացի էր ու իր հայրն ո՞վ էր։

— Ես հայ եմ, պատասխանեց Բիէթրօ, Փինէոս անուն մարդու մը տղան, որ ծովահէններէն գողցուե-լով՝ հոս իբր գերի ծախուած եմ։

Այս խօսքին վրայ Փինէոս ամենեւին հտարակու-սիր որ անիկա իրօք իր տղան է, անմիջապէս կը վա-զէ, կը դրկէ նոյն իսկ զայն շրջապատող զինուորնե-րուն մէջտեղ, վրան ծանրազին՝ վերարկու մը կը ձգէ և կը պահանջէ որ մահու պատիժը մինչեւ ցնոր տնօ-րինութիւն յետաձգուի։ Յետոյ իր միւս ընկերակիցնե-րուն հետ Գօնրար կառավարչին երթալով։

— Այն երկուստարդը, ըսաւ անոր, զոր մահուան դատապարտած էք, ազատ արձակեցէք. ես իր հայրն եմ. անիկա պատրաստ է պահուելու այն օրիորդին հետ զոր մայր ըրած է։ Հաճեցէք ուրեմն, յետաձգել մահուան պատիժը մինչեւ աղջկան հաւանութիւնը առ-նուիլը։

Գատաւորը կը զարմանայ թէ գերի կարծուած մարդը գեսպանին որդին ըլլայ անմիջապէս Պ. Էմբիի լուր կը ղրկէ և եղելութիւնը կ'իմացնէ։

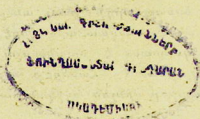
Պ. Էմբի բոլորովին ապշած՝ կը վախնայ որ իր տուած անողորմ հրամանները դարձադրած ըլլան, իս-կոյն մարդ կը ղրկէ նախորդ ծառային ընելիք կրկին սպաննութիւնը արդիւելու համար։ Բարեբախտաբար ժամանակին կը հասնի և խեղճ մանկիկը ու թշուառ օրիորդը մահուանէ կ'ազատին։

Ասոր վրայ Պ. Էմբի Փինէոս գեսպանին երթալով,

ներողութիւն կը խնդրէ իր վաղեմի դերիին դէմ բանեցուցած խտուրթեանը համար: Կը հաւատտէ զայն թէ շատ երջանիկ պիտի ըլլայ եթէ Պ. Թէոտոր իր աղջիկը առնելու հաւանի: Փինէոս բարեկամաբար կ'ընդունի զայն և կ'ըսէ թէ իր զաւակը պատրաստ է իր աղջիկը կնութեան առնելու: Երկու հայրերը այսպէս համակամ: Թէոտորը կ'ազատեն և փառաւոր հարսանիք մը կը կատարեն:

Փինէոս Հռոմի պատգամաւորութիւնը լմնցնելէ
ետք, իր հարսը, տղան ու թուր առնելով՝ իր մասնա-
ւոր նաւը կը նստի և կը վերադառնայ Հայաստան :

4. 672

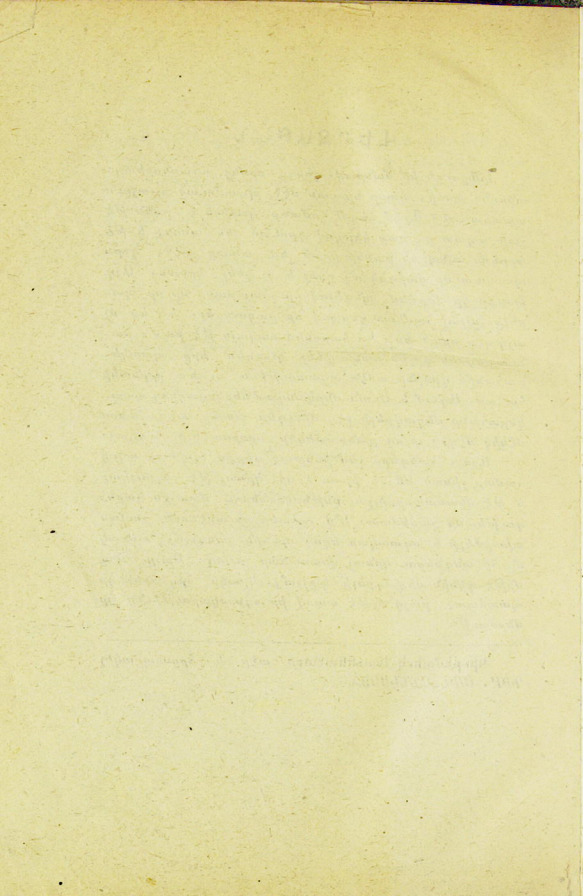

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Լինցուցի իմ մանրավէպերս, որոնց «Տասնօրեակ» անունն տուի, տասը օրուան մէջ պատմուած ըլլալուն պատճառաւ։ Այժմ ձեզմէ ոմանք կարելի է ըսեն թէ շատ ազատ ու բաց կերպով գրուած են անոնք և թէ երբեմն այնպիսի բաներ ըսած եմ անոնց մէջ, զորս պատուաւոր մարդիկ ո'չ ըսել և ոչ լսել կրնան։ Այդ խօսքը կը մերժեմ, պնդելով որ չկայ բան մը որ կարելի չըլլայ համեստ կերպով մը բացատրել, և ես ալ այդպէս ըրած եմ։ Կը հարցնեմ սակայն թէ ինչո՞ւ բանաստեղծին դրչին սանձ դնել կ'ուզեն՝ երբ պաակերահանին վրձինը ամէն ազատութիւն ունի. օրինակի համար, Աղամ և Նւան մերկանդամներկայացնող պատկերահանը մեղադրելի չէ, մինչդեռ անոնց անդամները մէկիկ մէկիկ յիշող բանաստեղծը պարտաւելի կ'ըլլայ։

Այսու հանդերձ չեմ իննք. որ գիրքս դպրոցի տղոց համար չինած եմ, և իրաւ է որ կրնայ թէ օգտակար և թէ վնասակար ըլլալ. ընթերցողներու մտային կարողութեանը համեմատ։ Ո՞վ չգիտեր որ ամէնուն համար ախորժելի և օգտակար եղող գինին անգամ, տեսակ մը հիւանդներու կրնայ վնասակար ըլլալ։ Բայց ասով միթէ գինին մեղադրելի կ'ըլլայ։ Կրակը հրդեհներ կը պատճառէ, բայց միթէ ասով իր օգտակարութիւնը կը մերժուի։

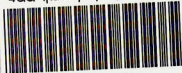
Կիրքեմպերկ Մասեմաւարի տէր և հրատարակիչ
ԳԲԲ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ։

12.

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

220046793

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

220046792

